

קובץ גליונות

פרשת בהקתי

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

- דברי שי"ח
- נשיה בהוקיך
- דרכי החיזוק
- פניני חשוקי חמד
- שיעור הומש
- תורת ראשי הישיבות
- מים חיים
- שאל אביך ויגדך
- דובב שפתים
- דברי אמת
- נפשו גחלים תלהט
- פנינים משולחן רבינו
- שלמים מציון
- יחי ראובן
- זכור זאת ליעקב

מצורף מאמר ע"פ דברי
מרן ה'חזון איש' זי"ע,
כפי שכתב בקובץ אגרות:

”כי ידיעת

חכמי הדור

ליבם ומדתם

”הן הן גופי תורה”

ניתן לשלם גם במכשירי
'קהילות' ו'נדרים פלוס'
ע"ש קובץ גליונות

הודעה חשובה

לצערינו לאחרונה ארעו מספר רב של גנבות של הקופות המשמשות למכירת הקבצים והנזק הוא כפול גם של הכסף וגם של עלות הקופה+מנעול ושרשרת. בקשתינו ממי שיכול להעדיף לשלם דרך מכשירי האשראי המותקנים בהרבה מבתי הכנסת, וכן ניתן לשלם דרך הטלפון ע"פ הקוד הרשום בעמוד זה. כמו כן ניתן לשלם מראש עבור כמה שבועות.

בברכה
מערכת 'קובץ גליונות'

לקראת פרשת במדבר וחג השבועות יצא לאור קובץ מורחב על עניני חג השבועות וקבלת התורה נשמח לקבל ענינים קצרים בגודל של כחצי עמוד מראשי הישיבות שליט"א ניתן לשלוח עד למוצאי שבת פרשת בחקתי יש לשלוח למייל: k.gilyonot@gmail.com

להקדשות ע"ג הקובץ או חמנונינים לפתוח מוקד הפצה באיזור מגוריהם ובכל עניני הקובץ ניתן לפנות למס': 053-3145900 פקס: 077-2092005 או במייל: k.gilyonot@gmail.com

לקבלת הקובץ במייל ניתן לשלוח בקשה למערכת 'קובץ גליונות' kovetz+subscribe@googlegroups.com

ניתן לשלם ולתרום במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת, יש לחצות על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש קובץ גליונות, או בטלפון:
נדרים פלוס
486 03-7630585 - שלוחה
קהילות
4311 073-2757000 - שלוחה
או בהעברה לבנק מרכנתיל-17 סניף: 745 מס' חשבון: 45458

יו"ל בסיוע:
יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

לכל הקוראים וחלומדים החשובים שליט"א הקדישו ע"ג הקובץ את יקיריכם באחת משבתות השנה ותזכו להיות שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה

מטות מסעי	ב' אב	שלח	כ"ו סיון		
דברים	ט' אב	קרח	ג' תמוז		
שופטים	ז' אלול	חוקת	י' תמוז	במדבר - שבועות	ה' סיון
כי תצא	י"ד אלול	בלק	י"ז תמוז	נשא	י"ב סיון
כי תבא	כ"א אב	פנחס	כ"ד תמוז	בהעלותך	י"ט סיון

גיליון מס' 277 פרשת בחקותי
תשע"ח שנה שיטית

גליון זה יו"ל
לזכות התורם הנכבד
שיראה ברכה והצלחה בכל הענינים

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

על הפרשה

"וישלחתי דבר בתוכם ונתתם ביד אויב"

פירש"י (והוא מת"כ) ע"י הדבר ונתתם ביד אויב לפי שאין מלינים את המת בירושלים וכשהן מוציאים את המת לקוברו נתנין ביד אויב הצרים עליהם. וקשה וכי איסור דהלנת המת בירושלים הוא ביהרג ואל יעבור. וי"ל דקאי על ימי נבוכדנצר שלא היו הורגין את היוצאים רק נוטלין אותן לבבל ומפורש בירמ' ל"ח היוצא אל הכשדים וחיה והיתה לו נפשו לשלל ומסתמא בחרו להוציא את המת אנשים חלשים שבלא"ה אין יכולין להלחם וזה מוכרח ג"כ שאם היו הורגים אותם א"כ בלא"ה לא יקברו את המת ולמה הוציאוהו. "כל אשר יעבור תחת השבט"

ותנן בבכורות נ"ח ב' היו לו מאה ונטל עשרה ונטל א' אין זה מעשר, וצריך טעם למה במעשר דגן התירה תורה ליקח א' מעשרה וכאן הצריכה דוקא דרך מנין. וי"ל דהתורה רצתה שיהי' נעשה מעשה מצוה בכולן וא"כ במעשר דגן שהוא טבל ועי"ז שמפריש ניתנין כולן מקרי שנעשה מצוה בכולן אבל במעשר בהמה שאינו טובל אם יטול רק א' מעשר לא עשה מצוה רק בזה ולכן צותה תורה שימנה את כולן ויטול העשירי ועי"ז נחשב שנעשה בכולן מצוה ומקבל שכר על כולן, וזהו הטעם ג"כ דמנין הראוי פוטר אע"ג דלא עישר לבסוף שהרי נעשה מעשה המצוה בהן (ועי' כעין זה באהל יעקב פ' ראה ד"ה ומעתה על המדרש כי ה' יהי' בכסלך).

(טעמא דקרא)

"אם בחקתי תלכו"

וברש"י: "שתהיו עמלים בתורה". כבר העירו מפני מה נקרא עסק התורה ועמלה - "חוק", ואמר רבינו שליט"א: שאין הלימוד מתיבת "בחקתי" אלא מתיבת "תלכו" - שרק בעמל ויגיעה בעיון הולכים בתורה עמוק יותר ויותר.

"ונתתי גשמיכם בעתם"

היה שלג כבד בירושלים ושאלו אם שלג גם הוא בכלל ברכה של גשמים, והשיב רבינו: במסכת תענית (דף ג' ע"ב) איתא ששלג להרים מועיל כמו חמש פעמים גשם לארץ, משמע שהוא ברכה.

אדם צריך לעשות חשבונות שלו...

במסכת יומא (נ"ג,ב): "רבי חנינא בן דוסא הוה קא אזיל באורחא, שדא מיטרא עליה, אמר רבש"ע כל העולם כולו בנחת וחנינא בצער, פסק מיטרא". המהרש"א (ב"חידושי אגדות" שם) הקשה "היאך היה מתפלל כך, וכי משום צער ידידה לא יהיה נחת לכל העולם", ותירץ שבאותה שעה עדיין לא היה צריך כל העולם למיטרא, ע"ש.

תשובה: העולם אמר שידע רחב"ד שיכול להתפלל אחר כך ששוב ירדו גשמים, ומה שתירץ המהרש"א שאז לא היה צריך הגשמים - בפשוטו לא כן הוא, אלא אדם צריך לעשות חשבונות שלו, וראיה ממה שהכחזר הגדול היה צריך להתפלל על עובדי דרכים שלא תכנס לפניך תפילתם, וכי על העושים שלא כדן עליהם צריך להתפלל? משמע שעושים כשורה!

(דרך שיחה)

על שי"ח

"מה מבקש רבינו?"

סיפור מכלי ראשון. שמענו השבוע מפי בעל המעשה. המקורב לרבינו כבר למעלה מעשרים וחמש שנה. הרב אליעזר הלוי ליברמן שליט"א, וכך סיפר לנו:

מפעם לפעם אני עוזר לאנשים שאינם בריאים בגוף או בנפש, או אנשים גלמודים וכדו' במטלות שונות. שבוע שעבר פנה אלי יהודי חולה שמאוד מבקש שאצטרף איתו לעליה ביום ל"ג בעומר על ציון התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי. כידוע מאות אלפי יהודים עולים ביום הזה, והמעמד שם הוא מרגש מאוד. אותו יהודי חשש קצת לעלות לבדו, ואף שקיבל אישור מיוחד להגיע עד קרוב למקום הציון, אך בכל זאת הוא ביקש שאצטרף אליו לכל הנסיעה.

כדרכי, לפני כל יציאה מחוץ לעיר אני נכנס לרבינו מרן שליט"א ומבקש את ברכתו לנסיעה.

ואכן, בבוקר יום המישי ל"ג בעומר נכנסתי אליו אחרי שחרית, ואמרתי לו שאני נוסע עוד מעט בעז"ה למירון ואני מבקש ברכה. מרן שליט"א מביט בי ומברך שאסע לשלום ואחזור לשלום, ותוך כדי הוא מוסיף לי "ותתפלל עלי'.

אמרתי לו מיד, בלי לחשוב: כמובן אתפלל, ועזבתי את החדר.

כשיצאתי מהחדר התחלתי לחשוב מה הוא התכוין. מה גדול הדור צריך שיתפלל עליו, אולי הוא מבקש ברכה מיוחדת על בריאות, שכידוע בגילו בלי עין הרע צריכים ברכה מיוחדת לרפואה. ואולי הוא מבקש על איזה דבר השייך לכלל, והרי מי כמוהו יודע מה שאנחנו לא יודעים, על צרות הכלל המשחרות לפיתחו, ואולי יש איזה גזירה חדשה שהוא מבקש לקרוע שערי שמים עבורה. ואולי יש איזה צרה אחרת חלי"ה...

כך או כך, סבתי על עקבי. נכנסתי ושאלתי ברור: מה הרב שליט"א מבקש שאתפלל בעבורו? ועוד בטרם שאני גומר את המשפט הוא מחייך ואומר: שיתנו לי ללמוד.

כל כך פשוט! כל כך ברור! שיתנו לו ללמוד. כל היום היא שיחתי. הוא לא טרוד משום עול בעולם. המקבל עליו עול תורה מעבירין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ. דכולה בה!

יצאתי נפעם לראות שוב, כמה קטנים אנו מול ענק הדור שכל שיחו ושיגו רק סביב התורה, בהם נהגה יומם ולילה!

על הדף

"בענין רצפת העזרה"

זבחים כ"ד א' בעי רבי אמי נדלדלה האבן ועמד עליה מהו וכו' כי תבעי לך דדעתו לחברה מאי כיון דדעתו לחברה כמאן דמחבר' דמאי וכו' רבה זוטי בעי לה הכי בעי רבי אמי נעקרה האבן ועמד במקומה מהו וכו' לעולם פשיט"ל דעד ארעית דתהומא קדיש והכי קמבע"ל דרך שירות בכך או אין דרך שירות בכך תיקו. וכו' החזו"א (זבחים ס"ה סק"ב) דלרבה זוטא אין רצפה מעכבת ואף אם נעקרה כולה כשר ומיבע"ל רק נעקרה אחת ועמד בגומא אי דרך שירות בכך אמנם לישנא קמא ס"ל דרצפה מעכבת וצריך רצפה דוקא ולכך מיבע"ל באבן שנדלדלה ודעתו לחברה אי חשיבא כמחוברת וק"ל כל"ק דנשנה סתמא והלכך בנעקר ועמד בקרקע בין באבן אחת ובין בכל עזרה פסול וע"ש שהוכיח שזו נר' דעת הר"מ, ואע"ג דבמשכן לא הי' רצפה ועבדו עבודה מ"מ בבית עולמים מעכבת, ומ"ש בזבחים נ"ח א' וכו' דעבד מחילות ושחית צ"ל שיעשה שם רצפה במקום שעומד דהא רצפה מעכבת וכע"ז כ' בכלילא דורדא בשם מרן החזו"א, ומ"ש בסוף עדיות שמעתי כשהיו בונים בהיכל עשו קלעים להיכל וקלעים לעזרות שיוכלו להקריב ולא קאמר שעשו גם רצפה משום שנ"ל הרשע לא החריב אלא התקרה אבל הכתלים נשארו וכ"ש שהרצפה נשארה כדאי' בירו' פ"ק דיומא ה"א ובשור"ט מזמור קל"ז וכו' הר"ש בפרה פ"ג מ"ג. עוד כ' החזו"א דאע"ג דמקריבין בזה"ז אע"פ שאין בית אם בנו מזבח במקומה מ"מ צריך ג"כ רצפה שמעכבת אבל א"צ ע"פ כל שטח העזרה שאין מדת העזרה מעכבת עכ"ד, וצ"ע כמה רצפה צריכין לעשות ושמה סגי לעשות רצפה במקום שעומד הכהן אבל מל' מרן שכ' שאין מדת העזרה מעכבת משמע דעכ"פ צריך שיעור עזרה ואולי צריך שיעור ד' על ד' כשיעור בית בכל מקום וצ"ע. ועי' במנ"ח (מצו' צ"ה) דס"ל דרצפה אין מעכבת.

(דרך חכמה פ"א מהל' בית הבחירה ה"י ס"ק ס"ב וצה"ל ס"ק פ"ט צ' וביה"ל ד"ה נעקרה)

סיפר ה"ה רבי יצחק זילברשטיין שליט"א: שמעתי מעשה שהיה לפני שנים רבות בעת שהוזמן גיסי מרן הגר"ח קניבסקי לשמש כסנדק בברית, ואברך אחד זכה ונסע יחד עמו במונית. לפני הנסיעה הקים האברך ואמר לנהג המונית שיידע לו שהרב שייסע במוניתו הוא אדם גדול מאוד, ואפשר לשאול אותו כל מה שרוצים. טוב שהינך אומר לי זאת, כי באמת מקננת במוחי מזה-זמן שאלה שרציתי לשאול, ולא התגלגלה לידי הזדמנות נאותה שכזו, אמר הנהג. כשנכנס הגר"ח, פנה אליו הנהג ושאל: יודע אני שיש הלכה שצריך האדם להקדים ולהאכיל את בהמותיו, לאכילת עצמו. ברצוני לשאול, מה דינו של הכלב המשפחתי שלנו, הנחשב ל...חלק בלתי נפרד מהמשפחה, והראיה שלעולם אין אנחנו יוצאים לטיול בלעדיו, והוא גם מצטרף לכל תמונה של המשפחה, וכו'. הגר"ח האזין בנחת, והשיב שגם באופן זה יש לקיים את הדין ולהקדים את אכילת הכלב. וכיון שהועלתה בפניו השאלה בענין הכלב, הסב לאחר מכן הגאון שליט"א את דבריו עם האברך שנסע איתו, ואמר: הואיל והנהג הנכבד הזכיר את כלבו הבה נשנן את הדינים שהוזכרו בש"ס ביחס לכלב. וכך עבר ממסכת למסכת, בסדר מופתי, והזכיר את כל המקומות שבהם מוזכר כלב, כאילו כל הדפים מונחים עתה לפניו.

זה מה שקורה כאשר מזכירים כלב בפני גדולי ישראל.

(ברכי נפשי)

"מענייני הפרשה"

ב' בחוקותי י"ב אייר ע"ד. ספרתי לרבנו בכאב כי לשיבת... יש חובות 2 מיליון ושלוש מאות אלף דולר (ומתייגעים רבות להחזקת התורה). אח"כ אחרי כמה דקות פנה רבנו אלי ואמר לי: **אני בעל חוב יותר ממך. עדיין לא גמרתי את שבת מה שאני חייב [סדרי הדפים במסכת שבת שבאותו יום היה חייב לסיים לפי סדור].** למחרת שאלתי. רבנו רגיל לקרא לסדרי לימודו כל יום "חובות", מה מקור שם זה? **אע"פ שאני אומר בלי נדר מ"מ דבר שאני רגיל בזה הוי כעין חוב, וגם אבא קרא לסדרים הקבועים שלו חובות.** רבנו אמר לי אמש שלא סיים את החובות. שהוא כעת במס' שבת במה מדליקים, אבל זה הרי לא פרק קשה. **הדבר לא תלוי בקל אלא בדפים, אם זה הרבה גמרא או לא, ושם הם דפים גדולים, אגדתא זה יותר הרבה ולוקח יותר זמן.** אמרו בשם הגר"א כי ברכות היא המסכת הארוכה ביותר, ואחרים טענו שבבא בתרא הארוכה ביותר, ורח"ש קרליץ בהיותו בלומ"ה בדק את זה ואמר שברכות באמת יותר ארוך. אני מתפעל שהיה להם זמן לזה. גם זה תורה לבדוק דבריו של הגר"א.

מדוע ביטל רבנו את קבלת הקהל

בעת קבלת קהל שאלו לרבנו האם מבואר בחז"ל שנבוכדנצר היה גבוה טפח בלבד, רבנו השיב כי נכון הדבר, ובאותה שעה שהשואל היה בחדר מיד חיפש את המקור, אך לא מצא מיד, והפסיק את קבלת הקהל והתאמץ לחפש את דברי חז"ל במקורן [עי' ילק"ש דניאל רמז תתרט"ב], באומרו כאשר אבוא לעולם הבא לא רק ישאלו את התורה עצמה אלא גם ישאלו היכן זה כתוב. והוסיף: הוא היה רק טפח, וכל העולם פחד ממנו.

"ורדו בכם שנאיכם" - שאיני מעמיד שונאים אלא מכם ובכם, שבשעה שאומות העולם עומדים על ישראל אינם מבקשים אלא מה שבגלוי... אבל בשעה שאעמיד עליכם מכם ובכם, הם מחפשים אחר המטמוניות שלכם" (רש"י).

סיפר רבנו אודות הרשעים שיוצאים מתוך כלל ישראל: כידוע שלפני המלחמה כאשר הבחורים היו רוצים להיפטר מהצבא היו עושים עצמן כבעלי מום או חולים וכדומה, ועל ידי כך נפטרים מהצבא. הם היו צריכים לעמוד בפני בוחנים שיראו אם כך הוא באמת שהוא בעל מום. היו מקומות שהגויים צירפו להם לבוחן גם יהודי [פורק עול]. והנה בא בחור יהודי למבחן ועשה את עצמו כאילו אצבע הבוהן מקופלת, וכמה שניסו לפשוט אותה לא הצליחו וכמעט שעבר את המבחן בהצלחה, אך אז פנה אליו היהודי הרשע הבוחן ושאל - אבל לפני שהתכופפה איך היא הייתה? פתח את האצבע והראה לו, ואז התגלתה תרמיתו, הרשע השתמש בחכמה היהודית כדי להזיק לאחיו היהודי.

(כל משאלותיך)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות וש"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

נשיח בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ שליט"א**
גליון מס' 200 • בחוקותי תשע"ח

אם בחקתי תלכו (כו, ג)

וצרף"י: פתהיו עמלים בחורה.

הגר"צ ניהוז זצ"ל חתנו של הישיש הקרלינאי רבי זלמן בריזל זצ"ל היה שקדן עצום ובשנים עברו למד בחברותא עם יבלחט"א מרן פוסק הדור שליט"א. ויהי היום היתה חתונתו של כ"ק האדמו"ר מסקווירא שליט"א עם בתו של כק האדמו"ר מויזניץ הישועות משה זצ"ל, החתונה נערכה ברוב פאר והדר בשיכון ויז'ניץ בבני ברק ומרן הגר"נ שליט"א שכיהן בימים עברו כראש ישיבה בישיבת ויז'ניץ הרגיש מחובתו ללכת ולהשתתף בחתונה.

הוא יצא מביתו ברמת אהרן יחד עם רבי צבי ניהוז וצעד רגלי לשיכון ויז'ניץ כשכל הדרך הם משוחחים בעל פה בסוגיא בה הם עסקו. בהגיעם לשיכון לקראת מעמד החופה, הם נעמדו בצד ולא נדחפו בין הקהל והמשיכו ללמוד. מסביב יהום הסער, המולה גדולה המוני חסידי ויז'ניץ וסקווירא בהתרגשות, דחיפות מכל עבר והשניים ממשיכים בלימודם.

החלה החופה, ברמקולים שומעים את הברכות את הכתובה, את השירה, ומרן פוסק הדור עם להבחל"ח החברותא ממשיכים בסדר הלימוד כאילו הם כעת ביני עמודי דמבצר התורה 'כולל חזון איש'. נסתיימה החופה: החסידים שואגים: מזל טוב ומתחילים לשיר ומרן שליט"א אומר לחברותא: ר' הערש צריכים ללכת... והם שבים לרמת אהרן, שכל העסק בהלך ובחזור ובשעת השמחה הינו בדברי תורה כאילו הם בהיכל הכולל.

בינו נא זאת!

*

עמל התורה בדורות עברו

שח מרן הגאון רבי נסים קרליץ שליט"א על דודו מרן הסטייפלר זצ"ל: "הבה ואספר בפניכם מה זה עמל התורה, ממה שסיפר מרן ה'קהילות יעקב' זצ"ל לבני ביתו, איך בעודו עול לימים הוצרך לנסוע להתראות עם זוגתו לעתיד, באיזו עיירה שהשתכן בה אז החזו"א זצ"ל. מחשש ביטול תורה, שיגרם לו בעת נסיעתו ברכבת, ומפני ביטול הסדרים הקבועים לו אשר היה מקפיד עליהם לקיימם חוק ולא יעבור, (והצדיק אוכל פרותיו בעוה"ז. בואו וראו עד היכן מגעת הזהירות אצל בנו יחידו הגדול הגר"ח שליט"א שלא לבטל ממשמרת סדריו ועיתותיו הקבועים בדיוקנות, וזאת יכולני להעיד בעצמי), עשה קודם נסיעתו משמרת למשמרתו, ולמד כ"ד שעות רצופות בלי הפסק, בחשבו כי יתן תנומה לעיניו בעת נסיעתו. אך בעלותו לרכבת נוכח לראות כי המושבים מרופדים, וחשש לשבת עליהם משום חשש שעטנז, עמד על רגליו כל זמן הנסיעה ושנן את פרקו, ובבואו לפגוש את המדוברת, התנמנם על כסאו ונרדם. היא ראתה כן ותמהה, מה לו לבחור זה שהוצרך לנסוע כמה מילין כדי להתנמנם. ואכן החזו"א ידע את הדבר. זו היא עמלה של תורה". (בהיכל כולל 'חזון איש'. 'מוסף שבת קודש' ראה אב תש"נ)

*

סיפר רבינו שליט"א, שפעם ראה את החזון איש שלמד את כל מסכת בבא בתרא במשך יומיים, והיה זה כאשר החזו"א היה בים, וניגש אליו אדם ושאל אותו במס' ב"ב, ובדרך חזור אמר החזו"א לרבינו, שצריך לחזור על מסכת בבא בתרא, והסביר רבינו שיש כאן שני חידושים. האחד שהרי ידוע שהחזו"א למד בעיון הרבה זמן כל דבר, מ"מ כשהיה צורך הוא למד מהר והספיק הרבה. והשני, רואים שהיה לו את כל הש"ס בראש ואם דיברו איתו בלימוד והרגיש שמשהו חסר לו מיד הלך לחזור על תלמודו. (חוט שני)

שאלה: בפרשת השבוע נאמר "אם בחקתי תלכו", ופירש רש"י: שתהיו עמלים בתורה. והנה בדורנו יצאו לאור כמה וכמה מהדורות של גמרות מבוארות, כדוגמת 'שוטנשטיין', 'מתיבתא', ועוד, ובודאי זכותם גדולה שהרבה אנשים שקודם לכן לא היו יכולים ללמוד גמרא בכוחות עצמם והיו אומרים מי יראנו טוב, נפתחו בפניהם שערי אורה ויראו את האור כי טוב. אך מאידך רבים מן הלומדים שהיו רגילים לייגע את עצמם בהבנת דברי הגמרא והמפרשים, בוחרים ללמוד בגמרות אלו שבהם הפירוש מוגש לפנייהם כשלחן הערוך לסעודה, ואינם צריכים להתייגע בהבנת דברי הגמרא. האם ראוי למי שמסוגל ללמוד גמרא בלא ספרי עזר, להימנע משימוש במהדורות אלו או לאו.

תשובה: זכיתי להעלות שאלה זו לפני גאון ישראל הגר"ש אלישיב זצוק"ל, ואמר לי: אחרי שלומדים את הגמרא בספרים אלו עדיין יש הרבה במה להתייגע. וכעת זכיתי להיכנס לפני ראש הישיבה הגר"ל שטינמן (שליט"א) זצ"ל ואמר לי כהאי לישנא: יש מספיק ללמוד גם אחרי הגמרות הללו. וכדברים אלו שמעתי מהרבה מגדולי דורנו ה"ה הגאונים הגדולים רבי חיים קניבסקי ורבי נסים קרליץ שליט"א. והגר"נ קרליץ הוסיף שבאמת רק מי שנעזר בספרים אלו רק בשביל הבנה הראשונה, ואחר כך חוזר ומתבונן ומעיין בעצמו בדברים ומתייגע בהבנתם, רק הוא בכלל עמל בתורה, אבל מי שנשאר בהבנה השטחית הראשונה שהבין בקלות ע"י ספרי העזר, אינו נחשב עמל בתורה. (וישמע משה)

ונתתי גשמיכם בעתם (כו, ד)

חיזוק האמונה לשומרי תורה ומצוות

רבים סבורים כי חיזוק האמונה נוגע רק לאנשים הרחוקים מדרך התורה והמצוות, ואלו בתוך המחנה החרדי פנימה העניין מסודר. אולם, פעם התבטא הגאון הגדול רבי נסים קרליץ שליט"א ואמר: "אתם חושבים שהעניין מסודר? אם כך אראה לכם שבתוך העיתונים החרדיים כתובים דברי כפירה!!

הנה למשל, בליל סוכות ירדו גשמים עזים, עד שלא ניתן היה לישן בסוכה. על פי המשנה זהו ביטוי לכעס שהקדוש ברוך הוא כעס על בניו, כמשל העבד שבא למזוג כוס לרבו, ושפך לו קיתון על פניו. אך בעתון היתה התייחסות שונה לגמרי לגשמים אלו: נכתב במפורש יומיים קודם לכן, שהגשמים הללו עומדים לרדת, ופורטה שם סיבה שונה לחלוטין. בעיתון הוסבר שהמפה הסינופטית היא אפיק ברומטרי מעורב באויר קר שחדר לאזורינו מקפריסין, והוא זה שגרם שירד גשם... בעיתון לא מוזכרים החטאים שהביאו לכעס זה... (ומתוק האור)

ויסרתי אתכם (כו, כח)

קבלת היסורי

הגאון רבי דוד צבי הופמן זצ"ל רב הגחש"א בפתח תקווה, לימד בשנות חייו האחרונות את כל סובביו פרק גבורה נפלא. כיצד נלמדים אצל גאון שכמותו 'יסורים של אהבה'.

כמו שכל חייו היו סמל ההלכה, כך בעת מחלתו שימש בבואה חיה להלכה הפסוקה: "לברך על הרעה בדעת שלמה ובנפש חפצה כדרך שמברך על הטובה... כי הרעה לעובדי ד' היא שמחתם וטובתם, כיון שמקבל באהבה מה שגזר עליו השם, נמצא שבקבלה זו הוא עובד את השם" (או"ח רכ"ב ג').

טרם החל לעבור את טיפולי הכימותרפיה ל"ע, סר למעונו של רבו יבלחט"א הגאון הגדול רבי נסים קרליץ שליט"א ודן עמו שעה ארוכה בשאלות הלכתיות שהתעוררו בעקבות הטיפולים. בסיום הדיון ההלכתי שאל רבי דוד צבי: כיצד עוברים תקופה קשה זו? הגאון הגדול שליט"א שתק ואחרי מחשבה ענה: "בקבלת היסורין!" אצל רבי דוד צבי תשובה זו היתה הוראה הלכתית! הוראה אותה קיים בכל נפשו ובכל מאודו.

רד"צ הזדכך ביסורים ללא תלונות, ומי שהתלונן לידו נתבע ממנו מדוע אינו רואה את הטוב, את הרגל השניה שאינה מיוסרת... מדוע אתה מנסה לנחמני כי 'יהיה טוב' הרי כבר עכשיו טוב... (מוסף שבת קודש יתד נאמן)

בשבוע שעבר פורסמה דעתו של מרן פוסה"ד בענין חבישת הפאות בצורה לא תקינה, אנו מצרפים שוב את המודעה המתקנת. בעקבות המאמר בענין לבישת הפאה, הננו לציין כי דעת רבינו שברור לכל שאיסור חמור ללבוש פאה שאינה לפי כל כללי הצניעות, וכן יש לברר היטב שאין בה שום חשש ע"ז, ובאופן זה לבישת הפאה מותרת לכתחילה.

אם זאת ידוע מכתבו של רבינו משנת תשס"ד וז"ל המכתב:

באתי בזה לחזק ידי הנשים שהתחזקו לכסות ראשן בבגד ממש ולא בכסוי העשוי משערות אחרי שנתעוררו שאפשר להכשל בזה בכמה איסורים חמורים. וראויים לברכה והלוואי שירבו כמותן בישראל. נסים קרליץ.

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א •

"הראשון והוא הגורם הגדול שבכולם – תורה. דע, כי כשירבה האדם העסק בתורה ובמצוות, הנה בסיבת זה ובאמצעותו יקרב אל האלוקים ויתדבק אליו, ותהיה יראתו ואהבתו תקועה בלבו, ואז כשיקום להתפלל לא יקשה עליו כלל להתחנן ולכוון לב, אבל יקל עליו מאד, כי תיכף ומיד ימצא השי"ת במחשבתו כיון שהוא מוכן לכך".

היינו כי התורה מקדשת את האדם, וככל שאדם יותר זבוק בתורה, האמונה מתחזקת, והלב מרגיש יותר את מה שהוא מתפלל.

להשיג מדרגות האמונה - על ידי תפילה

הרמ"א באורח חיים סימן א' הביא מדברי הרמב"ם במורה נבוכים "שויתי השם לגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלוקים", היינו שצריכים שהאמונה תהיה כל הזמן בלי הפסק, על כל צעד ושעל לחיות עם האמונה.

יש אמונה כללית, מה שהאדם חי, והנשמה מתקיימת בגוף, שזו השגחה פרטית הנמשכת כל הזמן, וכפי שמזכירים בברכות השחר "ואתה משמרה בקרבני", ויש גם אמונה על כל פרט ופרט, מה שאדם מדבר, והולך, וכל הפעולות שהוא עושה, שגם זה בהשגחה פרטית.

כך המציאות, אבל קשה מאד לזכור את זה, כי אדם רגיל מקטנותו שהוא חי ועושה את כל מה שהוא עושה בלי הרגשה שמישהו עוזר לו בזה, ואינו מרגיש שיש בזה השגחה, כמו שהאריך החובות הלבבות בפתחה לשער הבחינה כי אדם מתרגל מקטנותו לחסדי הבורא עד שהוא נעשה כעיוור מלהבחין בהם, וההרגל משפיע לחשוב כאילו הכל בדרך הטבע, אבל זו טעות, וצריך לעקור את הטעות הזאת.

ואמנם זה קשה מאד, ואין זה פשוט, אבל זה שיד, על ידי תפילה, וכן את כל המעלות הרוחניות אפשר להשיג על ידי תפילה, כמו ששמעתי ממורי הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל בשם רבי ישראל סלנטר שאמר כי בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות מועילה ואינה חוזרת ריקם.

גם תפילה בלב מועילה

וגם תפילה בלב מועילה, אמנם לגבי חיוב תפילה ההלכה היא שהרהור לאו כדיבור דמי, וצריך גם להוציא מהפה – ויש שאלה האם מספיק להוציא בשפתו או שצריך גם להשמיע לאוזניו, זהו לגבי חובת תפילה, אבל לזכות לסייעתא דשמיא אפשר גם על ידי תפילה בלב, שהקב"ה יודע מחשבות, ואם אדם מתפלל במחשבה ומבקש בלבו שהקב"ה יעזור לו, הקב"ה שומע את תפילתו [וכדאיתא במדרש תנחומא אמור ט"ז "ומה הקב"ה שומע? בשעה שאדם עומד ומרהר בתפילה"].

ומעשה שהיה לפני הרבה שנים, באחד שהגיע מחוץ לארץ, והלך לכותל המערבי, והוא לא היה שומר תורה ומצוות, וכשהגיע לכותל כפי הנראה קדושת המקום השפיעה עליו, והתעורר והתחיל לחשוב: כי הנה הוא לא יודע מה היא האמונה, ומעולם לא נתחנך לזה, והוא כתינוק שנשבה, אבל אם אכן יש השגחה הוא מבקש שמן השמים יעזרו לו להיות בעל אמונה, כך חשב בלבו, ומיד באותו הרגע שחשב כך, ניגש אליו אחד מהפעילים העוסקים בקירוב ושאל אותו אם הוא רוצה לדעת מה היא יהדות, ולקחו ללמוד בישיבת "אור שמח" עד שחזר בתשובה.

ככה הועילה התפילה בלב שזכה מיד לסייעתא דשמיא [אחרי שהייתה קודם איזה התעוררות שהלך לכותל, וקדושת המקום השפיעה עליו].

להאמין שהתפילה יכולה לעזור

זהו כוח התפילה, אם התפילה היא אמיתית זוכים לסייעתא דשמיא, ובדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות מועילה, אפילו רק בלב, וכל שכן תפילה בציבור, כשהציבור מתפללים יחד, אם אומרים "פתח לבי בתורתך" בכוונה, מוכרח להיות לסייעתא דשמיא, כשמתפללים בכוונה.

ומה היא כוונה? אמונה שהתפילה יכולה לעזור לו, ומי שאינו מאמין בזה בשלמות, תפילתו אינה תפילה, כי הוא סתם אומר מילים שאינו מאמין בהם, או שהוא קצת מסופק בזה, וצריך להאמין באמונה שלמה שהתפילה יכולה לעזור, [ועיין בספר העקידה שער נ"ח שכתב: "התפילה עניינה הוא בקשת דבר בחיוב ביטחון ואי אפשר זולת זה"].

עומד לפני המלך - יראה ושמחה

בענין תפילה, אמרו חז"ל (ברכות ו, ב) שהתפילה היא דבר העומד ברומו של עולם, ובעלי המוסר פירשו בזה (עיין סידור הגר"א בהקדמת שיח יצחק) כי התפילה מרוממת את האדם, שהאדם הוא גם כן עולם, ונקרא עולם קטן (תנחומא פקודי ג), ועל ידי התפילה האדם מתרומם ונעשה בעל מדרגה שאין לשער! תפילה נותנת הרבה מדרגות, כמובן תלוי איזה תפילה, תפילה בכוונה. ועם איזה כוונה, יש הרבה דרגות בכוונה.

ובדרגת תפילה בכוונה כתוב בשולחן ערוך (או"ח סימן צח) שצריך להרגיש כעומד לפני המלך, ויש בזה שני עניינים, מצד אחד זה יראה ופחד לעמוד לפני המלך, ומצד שני זה גם שמחה שהמלך שומע אותו, הוא יכול לדבר עם המלך, והמלך מוכן לשמוע אותו.

ובמסילת ישרים פרק י"ט הביא ממדרש תהלים (פרק ק') כשתהיה עומד להתפלל יהא לבך שמח עליך שאתה מתפלל לאלוקים שאין כיוצא בו, היינו שצריכים לשמוח בתפילה, שזוכים להתפלל לפני מלך שאין כמוהו, מלך מלכי המלכים, והמלך מקשיב ושומע את התפילה.

הקב"ה שמח כשמרבים להתפלל ולבקש

ועוד אמרו חז"ל (ירושלמי ברכות ט, א) רבי פנחס בשם רבי זעירא אמר, בשר ודם יש לו פטרון, אם הטריח עליו ביותר הוא אומר אשכח פלן דקא מטרחא לי, אבל הקב"ה אינו כן אלא כל מה שאת מטריח עליו הוא מקבלך, הדא הוא דכתיב השלך על השם יהבך והוא יכלכלך.

ובמדרש תהלים (פרק ד') אמר רבי זעירא אדם יש לו בן בית, פעם ראשונה הוא נכנס אצלו ומושיבו על המיטה, שנייה על הכיסא, שלישית על הספסל, רביעית הוא אומר כמה ספסל דחוק עלי פלוני מטריחני, אבל הקב"ה אינו כן, כל מה שישראל דוחקין אותו ובאין למקום תפילתו שמחה הוא לפניו, לכך נאמר כהשם אלוקינו בכל קראנו אליו.

היינו שבדרך הטבע, מלך בשר ודם, אם מבקשים ממנו בקשה פעם אחת והוא לא מסכים למלא את הבקשה, ומבקשים ממנו פעם שנייה והוא שוב לא מסכים, וחוזרים ומבקשים פעם שלישית, זה מכעיס אותו, שהרי רואים שאינו מסכים, ומדוע מטריחים עליו ומבקשים ממנו שוב ושוב, וכל מה שיותר מבקשים הוא כועס, ואי אפשר לבקש הרבה, כך המציאות במלך בשר ודם, אבל הקב"ה אינו כן, אלא אדרבה כל מה שיותר מבקשים ומתפללים, זה יותר נחת רוח לפניו, והוא יותר מרוצה.

המרבה בתפילה נענה

וככל שאדם מרבה לבקש, יש יותר תקווה שתתקבל תפילתו, ויתנו לו מן השמים את מבוקשו [ובברכות דף ל"ב אמרו, אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנאמר קוה אל השם חזק ויאמץ לבך וקוה אל השם, ובירושלמי ברכות פ"ד למדו ממה שנאמר בחנה "והיה כי הרבתה להתפלל לפני השם" מכאן שכל המרבה בתפילה נענה].

וכן מצינו במשה רבינו, שהתפלל תקט"ו תפילות כמנין ואתחנן שיזכה להיכנס לארץ ישראל, ואם היה מוסיף להתפלל עוד תפילה אחת היה נענה בתפילתו, אלא שהקב"ה אמר לו (דברים ג, כו) "רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה", שלא ימשיך להתפלל עוד, כי אם היה ממשיך להתפלל היה מקבל את מה שביקש [ועיין עוד בקובץ שיעורים קידושין אות קל"ב מה שהביא בזה בשם המהר"ל דיסקין זצ"ל].

ומצינו גם אצל יצחק אבינו שכתוב (בראשית כה, כא) "ויעתר יצחק להשם לנוכח אשתו", ופירש רש"י: ויעתר – הרבה והפציר בתפילה, וכן מצינו במשה רבינו כשפרעה ביקש ממנו שיתפלל אל השם שיסורו ממנו המכות, אמר לו משה (שמות ח, כה) הנה אנכי יוצא מעמך והערתני אל השם וגו', ולהלן (שם כו) ויצא משה מעם פרעה ויעתר אל השם, ופירש רש"י: נתאמץ בתפילה וכו' וירבה להתפלל.

דבקות בתורה מועילה לכוונה בתפילה

ולמעשה, מה העצה שהתפילה תהיה בכוונה? בסידור הגר"א מביא מהשל"ה שמביא מאחד הקדמונים עשר עצות לתפילה בכוונה, וכתב שם כי

ובאמונה יש הרבה מדרגות, ואין זה פשוט לזכות למדרגות האמונה, צריכים לראות בעלי אמונה ולקבל השפעה מהם, וכמו שכתב רבי ישראל סלנטר (באור ישראל מכתב י"ד) כי בדורות הראשונים הייתה היראת שמים גדולה מאד, מפני שראו יראי שמים, כל אחד ראה אנשים אחרים בעלי יראת שמים והושפע מהם.

וגם בזמננו היה דבר כזה, סיפר לי אחד שלמד בישיבה וראה את המשגיח ואת הרב מפוניבז' וזכרונם לברכה, וזה השפיע עליו יראת שמים ששומרת עליו עד היום, ונותנת לו כוח לעמוד בניסיונות. **כשרואים יראת שמים זה משפיע יותר מידיעה בעלמא.**

מדרגה אחרת בתורה - עם תפילה ויראת שמים

וכל מדרגה שרוצים לקבל ברוחניות, שייך להשיגה על ידי תפילה, כגון הצלחה בתורה, התמדה בתורה והבנה בתורה, עם תפילה זוכים להצלחה שאין לשער! וכבר אמרנו כי אף שרואים במציאות שלפעמים יש שמצליחים גם בלי תפילה, ילד מתחיל ללמוד ואינו חושב כלל שצריך להתפלל על זה, ומתרגל ללמוד כך, והוא בעל כישרון ומצליח, ומבין, ויודע, וזוכר, וגם יכול להיות שמחדש חידושי תורה, אבל זו לא המדרגה של תורה שזוכים עם תפילה, שהיא מדרגה אחרת לגמרי.

וכן מצינו לגבי יראת שמים, שהביא הנפש החיים (ש"א פ"ג בהגה"ה) בשם הזוהר "אורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחא לעילא", היינו שתורה בלי יראת שמים היא לא אותה התורה, ויראת שמים זה האוצר המשמר ומחזיק את ההצלחה בתורה כמו שכתוב "יראת השם היא אוצרו" (וכדאיתא בשבת דף ל"א ע"פ שם).

לכן ההצלחה בתורה תלויה ביראת שמים, ובתפילה, ויש הרבה תפילות על תורה, בברכות התורה מבקשים והערב נא וכו', ובשמונה עשרה פתח לבי בתורתך, השיבנו אבינו לתורתך, ובקדושה דסדרא הוא יפתח לבנו בתורתך, וכן בתהלים יש המון פסוקים שהם בקשות על תורה.

תפילה על תורה, ועל אמונה

ובספר יערות דבש לבעל התומים (ח"א דרוש ד') כתב: **"ואין לך דבר שמזכה לאדם להשיג ישרות התורה ולפננה מצפוניים בדרכי יושר ואמת אלא להתפלל להשם בדמע שישוב וירחמנו כי קל שומע תפילה הוא וקרוב לכל קוראיו באמת"**, ומעיד על עצמו כי "בעת שאני מתפלל בכוונה כראוי, כל היום אין שמועתי בתורה מכוונת וקרעים אלביש, ולהיפך אם אזעק ואשוע להשם מקירות לבבי בתפילה לחונני דעה כי דלותי עד מאד בעוונותינו הרבים, אף הוא ירחם עלי להאיר עיני בתורתו".

וכן שמעתי ממרן הגרא"מ שך זצ"ל כי הנצי"ב אמר על עצמו **שביום שאינו בוכה באהבה רבה אין לו הצלחה בלימוד התורה.** זו המציאות, שההצלחה בתורה תלויה בתפילה, ואין צריך דווקא בכייה, אלא העיקר שתהיה תפילה בכוונה מעומק הלב.

וגם על אמונה צריכים תפילה, שהאמונה תהיה בשלמות, אמנם זה לא פשוט, כי אם חסר לו אמונה, כיצד תהיה התפילה באמונה? ובכל זאת אפשר להתעורר, אם נמצאים בציבור, **התפילה בציבור משפיעה השפעה רוחנית, שאדם יכול יותר לכוון על ידי שנמצא בציבור, בתוך ציבור שמתפללים, והתפילה גם יותר מתקבלת בציבור.** ומבקשים בתפילה על אמונה, כגון ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך, ועוד.

להתעלות ולקבל שלמות בכוח ההרגל

הכל תלוי בהרגל, אמונה צריכה הרגל, ותפילה בכוונה צריכה הרגל, וההרגל משפיע, שזה נעשה טבע אצל האדם, וכן התמדה בתורה תלויה בהרגל, ומידות טובות גם כן תלויות בהרגל.

וכמו שפירש הרמב"ם באבות (ג, טו) את המשנה "הכל לפי רוב המעשה", שאם אדם נותן צדקה, זה משפיע עליו להתרגל באהבת חסד, וכשנותן אלף זוז לצדקה בבת אחת זה אמנם מצוה גדולה ומשפיע עליו גם כן, אבל יותר טוב מזה שייתן באלף פעמים כל פעם זוז אחד, שיש כאן ריבוי מעשים של צדקה, וכל מעשה משפיע עוד להתרגל באהבת חסד.

וכעין זה מצינו לגבי שור המועד (ב"ק כג, ב) שדעת רבי יהודה שאינו נעשה מועד אלא אם כן נגח בשלושה ימים, שלא היו הנגיחות ביום אחד, אלא בזמן ממושך, וכך זה משפיע יותר.

ולמעשה נמצא שכל אחד יש לו אפשרות, על ידי תפילה, ועל ידי הרגל נעשה טבע, להיות בשלמות, ולקבל מדרגות שאין לשער, אין סוף

למדרגות! באמונה, ביראת שמים, במידות טובות, ובכל המעלות העליונות, בכל מעלה אפשר להתחזק ולהתעלות מדרגה אחר מדרגה.

המרגיש חסרונותיו הוא בעל מדרגה

ומי שמרגיש בעצמו חסרון באיזה מדרגה, זה סימן טוב, כמו ששמעתי בלומז'ה מהגה"צ רבי אבא גרוסברד זצ"ל, שבקלם אמרו, שמי שמרגיש בעצמו חסרון, זה גופא מדרגה שהוא מכיר בחסרונו, ומי שאינו מרגיש חסרון וחושב שהוא בשלמות, הוא לא בעל מדרגה.

מי שחושב שהוא בשלמות ביראת שמים סימן שחסר לו יראת שמים, ומי שחושב שהוא בשלמות במידות טובות סימן שחסר לו מידות טובות, ומי שחושב שהוא בשלמות בהתמדה סימן שהוא לא מתמיד. **זה הכלל, מי שחושב שהוא בשלמות, סימן שחסר לו השלמות.** וכשאדם מרגיש בעצמו חסרון באיזה פרט, הרי הוא בעל מדרגה באותו הפרט, כיון שהוא מכיר בחסרונו, ומשתדל לתקנו, והוא בא ליטור, וזוכה לסייעתא דשמיא, כמאמרם (יומא לח, ב) הבא ליטור מסייעין אותו.

סדרי הישיבה וסדר המוסר

אלו הם עניינים שכל אחד יכול להתקדם ולהתעלות בהם, ואצל בני ישיבה זה תלוי בעיקר בשמירת סדרי הישיבה. כל אחד שלומד ומצא בסדרי הישיבה הרי הוא מזכה את הרבים, כי כשכולם נמצאים ביחד זה מחזק ומשפיע על כל הציבור, והוא עצמו גם כן מושפע מזה, מלבד הזכות של זיכוי הרבים שיש לו בזה, בשמירת סדרי הישיבה בכלל, ובפרט סדר המוסר, המשפיע על ההנהגה של כל היום.

וכבר דיברנו הרבה פעמים, שסדר המוסר אינו מידת חסידות כמו שהרבה חושבים וטועים בזה, אלא הוא סדר חיוני והכרחי לכל אחד, לדעת מה שהלב חייב, חובות הלבבות, הלב חייב להיות לב מוסרי, וזה שייך רק על ידי שעוסקים במוסר. לכן מי שמקדים לבוא לסדר המוסר, הוא מוסיף יותר מדרגה בחיים הרוחניים הנצחיים.

ואל תטשנו השם אלוהינו לנצח

אנו אומרים בנשמת כל חי "עד הנה עזרנו רחמך ולא עזבנו חסדיך ואל תטשנו השם אלוהינו לנצח", וידוע מהגר"א שפירש בזה, כיון שכל מה שקיבלנו עד עכשיו הוא ברחמך וחסדיך, ממילא אל תטשנו, שאם היינו מקבלים בדין לפי הזכויות, היינו מתייארים שמא גירום החטא, אבל כיון שבין כך זה בחסד וברחמים, ולא בזכויות, כבר יש לנו תקווה: "ואל תטשנו השם אלוהינו לנצח", כי אנו רואים שמן השמים יש חסד ורחמים, ועל זה אנו סומכים, ומקווים שהחסד והרחמים יימשכו.

ומבקשים "לנצח", היינו לעולם ועד, גם כשהנשמה כבר בלי גוף, כלומר שאין אנו מבקשים חסד ורחמים בשביל חיי העולם הזה, שהם לא התכלית, אלא מבקשים על חיי הנצח בעולם הבא, שיהיו לנו זכויות נצחיות שנוכה בהם לעולם הבא, ותענוגי העולם הבא הם תענוגים נצחיים שאין להם סוף, שכל הזמן מתרבים ומתחדשים עוד תענוגים ועוד תענוגים.

ובכל התענוגים שבעולם, אם אותו התענוג נמשך הרבה, זה כבר לא תענוג, כגון אדם שאוכל הרבה דברים מתוקים, הרי זה נמאס, ואינו יכול לאכול עוד, אבל נצחיות וגם בעסק התורה, כל מה שמקבלים יותר תענוג זה מתרבה ומתרבה, ומתחדשים עוד ועוד תענוגים.

זוהי האפשרות שיש לנו, לכל אחד ואחד מאיתנו, על ידי לימוד המוסר – על ידי מחשבה והתבוננות, אפשר לזכות למדרגות שאין לשער, בעולם הבא וגם בעולם הזה, "אשרך בעולם הזה", אם "בתורה אתה עמל", וכמו שאמרו בפרקי אבות (ו, ד) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה וכו' ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן אשרך, אפילו שיש רק פת במלח ומים במשורה, זה לא מפריע, אלא אשרך בעולם הזה, ו"אשרך" פירושו שזהו האושר הכי גדול שאין יותר ממנו.

וכך רואים במציאות, שבני תורה הם מאושרים יותר מאחרים, והם יותר רגועים ושלווים, ושמחים בחלקם! ואינם משתעממים, מי שלא עוסק בתורה לפעמים הוא משתעמם, וצריך לחפש איזה דברים איך שהזמן יעבור, אבל בני תורה תמיד יש להם מה לעשות, והם מאושרים ושמחים בחלקם. אשרינו מה טוב חלקנו שזכינו לעסוק בתורה, ובעזרת השם נמשיך בדרכנו בסייעתא דשמיא ונהיה מאושרים!

לעילוי נשמת

מרת **חיה רעשא רייזל חפץ** ע"ה
בת הרה"ג **אליעזר הלוי מובשוביץ** זצ"ל
נלב"ע י"ח אייר תשמ"ז - תנצב"ה

לעילוי נשמת

מרת **מינה בת יהושע** ע"ה
נלב"ע כ"ה באייר
תנצב"ה

לעילוי נשמת הגה"צ רבי

משה פנחס הכהן קופשיץ זצ"ל
בהגה"צ רבי **צבי הירש** זצ"ל
נלב"ע י"ח אייר תשס"ד - תנצב"ה

לעילוי נשמת מרן גאון ישראל

רבי **יחיאל מיכל פיינשטיין** זצוק"ל
נלב"ע ט"ז באייר תשס"ג
תנצב"ה

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מז"ר הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

משום דאין דרך אכילת בני אדם ששבעים במעט פחות מכזית.

והנה הפרמ"ג (סימן רי א"א א) כתב, דאם אכל עד שבע חייב בברכה מ"ז אף שאכל מעט מעט, ולעומתו סובר ה"מנחת חינוך" במצוה ת"ל- דאם לא אכל בשיעור של כזית בכדי אכילת פרס, פטור מברכה מ"ז משום שנאמר ואכלת ושבעת לכן בעינן שיעור אכילה. ויעוין בשו"ת "ציץ אליעזר" (חלק י"א יג) דמסיק לדינא דאם אכל עכ"פ כדי שיעור כזית אליבא דחד שיטה יוכל לברך מספק. עוד אפשר לייעצו שישרה את הפחות מכזית במרק וכדומה עד שיתפח ויעמוד על כזית. ודומה לציר שע"ג ירק ופת השרוי במשקה או ברוטב, דמבואר במשנ"ב (סימן רי סק"א) דמצטרף לכזית. (שו"ת ע"ס המצות הקצר).

השראת השכינה אצל הצדיקים

וּפְנִיתִי אֲלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבֵּיתִי אֶתְכֶם וְהִקִּמְתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם (כו"ט).

שאלה: כדאי להמצא אצל הצדיקים, כי שם שורה השכינה. מהי השראת שכינה?

תשובה: ז"ל הנודע ביהודה (אור"ח תנינא ק) מה ששאל, שמבואר שיש לקונן על גלות השכינה. מהי, ואיך שייך גלות השכינה? והשיב:

אמנם לגלות בזה אי אפשר, ואעפ"כ אפשר לו דברים המתיישבים... ראיתי בדברי הרב המורה (ח"א פרק כד) ח"ל: "שכן" היא התמדת העומד במקום אחד. "והוא שוכן באלונו ממרא". וכו', וענין השכינה, היא התמדת העומד במקום אחד. ולפי זאת... התמדת שכינתו או השגחתו (במקום אחד) באיזה מקום שהתמידה בו השכינה, או לכל דבר שהתמידה בו השגחה, ונאמר "וישכן כבוד ה'", וכל מה שבא מזאת הפעולה מיוחס לבורא יתברך, הוא בענין התמדת שכינתו, כלומר אורו הנברא במקום, או התמדת ההשגחה בדבר אחד, כל מקום לפי ענינו, ע"כ דברי רבנו הגדול (הרמב"ם). ומכאן ואילך דברי התלמיד קטן כמוני, ואני לוקח מתוך דברי רבנו הגדול שנתן ב' פירושים לשכינה, אור נברא, או ההשגחה... והנה לפי רצון הבורא, בזמן שישראל עושים רצונו, עיקר השגחתו בישראל, ולהם משפיע כל שפע טוב, אלא שמחמת רבוי הטובה, מגיע גם למקומות אחרים. והדבר מפורש בפרשת בחוקותי, "ופניתי אליכם", ופרש"י אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם, וכן בפרשת עקב, "ארץ אשר ה' אלוך דורש אותה", ופרש"י והלא כל הארצות דורש, אלא כביכול אינו דורש אלא אותה, ועי"ז דורש כל הארצות, ששם הוא מקום התמדת ההשגחה.

וזה הפירוש שהשכינה שורה בישראל, שההשגחה שקרויה שכינה היא רק בישראל, עכ"ל הנובי. ונאמר ברבותינו שכיום עיקר השראת שכינה היא אצל הצדיקים. אך לפעמים ייענש אדם כי על ידו נענש הצדיק, וכמו שכתב המטה לוי בקינת ת"ב ויקונו ירמיהו

למה לא מסיימים "על הארץ ומזונותיה"

וּנְתַתִּי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וּנְתַתִּי הָאֶרֶץ יְבוּלָה וְעֵץ הַשָּׁדֶה יִתֵּן פִּרְיוֹ (כו"ד).

שאלה: בברכה אחת מעין שלש מסיימים "בא"י על הארץ ועל פירותיה" (אם אוכלים מפירות הארץ) ואילו בברכת המזון (גם כשאוכלים פת מיכול הארץ) מסיימים "בא"י על הארץ ועל המזון", ולמה לא מסיימים על הארץ ועל מזונותיה?

תשובה: בברכת מעין ג' מודים לה"ת על פירות הארץ וקדושתם שחייבים בתרומות ומעשרות וגם לקט שכחה ופאה ושביעית וכו', ולכן מבקשים מהש"ת "והעלינו לתוכה ונאכל מפריה" כלומר ממעשר שני, שהם פירות ירושלים, משא"כ כשמודים על ארץ ישראל יש גם לברך על המזון שלא שייך לקדושת הארץ, כגון עצי סרק שבא"י שעתידיים להוציא פירות וגלוסקאות, כמבואר בגמרא כתובות (דף ק"א ע"ב), שלא עפ"י דרך הטבע, דייתכן שאין בפירות קדושת שביעית, ואולי אף פטורים מתרומה. ויש להודות גם עליהם שהרי הבטיחנו הש"ת על כך בפרשת בחוקותי, או על החטים שבקעו מחצרות האוצרות של התנאים, כמובא במסכת תענית (דף כ"ד ע"א), ולפירות הללו א"א לקרואתם "הארץ ומזונותיה", כי הם לא פירות הארץ אלא מזון נס. וגם עליהם יש להודות "בא"י על הארץ ועל המזון" אבל לא מזונותיה, כי הם של נס. ולכן קבעו בברכת המזון להודות גם עליהם.

ושמעתי שהאדמו"ר מבלז זצ"ל לא הרשה לקצוץ עץ סרק שהיה בחצרו. כי אמר עץ זה אולי יוציא פירות שהם בני אכילה, ולכן איך אפשר לעוקרו. (שו"ת ע"ס המצות הקצר).

חולה שאכל פחות מכזית ושבע היברך ברהמ"ז?
וְהִשִּׁיג לָכֶם דִּישׁ אֶת בְּצִיר וּבְצִיר יִשְׁיג אֶת זֶרַע וְאָכְלֶתֶם לַחֲמִיכֶם לְשֹׁבֵעַ וּשְׁבַתֶּם לְבֶטֶח בְּאַרְצְכֶם (כו"ה).

שאלה: חולה שאכל אחר ניתוח פחות מכזית פת, והוא כדי שבעו שאינו צריך ואינו יכול לאכול יותר, האם חייב בברכת המזון?

תשובה: הדבר תלוי בפלוגתא דרבוותא. וטוב שאחר יוציאו ידי חובתו.

בדברי החת"ס (אור"ח מט) מבואר, שקרוב לודאי דאי שבע בפחות מכזית חייב בברכה מ"ז, אבל מדברי השעה"ת (סימן קצ"ז) ששאל השואל מי שאכל כזית והוא כדי שבעו, כגון שהוא זקן או חולה האם מוציא אחרים, משמע דבעינן עכ"פ כזית.

ובשו"ת הכ"ס (אור"ח סימן לא) כתוב בשם ה"הפלאה" בספרו "פנים יפות" ריש בחוקותי, דבשעת ברכה בעולם דאוכל קימעא ומתברך במעיו חייב לברך אפילו בפחות מכזית כיון ששבע. אבל מי שמקולקל במעיו ואינו יכול לאכול אלא מעט ואין לו תאוה לאכול, בודאי פטור מלברך,

על יאשיהו "איכה אלי קוננו מאליו". וכתב: ויש שפירשו הכוונה במילת "מאליו", לשון מזוזת הפתח, כי דורו של יאשיהו ציירו צורת עכו"ם במזוזות הבית ויאשיהו לא ידע מזה, כי הם ציירו בשני חצאי הדלת מבפנים, וכשנפתח לא נראה דבר, רק כשסגרו היה צורה שלימה, ובאותו עון נהרג יאשיהו. עכ"ל מטה לוי. נורא ואיום כל מי שצייר, לא רק שחטא בע"ז אלא גם בשפיכות דמיו של יאשיהו ר"ל. (שו"ת ע"ס המצות הקצרה).

אביו חורגו קנה לו לבר מצוה תפילין מהודרים,

הבן נפטר, ואביו מבקש ליורשו

ותם לריק כחכם ולא תתן ארצכם את יבולה ועץ הארץ לא יתן פריו (כו-ב).

שאלה: מעשה שהיה: ראובן נשא אשה ונולד להם בן, לאחר מכאן פרץ ביניהם ריב קשה והתגרשו, האשה נישאה שנית, והבעל השני גידל את בנה כאילו הוא בנו יחידו, ודאג לו לכל צרכיו, יוצא מגדר הרגיל. כשהגיע לגיל הבר מצוה, ביקשו מאביו האמיתי שיקנה לו תפילין, וסירב, אביו החורג הלך וקנה לו את התפילין המהודרים ביותר.

לאחר תקופה אירע אסון נורא, הבן שבק חיים לכל חי. לאחר השבעה שלח האב האמיתי שליח לאב החורג: מאד אני מעריך את מה שעשית עבור בני, ומאד הצטערתי בפטירתו, אך דע לך שאני היורש היחיד של בני, וכל מה שהיה שייך לו, שייך לי כעת. (ועין בסוטה דף מט ע"א).

האב החורג שואל, האם אני צריך להעביר לאביו את התפילין המהודרות שאני קניתי עבורו, לאחר שאביו סירב לקנותו?

תשובה: לכאורה אביו צודק, והוא היורש, ואף שנאמר בבבא מציעא (דף יב ע"ב) שגדול הסמוך על שולחן אביו, הרי הוא כקטן שאינו זוכה. מ"מ כתבו התוס' (ד"ה רבי יוחנן) שזה לא נאמר רק בבנו שדרכו לזונן תמיד ואם לא יפרנסו אביו לא יפרנסו אחר, אבל אדם אחר מעלמא סמוך על שולחן חבירו חנם, כגון יתום וכיוצא בו אין סברא שתהא מציאתו לחבירו.

ואף שמסתמא כוונת האב החורג היתה לתת לו רק כל זמן שהוא חי, ואולי הוא יטען אגן סהדי שעל דעת כך שאביו הטבעי יירשנו לא נתתי, אין טענתו טענה כיון שלא התנה אין זה תופס, וראיה לכך מהמבואר בתורת כהנים (בחקותי פרשה ב פ"ה את ג) **"ותם לריק כחכם"**, זה שהוא משיא את בתו ונותן לה ממון הרבה, ולא הספיקו שבעת ימי המשתה לצאת עד שמתה בתו, נמצא קובר את בתו ומאבד את ממון. והרי גם האב מסתמא לא רצה לתת את הנדוניא לבתו, אילו היה יודע שהיא תמות מיד בשבעת ימי המשתה ובעלה יירשנה, אך כיון שלא התנה אינו חוזר לו.

אמנם בנדוניא הביא הרמ"א (אבה"ע סימן נג ס"ג) את תקנת ר"ת וחכמי צרפת שאף אם כבר נתן האב הנדוניא, אם מתה האשה או האיש תוך שנה ראשונה בלא זרע קיימא, חוזר הכל לאב או ליורשי המת [בהגהות מהרי"ד (להגיד יעקב דוד בידרמן זצ"ל נדפס בסוף התרי"ב) כתב ח"ל: נתגלה לי בחלום בשנת תרי"ד בחודש אייר, שלכן נקרא רבינו תם, עבור שתיקן חזרת הנדוניא, וביטל זו הקללה

של 'ותם לריק כחכם']. ו"א עוד דאף בשנה שנייה יחזור חצי הנדוניא. מכל מקום בענינו שלא מצינו תקנה כזאת, אין אנו יכולים להרחיב את התקנה.

ואף שהאב החורג זועק על העוול הגדול על לשמים, יש להשיב לו ב' תשובות: א. 'הנסתרות לה' אלקינו', וכיון שכך הדין, אין לנו להכנס בסודם של דברים, וכפי שמשופר על החזו"א (פאר הדור עמוד צח) שפעם באו אליו בחורים, וספרו לו שמצאו "שילינג" ברחוב, האם יש מקום לחוש שהאובד לא משמש עדיין בכיסו, ואם כן הרי זה בגדר "יאוש שלא מדעת" ואסור להשתמש בו. אמר להם אין שום יסוד לחשש זה, אפילו אם יארע ביחיד שעדיין לא משמש בכיסו, יכול המוצא לקחת הממון מצד הדין, ואין טעם לנהוג במקרה זה לפנים משורת הדין, כי אלה הם כבשי דרחמנא שמטבע זו האבודה מפלוני, תגיע לידי פלוני.

אחד מן הבחורים העיר על זה, שנאמר בזוהר "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", אלץ סדורין דגלגולין. ומפרש הבעש"ט שלפעמים מתחייב אדם בדין לשלם לחברו ממון שאינו חייב בו הפעם, ואין זאת אלא תשלום חוב מגלגול קודם, החזו"א נענע בראשו, וביאר את הענין שהכוונה כמו במקרה דנן, שכיון שנפסק מצא מעות מפחרין הרי אלו שלו, ואנו חוששים שמא לא משמש בכיסו ואיך הדין אמת, אלא ודאי הענין קשור בסוד הגלגול שמבקשים מן השמים להעביר ממון שלך לחברך כפרעון עבור מה שחבת לו בגלגול קודם, אך אם באמת ימשמש בכיסו הלא שוב אין הממון שלו, ולא החזיר לו כי מהפקר זכה, לפיכך מסבבין בהשגחה פרטית שלא ימשמש ולא יתייאש ובינתיים ימצא חברו המטבע ויזכה בה ביושר כפי שהורו חכמים, שבאופן זה יחזור מעותיך לבעליהן מגלגול קודם.

ב. יש להניח שעיקר מטרת האב החורג היתה להשיג שלו' בית עם אשתו, שתראה כמה הוא מסור לה, שהרי גם לבנה הוא קונה תפילין מהודרים, ואת המטרה הזאת השיג, ולכן לא יכול האב החורג לטעון הרי בלבו ובלב כל אדם שעל דעת כן לא נתתי, שממוני יקבל האב הטבעי.

האם האב החורג יכול לתבוע את אביו, למה לא

קניית לבנך תפילין

שאלה: יש לשאול, האם אביו החורג יכול לטעון לאב הטבעי, הרי אתה היית חייב לקנות תפילין לבנך, כמבואר בשו"ע (סימן לו ס"ג) חייב אביו לקנות לו תפילין לחנכו. וא"כ תשיב לי את הכסף שקניתי עבור בנך תפילין במקומך?

תשובה: אביו הטבעי יכול להשיב, כל דברי השו"ע נאמרו רק כל זמן שלא נעשה בר מצוה, וכמבואר שם בביאור הלכה, אבל לאחר שנעשה בר מצוה, אין אביו חייב לקנות לו תפילין, כי דינו כאיש, ואם הוא עני, כל ישראל חייבים לקנות לו תפילין. ואף שהבן התחיל להניח תפילין חודש קודם הבר מצוה, ואז היה אביו הטבעי חייב לקנות לו תפילין, יכול לומר לו הייתי נוהג כפי שכתוב בביאור הלכה (ד"ה לקנות) שבחודש הזה עד הבר מצוה הייתי משאיל לו את התפילין שלי. (חש"ח נדה

מד ע"א).

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת בחקתי תשע"ח

ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם. (כ"ו, י"א).

לכאורה צריך ביאור, דאחרי הברכה של 'ונתתי משכני בתוכם', מה מקום יש להוסיף שלא תגעל נפשי אתכם, ופירש רש"י, שאין רוחי קצה בכם, כל געלה לשון פליטת דבר הבלוע עכ"ל, והלא כיון ששכנתי בתוכם, כ"ש שאין רוחי קצה בכם. ואמנם בתוכחה נאמר להלן פסוק ל', 'וגעלה נפשי אתכם', אבל בברכות מה צורך יש לומר שלא תגעל נפשי אתכם, אחר שכבר נאמר ששכנתי בתוכם, ועיין ברמב"ן שעמד בכעין זה.

ונראה לפרש עפ"י הכתוב במשלי (פרק כ"ה פ"ז) 'הוקר רגליך מבית רעך פן ישבעך וישנאך', דהיינו שבדרך העולם אפילו ידיד ורע, אם נמצא בקרבתו יתר על המדה, אפשר שיגיע לשבע ממנו ולבא לידי שנאה. [ועיין בגמ' בהגינה דף ז' ע"א, דמבואר שם דשייד ענין פסוק זה על הקב"ה וישראל].

ולפי"ז יש לפרש דזהו הברכה דלא תגעל נפשי, דבא לומר דאפילו שישכון בתוכם, מ"מ לא ישבע מהם, ולא תגעל נפשי, ולא יהיה ענין זה שמרוב שיתן משכנו בתוך ישראל ח"ו יגיע שבע מהם אלא אף שנתתי משכני בתוכם לא תגעל נפשי אתכם.

והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לאלוקים. (כ"ו, י"ב).

וכתב רש"י, והתהלכתי בתוכם, אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם, ולא תהיו מזדעזעים ממני, יכול לא תראו ממני, ת"ל והייתי לכם לאלוקים.

הנה מה שפירש רש"י, אטייל עמכם בגן עדן, הוא מבואר עפ"י דהגמ' בסוף מס' תענית, עתיד הקב"ה לעשות מהול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן, וכל אחד ואחד מראה באצבעו, שנאמר ואמר ביום ההוא הנה אלוקינו זה וגו'. דמפורש שזהו מדרגה עליונה לצדיקים לעתיד לבא, להיות עם הקב"ה בגן עדן.

והנה מבואר בדברי רש"י, שיש כאן ב' עניינים, מזדעזעים, ויראים, ואמר להם הקב"ה, שלא יהיו מזדעזעים, אבל יהיו יראים.

ונראה לומר בזה, דהנה הענין של 'מזדעזעים' מהקב"ה, הוא דבר התלוי ברוממות המדרגה, וכמבואר בדברי הרמב"ם (פ"ז מהל' יסודי התורה ה"ו) שכל הנביאים יראין ונבהלן ומתמוגגים, וכמו שכתב שם בהלכה ב', שכל הנביאים כשמתנבאים, איברייהן מזדעזעין, ובה הגוף כושל, ועשתונותיהם מתמרפות, ומשה רבנו אינו כן, הרי מבואר דאע"פ דכל הנביאים היו מזדעזעין, משה רבנו לא היה מזדעזע, הרי דענין הזעזוע הוא דבר התלוי ברוממות המדרגה, ולכן משה רבנו לרוממות מדרגתו, לא היה מזדעזע.

אמנם ענין היראה, הוא מצוה של יראת השם ד'את ה' אלוקיך תירא', שע"ז לעולם מצווים, ואינו תלוי בשום דבר ובשום מדרגה.

ונראה לפרש דזהו ביאור דברי רש"י, שלא יהיו מזדעזעים, אבל יהיו יראים, דההבטחה והברכה היא דישראל יהיו בכזה רוממות המדרגה, שלא יהיו מזדעזעים, אבל עם כל רוממות מדרגתם, מ"מ עדיין יהיו יראים, כי מצות את ה' אלוקיך תירא, היא מצוה תמידית שלא תבטל בשום זמן, ואפילו לעתיד לבא שיהיו ישראל לפניו ממחיצת מלאכי השרת.

וזכרתי את בריתי יעקב וגו' והארץ אזכור. והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתותיה וגו'. ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לבלותם וגו'. וזכרתי להם ברית ראשונים וגו'. (כ"ו, פסוקים מ"ב – מ"ח).

סדר המקראות צריך ביאור, דאחר שנאמר בפסוק מ"ב 'וזכרתי את בריתי יעקב וגו' והארץ אזכור', שהוא בשורת הגאולה מהגלות, שוב חוזר הכתוב לומר בפסוק מ"ג 'והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתותיה בהשמה מהם' ואינו מוכן מדוע אחר שכבר נאמר ענין הגאולה, שוב הכתוב חוזר לענין הגלות.

עוד צריך ביאור, שהרי ענין זה שכזה שהארץ תהיה שממה, יהיה ריצוי על עוון ביטול שמיטין, כבר נאמר לעיל בפסוקים ל"ד ל"ה בהרחבה, דכתיב שם, 'אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה ואתם בארץ אויביכם, אז תשבת הארץ והרצת את שבתותיה. כל ימי השמה תשבת, את אשר לא שבתה בשבתותיכם, בשבתכם עליה'. וכדהאריך שם רש"י לפרש כל החשבון דשבעים שנה של גלות בכל, הן כנגד שבעים שנות השמיטה והיובל, שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום, ואם כן למה חזר הכתוב וכפל ענין זה בשנית.

עוד צריך ביאור, מדוע חילקה התורה את בשורת הגאולה דבפסוק מ"ב כתוב 'וזכרתי את בריתי יעקב וגו', ואחר כך בפסוקים מ"ד ומ"ה חוזר הכתוב שנית לבשורת הגאולה, כדכתיב 'ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לבלותם וגו'. וזכרתי להם ברית ראשונים וגו'. ולמה לא נכתבו כולם בהמשך אחד.

והנראה לפרש בזה, דהנה כמשנה במסכת אבות (פ"ה מ"ט) תנן, גלות באה לעולם על עבודת כוכבים, על גילוי עריות, על שפיכות דמים, ועל שמיטת הארץ. וכן מבואר בגמ' בשבת דף ל"ג דגלות באה על עון שמיטה, ובגמ' ביומא דף מ' ע"ב איתא, דמקדש ראשון חרב מפני ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים. ומבואר שסיבת הגלות היא גם בשביל לכפר על ג' עבירות החמורות, וגם משום ביטול שמיטת הארץ.

והנה מפורש בנביא בירמיה ובדניאל, ומבואר בארוכה בגמ' פ"ק דמגילה דף י"א ע"ב, שגלות בכל לא היה כבת אחת, אלא מתחילה היה גלות יהויכין, ורק אחר י"א שנה, היה גלות צדקיהו, שאז היה חרבנות ירושלים, ומבואר שם בגמ' דלפיכך החשבון של שבעים שנה של הגלות, נשלם ונגמר בשתי זמנים, וממילא גם הגאולה שכאה בסוף חשבון השבעים שנה, היה בשני חלקים ובשני זמנים.

ונראה לבאר בזה, דשתי החשבונות, הם כנגד שתי הסיבות שגלו, דגלות יהויכין הוא בשביל עוון ג' עבירות, וגלות צדקיהו, הוא בשביל עוון ביטול שמיטין ויובלות, דבגמר השבעים שנה מעת שהחל גלות יהויכין, נרצה להם עוון ג' העבירות, ואז כבר היה פקידה ראשונה, אבל בזה עדיין לא נתכפר להם עוון שמיטת הארץ, דעל עון השמיטה נאמר שרק כשהארץ תעזוב מהם הוא דיתכפר להם וכדכתיב 'והיתה ארצכם שממה וגו', או תרצה הארץ את שבתותיה וגו', וכן כתוב והארץ תעזוב מהם ותרץ את שבתותיה וגו', וכיון שבגלות יהויכין עדיין לא נעזבה הארץ לגמרי ולא היתה הארץ שממה, לא החל הגלות ועדיין לא החל חשבון השבעים שנה של השמיטין ויובלות, עד גלות צדקיהו, שרק מאז החל חשבון השבעים שנה לחרבות ירושלים.

מעתה מתפרש כל המקרא באופן נפלא, דבפסוק מ"ב מזכיר הכתוב את הפקידה הראשונה בסוף השבעים שנה לגלות יהויכין, ואח"כ בפסוק מ"ג אומר הכתוב שאע"פ שיפקדו לגאולה, מ"מ עדיין לא נשלמה הגאולה, דעדיין יש את חשבון ההשלמה של גלות צדקיהו, שהארץ תעזוב מהם ותרץ את שבתותיה, כדי לכפר עוון השמיטה, ובפסוק מ"ד חוזר לומר שאח"כ תהא הגאולה במלאת שבעים שנה שהיתה הארץ שממה.

והנה פרשת התוכחה נתחלקה לשתי פרשיות, כמבואר בפרק כ"ז פסוק כ"ו.

ולפי המבואר יש לומר, דהטעם שנתחלקה התוכחה לשתי פרשיות, הוא משום דבאמת כן היה, שהגלות נתקיימה בשני חלקים ובשני זמנים, והפרשה הראשונה, היא כנגד גלות יהויכין, והפרשה השניה שבה כתוב 'ונתתי את עריכם חרבה והשמותי את מקדשיכם וגו' והשמותי את הארץ וגו', היא כנגד גלות צדקיהו, דרך בגלות צדקיהו הוא דנתקיימה תוכחה זו.

והשמותי את מקדשיכם. (כ"ז, ל"א).

ופירש רש"י, יכול מן הקרבנות, כשהוא אומר ולא אריה, הרי קרבנות אמורים, הא מה אני מקיים והשמותי את מקדשיכם, מן הגדודיות, שיירות של ישראל שהיו מתקדשות ונועדות לבא שם.

הנה מבואר דמלבד שהרב המקדש ובטלו הקרבנות, עוד יש פורענות במה שנתבטל עצם ההתוועדות לעלות בגדוד, והוא פורענות בפני עצמה, וכמו שהביא רש"י, דסילוק שכינה, ולא אריה קרבנות, ושמומן מקדש מן הגדודיות, הם נמנין לשלוש פורענויות נפרדות כל אחת לעצמה. ומבואר דיש קיום וענין

שהעליה תהיה בגדוד ובהתוועדות, ולא שיהיה כל אחד עולה לבדו.

ומצינו ענין זה במשנה בביכורים (פרק ג' משנה ב') דתנן שם, כיצד מעלין את הביכורים, כל העירות שבמעמד מתכנסות לעיר של מעמד. והיינו שהיו כולן עולין ביחד, ולא כל אחד לעצמו. וועיי"ש בפיה"מ להרמב"ם. הרי דיש ענין מיוחד וקיום במה שעולין בהתוועדות וגדוד, וזה כמבואר בדברי רש"י כאן.

ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' וגו', לא יחליפנו ולא ימיר אותה. (כ"ז, ט' י').

הנה דין תמורה נאמר כאן, ונכפל עוד בשנית להלן בסוף הפרשה (כ"ז, ל"ג) דכתיב ולא ימירנו ואם המיר ימיר אותו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש.

ובמשנה בתמורה דף י"ג ע"א, יליף מזה דיצא מן הכלל, דדין תמורה הוא רק בקרבנות יחיד, וקרבן מובה, לאפוקי קרבנות ציבור, וקרבנות בדק הבית.

ויש לומר בזה עוד, דהנה הכא נאמר דין תמורה בסתמא בכל הקרבנות, ולהלן הוא נאמר בדין מעשר בהמה, וכמו שכתוב שם (כ"ז, ל"ב) 'וכל מעשר בקר וצאן וגו'. ויש לומר דבאמת יש רבותא מיוחדת דיש דין תמורה גם במעשר בהמה, ולכן צריך לאשמעין דין תמורה במיוחד במעשר בהמה, דהרי קדושת מעשר בהמה, חל דוקא ע"י קריאת שם עשירי, וא"כ היה מקום לומר דלא שייך קדושת מעשר בהמה אלא בבמה שנקראה בשם עשירי, אבל בהמה שלא נקראה בשם עשירי, לא יהיה שייך בה חלות קדושת מעשר בהמה, וממילא לא יהא שייך דין תמורה במעשר בהמה, דסו"ס התמורה לא נקראה בשם עשירי, ואינה מעשר כלל, ולזה היה צריך קרא מיוחד לאשמעין דגם בקדושת מעשר בהמה, יש דין תמורה, דחלה קדושת מעשר בהמה על התמורה.

וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא קודש לה'. (כ"ז, ל').

לדעת רבי מאיר דמעשר שני ממון גבוה, ויליף לה מהך קרא, כמבואר בגמ' בקידושין דף נ"ג ע"א, יש לפרש דזהו כפילות הלשון 'לה' הוא קודש לה', דלה' הוא היינו דהוא ממון גבוה, וקודש לה', היינו דיש בו דינו קדושה בגופו, ליאכל בירושלים, ועוד לכמה דינים, שזהו מלבד הדיני ממון.

הדברים נערכו מתוך שיעור הנמסר בעש"ק
בישיבת "עטרת שלמה" – קרית הישיבה"
את השיעור במלואו ניתן לשמוע בקול הלשון
03-6171001-1-1-1-7-5-1 (מס' חדש)

השיעור מוקדש לרפואת
הבחור חיים יהודה בן לאה בתושח"י

שאל אבין ויגדן

ליקוטים מתורת מרן של ישראל הגראי"ל שטינמן זצ"ל

בחוקתי | תשע"ח | גליון מס' 5

שיחה לפרשת השבוע - עמל התורה

שיחת רבנו בישיבת גאון יעקב

מוצש"ק במדבר תשלז

בסנהדרין (צ"ט ב') איתא אמר רבי אלעזר כל אדם לעמל נברא, שנאמר כי אדם לעמל יולד, איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר כי אכף עליו פיהו הוי אומר לעמל פה נברא, ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר לא ימוש ספר התורה הזה מפיו הוי אומר לעמל תורה נברא.

והנה למה צריך כל הפסוקים, הרי מדכתיב לא ימוש ספר התורה הזה מפיו, אפשר ללמוד שצריך לדבר בדברי תורה, והשל"ה (בסוף מס' שבועות בהגה"ה) מפרש דמיד כשאומר איני יודע אם לעמל פה נברא או לעמל מלאכה נברא, לא אמרו כשהוא אומר לא ימוש ספר התורה וגו' הרי דלעמל פה נברא, משום שאין מוכח בפסוק דלא ימוש שבעבור זה נברא, שמא לא ימוש אינו אלא אזהרה למדה טובה ומנלן שבלאו הכי לא ה' נברא, ע"כ צריך להביא הפסוק אדם לעמל וגו', אמנם עדיין קשה למה מביא הפסוק כי אכף עליו וגו', רק יביא הפסוק לא ימוש וע"כ עמל פירוש עמל התורה, דאי לעמל מלאכה היאך סתר וצוה לא ימוש.

אלא גם בעל המאמר פשוט לו שנברא עבוד קבלת עול מלכות שמים, רק מסופק אם תלמוד גדול זה עמל פה, או מעשה גדול שהוא עמל מלאכה, ועל זה הביא הפסוק כי אכף וגו', ועדיין אינו יודע אם לעמל תורה או לעמל שיחה, ר"ל באיזה בחינה מהתלמוד עדיף, אם הלימוד של הדינים וטעמיהם וסודן וזהו עמל תורה, כי נקרא תורה ע"ש שתורה הדרך אשר ילכו כמ"ש המזרחי ריש ספרו, או עמל שיחה שבתורה שדומה בנסתרות לסודות עמוקות גבוהות אחות לוטן תמנע שקול כשמע ישראל, ואמר לעמל תורה שהוא מביא לידי מעשה, דכתיב לא ימוש ספר התורה הזה מפיו ונלמד בגז"ש בפיו ובלבבך לעשותו עכ"ד.

והנה דברי הגמ' אינם סתירה למש"כ המסלת ישירי (פ"א) שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכנתו, משום שזה התכלית שאליו צריכים לשאוף להגיע, אבל צריכים לעשות מעשים בכדי להגיע לתכלית הזו, וחז"ל מפרשים הפסוק אדם לעמל יולד, שהכונה לעמל פה, וזה המעשים שצריכים לעשות.

ויש להוסיף בדברי השל"ה דאפילו אם נדע דלולא העמל האדם לא ה' נברא ואינו רק מדה טובה בעלמא, מ"מ יש שני דברים, דהנה אם אומרים לאדם שאם יעשה עבירה יהא חולה, הרי זה עונש דנענש על העבירה במחלה, אבל כשאומרים לאדם לאכול דאם לא תאכל תהא חלש, זה לא עונש, אלא דכך טבע האדם שצריך לאכול וללא זה אין לו כח.

והנה צריך לדעת אם תכלית הבריאת האדם כדי לעמול, או דנברא לדברים אחרים, ומ"מ מי שאינו עמל נענש כיון שאינו עמל.

ואפשר ללמוד הדבר מהמבואר שם בהמשך הגמ' בסנהדרין, והיינו דאמר רבא כולוה גופי דרופתקי נינהו (כלומר כל הגופין לעמל נבראו) טובי לדזכי דהוי דרופתקי דאורייתא (אשריו למי שזכה וה' עמלו בתורה).

הרי רואים שחז"ל הבינו הפסוק אדם לעמל יולד, דאין הכונה רק שאם רוצה לזכות צריך לעמול, ואם אינו עמל נענש, אלא שזהו בריאת האדם, דכמו דטבע האדם שצריך לאכול ולולא זה הוא נחלש, ואין זה מחמת עונש, אלא דכך טבעו דנברא בצורה שצריך לאכול.

כך האדם נברא לעמול, ומי שזוכה אז עמלו בתורה, ואם אינו זוכה צריך לעמול בדברים אחרים, והזכות הוא לאדם שמנצל את עמלו בתורה ואז אינו צריך לעמול בדברים אחרים, ואנשים שעמלים בדברים אחרים אין זה עונש, אלא

דכך טבעם שצריכים לעמול, ועיקר העמל זה עמל פה כדכתיב לא ימוש ספר התורה הזה מפיו, ובזה מובן דברי רבא דכל הגופים נבראו לעמול, ואשרי מי שעמלו בתורה.

ובספר חפץ חיים (עה"ת פרשת בחקתי) מביא והנה במה שאומרים אנו עמלים והם עמלים, אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר, לכאורה זה תמוה שהרי כל פועל מקבל שכר, אלא הפירוש דבנוהג שבעולם מי ששכר פועל לתפור לו בגד או מנעלים והפועל יעמול בזיעת אפיו כל היום וכל הלילה ולא יתפור את הבגד או המנעלים לא יקבל שכר וכו', ואם לא השלים מלאכתו אף אם יעמול שבוע שלם לא ישלם לו, כי לא עבדו העמל הוא מקבל שכר אלא על המעשה ועמל בלי מעשה אין בו תועלת, לא כן הוא הדבר בלמוד התורה אנו נצטוו לעמול בתורה ככתוב אם בחוקתי תלכו ופירשו רבותינו ז"ל שעל היגיעה הדברים אמורים עכ"ד.

ולנתבאר נראה שחז"ל למדו שעיקר בריאת האדם היא לעמל, אלא דבעיקר נברא לעמל פה, ומי שאינו עמל בעמל פה עומל דבר אחר, ועיקר השלמת האדם שמשלים עצמו להגיע לתכלית שנברא, לנצל את העמל לכיוון האמיתי שהקב"ה רוצה, לעמול בעמל פה, כדכתיב לא ימוש ספר התורה הזה מפיו.

נמצא דבאמת עיקר הזכות שיכולים לזכות לתורה הוא ע"י העמל, וא"כ לא פלא שירידת הדורות היא פלאים לעומת הדורות הקודמים, וידועותינו כ"כ חלשות והמצב שאנחנו נמצאים, כי אין דמיון בין עמלנו לעומת עמל הדורות הקודמים שהיו עמלים ימים ולילות ותמיד היו שקועים בתורה ובמצוות, וזה לא רק עונש, אלא דאדם נברא לעמל ואם לא עמל אינו משיג, ואדרבה זה רחמי שמים שנמצאים במצב כזה, לפי מידת עמלנו בתורה.

ובאמת העמל בדברי תורה שה' בזמן התנאים והאמוראים א"א להשיג, ועמל"כ בס' תורת הבית (פ"ז) דאפילו בדורות של בעלי תוס' ה' מסירת נפש ממש על התורה ע"י בספר צדה לדרך (וע' ארחות צדיקים שער התורה), ובאמת הם זכו אבל היום מי יודע מה זה עמל, לאחר שכל הדברים האחרים מסודרים לומדים קצת, והלומד בכל הסדרים כבר נחשב הרבה.

ואע"פ שצריך להיות ראוי לעורר, אבל בכל זאת צריכים לדבר על כך כיון שצריכים לדעת האמת, שאדם לעמל יולד, והעיקר זה עמל פה וכפירוש השל"ה דאין ס"ד דהאדם נברא סתם לעמל מלאכה, דאיזה תכלית יהא מזה שיעמול ויאכל, הרי גם בעלי חיים עובדים וכי האדם נברא להיות כבהמה, דבדואי הקב"ה ברא את האדם לתכלית האמיתי וכדמפרש המסלת ישירים, והי' ס"ד שנברא למלאכה דהיינו למצוות המעשיות, קמ"ל לעמל פה, וכמובן דבזמן שמגיע מצוה מעשית חייבים לעשותה, אבל ביתר הזמן צריך לעמול בדברי תורה.

וכשרואים להבדיל גוי שעובד קשה, אין זה עונש אלא זו כונת הבריאה דאדם לעמל יולד, אבל כלל ישראל שזכו לתורה ונצטוו לעמול בתורה, צריכים לנצל את העמל על התכלית, אבל האחרים נשארים בעמל פשוט של מלאכה, וכן אותם מכלל ישראל שאינם לומדים תורה, צריכים לעמול כי לכך נבראו.

ואשרי הזוכה להיות עמלו בתורה, והזכות הזו היא העיקר דלכך נברא האדם, ואין זה דאדם נברא למה שנברא רק שיש מעלה במה שמתייגע בתורה, אלא דהעמל והיגיעה שבתורה זהו עיקר הבריאה.

והנה הגמ' בתענית (כ"א א') מביאה דאילפא ור' יוחנן למדו תורה והגיעו לדחקות גדולה מאד שהוקשה להם עם הפרנסה, אמרי ניקום וניזיל וניעבד עיסקא ונקיים בנפשין אפס כי לא יהי' בך אביון, אזלו אורתי תותי גודא רעיעא (כותל רעוע) הוו קא כרכי ריפתא (ואכלו לחם), אתו תרי מלאכי השרת שמעיה ר' יוחנן דאמר חד לחברי' נישדי עלייהו האי גודא וניקטלינהו שמוניחין חיי עולם הבא ועוסקין בחיי שעה (דעד עכשיו עסקו רק בתורה ועכשיו הלכו לעסוק במסחר), א"ל איך שבקינהו דאיכא בהו חד דקיימא לי' שעתא (עתיד

להתגדל ואין זמנו למות).

והגמ' ממשכה דר' יוחנן שמע ואילפא לא שמע, א"ל ר"י לאילפא שמע מר מדי, א"ל לא, אמר מדשמעי אנא ואילפא לא שמע ש"מ לדידי קיימא לי שעתא, א"ל ר"י איהדר ואוקמי בנפשאי כי לא יחדל אביון מקרב הארץ, ר"י הדר אילפא לא הדר, עד דאתי אילפא (ממקום שהלך שם לסחורה) מליך ר"י (מינוהו ראש ישיבה עליהן, מנהג הוא מי שהוא ראש ישיבה היו מגדלין אותו משלהן ומעשירין אותו, וכנראה דכבר לא ה' דחוק בפרנסה, ובזמן שאילפא חזר הוא התפלא מה קרא כאן), א"ל אי אתיב מר וגריס לא הוה מליך מר (אנשי המקום אמרו לאילפא אם היית יושב ועוסק בתורה היינו ממליכין אותך כמו שעשינו לר"י) אמר אי איכא דשאל לי במתניתא דר' חייא ור' אושעיא ולא פשיטנא לי ממתני' נפילנא מאסקריא דספינתא מטבעתא וכו', ושאלו אותו וענה, ופרש"י שאילפא ידע יותר מר"י, אבל כיון שר' יוחנן נשאר ואילפא הלך למסחר הוא נתמנה לראש ישיבה.

והנה בודאי שלא חטאו במה שרצו ללכת לעסוק בפרנסה, דכיון שהיו דחוקים מאד רצו לקיים בעצמם הפסוק אפס כי לא יה' בך אביון, והרא' משה שהמלאך אמר שיש כאן אחד דקיימא לי' שעתא, והרי אפילו הקב"ה שיועד העתידות דן את האדם רק לפי מה שהוא עכשיו, דאע"פ שיש לאדם בחירה לבחור בטוב או ח"ו ברע, מ"מ הנהגתו יתב' עם האדם כפי שיש בחירה, ובאמת כבר הרמב"ם (הל' תשובה פ"ה ה"ה) כותב בענין הסתירה בין ידיעת ה' לבחירה, שאין כח באדם להשיג ולמצוא דעתו של בורא, והמלאך בודאי לא ידע אם יחטא אח"כ.

אבל ר' יוחנן לאחר ששמע דברי המלאך שיש אחד שתעמוד לו השעה, התאזר בכל כוחו ואמר דאע"פ שלא יחטא בזה שילך לעסוק בסחורה, הוא יקיים בעצמו הפסוק כי לא יחדל אביון מקרב הארץ, ומה ה' לבסוף, ר' יוחנן זכה שכל הש"ס מלא במימרות שלו, אבל אילפא מובא בכמה מקומות בודדים (אם זה אותו אילפא).

ויש להוסיף דאולי מה שר' יוחנן זכה, לפי דבמד"ר (שיר השירים פ"ח) אמרינן ר' יוחנן הוה מטייל וסליק מטבר' לצפורין וכו' א"ר יוחנן הדין בית חקלא הוה ידידי וביבית' בגין מלעי דאורייתא וכו' הדין בית כרם ידידי הוה וכו', וכיון שכ"כ מסר נפשו ומכר את אשר לו ללמוד תורה הוא זכה.

ואע"פ שרש"י מפרש שאילפא ידע ללמוד יותר מר' יוחנן, אבל עיקר ההשגה מה שאדם זוכה הוא כפי מה שיותר עמל יגע ומצטער, ומוסר יותר את נפשו, אילפא גם למד במסירות נפש, דיכולים לתאר מצבם הדחוק של שני אמוראים קדושים אלו שהגיעו להחלטה שצריכים לקיים בעצמם אפס כי לא יה' בך אביון ולצאת למסחר, ובכל זאת ר' יוחנן החליט להמשיך.

וכשאילפא חזר ממקום שהלך לסחורה ר' יוחנן כבר נתמנה לראש ישיבה, ומסתמא זה ה' לאחר זמן קצר, דלא מסתבר שנסע לסחורה להרבה זמן, וע"י תוספת קצת עמל ויגיעה זכה, אבל אילפא לא התגבר, ואע"פ שלא חטא דהגיע למצב שה' דחוק ביותר ונשאר במדרגתו, מ"מ יצא לעסוק במסחר, אבל ר' יוחנן שנשאר זכה, וכי אפשר לתאר החילוק העצום מלהיות אדם כר"י דלדורי דורות לומדים תורתו, דכל הש"ס מלא ממנו, לבין אילפא הנזכר בכמה מקומות בלבד.

וזה משום שהיסוד הוא שזוכים לפי העמל, שזה כולל בתוכו עצם היגיעה בלימוד, וגם המצבים איך מגיע היגיעה, דאינו דומה היגע במצב שאין לו קושיים למצב שיש קושיים, מה שיותר קושיים המפריעים ומתגברים זוכים לתורה, והעיקר זוכים על העמל והיגיעה.

ואע"פ שצריך להיות ראוי לעורר, מ"מ מה שחז"ל אומרים זה צריכים לומר,

בדידי הוי עובדא- הגאון הגדול רבי משה סולובצ'יק

נפשו ונפש משה הלוי סלוביצ'יק

נ"ב אבקש להודיע גם לר"ד ולשאר מכרי שאין כתובתיהם ידועות לי ותפגוש אותן הנ"ל.

ד"ש מר' זאב רוזגרטן.

שח רבנו: שידידו הג"ר משה סולוביצ'יק היה נוהג בחומרות רבות מפני ספיקות שהיו לו בהלכה, וכן אני ג"כ הייתי נוהג, אבל כשבאתי לארץ ישראל חשבתי בלבי אדם לא צריך לחקות אחרים, לכן התבוננתי בכל דבר מה שהיה נראה גם בעיני ספק בהלכה, המשכתי לנהוג, ומה שלא היה נראה בעיני רציתי להפסיק, אבל חשבתי בלבי אולי זה גדר של הנהגה טובה לכך עשיתי על כך התרת נדרים.

לרגל יום הירצייט של הגאון הגדול רבי משה סולובצ'יק (י"ט אייר תשנ"ה) ידיד נפשו של רבנו, נביא בפירסום ראשון מכתב הגר"מ לרבנו ביום חתונת הגר"מ:

ה' תצוה ציריך.

שלום רב לך, תודה לך על הברכות, ועל המכתב אי"ה כשאבוא לא"י נשוחח על הכל, כעת הנני להודיע לך כי החתונה ותקנים אי"ה בשט"מ בארזה ביום ד' ניסן א' לסדר צו, שתזכרני לטובה בתפילה לפני אדון כל שיעליח את דרכי בחיים ואזכה להקים דור ישרים זרע בך ה' עושים רצונו. ועוסקים בתורה לשמה ומקדשי שמו ית', ושלא יארע לי ח"ו כל און. ויחזרני בתשובה שלימה ויקרבני לעבודתו.

ואני וביתי שלום ועושים רצונו מתוך הרחבת הדעת ונחת.

ויתן ה' שכה נוסף לבשר ולהתבשר שמועות טובות ובשו"ט מכל אחב"י.

הגליון מוקדש לעלוי נשמת:

שרה ב'ר מנחם ע"ה

גליון קס"ב, פ' בחקתי -
עומר. כז אייר ה'תשע"ה
רמת - השרון

רבי יעקב אדלשטיין זוקללה"ה

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

במשך שבעה שבועות, ורק אז ראויים היו לקבל את התורה, ומוסיף הזהר הקדוש שכך הוא גם לדורות שכל מי שאינו מקיים ספירת העומר לא פרש מטומאתו, ואינו יכול לקבל את התורה.

ובאמת יש כאן דבר פלא, וכי אמירת המילים הללו של הספירה הם המבדילים את האדם מטומאתו? וכן יש להקשות לפי הסבר הזה, מה כל זה קשור לעומר שמזכירים את העומר בכל ספירה?

מהו אם כן העומר? בפרשת ויקרא ישנה פרשה מיוחדת על קרבן העומר, "וְאֵם תִּקְרִיב מִנְחַת פְּכוּרִים לַה' אֶפֶיב קְלוי פֶּאֶשׁ גֶּרֶשׁ כֶּרְמֶל...".¹ ובפרשת אמור נאמרה עיקר המטרה של הבאת קרבן העומר, "כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְקָצַרְתֶּם אֶת קִצְיָהּ וְהִבְאֵתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קִצְיָרְכֶם אֶל הַפֶּה" (נזכרתי בעומר בדרך לבאר שבע, ראיתי שלט גדול שעליו נכתב "עומר" וזה הזכיר לי את ימי העומר).

העומר מתיר את החדש

העומר בא להתיר את החדש, לפני העומר אסור לקצור ואסור לאכול מן התבואה החדשה. במשנה במסכת מנחות² פרק רבי ישמעאל כתוב, משקרב העומר מותר החדש בכל מקום ובירושלים משקרב העומר מיד היו יוצאים ומוצאים שוקי ירושלים מלאים קמח וקלוי, שהיו יודעים בדיוק באיזה שעה הקריבו, ומיד אכלו חדש. והרחוקים מותרים מחצות היום ואילך, משחבר בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא יום הנף כולו אסור. הכוונה ליום הקרבת העומר שהוא יום ששה עשר בניסן אסור כולו בחדש, ויש בזה שני פירושים בגמרא, האחד שהוא מן התורה, שכלא הקרבת העומר יש אסור חדש עד הלילה משום שישנם שני פסוקים, פסוק אחד כתוב שאסור "עד הביאכם" וכו', ופסוק אחר כתוב "עד עצם היום הזה", אלא אומרת הגמרא שאם הקריבו קרבן העומר אסורים רק עד שיקריבו, ואם אין מקריבים קרבן העומר אסורים עד עצם היום הזה, אמר רבי יהודה עד עצם היום הזה ועד בכלל ולכן אסורים עד הלילה מהתורה. ופירוש אחר יש בגמרא דברי רב ושמואל שמן התורה האיר המזרח מתיר, ורבן יוחנן בן זכאי עשה תקנה לאחר החורבן מדרבנן שיהיה אסור כל היום, ולשיטה זו בזמן שאין בית

וכן כתוב בתוספות במסכת ברכות³ ששמיעת עשרת הדברות היה לימוד תורה של כל עם ישראל ששמעו מפי הקב"ה והיה לכך דין של שומע כעונה. והתוספות כתבו זאת כתרוץ על קשייתם מדוע היו צריכים בני ישראל כל כך להתקדש ולהטהר קודם מתן תורה, והלא הרהור לאו כדיבור הוא, ובנ"י במתן תורה למדו רק ע"י הרהור ששמעו את עשרת הדברות, ותרצו התוספות, שהיה זה נקרא דיבור, מדין שומע כעונה.

ההפרש שבין הר סיני להר המוריה

וכך אמר הרב מפוניבז' שהיה זה דומה לראש הישיבה שאומר בפני התלמידים, וחוזרים על השיעור יחד עם הראש ישיבה. כך הקב"ה נתן את עשרת הדברות, למדו מצות שבת, למדו מצות כבוד אב ואם, היה זה לימוד ממש. אך לאחר מתן תורה לא נשארה שום קדושה במקום, וכאן יש קדושה לנצח. הר המוריה קדוש הוא והקדושה אינה פוקעת, והטעם משום שבהר המוריה הייתה מסירות נפש, אברהם ויצחק מסרו את נפשם. אברהם בשעה שאמר לשרה שלוקח הוא את יצחק לבית המדרש ללמוד תורה, ולא סיפר לה שלוקח את יצחק לעקדה, [אברהם לא שיקר משום שהיה בזה לימוד כיצד למסור את הנפש לקדש שם שמים, זהו לימוד הבא לידי מעשה, וזה הלך אברהם ללמד את יצחק] במקום כזה שיש בו מסירות נפש, הקדושה קיימת לנצח, ולא נפסקת. וכאן בבאר שבע יש לי הרגשה שהעושים למען לימוד התורה, עושים זאת במסירות נפש על הישיבה, והישיבות בימינו הם המשך ישיבתו של אברהם אבינו.

דברי הזה"ק - מי ראוי לקבל התורה

סופרים אנו את הספירה של ארבעים ותשעה ימים הללו, לעומר, יום אחד לעומר, שני ימים לעומר, וכו' והם ימי ההכנה לקבלת התורה. והנה בתורה לא מוזכר שהם ימי הכנה לקבלת התורה אך בספר החינוך (מצוה ש"ו) כתב, שבשעה שיצאו ממצרים ידעו שהמטרה היא בשביל להגיע להר סיני לקבל את התורה, והיו מאד משתוקקים, והיו להם כיסופים גדולים מתי יגיע היום הגדול שיזכו לשמוע מפי הקב"ה את עשרת הדברות במעמד הגדול. וכבר כתוב זאת בזוהר הקדוש שימי הספירה וקיום מצות הספירה הם משום שכלא זה אי אפשר לקבל את התורה, ומי שאינו סופר ספירת העומר אינו מוכדל מן הטומאה המפריעה לקבלת התורה, בארץ מצרים היתה טומאה, והספירה היא כעין ספירת שבעה נקיים, ^א ברכות כ' ע"ב תוס' ד"ה כדאשכחן

היתר חדש

שיעור בענין היתר חדש
במקומות המרוחקים מירושלים
שיחה שנאמרה באחת הישיבות
בבאר שבע

הימים הללו של ספירת העומר הם ימי הכנה לקבלת התורה, וכמה נפלא הדבר שיש לי העונג הגדול להיות במקום הזה באר שבע, שלכאורה הוא רחוק מירושלים ומבני ברק, ממרכז הישיבות. וב"ה אנו רואים שלא רק בכל השנה קיימת כאן ישיבה גדולה וישיבה קטנה אלא אפילו בבין הזמנים, שבישיבות יש הפסקה, נמצאים כאן בני ישיבה שקובעים קביעות בתורה.

היכן היא הישיבה של 'הר סיני'

איך זה פלא שבאר שבע זוכה לכך, משתי סיבות: הראשונה היא זכותו של אברהם אבינו, שהישיבה הראשונה נוסדה בבאר שבע כפי שכתוב בגמרא במסכת יומא "אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה"⁴. והיה בבאר שבע כמאמר הכתוב "וַיֵּשֶׁב אַבְרָהָם בְּבָאָר שֶׁבַע"⁵, וכעת מחדשים שוב את לימוד התורה מימי אברהם אבינו. אך בזה לבד אין די, והראיה שהיתה עוד ישיבה והיא ישיבת הר סיני, משה רבינו עמד בהר סיני וכל ישראל עמדו שם ולמדו שם את עשרת הדברות, ואם כן בזמן מתן תורה הר סיני היה ישיבה, ואם כן היכן עכשיו מקום התורה שהיה בהר סיני?

מדוע לא נשאר הר סיני, מקום קדוש?

כתוב בתורה "בְּקִשְׁתָּ ה' יְיָ לְךָ הָהָר" ⁶, הצאן והבקר שהיו אסורים לעלות בהר סיני בשעת מתן תורה, כמו שכתוב "גַּם הַצֹּאן וְהַבָּקָר אֵל יָרְעוּ אֶל מֹלֶה הָהָר הַהוּא"⁷, לאחר מתן תורה מיד היו מותרים לעלות להר, ועד היום אין שום קדושה במקום הזה, ולמרות שהיה מקום כ"כ קדוש, שהקב"ה בכבודו ובעצמו היה ראש הישיבה שם.

^א יומא כ"ח ע"ב

^ב בראשית כב, יט

^ג שמות יט, יג

^ד שמות לד, ג

¹ ויקרא ב', יד

² ויקרא כג, ט'

³ שלט של הישוב 'עומר' הסמוך לבאר שבע

⁴ מנחות ס"ח ע"א

⁵ ויקרא כג, יד

⁶ ברכות כ' ע"ב תוס' ד"ה כדאשכחן

תש"א – תש"ב, כשהתעוררה השאלה, היה ביפן הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל, והוא שלח מברק להגאון ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל וביקש תשובה לגבי שבת, ור' איסר זלמן קיבל את המברק ולא הבין את השאלה, והוא סבר שהשאלה היתה משום שבדיקת באותה שבת הגרמנים הפציצו הרבה והיו הרוגים רבים, וחשב שהוא שואל אותו לשלומם, והשיב לו הגרא"ז מלצר במברק שכולם בריאים ושלמים ושלום להם, והגאון ר' אהרן קוטלר נסע משם לאמריקה, וכעבור כמה חודשים לקראת יום כיפור שלחו שוב תלמידי ישיבת מיר מברק אל הקירינקער רב (הרב משקובסקי) ואל הגרא"ז מלצר, האדמו"ר מגור והרב מבריסק וראש ישיבת מיר, והוסיפו ג"כ את הרב הרצוג, לשאול אותם כיצד לנהוג ביום כיפור, והרב משקובסקי הלך לשוחח על כך עם הגרא"ז מלצר, ואמר לו הגרא"ז כעת מבין אני מה היתה שאלתו של ר' אהרן קוטלר.

נפק"מ בפלוגתת הראשונים

ואם כן לפי שיטתו של בעל המאור, והחזו"א גם סבר כך, לא יצא מכשול, משום שאין מקום שהוא מוקדם מירושלים יותר משש שעות, ובמקום הכי מזרחי שמקדים את ירושלים בשעה ששקעה השמש, בירושלים כבר חצי היום, ובמקומות שהם יותר מזרחיים מעבר לשש שעות שם עדיין ט"ז בניסן, אך לפי השיטות האחרות שהביאו, כדוגמת הרידב"ז שהביא שיש מהראשונים שחולקים על הבעל המאור, א"כ יצא מכשול ע"י תקנתו של רבן יוחנן בן זכאי, ולפי שיטות אלו יתכן שבאמת יצטרכו להתירע על כך כשיבנה ביהמ"ק, וצ"ע.

[ע"כ השיעור של מו"ר זצ"ל, המשכו הנו שיחה בעניני העומר, יודפס אי"ה בשבוע הבא]

'גאון יעקב' - הסט החדש ג' כרכים של תורת מרן זצללה"ה על התורה והמועדים, לקראת שבוע הספר כבר בכל החנויות המובחרות, או בנקודות המכירה בבני ברק, ירושלים ורמת השרון. לפרטים 052-7136946

ואם כן נחזור לדברי רבן יוחנן בן זכאי לשיטה שהאיר המזרח מתיר מן התורה, ורבן יוחנן תיקן שכל היום כולו אסור מדרבנן, והטעם לתקנה זו מבואר בגמרא משום שמזרח יבנה המקדש, ויצא מכשול. שאם יתיר בזמן שאין בית המקדש ביום ט"ז מיד בבוקר לאכול חדר, לשנה הבאה שיבנה בית המקדש, יהיה אסור חדר עד הקרבת העומר, ויאמרו כולם אשתקד אכלנו מהבוקר, ויצא מכשול שיאכלו חדר קודם הקרבת העומר ויעברו איסור דאורייתא, ולכן תיקן רבן יוחנן בן זכאי שיהיה אסור כל היום. ובמסכת סוכה"ה הק' הגמרא אם כן מחצות היום נתיר, משום שאף בזמן שביטל המקדש קיים מותר מחצות, ותירצה הגמרא שזמא יבנה המקדש בליל ט"ז, ולא יספיקו להקריב רק לאחר חצות ויצא מכשול שיאכלו חדר אחרי חצות קודם הקרבת העומר.

בכל מקום בעולם לפי חלות יום ט"ז שלו

ונהה הרמב"ם בפירוש המשנה על המשנה הנזכרת, הרחוקים מותרים מחצות, כתב, שהנה הרחוקים ישנם הרחוקים מצד מזרח וישנם הרחוקים מצד מערב, וידוע למבינים שזמן חצות אינו שווה בכל העולם באותו הזמן, וכפי שידועים אנו שבשעה שאצלנו בוקר, באמריקה עדיין לילה, ואם כן מה שכתוב במשנה שהרחוקים מותרים מחצות היינו בזמן חצות היום בירושלים, אע"פ שבמקומותיהם זה קודם חצות (במערב) או אחרי חצות (במזרח), ומשהתקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא כל היום אסור, זה ודאי שהוא בכל מקום בט"ז ניסן שלה, ולא לפי ירושלים, אלו דברי הרמב"ם.

ובענין הזה יש נקודה של קושי, ויכול לצאת מכך קלקול, שהלא ידוע שיש מקומות רחוקים מאד ממזרח, ובמקומות האלו אומרים להם שהם אסורים בחדש עד ששה עשר בניסן בערב, ומשקעה חמה של ט"ז בניסן הם מותרים בחדש, ולשנה הבאה יבנה המקדש, וחדש יהיה אסור עד חצות היום, ונמצא שאצלם במזרח יהיה כבר הלילה של ט"ז בניסן ובירושלים עדיין לא הקריבו כלל את העומר, ונמצא מכשול שיאמרו אשתקד אכלנו בשעה זו חדר, ונכשלים באיסור דאורייתא.

התחלפות קו התאריך לענין העומר ולענינים אחרים

אך באמת זה יהיה תלוי בספק המפורסם היכן מתחלף קו התאריך במזרח, כפי שהיתה השאלה המפורסמת ביפן לבני ישיבת מיר שעד אז היו נוהגים כפי שמקובל שקו התאריך עובר בגריניץ ולפי"ז יפן שייכת לצד של ירושלים. ובבעל המאור כתב במסכת ראש השנה שאת היום ואת הלילה מחלקים ממערב לירושלים שיעור של שמונה עשרה שעות, ומשמונה עשרה שעות ואילך לא מקדימים אלא מאחרים שש שעות ממה שבירושלים, וזו היתה שאלה לא פשוטה. ובשנת

המקדש יש קולא שלא צריך להמתין כלל מדאורייתא, אלא מותרים בחדש מיד מתחילת היום.

מדוע אין ממתינים גם בזה"ז בהקרבת העומר ותירוצם של התוס' בזה

מקשים התוספות שהלא אפילו בשאין בית המקדש קיים אין שום מניעה להקריב קרבן העומר, דקיימא לן קדושה ראשונה קדושה לשעתה וקדושה לעתיד לבוא, וכדאמר רבי יהושע שמעתי שמקריבים אע"פ שאין בית, ואוכלים קדשי קדשים וכו'. הר הבית ובית המקדש נשאר בקדושתם, ואם כן לעולם צריך להמתין אפילו בזמן שאין בית המקדש, שהרי אפשר להקריב, ואיך אפשר לאכול חדר מיד כשהאיר המזרח. ותרצו התוספות אע"פ שהמקדש אינו מעכב, מ"מ אי אפשר להקריב אם אין מזבח, וכיוון שאין המזבח בנוי, אין קרבן העומר, ומותרים בחדש מיד.

ישוב דברי הגרי"ז על הרמב"ם

מדברי התוספות אלו צריך עיון על חידוש שאמר הגאון רבי וועלוולא מבריסק (הגרי"ז), וכשהייתי בירושלים שאלתי זאת את בנו ר' יושע בער והסכים עמי שדבריו של אביו צ"ע. הגרי"ז אמר לגבי מחלוקת הפוסקים האם ספירת העומר בזה"ז היא מדאורייתא או מדרבנן, רוב הפוסקים נקטו וכן פסק הטור שספירת העומר בזה"ז היא מדרבנן, משום שהספירה תלויה בקרבן העומר, וכיוון שבה"ז אין קרבן העומר, אי"כ מן התורה אין מצוה לספור, רק מדרבנן. והרמב"ם פסק שספירת העומר בזה"ז היא מן התורה, וביאר הגרי"ז שהרמב"ם סבר שהאמוראים בגמרא נחלקו במחלוקת האם מקריבים אע"פ שאין בית, אלו שסברו שספירת העומר היא מדרבנן משום שסברו שקדושה ראשונה לא קדושה לעתיד לבוא, ובזמן הזה אי אפשר להקריב עומר, והשיטה השניה סברה שקדושה לעתיד לבוא, ואם כן יש עומר גם בזה"ז, ומשו"כ יש מצות ספירה מדאורייתא, וזה ברור שהספירה לא תלויה בהקרבת העומר בפועל שהרי כבר סופרים מהלילה, ואת קרבן העומר מקריבים רק ביום, אלא עיקרה תלויה בזמן שנוהג עומר, ומשום כך אם הקדושה בטלה הרי זה זמן שלא נוהג עומר, ואם הקדושה לא בטלה הרי זה בזמן שנוהג עומר, ושאלתי אותו הלא כל זה הוא רק אם נסביר כדברי התוספות בקושייתם שהקשו משום שמקריבים אע"פ שאין בית, אלא שהתוספות הלא תרצו שאין מזבח ואם אין מזבח גם כן אי אפשר להקריב. אך באמת יש לחלק שלגבי היתר חדש צריך שאפשר יהיה בפועל להקריב, וכיוון שאין מזבח אין אפשרות להקריב, מה שאין כן לדברי הגרי"ז די בכך שהקדושה קיימת, ובכך נקרא שזהו זמן הראוי להבאת העומר בכדי שיהיה מצות ספירת העומר מן התורה.

הטעם שכל היום כולו אסור לאכול חדר

דברי אמת

מאמרי היוזק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים

מזן רבי דב יפה זצוק"ל

גיליון מס' 87 ■ בחוקותי

עמל התורה

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם (כו, ג). "אם בחקתי תלכו" – יכול זה קיום מצוות, כשהוא אומר 'ואת מצותי תשמרו', הרי קיום מצוות אמור, הא מה אני מקיים 'אם בחקתי תלכו', שתהיו עמלים בתורה" (תורת כהנים כ"ו ב').

המהר"ל מבאר, שעמל התורה נרמז ב"אם בחוקותי תלכו", משום שעמל התורה מוליך את האדם להבין דברים חדשים שללא העמל לא היה באפשרותו להשיגם.

איתא בילקוט (דברים רמז תתקמ"ב): "אמר להם משה לישראל, יודעים אתם כמה צער נצטערתי על התורה, וכמה עמל עמלתי בה, וכמה יגיעה יגעתי בה... נתתי נפשי עליה, נתתי דמי עליה, כשם שלמדתי אותה בצער, כך תהיו למדין אותה בצער".

נמצא מדברי הילקוט, שכבר מאותה שעה שעלה משה רבנו למרום ולמד התורה במשך ארבעים יום וארבעים לילה, סדר הדברים היה, שהיה על משה לעמול בתורה, להצטער עליה ולתת את דמו עליה, בכדי לזכות להשיגה, והיה בכך לימוד לדורות הבאים, שבכדי לזכות להשגה בתורה, יש לעמול ולהצטער עליה.

"אי אפשר להשיג את התורה אלא בהתעצמות גדולה"

והנה, האור החיים אומר שהעמל בתורה נדרש, משום שא"א להשיג את התורה אלא בהתעצמות גדולה. וז"ל האוה"ח (שמות י"ט ב'): "כי העצלות מפסידה את השגת התורה. ולזה תמצא כי בכל מקום שזכרנוה ה' לתורה ידקדק לומר לשון חוזק ואומץ, עד גדר שימית עצמו עליה. ותראה כי לא תושג ההשגה אלא בהתעצמות גדולה!".

הגאון ר' ירוחם ממיר זצ"ל כותב: "כי האדם בטבעו קרוב יותר להתרשלות וכבדות, ואם לא יתגבר בחיזוק הזירוז, ישאר בעצלותו ויאבד רוב זמנו" [רוב זמנו] – משום שהעצל אינו מנצל את הזמן הן מבחינת כמות הלימוד והן מבחינת איכותו, ונמצא שהעצל משיג פחות ממה שצריך להיות לו.

בהמשך דבריו מביא ר' ירוחם, שאפילו על יהושע בן נון שהיה "נער לא ימיש מתוך האהל", מצינו כמה פעמים שאמר לו הקב"ה "חזק ואמץ", ומה למדו חז"ל שדברי תורה צריכים חיזוק, ועל אחת כמה וכמה שאנשים כערכנו זקוקים לחיזוק. ומסיק, שעיקר עליית האדם והצלחתו נובעים מכך שהוא מחזק עצמו ומעורר כוחותיו לעבודה.

הגאון ר' שמואל רוזובסקי זצ"ל היה אומר, שאי אפשר לזכות לתורה ללא מלחמה, משום שמלבד עצם מלחמתה של תורה, להקשות ולתרוץ, לפרוץ ולהביא ראיה, עד העמדת האמת על תילה, גם צריך להלחם גם נגד העצלות והנטיית הטבעיות השונות. משום כך, כל השגה בתורה היא בבחינת שלל מלחמה. וכפי שנאמר בפרק 'אשת חיל' [שהוא משל לתורה]: "בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר".

עמל התורה מהו

הגמ' במס' מנחות (ז') מספרת, שנשתכחה מאבימי מס' מנחות, והוא הלך ללמוד אותה בישיבתו של ר' חסדא תלמידו. שואלת הגמ', מדוע אבימי הלך ללמוד אצל ר' חסדא תלמידו, ולא קרא לתלמידו לבא אליו. מתרצת הגמ': "סבר הכי מסתייעא מלתא טפ"י". מפרש רש"י שם, שהסיבה שאבימי סבר שבעבור הליכתו ללמוד אצל ר' חסדא הוא יזכה לתוספת סייעתא דשמיא, "משום יגיעתי ומצאתי תאמין".

אומר הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל (משנת ר' אהרן פרשת בחקותי), שרואים מגמ' זו שאעפ"י שהגיעה של אבימי לא הייתה בעצם הלימוד אלא בהליכה לר' חסדא, אעפ"י ככללת יגיעה זו בדברי חז"ל (מגילה ו'), "יגיעת ומצאת תאמין".

והסיבה לכך, שהנה הלשון "יגיעת ומצאת תאמין" מורה, שגם לאחר היגיעה - ההשגה היא בבחינת מציאה. והיינו משום, שע"י היגיעה זוכים להשגה יותר מכפי כח העמל, בתורת תשלום שכר על היגיעה (וכפי שפירש הגר"ח וואלוז'ין ב'רוח חיים'). ומכיון שכך, גם יגיעה שאינה בגוף הלימוד אלא בהכשר ללימוד כדוגמת טרחת הליכה, מזכה את העמל בסיעתא דשמיא להשיג עמקי תורה, בשכר עמלו.

עוד אומר ר' אהרן, שבאמת יגיעתו של אבימי לא הייתה רק בעצם טרחת ההליכה, אלא גם בהתגברותו על כוחות הנפש, המתנגדות להליכה של רב ללמוד אצל תלמידו. כי כל לימוד תורה שיש בו התגברות על המניעות הבאות ממידות וכוחות הנפש, הרי הוא בכלל יגיעה, ובעבורו זוכים לסייעתא דשמיא.

ובזה מבאר הג"ר אהרן את דברי הירושלמי (ברכות פ"ה ה"א): "ברית כרותה היא, היגע בתלמודו בצנעה לא במהרה הוא משכח, מה טעם, 'ואת צנועים חכמה'. והביאור במעלה המיוחדת של לימוד בצנעה, שהיות שאין רואים אותו בשעה שלומד בצנעה, נמצא שאין לו שום סיוע ללימודו מצד אהבת הכבוד וכדו', ובלימוד ללא סיוע של כוחות הנפש יש יגיעה יתירה, אשר בזכותה זוכים לס"ד להשגת חכמה.

ובזה יש לבאר גם את דברי הגמ' בברכות (ס"ג): "כל המנבל עצמו על דברי תורה סופו להתנשא". וברש"י שם: "המנבל עצמו" – ששואל לרבו כל ספקותיו ואעפ"י שיש בהם שחבריו מלעיגים עליו". על פי האמור יש לפרש, שהצער שיש לו במה שמבזה עצמו לשאול גם דברים פשוטים, שבכך הוא עושה עצמו לשחוק בעיני השומעים, הוא שגורם לו להתנשא על חבריו, הן מוחמת מידה כנגד מידה, והן משום שהעמל המונח בהתגברות על כוחות הנפש ועל טבע האדם - הבורח מבזיון, מגדיל את הס"ד לזכות לתורה.

נמצינו למדים מדברי הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל, שעמל התורה אין עניינו רק בלימוד מתוך מיצוי הכוחות, אלא כל לימוד שיש בו משום התגברות על כוחות הנפש ונטיית הטבע, גם הוא בכלל עמל התורה.

והנה, במהלך הלימוד ישנם נושאים, או סוגי חשבונות בסוגיא, שמצד הטבע אין משיכה לעסוק בהם. אמנם, על פי האמור, דוקא משום כך, יש בלימוד עניינים אלו את מעלת 'עמל התורה', משום שלימוד עניינים אלו כרוך בהתגברות על כוחות הנפש ונטיית הטבע.

העמל מוליך את האדם

מלשון הפסוק באיוב (פרק ה'): "אדם לעמל יולד" – מדייק הרמח"ל, שהפסוק אינו בא רק לבאר את התכלית שבעבורה נברא האדם, שא"כ היה צריך לומר: "אדם לעמל נולד", אלא בפסוק גם נכלל, שהעמל מוליך את האדם עצמו ומגביה את שיעור קומתו.

עוד ביאר שם הגאון ר' אהרן קוטלר, שגם פעולת התורה על נפש האדם, אינה על ידי ידיעת התורה גרידא, אלא עמל התורה הוא הפועל על נפש האדם לזככה ולרוממה.

בספר משלי נאמר: "הון יוסיף רעים רבים". מפרש הגר"א, שעמלה של תורה יוסיף לעמל 'רעים רבים', דהיינו מלאכים רבים, אשר נוצרים מעמלו בתורה, וכשיעמוד לפני בית דין של מעלה לתת דין וחשבון על מעשיו, הוא יפגוש בהם והם יהיו רעים.

"ואת מצותי תשמרו" – הוו עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים (רש"י). יש כאן ברש"י תוספת חשובה: עמל התורה צריך להיות על מנת לשמור ולקיים! יהי"ר שנוזה לעמול בתורה כראוי על מנת לשמור ולעשות, ועל ידי זה נזכה להשיג את עומק התורה, ולזכך את נפשנו בעמלה. (לעבודך באמת)

מעשה רב מרבנו הגדול זצוק"ל נערך ע"י נסדו הרב י. מ. ארנפרוינד

המשגיח היה בעל בטחון גדול וזכה להרבה ס"ד והנהגה ניסית, כשהרבנית שאלה את המשגיח כמה להתחייב עבור הילדים אמר לה שהמהר"ל אומר שמי שהוא רוחני יש עמו הנהגה שאין עמו גבולות, ובהצעה מתאימה שתתחייב כמה שידרשו (כמובן שאין ללמוד מזה למי שאינו בדרגת המשגיח...). בשעה שבתו נישאה סיכמו הצדדים להתחלק בהוצאות החתונה שווה בשווה. בשעת החתונה המחנות שילם את החתונה ולאחר זמן שלח המשגיח עם חתנו צק' פתוח שירשום המחנות כמה שצריך ובטח בקב"ה שיהיה לו מהיכן לכסות את הצק', המחנות שלא היה רגיל לראות צק' פתוח, הגיב: ר' דב לא מבין בכסף, וקרע את הצק' לגזרים...

גם בנשואי בת אחרת, באותו התקופה המחנות הרוויח פי כמה מרווחיו בכל שנה, וזקף זאת לזכותו של המחנות הצדיק, ולא הסכים לקבל את עזרתו בנישואין. (המשגיח אמר לי שלא היה לו אז לתת כלום... ולמעשה על הדירה הגדולה שהם קיבלו הם בכלל לא חלמו... והמחנותיים הבינו שכשהם נותנים הם עושים מצווה, לא חובה - ולא ביוזם).

המשגיח אחז שבדרגתו אין מחובת ההשתדלות לעשות ביטוח רפואי של קופ"ח (בימים שעוד לא היה חוק חובה), ולא עשה. וכמעט לא זכור לבני המשפחה שנצרכו באותם ימים לרופא, מלבד דברים קלים כצינון וכד', בזמן שהמשגיח התקרב לגיל שבעים טענו מבני המשפחה שראוי לעשות ביטוח, אולם המשגיח לא הסכים עמם אך כדרכו לא כפה את דעתו ועשו ביטוח, סמוך לכך אחד מבני הבית מעד ושבר את רגלו והיה צורך בגבס (דבר שלא הכירו לפני כן), אחד מבני המשפחה ניגש למשגיח ואמר לו: הנה ראייה שצריך ביטוח, והעיד אחד מהנוכחים שניכר היה על המשגיח שהתאפק מלומר - מה שכל אחד היה רוצה לומר - אם לא היו עושים ביטוח לא היה צריך גבס...

בחורף תשע"ו המשגיח עבר צנתור מורכב, בלא הרדמה. לאחר שיצא מהצנתור שאלתי איך סבא הרגיש, והשיב: בזמן הצינון לא הרגשתי כלום כי הייתי שקועה ב"לישועתך קויתי ה'" - אמרתי הרבה פעמים 'לישועתך קויתי ה'" ולא נתתי לב למה שעושים לי. אמנם ציין המשגיח שהרפוא' שעשה את הצנתור למרות חשיבותו הרמה התנהג מאד בכבוד עם שאר המטפלים...

התפרסם המעשה, שאחת מבנותיו כשהייתה תינוקת בכתה הרבה בלילות, המשגיח רצה לסייע לרבנית אך הרבנית שכל חייה מסרה נפש ללמוד בעלה הגדול, בשו"א לא הסכימה שיקום במקומה מכיון שהמשגיח צריך כח ללמד כל היום, לאחר שהמשגיח נוכח שלרבנית זה מאד קשה, החליט שלא לענות לסירובה, וקיבל על עצמו שמהיום הוא יקום בלילה, ובאותו לילה התינוקת לא בכתה... משכך אמרה הרבנית אם כשאתה אחראי בלילה התינוקת לא בוכה - אז תהיה תמיד אחראי, ובאמת התינוקת הפסיקה לבכות...

בזמנים שאני עקבתי נוכחתי לראות, שכמעט תמיד כשהמשגיח הוצרך לצאת בשבת למסור שיחות או לשמחות משפחתיות וכד' הופסק הגשם. כמו"כ העיד חתנו הגר"נ שרון שליט"א שהקב"ה חס על זמנו היקר של המשגיח, וכאשר היה צריך לפתוח ספר ראיתי פעמים רבות שנפתח לו הספר במקום שהיה צריך. (ופעמים היה נראה שרוצה להסתיר זאת, וקצת הפך אחורה וקדימה).

המשגיח היה מביא הרבה את דברי רבינו יונה במשלי (ג' ו') על הפסוק "בכל דרכיך דעה" שיש מי שבוטח בה' באופן כללי והוא מאמין ש"הכל משמים", ואינו משיב את ההתבוננות הזו לפרטי מעשיו, ועל כך נאמר "בכל דרכיך דעה" - שתזכור בכל מה שאתה עושה שההצלחה שלך היא לא בידך אלא אתה תלוי בה' - 'ותלה בו תקוותך וציפייתך לחסד השי"ת'. ורבינו יונה מוסיף שגם בדברים הקטנים יש להתבונן כך - ולא רק כשהולכים לעשות דברים גדולים ומשמעותיים. ועצם הדבר שהאדם מרגיש שהוא תלוי בה', היא הצלחה יותר גדולה מהדבר שאותו הוא רוצה להשיג - כי שכן הבטחון הוא יותר גדול...

והיה מספר את המעשה אודות המשגיח הק' מפוניבז' ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, שפעם ראה אותו תלמידו המובהק הגאון ר' משה ברנשטיין זצ"ל בשמחה גדולה, ושאלו מדוע המשגיח כ"כ שמח? השיב ר' יחזקאל: שכשהיה משגיח בשיבת מיר המשכורת היתה מועטת וגם לא שולמה בזמן, כך שהוא חי באופן מתמיד עם תחושה נפלאה של תלות בקב"ה וצפייה לחסדו, אבל מעת שהגעתי לשיבת פוניבז', המשכורת גבוהה יותר וגם משולמת בזמן, וכתוצאה מכך כהתה במקצת תחושת התלות בקב"ה. אולם לאחרונה לא שילמו בפוניבז' משכורת מזה שמונה חודשים, וחזרה ההרגשה הקודמת של התלות בקב"ה והצפייה לחסדו, ועל כך שמחתי הגדולה!

גם היה מספר מהגר"ש הומינר זצ"ל שסיפר שהרב מבריסק זצ"ל עמד באחד מערבי ראש חודש, כשהוא חושב מהיכן לגייס הלוואה לצורך תשלום משכורות לאברכי הכולל שלו. יהודי ממקורביו ששהה אצלו באותה שעה, והיה מודע לקושי הגדול הכרוך בגיוס הכספים עבור הכולל - קושי שהרב ניצב מולו מידי

חודש בחודשו, אמר לרב מבריסק, שהלואי שמישהו היה מגיע עכשיו לבית הרב ומעניק לו תרומה בסך רבע מליון ל"י, שתספיק למימון משכורות של כמה שנים. הגיב הרב מבריסק על דברי היהודי: "אם מישהו היה בא אלי ומציע לי תרומה של רבע מליון ל"י, הייתי מסרב לקחתה, משום שאיני חפץ להפסיד את מצוות הביטחון שאני מקיים בכל חודש וחודש, כאשר איני יודע מהיכן לשלם את משכורות האברכים ואני בוטח בקב"ה שיזמין לי את הכספים הדרושים כשיגיע זמן תשלום המשכורות..."

אמר המשגיח: שייך שעשירים זוכים לקבל חתנים תלמידי חכמים, לפעמים זה לא בגלל עושרם, אלא בהפך, היה להם זכויות לקבל חתנים טובים ולכן ה' נתן להם עשירות שיוכלו לקבל זאת - ולפעמים זה שבמצבם הם רוצים חתן טוב זה עצמו סיבה לקבל...

אמר המשגיח: כשקוראים עיתון גם אם הכותבים חרדים לא תמיד נראה שהם זוכרים שה' הוא מנהיג העולם. והיה מביא מהרב דסלר זצ"ל שהתבטא ע"כ שאנשים מביעים דעתם על אירועים שונים, והם מפלפלים 'שאמנם יודעים' או שהכל מונהג על ידי הקב"ה, אך הבה ננתח את העניין מצד דרך הטבע' שהם משולים לשני אנשים שיאמרו זה לזה: 'הבה נדבר כמו משוגעים'...

המשגיח היה רגיל לומר שאדם בעצמו לא באמת יודע תמיד מה טוב עבורו, והיה מביא ע"כ את דברי הרלב"ג שאפילו יעקב אבינו חשב שהצלחתו תהיה מרחל ולמעשה הצלחתו הייתה מלאה (הובא בשבוע שעבר). כשדיבר המשגיח בכנס של בוני עולם בפני זוגות שמצפים לילדים עורר שגם כאשר יש ייסורים צריך לזכור את הדברים הטובים ולהודות לה' על חסדיו. (וגם הביא מחז"ל שלעתיד לבוא לכולם יהיו ילדים) המשגיח עורר שכאשר מסכמים את השנה שחלפה ומדגישים את הצרות והייסורים שהיו במשך השנה (במטרה לעורר לאימת הדין וכו'), ראוי לא להתעלם מחסדי ה', וראוי להקדים שאמנם זכינו להרבה חסדים וטובות מה' אך יחד עם זאת היה השנה גם הרבה צרות.

נכנסה למשגיח ילדה שכמעט אינה רואה וסובלת מאוד, המשגיח עודד אותה שצריך לדעת שכאן זה לא העולם שלנו, העולם שלנו זה העולם הבא וכאן אנו נמצאים בכדי לזכות לחיי העולם הבא, לכל אחד יש את התפקיד שלו וכנראה שיש לך תפקיד מאוד חשוב! בשמים תהיי מאוד מאושרת, תדעי שהקב"ה בוכה על הייסורים שלך, ולעתיד לבוא נזכה להבין את זה. אמר עוד התפילות שלך פועלות הרבה ומגילות על כולן, את מהבנות המיוחדות שיש לקב"ה בעולם! הילדה התלוננה שקשה לה לקיים חלק מן המצוות וכיצד ייתכן שזה רצון ד', ואמר המשגיח שלפעמים ה' רוצה שלא תקימי, וסיפר על האדמו"ר מקוצק שאחד התלונן שיש לו ייסורים של ביטול תורה, אמר לו האדמו"ר - כנראה הקב"ה צריך את הייסורים שלך יותר מהלימוד שלך... הילדה התלוננה שקשה לה להתפלל מאחר ואינה רואה, המשגיח אמר לה שכל תפלה שלה חשובה מאוד בעיני ה', הקב"ה מאוד אוהב תפילות שמגיעות מעומק הלב, והוסיף שכל תפילה זה מצווה, וגם אם לא רואים את התוצאות צריך לזכור שעצם התפילה זה מצווה. המשגיח ג"כ עורר אותה שתראה את הדברים הטובים שיש לה, ותרשום את זה, ובעיקר שתודה ע"י לקב"ה, וסיפר לה שהייתה אישה שלא היו לה ילדים ובעלה היה מאוד חולה ואמרה שהיא מודה לה' על מה שיש לה - ועל מה שאין לה... עוד זכורני שכנס לת"ח חולה והתלונן שאינו יכול ללמוד, המשגיח ניחמו, שעצם קיומו בעולם זהו זיכו הרבים גדול...

לפני שנים רבות בתחילת מהפך התשובה בארה"ק המשגיח סייע רבות לרבני 'ערכים' (שחלק מהם שבו בתשובה ע"י המשגיח בעצמו) בנושאים הנוגעים לאמונה, ובבקיאותו הגדולה בספרי הרמח"ל מהר"ל וכו' סייע להם רבות. והיו שולחים אליו הרבה בעלי תשובה שיענה להם על קושיותיהם. וב"ה הרבה בעלי תשובה חשובים זכו לשוב ע"י המשגיח. בשנים קודמות המשגיח והרבנית ליוו אותם בדרם והיו מארחים בביתם הרבה בע"ת שמשפחת יפה הייתה משפחתם... שנה אחת שר"ה היה סמוך לשבת התארחו בסלון ביתם הישן כשלושים וחמש נפשות בל"ע... והעיד אחד מהמשתתפים (שהיום הוא אחד מהרבנים החשובים של ערכים) שלמרות החום הגדול ששרר (המשגיח לא השתמש בשבת בחשמל) והצפיפות הגדולה, דווקא הפשטות של המשגיח היא שהשפיע עליו... היה גם שבת שערכים עשו לאקדמאים ב'אור חדש' שברכסים והביאו את המשגיח למסור הרצאה, המשגיח דיבר בפשטות בלא כל גינוני כבוד על היסודות הפשוטים, שיש בורא לעולם ונתן לנו את התורה הקד', כולנו חייבים לשמוע בקולו ולקיים המצוות, שאנחנו לא תושבי העולם הזה, וכו', על האושר שבחיי קיום תומ"צ וכו', המשגיח חישו שהמשגיח בדבריו הפשוטים והתובעיים קלקל את הסמינר, אך בסימפוזיון שנערך בגמר הסמינר (בו מספרים המשתתפים את מה שהשפיע עליהם) נדחמו המארגנים לשמוע שדווקא מה שהשפיע על האקדמאים זהו הדמות האצילית של המשגיח ודבריו הפשוטים והכנים של הצדיק... יש יהודי צדיק בצפון שעבד בעבודה מסוימת, והרבנית הזמינה אותו לעבוד בביתם, וכשראה את דמותו של המשגיח, את לימודו אצילותו ונועם הליכותיו, נדבק בו וחזר בתשובה. (להוספות והערות 0527166490)

נפשו גחלים תלהט

גליון 184 בחקתי תשע"ח

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל

לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון: 0527697944 ולמייל: 1nafsho@gmail.com

דבר המערכת

בשבועות הקרובים נביא מספר מאמרים בנוגע למתן תורה ועד כמה שנוגע לכל אחד ואחד בכל דור ודור.

כאמור ערכנו את הדברים עפ"י דבריו בכמה מאמרים והוספנו בזה נוסף, והבוחר יבחר.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא ש"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

לכן אם נגדיר את המקום של חלק הנקבה של האדם הרי שהוא בעקבו של האדם. לכן דקדקו חז"ל בלשונם ד"אשתו כגופו", היינו שהיא מקושרת עם חלק הגופניות של האדם, ולכן בא הנחש לפתות תחילה את חוה, מפני שדעתן קלות (רש"י בראשית), שהרי כאמור בהעדר כח הדעת, הרי היא בלתי יציבה, ואפשר לפתותה ולהחליקה בקלות יותר, ועי"ז ימשך ממילא גם האדם מפני שהוא חלק מקומתו, וכל גובה קומתו כבר יפול לתוך הבויץ הזה. הכל מתחיל מן העקב, נקודת החלישות הבלתי יציבה.

במ"ת היה חקיקת הדעת – כח יציבות בנשמות ישראל,

והוא תיקון חטא עה"ד

ומכיון שיסוד חטא עץ הדעת היה אחיות הנחש בנקודת ה"חוסר יציבות" של האדם שחשב להתחכם על צווי ה', ממילא מובן שהתיקון של זה היה במתן תורה, במה שנאחזו בקדושה בהשרשה עמוקה בנפש, באופן שלא ניתן לערער ושנוי כלל.

בגלות מצרים היתה הירידה הגדולה ביותר בשליטת הדעת, וכמ"ש הרמב"ם (ריש הל' ע"ז) שהעיקר הגדול ששתל אברהם אבינו והאמין בבורא העולם, כמעט נשכח במצרים, שהיו עובדי ע"ז. וזוהי הסטייה הגדולה ביותר מן האידיאולוגיה של הדעת, ובהעדר הכרת הדעת בבורא עולם, הרי הם חיים חומריים וגופניים לגמרי, בלי כח שכלי המנהיג את האדם לכוון אחד, חוסר יציבות מוחלטת.

ביציאה ממצרים משכו ידיהם מעבודה זרה, ונכנסו בברית מילה עם בורא העולם, והתחילו להתפתח בהשרשת כח הדעת, עד הפיסגה הגדולה במתן תורה, שאמר הקב"ה "אנכי ה' אלוקיך", ונתקעה האמונה בלבם כדברי המדרש שם, וכשאמר "לא יהיה לך" נעקרה ע"ז מקרבם כמ"ש, ובוהו הושרש בהם כח הדעת בקביעות כזו שלא תיפרד מהם לנצח נצחים. זהו פסיקת הוזהמא של הנחש, שהכניס אותם למצב של אי – יציבות, ועתה חל בהם ההיפך הגמור, שנקבעה הדעת והקדושה בלבם בקביעות נצחית.

מה שהכניס הקב"ה בנשמות ישראל את כח הדעת, האמונה בהמצאו ית', ועקירת הע"ז מלבם, זהו נפיחת ה"רוח חיים" שלו כביכול לתוך נשמות ישראל, שיהיו אף הם מסוגלים להבין את המצאו יחודו ואחדותו, עכ"פ מעין ההכרה של הקב"ה בעצמו, והכרה זו היא התמצית של כל התורה כולה, דכולה שמותיו של הקב"ה (רמב"ן בהקדמתו), וכמו שאמר משה רבינו את התוכן העיקרי של מתן תורה – "אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלוקים, אין עוד מלבדו", ובוהו נעשו עמ"י "תלמידים כבנים" של הקב"ה, דהפיח הקב"ה כביכול מן הרוח חיים שלו, לתוך נשמתם, שיהיו מסוגלים להבין את התורה – גלוי שמו ית', באותו האופן שהוא עצמו מבין אותה כביכול, וכשם ששמו ית' – שם המיוחד, הו"ה ב"ה, אינה בת שנוי כלל

נפיחת ה"רוח חיים" של הקב"ה בנפשות ישראל במ"ת

מ"ת תיקון להתחכמות אדה"ר בעץ הדעת

הבאנו בעבר [גליון 139] את דברי את דברי רבינו הגר"א ז"ל שהרב מכניס רוחו בתלמיד, ועי"ז הוא מסוגל להבין את דברי הרב, וע"כ נקראו התלמידים בנים כמ"ש ושננתם לבניך אלו התלמידים [לקבלת המאמר הנ"ל נא לשלוח בקשה ובלי נדר נשלחו], דכשם שהאב מכניס רוחו בבן, ונותן בו חלקים ממנו, וברא כרעא דאבוה, כך הוא ממש ברב ותלמיד, ונתבאר דכמו"כ במתן תורה כשלימד הקב"ה לישראל את תורתו הקדושה, נתן בהם חלק מעצמותו כביכול, להיות ראויים להשיג תורתו, ונעשו בניו של מקום.

במאמר זה ניכנס לביאור הענין מהו ה"רוח" שהכניס הקב"ה בעם ישראל במתן תורה. והנה ידועים דברי חז"ל (שבת ק"נ) דבמתן תורה פסקה וזהמתן, היינו שתיקנו את חטא עץ הדעת, ויש לדעת שהתיקון של החטא ופסיקת הוזהמא, הוא הוא כניסת רוחו של הקב"ה בעם ישראל כביכול, אמנם בכדי לעמוד על מהות ה"תיקון", עלינו להבין תחילה את מהות החטא.

בספר מרגליות התורה [מר' צבי הירש ששת תלמידי הגר"א כפי שמופיע בהקד' לשו"ע] הביא בשם רבו הגר"א ז"ל דהגישה של אדה"ר לאכול מעץ הדעת, היה מפני הטבע הרע של האדם "להתחכם" על צווי ה', שחשב שיהא רוח ותועלת גדולה יותר, במה שיכניס כח הרע בעצמו, ובכל זאת יתגבר עליו לעשות רצון קונו, והגם שזה נראה כמו "חכמה" אבל זהו באמת "גאות" שלא במקומה, וע"כ נפל והפיל את העולם, נסביר קצת את הדברים.

הדעת נותן יציבות, העקב משולל מן הדעת, ושם מקום

הנקבה

הנה שכלו של האדם מסוגל לעמוד ביציבות, דמה ששיגי בשכלו שהוא דבר טוב, יחזיק בו ולא יתרפה ממנו בשום אופן, ומה שהוא משיג שהוא דבר רע, יתעב אותו וירחקו תמיד, זוהי מערכת השכליות שבחלקו העליון של האדם, שיש בה יציבות וקביעות כברור, אבל בחלקו התחתון, הוא בעל מידות ורצונות, שהם בעלי תנועה מתמדת כקנה ברוח, רגע אחד נמשך לרוחניות, ורגע אחד להיפך, לפי ראות עיניו ונטיית לבו. היינו אי – יציבות מוחלטת. אמנם ישנו כח נוסף הנקרא "דעת" המכניס את מערכת השכליות לכל קומת האדם, שיהא כולו בר דעת ויתנהג ביציבות ע"פ השגת הדעת, וכלשון הגמ' (נדרים מ"א) שאנו רגילים לצטט "דדא ביה כולא ביה" וכו', ועפ"י שליטת הדעת נקבע ערך האדם.

אמנם באמת יש מקום שאין הדעת חודרת לשם, והוא מקום העקב, שהוא גופני לגמרי, ומופקע משכליות לגמרי, והגאון ר' איצל זצ"ל היה מגדירו נקודת החלישות של האדם, שאין לו בהם יציבות, דברים שאדם דש בעקביו, ועי"ז נאמר "ואתה תשופנו עקב", דבמקום זה, יש לנחש שליטה, למשוך את האדם, ולהפילו ברשתו.

נסביר יותר. הנקבה היא גופנית וחומרית בעצם, שאין הדעת שולט בה כ"כ, כלשון חז"ל נשים דעתן קלות. ודע דמקום הנקבה של האדם [א.ה. היינו כשם שהקב"ה ברא לאדם עור כנגדו שהיא נקבה כך ברא לו מיניה וביה בתוך עצמו גם כן כח נקי ומזהות כמהות הנקבה] הוא במקום העקב שלו כמשי"כ הגר"א ז"ל בכתביו. וכח זה משמש לאדם "עור שלו" כפי שנבאר. וכפי שאמרנו שמקום העקב הוא נטול דעת

כמש"כ (מלאכי ג') "אני הויה לא שנית", כך הכניס הקב"ה בישראל נקודת קדושה שאינה בת שנוי לנצח, והוא התיקון לכשלונו החוסר יציבות של חטא עץ הדעת.

כפה הר כגיגית, גרות דמתן תורה

לא רחוק לפרש שמה שכפה עליהם הר כגיגית, הוא הקביעה המוחלטת בנשמתם, שמקושרים עמו לנצח, בדרך אונס והכרח שכבר א"א לעשות אחרת, וכך נתקע לתוך לבם מעין חיות "הרב", ועי"ז הם שייכים קצת להכרה של הרב.

בגמ' יבמות (וכריתות ט' א') מבואר דמתן תורה היה בגדר גרות, שנכנסו לברית ע"י מילה וטבילה והרצאת דמים, וכמה הלכות גרות נלמדים משם, דבאמת גרות היא חלות שם ישראל בקביעות מוחלטת, שא"א לחזור בשום אופן, דנעשה כבר סוג אחר ואם חוזר בו הוא ישראל מומר, וקידושו קידושין (יבמות מ"ז), זהו חלות הקדושה בקביעות שבקביעות, והוא כמשנ"ת שמתן תורה היה קביעות הקדושה בנשמות ישראל ביציבות מוחלטת לנצח נצחים.

ברא כרעא דאבוה-שעושה אותו "הולך"

הנה לשון הש"ס בכ"מ "ברא כרעא דאבוה", ושמעתי מאחד מן הגדולים בדור שעבר דמה שנקרא "כרעא" דוקא, הוא משום דהנה כל הנבראים הם במצב של עמידה שאינם יכולים להשתנות ולהתעלות יותר, ואף המלאכים נקראים עומדים כמש"כ (זכריה) "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה", ורק האדם הוא מהלך, שיכול לבחור בטוב ולעלות מדרגה לדרגה עד אין שיעור, אמנם זהו רק בעודו חי בעוה"ז. אבל כאשר נפטר מן העולם, שאינו יכול עוד לעשות מעשים טובים דבמתים חפשי, נעשה עומד, אבל באמת יש אופן שיהא מהלך, והוא מכח הבנים שהשאיר בעולם, שהמעשים טובים שלהם, נוקף לזכות אביהם, והוא עולה ומתעלה למעלה מדרגה לדרגה עד אין שיעור, וז"ש ברא כרעא דאבוה, דהבן הוא כדוגמת הרגלים של האב, שעל ידו מהלך האב ועולה ומתעלה.

ענין זה קיים כביכול גם אצל הקב"ה ועמו ישראל, שהם כמו אב ובנים כמשנ"ת, דהקב"ה ברא ויצר את כל העולמות במצב קבוע, כל עולם עפ"י הדרגה שלו, והגביל כביכול את כחו, שלא יוכל להתגלות מעבר למדרגה הקבועה של אותו העולם, והרי הוא כביכול בגדר "עומד", כלפי היחס שלו אל העולמות, (לא בעצמותו ית' שהוא כל יכול, בלתי מוגבל בשום חוק וגבול כלל וכלל ח"ו), אבל אנו הבנים שלו כביכול יכולים ע"י מעשינו לזכך ולהעלות את העולמות מדרגה לדרגה, זהו בחינת ברא כרעא דאבוה, שהשי"ת - "האב", מהלך כביכול מכח הציצית והתפילין של הבנים.

משה משה לא פסיק טעמא, וע"כ מתאים למסורת

התורה

הנה משה רבינו היה היחיד בכל הדורות שהיה מסוגל להוריד תורה לישראל, וכך מפורש בחז"ל שעצם הגאולה היה יכול להיות גם ע"י אחר, אבל בהיות שתכלית היציאה הוא "תעבדון את האלקים על ההר הזה", ורק משה הוא הראוי לכך לכן הוא היה גם הגואל.

להבין את יחודו של משה רבינו שהוא המסוגל להוריד התורה, נצטט מאמר חז"ל אברהם אברהם (המוזכר בעקידה) פסיק טעמא, יעקב יעקב (המוזכר בפרשת ויגש) פסיק טעמא, אבל משה משה לא פסיק טעמא, ויש לפרשו בדרך פשוט, דאברהם אבינו ויעקב אבינו ע"ה, חל בהם "שינוי צורה" מאז לידתם, שבעבודתם הנוראה הצליחו לשנות את הצורה שלהם, ונשתנה שמם מאברהם לאברהם, ומיעקב לישראל, שהם ב' בחינות שונות, לעומת כן, משה רבינו ע"ה, כבר בלידתו היה באותה הבחינה והצורה, ורק המושגים שלו גדלו והתרחבו עד אין שיעור, והוא חידוש עצום בבנין אדם, שהוא בדומה לקונו, בבחינה זו ד"אני הויה לא שנית", שאין בו שינוי מצורה לצורה, ומלידתו עד פטירתו היה באותו מהלך, ולכן מסירת התורה לישראל, שהוא קביעות הקדושה בנשמות

ישראל באופן של "לא שנית", שלא יזוז לנצח, זה צריך להיות בדוקא ע"י משה רבינו ע"ה.

ומשה רבינו נקרא הרב של עם ישראל לדורותם, וכמו שמצינו בכ"מ בש"ס את הביטוי "משה, שפיר קאמרת", שהכניס את רוחו בקרבם, וכל לומדי התורה נחשבים בניו, וכמבואר כן בכתבי הגר"א ז"ל בכ"מ דמה שאחז"ל במדרש שנגזר על משה רבינו בעוון העגל - שהיה לו איזה שייכות לכך במה שגיייר את הערב רב - שירד בגלות רביעאה, מתקיים במה שהתלמידי חכמים סובלים במיוחד בגלות זו, דהת"ח הם תלמידי משה, והרי הם המשך שלו כמו ברא כרעא דאבוה, ולכן הם נושאים על שכמם את הגזירה שעל משה, לירד לסבול בגלות רביעאה, דכשם שהקב"ה נקרא רב ואב של עם ישראל, שהפיה רוחו בקרבם, לתקוע את האמונה ולעקור את העבו"ז מהם, שהוא תמצית השגת התורה וכנ"ל, כך גם הסרסור שקיבל והעביר את התורה לישראל שהכניס בהם את רוחו, ונתן בהם את היכולת להשיג דברי תורה, וקבע בהם את הקדושה בבחינת "לא שנית", הוא בחינת אב שלהם, וברא כרעיה דאבוה, ולכן הם נושאים את הגזירה שעל משה לירד בגלות רביעאה.

חקיקת השגת שם הויה - המשולל משינויים - בנפשות ישראל

היסוד שדיברנו, שבמתן תורה נחקק בנפשות ישראל נקודת הקדושה בקביעות נצחית, הוא הוא החזון הכללי של מתן תורה וכמו שאמר הסרסור הגדול, משה רבינו ע"ה, "וידעת היום והשבות אל לבבך, כי הויה הוא האלקים אין עוד", פירושו שיש הרבה כחות, שונים זה מזה, והקב"ה הוא הבעלים על כולם, ובמהלך זה שיש שינויים בין הכחות, יש גם השינוי הגדול ביותר, ששם זה נקרא גם על הנבראים שהם בעלי כח, כמו דיין או מלאך, אבל שם הויה הוא שם המיוחד לו לבדו, שהוא המבט איך שהוא ית' מסתכל על המציאות, שבאמת אין שינוי כחות, דכל הכחות כלולים בו בהשוואה אחת, כמש"כ אני הויה לא שנית, והוא באמת למעלה מתפיסתינו, דאנו חיים במסגרת התפיסה שיש לכל אחד כח לפעול פעולות ברצונו, דע"ז מיוסד כל מערכת הבחירה, ובמסגרת זו אין מכירים בהשגחתו ית' אלא עם ישראל.

ומעתה עפ"י פירוש הפסוק "שמע ישראל" הוא כך, דקובעים תחילה את אמינות המציאות ששמו הויה, שהוא מהווה את כל המציאות בלי שינויי כחות כלל, אמנם בתפיסה שנתן לנו הבורא בחושים שלנו, אנו רואים שיש הרבה כחות שונים שהוא ית' מנהיג אותם מלמעלה, והוא אלקינו, אמנם לבלתי נחשוב שכך היא המציאות האמיתית, חוזרים ואומרים שבאמת הויה אחד, שכל הכחות השונים והמחולקים זה מזה, כלולים בשם הויה, שהוא כלל כל הכחות כולם כאחד ממש, דבמעמקי המעמקים של ההנהגה, אין כאן ב' דרכים, אלא ב' הדרכים תואמים זה עם זה, ומשלימים זה את זה, והוא הפירוש בדברי רש"י בפירושו הנז', דבמערכת התפיסה של הנבראים הוא "אלקינו", שרק עלינו ניכר השגחתו ית', אבל התפיסה האמיתית, שתתגלה לעתיד לבוא לעין כל, היא ש"הויה אחד".

ונמצא דההכרה ש"הויה הוא האלקים" זהו כלל כל דרכי ההשגחה העליונה, והכרה זו ניתן להם במ"ת, כמש"כ "אתה הראת" בבירור ובחירות בראיה חושית של עין השכל, ש"הויה הוא האלקים", כלומר שיש מצד אחד ריבוי כחות לאין שיעור, חלוקים זה מזה, וסותרים ומתנגדים זה לזה, אבל באמת כל הכחות כלולים בעצם בשם הויה, שהוא מהווה את הכל בהשוואה אחת, וב' פנים אלו הם ב' ההשגות של התורה הק', דמצד א' היא מיוסדת על מערכת הבחירה, ונצטוו לבחור בטוב בציווים ואזהרות רבות, אבל מאידך ההשגה הפנימית של כל התורה, היא שם הויה, שהוא מהווה הכל ואין עוד מלבדו, וכמו שאמרו בגמ' (ברכות כ"א) בפירוש דהמקור לברכת התורה הוא הפסוק "כי שם הויה אקרא הבו גודל לאלקינו", דפנימיות כל התורה הוא גילוי שם הויה. והוא נקודת הקדושה שנוקקה בנפשות ישראל, שהם מקושרים עם השי"ת לנצח נצחים, בלי אפשרות שינוי כלל והוא נפיחת הרוח חיים של הקב"ה כביכול בנפשות ישראל.

פנינים

משולחן רבינו

הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

- פרשת בחוקותי תשע"ח -

שליח לעשות תמורה

ואם המר ימיר בהמה בבהמה והיה הוא ותמורתו יהיה קדש (כ"ז י')
הנה ילפינן בירושלמי (קידושין ריש פ"ב) מקרא ד'ואם המר ימיר'
דאדם יכול לעשות תמורה רק על ידי עצמו ולא על ידי שליח.

ויש להקדים, דהנה כהן ששלח שליח לקדש גרושה, לא חל השליחות, דאין שליח לדבר עבירה.

ושאלו לאחד מגדולי הדור שליט"א, מהו אם כהן קידש גרושה על תנאי אם לא יקדשנה לאחר זמן, ולאחר זמן חזר ושלח שליח לקדשה, האם הוה שליח לדבר עבירה.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, מי נימא דלא חל השליחות, דהרי אסור לכהן לקדש גרושה, ואם כן אין שליח לדבר עבירה. ואם כן חייל קידושין הראשונים.

או דילמא נימא דחל השליחות, דהרי אין עבירה בהני קידושין, כי אם לא יקדש עכשיו בלאו הכי תהא מקודשת מקודם, ואם כן הוה ליה כקידושי רשות ומהני שליחות.

ב. יותר נראה דלא חל

וקאמר הגאון הנ"ל עלה דספיקא הוא. אך אמר דיותר נראה דלא תחול השליחות דמכל מקום השתא קא עביד עבירה.

ג. ליישב קושיית נודע ביהודה

מעתה יש ליישב קושיית הנודע ביהודה, דהנה הקשה בנודע ביהודה (קמא אהע"ז סי' פ"א) למה לי קרא ד'המר ימיר' דאינו יכול לעשות תמורה על ידי שליח, הא תמורה הוה איסור לא תעשה, ואם כן תיפוק ליה דאינו יכול לעשות שליח מפאת דאין שליח לדבר עבירה.

אמנם להאמור, הא משכחת לן דלא חשיב שליח לדבר עבירה, כגון בגוונא שהמיר על תנאי שיחול רק אם לא יחזור להמר, ועכשיו חוזר ושולח שליח להמר, דאם התמורה על ידי השליח לא תחול, בלאו הכי יהא תמורה.

[אך בעיקר הא דכתבנו דחל תמורה בתנאי, הנה תמורה חיילא גם בטעות, אך יש לעיין מהו בתנאי מפורש. והנה בית שמאי (נזיר ל"א א') סבירא להו דהקדש דמי לתמורה, ואם כן לשיטתו יהא הנידון גם לענין הקדש על תנאי, וכן בניירות. ועיין בסוגיא נזיר (שם). ועיין במכתב דלקמן בשם האור שמח דבאמת חל בתנאי].

אמאי אין שליח בתמורה

הנה הבאנו לעיל קושיית נודע ביהודה (קמא אהע"ז סי' פ"א) למה לי קרא דאינו יכול לעשות שליח, הא תמורה הוה איסור לא תעשה, ואם כן תיפוק ליה דאינו יכול לעשות שליח מפאת דאין שליח לדבר עבירה.

ויש לדון ליישב בעוד כמה אנפי:

א. שוגג

בנודע ביהודה (שם) מיישב דעל כרחך מוכח מהכא דבשוגג יש שליח לדבר עבירה, דהטעם דאין שליח לדבר עבירה, היינו מפאת ד'דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים', ובשוגג זה לא שייך מכיון דאין השליח מתכוון לעבור איסור. ואם כן אצטריך קרא משום שוגג דגם בכהאי גוונא לא חל תמורה על ידי שליח.

מיהו בזה דעת תוספות ישנים בכתובות (ט' ב') דצד שכנגדו ב' צדדים לא מצרפינן לספק שקול, ואם כן אין נפקא מינה. אך אכתי נפקא מינה בתילתא איסור ותילתא לאו בר שליחות, דלא נצרף אהדדי לומר שיש כאן רוב צדדים דאין כאן שליחות, דהרי להאמור באמת גם להתילתא איסור חל השליחות בתורת ודאי, מכיון דאיכא ספק ספיקא לקולא. ולהאמור יש ליישב קושיית הנודע ביהודה, דנפקא מינה בקרא דהוא ולא שלוחו בהני"ל, דאע"פ דאמרין דחל השליחות בתורת ודאי מכיון דמספק מותר, מכל מקום ילפינן מקרא דאין לעשות תמורה על ידי שליח, ואם כן להצד דבאמת הוה תמורה אינו חל. ודו"ק.

מכתב - תנאי בתמורה

לכבוד הבחור היקר כמר מ"ז נ"י
מאד שמחתי לאגרת דמר, ואבקש סליחה על אשר לא עניתי עד עתה. והנה הקשה מר למה שכתב באור שמח (פי' מיטם וחליצה הל' כ"ד) דתמורה נהי דחיללא גם בטעות אבל מכל מקום בתנאי לא תחול. ותיקשי אם נימא דכל טעות מהניא בכל מילי דהוה ליה כמתנה להדיא, [וכגון מי שדעתו היתה לגור בארץ ישראל, לגבי יום טוב שני של גלויות, שפשיטא דאם יתנה להדיא, נ"א"ה, כגון שמתנה שאם יהא כך וכך יחזור לחוץ לארץ], יועיל תנאו, אם כן הכי נמי כשיהא טעות בביתא לארץ ישראל, יועיל כמתנה, אם כן בתמורה תועיל טעות, עכ"ד מר, ויפה העיר.

ויש לומר דאף אם נימא דכל טעות הוה כמתנה, זה במילי דיסודם שייך לבטלם ואין סיבה שלא יתבטלו, אבל בתמורה הא חיללא בטעות, אלא דחדש האור שמח דמכל מקום בתנאי לא תחול. ואם כן לא נוכל למילף מתמורה, דאע"פ דמהני תנאי במחשבות וברצונות, דלא יועיל טעות, דאימא דבעלמא תרווייהו מהני דהתם ליכא קרא.

[וצריך ביאור בטעמא דמילתא, אמאי לא נימא דמדחזינן בתמורה דתנאי חייל, חזינן דאזלינן בתר דעתו, ואם כן טעות נמי. ועל כרחך דסבירא ליה דתנאי אלימא טפי דמפרש בהדיא].

ואגב, הנה מדברי האור שמח דאייתי מר, נילף נ"א"ה עיני שם באור שמח בהמשך דבריו דאע"פ דמהני תוך כדי דיבור במקח וממכר וכיוצא בו, מכל מקום אם עשה מצוה וכוון לצאת, ותוך כדי דיבור חזר בו, לא יהני חזרתו, וכן לענין שאר החלטות, אם יחליט לגור בארץ ישראל ותוך כדי דיבור יחזור לא יהני, וכן ביחוד לקבלת טומאה ושאר מילי, ועיין.

ואחתום מעין הפתיחה ובתודה על האגרת המלאה מפרי עדנים מזן לזן הדושי"ת אברהם גנחובסקי

ספק ערכין

ואם מבן חדש ועד בן חמש שנים והיה ערך ה' הזכר חמשה שקלים כסף ולנקבה ערך שלשת שקלים כסף (כ"ז ו')

הנה איתא בקרא דעד בן חודש אין לו ערך כלל, ומבן חודש ועד בן ה' שנים, יש לו ערך חמשה שקלים לזכר ושלשת שקלים לנקבה. ויש לדון מהו העריכוהו בבין השמשות של סוף היום ובלילה יהא בן חודש, האם משלם המעריך מספק.

א. שלשים יום שלמים

הנה ראשית כל, יש לדון האם הבן חודש היינו שלשים יום שלמים, או דילמא היינו חודש לבנה, שהוא כ"ט ימים וי"ב שעות ותשצי"ג חלקים.

והנה לענין פדיון הבן נמי כתיב מבן חודש, דמצוות פדיון הבן אינו אלא כשמגיע לחודש ימים.

ופליגי בפדיון הבן מהו יבן חודש, דעת היראים (סי' ק"מ) דחודש היינו חודש לבנה, שהוא כ"ט ימים וי"ב שעות ותשצי"ג חלקים, וכך כתב הב"ח ושי"ך (ב"ח תשובות סי' קכ"ה, וכן ביו"ד סי' ש"ה אין הבכור,

ובשי"ך שם סק"ה). נמצא דכשעבר זמן הנ"ל, כבר הגיע זמן פדיון הבן, אע"פ דעדיין לא נשלם שלשים יום.

אך לאידך גיסא, דעת המגן אברהם (סי' שלי"ט סק"ח) דבעינן שלשים יום שלמים, ודייק לה מסוגיא בבכורות (מ"ט א') ומסוגיא דמגילה (ה' א'), ומתוספות בסנהדרין (י"א א' ד"ה רשב"ג). וכן מצינו באשכול (הל' פדיון הבן סי' מ"א). וכך נקטו בחכם צבי (סי' קי"ד) וחתם סופר (או"ח סי' פ"א) ומהר"ם שיק (יו"ד סו"ס ש"ב). [ועיין מה שהארכנו בכל זה בפרשת קרח תשע"ה].

וכתב במנחת חינוך (מצוה ש"ט) דהבן חודש לענין ערכין תליא בהבן חודש לענין פדיון הבן, נמצא דהאומר ערך בן חודש עלי, ועדיין לא נשלמו השלשים יום, אלא עברו כ"ט ימים וי"ב שעות ותשצי"ג חלקים, תליא בפלוגתא הנ"ל אם הוה בן חודש.

נמצא דנידון הנ"ל דבין השמשות היינו רק למגן אברהם דבן חודש הוה שלשים יום, נמצא דבין השמשות דשלשים הוה ספק בן חודש. וכמו כן הנידון לכולי עלמא, כשהעריך בבין השמשות שנעשה בן חמש או בן עשרים, האם נחמיר כערך היותר גדול. וכן כשנעשה בן ששים האם אכתי נחמיר שהוא בערך עשרים.

ב. בבין השמשות לא מוקמינן אחזקת יום

הנה בבין השמשות לא מוקמינן אחזקה של חזקת יום, כמבואר בתשובות בית שלמה (או"ח סי' ק"ב, בתשובה בענין ספירת העומר, ופליג שם על הפלתי בדיון ספק ספיקא דסובר דבאמת מוקמינן בחזקת יום).

ובחזון איש (הוריות סי' י"ד ס"ק י"ב) כתב בשם הרא"ש בהוריות (ד' א') דמוקמינן בין השמשות בחזקת יום, והלכך כשר הקרבן שהקריב בבין השמשות. אמנם כתב בחזון איש דאינו מובן, דהרי חזינן דהעושה מלאכה בבין השמשות חייב אשם תלוי, ואם נימא שיש כאן חזקה, יהא בבין השמשות דכניסת השבת פטור, ובבין השמשות דסוף השבת חייב חטאת.

[ואע"פ דמצאנו אשם תלוי אף כשיש חזקה לקולא, עיין בחזון איש (יו"ד סי' צ' סוף ס"ק ד'), התם שאני כיון דלא היה נדון על החפץ מתחילה. אבל באיכא חזקה מתחילה לאיסור, הא מבואר בדברי קמאי בכתובות (כ"ב ב') דחייבין חטאת, וכשיש חזקה להתיר ושרי ליה למיעבד ודאי פטור].

ג. אוכל בין השמשות

שמעתי לענין הנידון באוכל בין השמשות בראש חודש אם אומר יעלה ויבוא, דגאון אחד רצה לחלק אם בין השמשות של תחילת ראש חודש, אז אינו חוזר דבחזקת יום שלא היה ראש חודש, אבל בבין השמשות של סוף ראש חודש, אז אומר משום חזקת יום שהיה ראש חודש. והחזון איש אמר דאין לחלק ביניהם, דלא אמרינן בזה חזקה וכנה"ל.

[והשתא יש לעיין אם לומר יעלה ויבא או לא, ולענין מספק אין אומרים כמו בפורים בעיירות הספיקות ביום השני שלא אומרים על הניסים בברכת המזון].

ד. אמאי ליכא חזקה

וטעמא דליכא חזקת יום בבין השמשות, חדא, דספיקא דבין השמשות הוה ספיקא דדינא, כדכתב בבית שלמה (שם). ובספיקא דדינא לא מוקמינן אחזקה, דמשום חזקה לא הוכרע הדין. [והגרע"א (קמא סי' ל"ז) דן דלענין להעמיד בחזקה דספיקא דדינא הוא פלוגתא קמאי]. וכן מצינו בריטב"א בשבת (הנדפס מחדש, ל"ד ב') דבין השמשות הוה ספיקא דדינא, דהרי כתב דפשיטא דלא יתכן בין השמשות אחד כולו מן היום ובין השמשות שני כולו מן הלילה.

והגרע"א כתב (ח"ג סי' א') לענין נדרה בין השמשות דהוה ספק ספיקא שיכול להפר, דילמא כולו מן היום ודילמא כולו מן הלילה, ומכל מקום אינו יכול להפר מספק מכיון דהוה דבר שיש לו מתירין. חזינן דסבירא ליה דהוה ספק במציאות דלפעמים מקדים ולפעמים מאחר, דהרי אם הוה ספיקא דדינא לא אסרינן בדבר שיש לו מתירין. אך בריטב"א מבואר לא כך וכנה"ל.

אמנם ראיתי בריטב"א בשבת (קל"ה א') בהא דאמרין ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא ספק דוחה את השבת, והיינו לענין ספק נפל, או ספק שמניי או אנדרוגינוס או נולד מהול, והקשה בריטב"א למה לי קרא, דלאנדרוגינוס ונולד מהול ודאי לא בעינן קרא, דהרי הוה ליה ספיקא דדינא, והרי לתורה אין ספיקות. אך כתב דיש לומר דבעינן קרא לבין השמשות, דבזה ליכא למימר דהיה לתורה לומר הדין, דלפעמים מקדים ולפעמים מאחר.

אם כן לכאורה מבואר מדברי הריטב"א דבין השמשות הוה ספיקא במציאות. ותיקשי סתירה בריטב"א. ושמעתי לפרש דכוונת הריטב"א דכיון דבין השמשות תליא באופקים כמה ממשכת השמש תחת האופק, אם כן אינו דומה חד לחבירו מבחינת הזמן דלאחר השקיעה.

ה. כל רגע בפני עצמו

ועוד טעם אמאי ליכא חזקת יום בבין השמשות, דלענין יום לא שייך להעמידו בחזקתו מכיון דכל רגע הוא בפני עצמו, ואין שייכות לרגע זה עם הקודם. וכך כתב בחוות דעת.

אך אינו מספיק בנידון דידן, דהרי הכא דיינינן על הגברא אם נעשה בן חודש או בן עשרים או בן ששים, ועל כן הכא הטעם דליכא חזקה היינו רק מפאת ספיקא דדינא.

ו. ספק ערכין

מענה יש לדון מהו הדין בספק ערכין, והנה בנדרים (ו' א') נחלקו רמב"ן ורשב"א כנגד הר"ן בספיקא דגמרא דיש יד לצדקה, רמב"ן ורשב"א (מובא בר"ן שם) מחמירין דספיקא דאיסורא, אבל הר"ן (שם) מקיל דספק ממונא.

וביאור פלוגתתם, דדעת רמב"ן ורשב"א, משום ספק לאו דבל יחל [ועיין בספר המצות (ליתקניו) דבנדר צדקה יש בל יחל], או ספק עשה דבפיך, וספק דאורייתא לחומרא. אמנם דעת ר"ן דאין כאן בל יחל, דהרי אמר על המעות. [וכך כתב הגרע"א בתשובות שבסוף ספר דרו"ח להרב רבי עזרא].

וקיימא לן בשולחן ערוך (יו"ד סי' רנ"ט סעי' ה') כרמב"ן ורשב"א בספק צדקה, אלא דבדורשין פטורין דלדידהו אין בל יחל. ואם כן בנידון דידן נמי יהא חייב בספק ערכין, אבל הובן יהא פטור. [וכן הוא ברמב"ם בכמה דוכתי דספק ערכין לחומרא].

ז. הכא לכולי עלמא חייב

אך הנה הגרע"א (שם בתשובות שבסוף ספר דרו"ח) כתב דכל המחלוקת דוקא בהקדיש ואמר הרי זו, ויש ספק אם נתפס הדבר בקדושה כדיבור זה, בזה איכא דסברי דספיקא לקולא, דהרי איכא צד דלא חל ההתפסה וליכא בל תאחר, אמנם היכא דאמר הרי עלי דחל עליו החיוב מדין נדר, יש לומר דודאי לכולי עלמא ספיקו לחומרא.

וראיה לזה ממתניתין דמנחות (ק"ו ב') באמר פירשתי ואיני יודע מה שפירשתי, שחייב ליתן להקדש עד שיצא הספק מלבו, הרי דודאי לחומרא בספק בל יחל.

מענה בנידון דידן של המעריך מי שנוגד בבין השמשות, יהא לכולי עלמא לחומרא, עליו ולא על בניו.

[ועוד עיין מה שכתבנו בנידונים אלו בפרשת בחוקותי תשע"ו].

אי עביד לא מהני

לא יִחְלִיפוּנוּ וְלֹא יִמִּיר אֹתוֹ טוֹב בְּרַע אוֹ רַע בְּטוֹב וְאִם הָמֹר יִמִּיר בְּהִמָּה בְּהִמָּה וְהָיָה הוּא וְתִמְוֹתָיו יְהִיָּה קֹדֶשׁ (כ"ז י')

הנה אמרינן בסוגיא בתמורה (ד' ב') דפליגי אביי ורבא בכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אם עביד מהני או לא מהני. וקיימא לן כרבא דלא מהני.

ומקשינן בגמרא (שם) מתמורה דאמר רחמנא לא יחליפנו ולא ימיר אותו, ותנא לא שאדם רשאי להמיר אלא שאם המיר מומר וסופג את הארבעים, אלמא אי עביד מהני. ומתרצת הגמרא דשאני התם דאמר קרא והיה הוא ותמורתו יהיה קודש.

והנה איתא במשנה בחולין (י"ד א') דהשוחט בשבת וביום הכיפורים שחיטתו כשרה, ולהרבה פוסקים איירי אפילו במזיד.

והקשה מהרי"ט (ח"א סי' ס"ט) ומובא דבריו בתשובות הגרע"א (קמא סי' קע"ד) למה תהיה שחיטתו כשרה, הא כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד לא מהני, אם כן מכיון דשחיטתו עבר על מלאכה בשבת, נימא דלא יהני השחיטה ותיהי נבלה.

ותירץ דהא דאמרינן דלא מהני, אינו אלא במקום דאי לא מהני יתוקן האיסור, אבל אם אפילו אי לא מהני לא יתוקן האיסור, ככהאי גוונא לא אמרינן דלא מהני.

והרי בנידון דידן, אפילו אי לא מהני, מכל מקום עביד איסורא

דנטילת נשמה, אם כן מכיון דלא נתקן האיסור שפיר מהני ושחיטתו כשרה.

וכי תימא דאם לא מהני הוה מקלקל ולא הוה איסור שבת, זה אינו, דהרי מבואר בגמרא פסחים (ע"ג א') דגם הורג בהמה חשיבא מתקן להוציאו מאיסור אבר מן החי לבני נח.

ויש לעיין בהאמור לפי דברי הגרע"א דלקמן:

א. בעינן תיקון בשעת המלאכה

הנה דן הגרע"א (קמא סי' קס"ה) בהך דגמרא פסחים (ע"ג א') דאמרינן בשוחט חטאת העוף בחוץ לעבודה זרה בשבת, דחייב משום שבת, ולא הוה מקלקל, מכיון דמתקן לבני נח שלא יהא אבר מן החי. והקשו להגרע"א, הרי לדעת רבינו תם (מובא בתוספות בשבת ק"ו א' ד"ה חוץ) בעינן דהתיקון יהא מיד בשעת הקלקול, [והיינו בתיקון קצת כגון בחובל וצריך לכלבן].

מענה הרי הכא בשעת מלאכת השחיטה לא בא התיקון לבני נח, דהרי גם לאחר שחיטה בעודה מפרכסת אסור לבני נח, דהרי לבני נח במיתה תליא, ויתוקן לבני נח רק לאחר שגומר לפרכס.

וכי תימא דבאמת מותר לבני נח מיד בשעת השחיטה, דהרי אמרינן (חולין ל"ג א') "מי איכא מידי דלישראל שרי ולעובד כוכבים אסור", ואם כן נימא דמכיון דכבר מותר לישראל בשחיטה, מותר גם לבני נח, אינו כן, דהרי הכא אסור לישראל בשחיטה מחמת עבודה זרה ושחוט חוץ. וכמו שכתבו תוספות בחולין (ל"ג א' ד"ה אחד) דמכיון דאסור לישראל משום טמאה לא שייך ביה מי איכא מידי.

ב. תירוץ הגרע"א

תירץ הגרע"א, דבאמת מתוקן לבני נח מיד, דמכיון דמותר לישראל מותר גם לבני נח, דמי איכא מידי דלישראל מותר ולבני נח מיתסר, דנהי דמיתסר לישראל מטעם אחר, כגון הכא משום עבודה זרה, אכתי הוה שחיטה, ואם כן מותר לבני נח.

וכי תימא הא הבאנו לעיל מדברי התוספות לא כך, כתב הגרע"א דשאני התם דאיירי בטמאה דאין שם שחיטה עליה דהוי נחירה בעלמא. והביא כך מרבנן בתראי לענין השוחט טריפה דחשיבא גם שחיטה לענין מי איכא מידי.

ועוד תירץ הגרע"א, דדברי רבינו תם תליא בפלוגתא תנאי, ולר' שמעון לא בעינן שיהא התיקון מיד עיין שם.

ג. תירוץ החזון איש

בחזון איש (או"ח מועד סי' ס"ב ס"ק כ"ה) תירץ דבלאו הכי לא קשה, דחייב משום גמר הפירכוס מחמת שבא מכחו, ואז הוי באין כאחת. והיינו דנהי דפטור על חבלת השחיטה משום שלא תיקן באותה שעה, מכל מקום חייב על המיתה, והתיקון בא בשעת המיתה שהוא שעת המלאכה.

ד. נפקא מינה בין ב' התירוצים

הנה נפקא מינה בין תירוץ הגרע"א לבין תירוץ החזון איש, דלהגרע"א אף אם תגמור לפרכס במוצאי שבת או שאחר ירחגה בשבת, יהא חייב על השחיטה, דהרי החיוב על שעת השחיטה, משא"כ לדברי החזון איש בזה לא נוכל לחייבו, דהרי החיוב רק על שעת המיתה.

ה. להגרע"א שוב נימא אי עביד לא מהני

מענה הקשו, דלדברי הגרע"א דכל טעם דחייב היינו מפאת מי איכא מידי דמהני לישראל, אם כן שוב תיקשי אמאי השוחט בשבת שחיטתו כשירה, הרי נימא אי עביד לא מהני, ואז תתבטל השחיטה ויהא מקלקל, וכי תימא דבין כך איכא תיקון לבני נח, אך התיקון לבני נח הוה רק כשיגמר הפירכוס וזה לא הוי בבת אחת.

אמנם לדעת החזון איש דחייב מחמת הפרכוס דאחר כך, לא קשה, דלא נימא אי עביד לא מהני דבלאו הכי יהא תיקון אחר כך, ומה שמאחר האיסור לא חשיבא ריווח.

ו. מי איכא מידי הוה פלוגתא

אך באמת יש להקשות עוד על תירוץ הראשון דהגרע"א, דהנה כל דינא דמי איכא מידי הוה בפלוגתא בסוגיא בחולין (ל"ג א'), והשתא אם לא אמרינן מי איכא מידי, תיקשי ברייתא דחטאת העוף לרבינו תם. אמנם לחזון איש ניהא, דגם בלא מי איכא מידי הוה תיקון לאחר הפרכוס. [אמנם לתירוץ השני דהגרע"א דאזיל כר' שמעון אתי שפיר].

ז. אמאי הוה מומר

תו העירו, דהנה כל קמאי ועיין תוספות בחולין י"ד א' ד"ה השוחט ור"ן שם ד"ה מתניתין) חקשו בשוחט בשבת ליהוי מומר, והנה למה שכתב בחזון איש נמצא דהחויב גם לאחר שגמר לפרסם, אם כן בשעת השחיטה לא הוה מומר וכמו בזרק חץ.

אך זה ליישב, דכל הא דבעינן לגמר הפרסום, רק כאשר אין שחיטה עכשיו דלא אמרינן מי איכא מידי, אבל כאשר יש שחיטה כגון שאינה עבודה זרה, אם כן ודאי הוה מומר מיד.

ו. דרך אחר מחזון איש

דע דבחזון איש בתמורה (סי' ל"א סק"ז) תירץ באופן אחר הא דלא

עניני שבת

בהבישול אלא בהשליקה.

[והעירו שיש לומר דאיידי דהיה בישול, והשתא האי שליקה הוה בדרך צליה, נא להיפוך], ומצד אין בישול אחר בישול הוה מחייבין, דיש צליה אחר בישול והשתא קא משמע לן דזה חשיבא. אך עדיין יש לעיין בזה, דהא האי שליקה דהיא צליה, לפני שיהא שלוק יהא צלוי פחות משלוק, ואם כן ליחייב על האין.

ז. תליא בפלוגתא רש"י ורמב"ם

ביאר באגלי טל (אופה ב' א') את הירושלמי הני"ל, דהנה אמרינן בגמרא שבת (ע"ד ב') האי מאן דשדא סיכתא לאתונא נשורק יתד עץ לח לתוך תנור חם כדי שיתייבש ויתקשה), חייב משום מלאכת מבשל. ומקשינן בגמרא דפשיטא דחייב משום בישול, ומתריצין דסלקא דעתך דלשרורי מנא קא מיכוין, קא משמע לן דמירפא רפי והדר קמיט.

ופליגי רש"י ורמב"ם על מה חייב, לרש"י (שם) חייב על הרפוי שבתחילה, ולרמב"ם (פ"ט מהל' שבת ה"ו) חייב על הקישוי שבסוף.

וכתב באגלי טל, דלדעת הרמב"ם אינו חייב על הרפוי בתחילה משום שתכלית כונתו שיתקשה ויקמוט, [משא"כ רש"י סבירא ליה דחייב רק על הרפוי], והכי נמי אם נאמר דשלוך אינו כמבושל, יפטר על הבישול שבישל בתחילה, משום דתכלית כונתו לשליקה דאינו כבישול, על כן השמיענו הירושלמי דחייבים על שליקה. נולכאורה היאך יתחייב על השליקה הרי אין בישול אחר בישול, ויש לומר דכיון דבפעולה אחת לא פטרינן. ולכאורה לפי דבריו ברמב"ם, בנידון הני"ל, שנתבשל בשבת כבן דרוסאי, ואין זה תחילת כונתו, ובמוצאי שבת הגיע לכל צרכו, הכי נמי יפטר. [וקיימין דאין לחייב על הפעשה במוצאי שבת, כדעת האגלי טל (וזהו סק"ח בהג"ה, אבני נזר א"ח סי' מ"ח) דפליג על החלקת יואב (ח"א סי' י').]

[והעירו שיש לצדד לחלק, דדוקא בשליקה קאמר האגלי טל כיון דהוי פנים חדשות כלפי הבישול, ודמי לרפי והדר קמיט, משא"כ בבן דרוסאי וכל צרכו. וצריך עיון אם הסברא מחוורת.

תו העירו, דמהרמב"ם אין ראייה מדפטר על הרפוי, דיש לומר דהנה חזינן בשחיטה דכל התחלה הוה מקלקל להרמב"ם ורק אחר כך חייב, אע"פ שדעתו לתקן, ושאר פוסקים פליגי, ואם כן נימא דהרפוי כשלעצמו הוה קלקול. ויש לעיין בזה כי הם דברים עמוקים].

ח. בישול הנר

הנה בתוספות הרא"ש ביבמות (ו' ב') כתב בשם מהר"ם, דהא דר' ישמעאל שקרא והטה ואמר שחייב חטאת אע"פ שסבירא ליה הבערה ללא יצאת, זה מצד בישול, דכשקרא והטה השמן אחר הפתילה נתבשל השמן בשלהבת הפתילה, ומה לי בישול של שמן ומה לי בישול סמנין. וכתב דהוי מלאכה הצריכה לגופה. ואף אם נימא דלא חשיב צריכה לגופה, יש לומר דר' ישמעאל סבירא ליה כר' יהודה דמחייב באין צריך לגופה.

והנה האי אסתפקתא דהרא"ש אם חשיבא צריכה לגופה, דתחילה כתב דהחוס נחוץ לבישול, ואחר כך נסתפק אולי אינו צריך.

והנה אין ראייה לאגלי טל מהאי צד ברא"ש שפטור על הבישול שקודם הדליקה, דהרי שאני התם דאינו נחוץ. אמנם להצד שחייב על הבישול שקודם הדליקה, יש ראייה דלא כאגלי טל.

אך לא קשה על האגלי טל, דיש לומר דהרא"ש סבירא ליה כרש"י בסיכתא לאתונא.

עוד יש לומר דאף להרמב"ם דפטר על הרפוי וגם על הבן דרוסאי, התם חשיבא מקצת הבישול, משא"כ בגוונא דהרא"ש, הבישול נגמר ואחר כך הוה מלאכה אחרת. וצריך עיון אם הסברא מחוורת.

כונתו רק על סוף המלאכה

יש לעיין במי שחפץ בתבשיל שיהא כל צרכו, ואינו רוצה כלל שיהא כבן דרוסאי, ומניחו על האש, ודעתו לאחר שיגיע לבן דרוסאי להביאו לאש אחרת, ושם להמשיך לבשלו באופן שפטור על המעשה השני. האם חייב על המעשה הראשון שבישל עד כבן דרוסאי.

א. היאך משכחת לן

הנה משכחת לן שאינו חייב על המעשה השני, כגון שיניח על אש אחרת שלא כדרך, כד נימא דגם בכהאי גוונא מיפטר משום שלא כדרך. [אמנם בתשובות מהר"ח אור זרוע (סי' ל"א) פסיקא ליה דבכהאי גוונא חייב כיון שהבישול כדרך. אך צריך עיון גדול אם דבריו מוסכמים].

ובאמת אף אם יניח על הכירה השניה כדרכו, הרי אין לחייבו לדעת הרשב"א (שבת י"ח ב') דלאחר שהמאכל כבר מבושל כבן דרוסאי נמי אין בישול אחר בישול. ופליג על הרמב"ם (פ"ט מהל' שבת ה"ג). ואם כן כל הנידון לחייבו רק על הבישול הראשון.

ב. חק קפיזא בקבא

הנה אשכחן בגמרא שבת (ק"ג א') דחק קפיזא בקבא, והיינו כלי הראוי לעשות בו בית קיבול המכיל קב שהוא ארבעה לוגין, וחקק בו שיעור "קפיזא", בעומק המכיל רק שלושה לוגין. אע"פ שבדעתו להוסיף ולחקק אחר כך, מכל מקום חייב עליו, הואיל וישנם אנשים שמשאירים אותו כך.

וכתב בפסקי הרי"ד, דבאמת אע"פ שאין מי שיקיים כן, כיון שאותה החקיקה שעשה אינו עתיד לסתרה ואינה נסתרת מאיליה, אף על פי שעתיד להוסיף עליה, מלאכה חשובה היא.

חזינן דחייב על ההתחלה אע"פ שאינו משמש כלל, כיון שמכח זה יוכל להמשיך הכלי. ואם כן יש לומר דהוא הדין הכא.

[אך יש לחלק דהתם חשיבא מקצת כלי ונשארית קיימת משא"כ הכא בהמשך הבישול לא חזינן להתחלה].

ג. פעולה אחת

עדיין יש לעיין מהו היכא דהוה פעולה אחת, כמו שמניח הסיר בסוף השבת, ועד השקיעה יהא כבן דרוסאי, ולאחר מכן יהא כל צרכו, ורצונו שיהא כל צרכו, האם יתחייב או לא.

ובפשוטו יש לחייבו, דמכל מקום נעשית מלאכה בשבת, ואם כי אין ראייה מקפיזא בקבא דהתם שתי פעולות דחקיקה הראשונה הוה פעולה בפני עצמו, אך מסברא יש לומר דגם הכא יהא חייב.

ה. בורר סמוך לסעודה

הנה העירו דהא בורר שרינן לאלתר קודם הסעודה, אף אם התחלת הברירה לפני הזמן, כיון דהכל חדא, אם כן חזינן דמצרפינן ולא מחייבין על ההתחלה. ויש לחלק, דשאני התם דגם ההתחלה מיחשב לאלתר.

ו. שולק

הנה איתא בירושלמי (שבת פ"ז ה"ב) דלא רק המבשל חייב אלא גם השולק. והאי שולק הוה בישול יתירתא. [נך ביאר באגלי טל אופה סעי' ב', ובאבני נזר סי' קמ"ד סעי' ב'], וסלקא דעתך דזה לא חשיב בישול.

והשתא תיקשי אם היה מערב שבת ועכשיו מוסיף ומבשל, הא אין בישול אחר בישול, ואם הכל היה בשבת, אם כן ליחייב תחילה על הבישול. אלא חזינן דבכהאי גוונא אינו חייב, מכיון דאין רצונו רק

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשון של רבין זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבין בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

המערכת סוקולוב 17 א' דירה 7 ב"ב
035703949 טל

L5703949@gmail.com

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל
פרשת בחוקותי – כלי שמלאכתו לאיסור

בדיני כלי שמלאכתו לאיסור

"אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם". (פרק כ"ו פסוק ג').

ובביאור הלכה (ד"ה נר) כתב, "נר שלא הדליקו בו באותה שבת וכו' מותר לטלטלו, עיין במשנה ברורה דווקא לצורך גופו ומקומו דלא עדיף משאר כלי שמלאכתו לאיסור, וכתב באליה רבה דווקא אם נשתמש בו פעם אחת, שהדליקו בו פעם אחת בחול או בשבת שעברה, הא אם לא הדליקו בו מעולם רק ייחד אותו להדלקה, הוא בכלל כלי שמלאכתו להיתר עדיין והזמנה לאו מלתא היא, ומותר לטלטלו שלא יפסד ושלא יגנב".
ודברי הביאור הלכה מהאליה רבה הם דברי הגמרא בשבת שכדי להחיל על הכלי שם כלי שמלאכתו לאיסור לא די בהזמנה בלבד, משום שהזמנה לאו מילתא היא אלא צריך מעשה, שישתמש בו בפועל לדבר האסור. וכל זמן שלא השתמש בו כיון שהכלי ראוי גם לתשמישי היתר ממילא דינו כדין כלי שמלאכתו להיתר. ונר שהוא הכוס שבו מניחים את השמן והפתילות הוא ראוי גם לתשמישי היתר, ועל כן כל זמן שלא השתמש בו בפועל לצורך הדלקת הנר, עדיין לא נקבע בו דין כלי שמלאכתו לאיסור, והוא מותר בטלטול כדין כלי שמלאכתו להיתר.

פמוטות של נרות

ובפרי מגדים שם (באשל אברהם, סק"ד אות ב') מביא את דברי האליה רבה, וכתב "ומיהו יראה, זה נר קרויז"ל, הא שרגא שלנו העשוי לנר קנדיל"א, אף חדש הוא מלאכתו לאיסור שאין עשוי כי אם לזה, רצ"ע".
וכוונתו שכל דברי האליה רבה שייכים דווקא על הכוס שבו מניחים את השמן והפתילות שזה ראוי גם לעוד תשמישים, ולכן אנו אומרים בזה הזמנה לאו מילתא היא, וכל זמן שלא השתמש בזה בפועל להדלקת הנר לא חל בזה דין כלי שמלאכתו לאיסור. אבל פמוטות שמניחים עליהם נר של שעווה, שאינם ראויים לשום תשמיש אלא רק להדלקת הנר, בזה כתב לדון ולומר שאפילו שהפמוט חדש ועדיין לא השתמש בו מעולם להדלקת הנר, גם כן חל בו דין כלי שמלאכתו לאיסור, שכיון שאינו עשוי ואינו ראוי לתשמיש אחר, ממילא חל בו מצד עצמותו דין כלי שמלאכתו לאיסור. והפרי מגדים לא הזכיר את דברי התוספות בשבת, אבל דבריו מיוסדים על פי התוספות שכותב לגבי חצוצרות כיון שאינם ראויים לתשמיש אחר אלא רק לתקיעה, על כן אפילו שהם חדשים חל בהם דין כלי שמלאכתו לאיסור. ובאמת במנחת שבת (סימן פ"ח סקכ"ח אות ו' במנחה חדשה) הביא את דברי הפרי מגדים, וכתב בשם המהרש"ם שהביא ראיה לפרי מגדים מהתוספות בשבת.

מטלית לניקיון הרצפה שנפלה מחוץ לבית

מעשה ששלחו ילד לפני שבת לקנות בחנות מטלית שמיועדת לנקות בה את הרצפה, ובדרך לבית נפלה לו המטלית, ובשבת הבחינו במטלית שמונחת מחוץ לבית, והסתפקו אם מותר להכניסה לבית שלא תאבד בחוץ. והספק הוא כיון שהמטלית הזו מיועדת לדבר האסור, כי לצורך ניקיון הבית סוחטים את המטלית במים שהוא דבר האסור בשבת, והרי היא בגדר כלי שמלאכתו לאיסור שמותר לטלטלו רק לצורך גופו או מקומו, ולא לצורך הצלת הכלי מהפסד, וכאן רוצים לטלטל את המטלית לצורך הצלתה מהפסד ואבדון, וצריך להיות שאסור לטלטלה לבית. אבל לפי האמור, כיון שעדיין לא השתמשו בה לניקיון הבית, שהרי המטלית חדשה מהחנות, וממילא מה שהיא מיועדת לשימוש לדבר האסור הוא רק בגדר הזמנה, ומצד עצמותה היא ראויה גם לשימוש לדבר המותר בשבת, ואם כן כל מה שרוצים לקבוע בה דין כלי שמלאכתו לאיסור הוא רק מצד ההזמנה לדבר האסור, ובאופן כזה כיון שהכלי מצד עצמותו ראוי גם לדברים של היתר, ההלכה היא שהזמנה לאו מילתא היא, ולא חל בה דין כלי שמלאכתו לאיסור עד שבפועל ישתמש בה שימוש

בשבוע שעבר (גליון 158) נתבאר דיני מוקצה בכלי שמלאכתו להיתר ובכלי שמלאכתו לאיסור, עתה נראה עוד כמה ענינים בדיני כלי שמלאכתו לאיסור.

איך נקבע הכלי בתור כלי שמלאכתו לאיסור

הנה כלי שמלאכתו לאיסור, מותר לטלטלו רק לצורך גופו או מקומו. אבל במקום שאין צורך לגופו או למקומו של הכלי, ורוצה לטלטלו כדי להציל את הכלי מהפסד כמו מחמה לצל, או כדי להציל את הכלי מגניבה, אסור לטלטלו. והדברים מפורשים בשו"ע (סימן ש"ח סעיף ג') שכתב, "כלי שמלאכתו לאיסור, מותר לטלטלו בין לצורך גופו וכו' בין לצורך מקומו וכו'. אבל מחמה לצל, דהיינו שאינו צריך לטלטלו אלא מפני שרא שישבר או יגנב שם, אסור".

ומה מוגדר כלי שמלאכתו לאיסור, כתב במשנה ברורה (סק"י) "כלי שמלאכתו לאיסור, כלומר שמיוחדת לדבר שאסור לעשות בשבת, ואפילו אם רק רוב מלאכתו לאיסור הוא גם כן בכלל זה".

מבואר במשנה ברורה, שההגדרה של כלי שמלאכתו לאיסור הוא שתשמיש הכלי מיועד לדבר שאסור לעשותו בשבת.

וכדי להחיל על הכלי שם כלי שמלאכתו לאיסור, מבואר מהגמרא בשבת (דף מ"ד ב') שלא די במה שייחד את הכלי לשימוש לדבר האסור בשבת, אלא צריך שגם בפועל ישתמש בו שימוש לדבר האסור, אבל אם עדיין לא השתמש בו שום שימוש של דבר האסור אלא רק ייחדו לדבר האסור, לא חל בו דין כלי שמלאכתו לאיסור, אלא דינו ככלי שמלאכתו להיתר שמותר בטלטול אפילו שלא לצורך גופו ומקומו. והטעם הוא משום שהזמנה לאו מילתא היא, וממילא כדי ששימוש הכלי יקבע בתור שימוש של מלאכתו לאיסור, לא די בהזמנה בלבד, אלא צריך גם מעשה בפועל. ובתוספות (ד"ה לא הניח) כתב, שכל דברי הגמרא אמורים בכלי כזה שבדרך כלל משתמשים בו לדבר האסור, אבל מצד הכלי בעצמותו ראוי להשתמש בו גם לדברים שאינם בגדר דבר האסור, אלא שכך הוא דרכם של בני אדם לקבוע את תשמישו דווקא לדבר האסור, ובזה כדי להחיל בו שם כלי שמלאכתו לאיסור לא די בהזמנה אלא צריך גם מעשה. וכל זמן שלא עשה בהם מעשה שימוש לדבר האסור, דינו כדין כלי שמלאכתו להיתר כיון שהוא ראוי גם לתשמיש היתר.

אבל כלי כזה שאינו ראוי לשום שימוש אחר אלא רק לשימוש לדבר האסור, כדי לקבוע בו דין כלי שמלאכתו לאיסור, אין צריך שישתמש בו בפועל שימוש לדבר האסור, אלא די בהזמנה בלבד, שכיון שאין בו שום שימוש לדבר ההיתר ממילא מצד עצמותו נקבע דינו לכלי שמלאכתו לאיסור. ולכן כתב התוספות שמבואר בגמרא לגבי חצוצרות שנחשבים לכלי שמלאכתו לאיסור אפילו לא תקע בהם, שכיון שאינם ראויים לשימוש אחר ממילא דינו נקבע ככלי שמלאכתו לאיסור אפילו שעדיין לא השתמש בהם ועשה בהם מעשה האסור.

נר שלא הדליקו בו מעולם

ובמשנה ברורה הביא את הדברים להלכה, בשו"ע (סימן רע"ט סעיף ו') כתב לגבי נר שלא הדליקו בו באותה שבת, שמותר לטלטלו בשבת. והנר שהשו"ע מדבר עליו, מדובר על הכוונה שבו מניחים את השמן והפתילה, וכשהדליקו בו באותה שבת נעשה הנר בסיס לשלהבת ואסור בטלטול, אבל כשלא הדליקו בו מותר לטלטלו. ובמשנה ברורה (סק"ט) מבאר, שמדובר כלפי טלטול לצורך גופו או מקומו, שהנר הוא כלי שמלאכתו לאיסור, וממילא הטלטול שהשו"ע מדבר עליו שמותר לטלטלו הוא טלטול לצורך גופו או מקומו.

לדבר האסור. וכל זמן שלא חל בה דין כלי שמלאכתו לאיסור דינה כדין כלי שמלאכתו להיתר, ומותר לטלטלה אפילו לצורך הצלת הכלי, וממילא יהיה מותר להכניס את המטלית לבית. אבל אם כבר השתמשו במטלית לנקיון הבית, כבר נקבע בה דין כלי שמלאכתו לאיסור, ואם מצאו בשבת שהיא נפלה מחוץ לבית, אסור להכניסה לבית כדי להצילה מהפסד, כדין כלי שמלאכתו לאיסור שאסור לטלטלו מחמה לצל.

*

איך לבטל מכלי דין כלי שמלאכתו לאיסור

הנה כלי שמלאכתו לאיסור שרוצה לשנות את יעודו ולהשתמש בו מכאן ולהבא רק לצורך דבר המותר, איך אפשר לבטל ממנו דין כלי שמלאכתו לאיסור? דהנה כדי להחיל בכלי שם כלי שמלאכתו לאיסור, נתבאר שלא די בהזמנה בלבד, אלא צריך להשתמש בו בפועל לדבר האסור, ורק השימוש בפועל לדבר האסור הוא מחיל בו דין כלי שמלאכתו לאיסור. ומעתה יש לדון לאחר שכבר חל בכלי דין כלי שמלאכתו לאיסור, איך אפשר להפקיע ממנו את דינו ולקבוע בו דין כלי שמלאכתו להיתר. וברמ"א (סימן ש"י סעיף ז') כותב, שכדי להפקיע מכלי שמלאכתו לאיסור דין כלי שמלאכתו לאיסור, לא די במחשבה בלבד שמייחדו מכאן ולהבא לתשמיש של היתר, ולא די במה שבפועל השתמש בו לצורך דבר ההיתר, אלא צריך שיעשה מעשה בגופו של הכלי שיפקיעו מתשמיש האסור, ויותר לא יהיה ראוי להשתמש בו לדבר האסור, ורק אז נפקע ממנו דין כלי שמלאכתו לאיסור. אבל כל זמן שלא עשה מעשה בגופו של כלי להפקיע מדין כלי שמלאכתו לאיסור, לא מועילה מחשבה ושימוש בכלי לדבר המותר, ועדיין נשאר בו דין כלי שמלאכתו לאיסור.

והרמ"א מדבר על ארנק של כסף שייחדו והשתמש בו בפועל לצורך הכסף, שחל בו דין כלי שמלאכתו לאיסור, (ובאופן כזה שלא הקפיד על הארנק שלא להניח בו דברים אחרים, אלא היה מניח בו גם דברים אחרים, וממילא הארנק הוא רק כלי שמלאכתו לאיסור, ואינו מוקצה מחמת חסרון כיס), וכתב שכדי להפקיע ממנו דין כלי שמלאכתו לאיסור, צריך לעשות בו מעשה לפתוח את התפרים מלמטה באופן כזה ששוב לא יהיה ראוי להניח בו את המעות, ואז המעשה שעשה בגופו של כלי להפקיע ממנו את השימוש לדבר האסור הפקיע ממנו דין כלי שמלאכתו לאיסור, אבל מבלעדי זאת הארנק הזה נשאר בו דין כלי שמלאכתו לאיסור אפילו שעתה כבר אינו משתמש בו לאיסור אלא להיתר. וז"ל הרמ"א, "ולכן אסור לטלטל כיס של מעות אף על פי שהוציא המעות ממנו מבעוד יום, אא"כ עשה בו מעשה שפתחו מלמטה וסלקו מן היחוד, וכן נוהגין. מיהו לצורך גופו או לצורך מקומו, מותר". ועיין במשנה ברורה (סקכ"ז), שבאר את דבריו כמו שנתבאר.

מעשה מבטל מחשבה ושימוש

והטעם שצריך דווקא מעשה בגופו של כלי, ולא די ביחוד ושימוש בגוף הכלי לדבר ההיתר, כתב במשנה ברורה (סקכ"ו) בשם הגר"א, "אלא אם כן עשה בו מעשה, דמעשה זו מבטל המחשבה דיחוד והמעשה שעשה בה מעיקרא שהניח בה מעות". והיינו שהרי כדי להחיל בכלי שם כלי שמלאכתו לאיסור, היה צריך יחוד במחשבה לקבוע את תשמיש הכלי הזה לדבר שמלאכתו לאיסור, ובנוסף לזה הוצרך גם שימוש בפועל בכלי לדבר האסור. ומעתה כדי להפקיע את היחוד והשימוש שעשה בכלי שמכח זה

נקבע בו שם כלי שמלאכתו לאיסור, צריך מעשה יותר גדול מזה, ולא די במה שמעתה ייחדו לשימוש של היתר ויעשה בו שימוש של היתר, שהרי זה כבר עשה קודם, ומכח זה החיל בכלי שם כלי שמלאכתו לאיסור, ומדוע שהמחשבה והשימוש השני יוכלו להפקיע את המחשבה והשימוש הראשון שהחיל כבר שם כלי שמלאכתו לאיסור, ואין מחשבה מבטלת מחשבה ואין שימוש מבטל שימוש. ומשום כן צריך מעשה שיעשה מעשה בכלי שיפקיעו מתורת כלי שמלאכתו לאיסור, ואז המעשה הזה מבטל את היחוד והשימוש שעשה בו לדבר האסור, ומעתה יכול לחול בו דין כלי שמלאכתו להיתר.

ארנק ישן

מעשה באדם שקנה לעצמו ארנק חדש, ונתן לילדיו הקטנים את הארנק הישן שלו שישחקו בו במשחקיהם, ולפי האמור כיון שבזמן שהארנק היה בידו היה דינו כדין כלי שמלאכתו לאיסור, אם כן כדי להפקיע ממנו דין מוקצה לא די במה שהילדים מייחדים אותו למשחק ומשחקים עימו, אלא צריך שיעשה בו מעשה בגופו שיפקיע ויבטל ממנו דין כלי שמלאכתו לאיסור, שיעשה בו מעשה כזה המפקיעו מהשימוש הקודם שבו עד כדי כך ששוב אינו ראוי לשימוש הראשון שהיה בו, ורק אז יכול לחול בו דין כלי שמלאכתו להיתר ויבטל ממנו דין מוקצה.

כוסית של בר נשמה

יש להסתפק מה הדין בכלי שמלאכתו לאיסור, שהוא משמש לדבר האסור בשבת, וכל יצירת הכלי היה בשביל שימוש לדבר האסור, אבל השימוש הזה אמור להיות רק שימוש חד פעמי ולאחר מכן שוב אין צורך בכלי הזה, האם לאחר שהשתמש בו את תשמישו לדבר האסור נשאר בו עדיין דין כלי שמלאכתו לאיסור וכדי להפקיע את זה צריך מעשה המפקיעו משימוש לדבר האסור כמו כל כלי שמלאכתו לאיסור. או דלמא כיון שמתחילת היצירה כל מה שייחדו לשימוש לדבר האסור היה רק בתור שימוש חד פעמי, ממילא אחרי שהשתמש בו את תשמישו ממילא נפקע ממנו דין כלי שמלאכתו לאיסור ואין צורך לעשות מעשה כדי להפקיעו מתורת כלי שמלאכתו לאיסור.

והדוגמה לזה היא כמו נר נשמה שעשוי להדלקה חד פעמית, ומדליקים את הנר בתוך פח קטן או בתוך קופסה מזכוכית, ויצירת הפח הזה שהנר בתוכו, או הזכוכית שהנר בתוכה, נוצרה בעבור הדלקת הנר, אלא שכל ענין הדלקת הנר הוא הדלקה חד פעמית שלאחר שהודלק הוא כלה מהעולם ושוב אין שימוש בקופסה שהנר דלק בתוכו. ועתה יש לדון במי שיש לו איזה צורך של שימוש בקופסה ההיא, ומיד לאחר שהנר דלק הוא לוקח את הקופסה לתשמישו האם כדי להפקיע ממנה דין כלי שמלאכתו לאיסור צריך לעשות מעשה המפקיעו מתשמישו, או כיון שמעיקרא מתחילת היצירה כל מה שהכלי הזה הוקבע לשימוש לדבר האסור היה רק לשימוש חד פעמי, ממילא עתה כשמייחדו לדבר המותר די בזה כדי להפקיע ממנו דין כלי שמלאכתו לאיסור.

והגרא"ל שטיינמן זצ"ל נקט לומר כצד השני, שכיון שמתחילת היצירה כל שימושו לדבר האסור היה רק בתור שימוש חד פעמי, על כן עתה לאחר שכבר השתמש בו את תשמישו אין סיבה שהשם כלי שמלאכתו לאיסור ישאר בו, וממילא אם מייחדו עתה לדבר המותר די בזה כדי להפקיע ממנו דין כלי שמלאכתו לאיסור.

טלטול לצורך גופו – למעט בטלטול

מועט של הכלי, ואילו הכלי השני מונח במקום רחוק יותר וכדי ליטלו לצורך השימוש הוא נצרך לטלטלו זמן יותר רב מאשר אילו היה לוקח את הכלי הראשון (שמונח במקום יותר קרוב), האם מותר לו לקחת את הכלי הרחוק יותר אע"פ שנצרך בו יותר טלטול, או שההתר טלטול יחול רק על הכלי הקרוב אליו שאין נצרך בו כל כך טלטול כמו הכלי הרחוק יותר. והנידון בזה הוא בהיתר טלטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו, האם הפשט בזה הוא שלצורך גופו (באופן שאין לו כלי של היתר) לא נאמר דין מוקצה בכלי שמלאכתו לאיסור, שביחס לזה אנו מתייחסים לכלי כאילו אינו מוקצה כלל. וממילא כאשר יש לאדם אפשרות לקחת אחד משני כלים לצורך השימוש שנצרך לו לצורך גופו, ואחד קרוב אליו ואינו נצרך להרבות בו בטלטול, והשני רחוק ממנו וצריך להרבות בו בטלטול, צריך להיות שאין הבדל מה יקח ואיזה שירצה יקח. משום שעד כמה שביחס לשימוש של צורך גופו לא נאמר בכלל דין מוקצה בכלי הזה, ממילא אין הבדל מה יקח, ולא שייך לדון בזה שאולי עדיף שלא להרבות בטלטול, שכל זה שייך במקום שיש כאן כלי מוקצה, אבל עד כמה שעתה אין אנו דנים את הכלים הללו כמוקצה (ביחס לשימוש של לצורך גופו) צריך להיות שאין הבדל מה יקח, ואיזה שירצה יקח.

הנה כלי שמלאכתו לאיסור, מותר לטלטלו לצורך גופו (שצריך להשתמש בגופו של הכלי), או לצורך מקומו (שצריך להשתמש במקום שהכלי מונח בו). ובמשנה ברורה (סקי"ב) כותב לגבי התר טלטול לצורך גופו, שההתר הזה נאמר דווקא במקום שהשימוש שצריך להשתמש בגופו של הכלי אין לו אפשרות לעשותו על ידי כלי של היתר, אלא רק על ידי כלי זה שמלאכתו לאיסור. אבל אם יש לו כלי של היתר שיכול לעשות בו את השימוש הזה, אין התר להשתמש בכלי הזה שמלאכתו לאיסור, שבאופן זה לא נאמר ההתר של טלטול לצורך גופו. וז"ל, "מותר לטלטלו לצורך גופו, ומיירי שאין לו כלי היתר לתשמיש זה, דאי לא הכי אין לו להשתמש בכלי זה". (ובשבוע שעבר נתבאר בזה כמה ענינים).

כלי קרוב וכלי רחוק

יש להסתפק מה הדין באופן שצריך את הכלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו, שנאמר בזה ההיתר של טלטול לצורך גופו (ואין לו כלי של היתר שיכול לעשות בו את הפעולה שנצרך לה), אלא שיש לו שני כלים שמלאכתם לאיסור שיכול להשתמש בהם לעשיית הפעולה הנצרכת לו, וכלי אחד מונח קרוב אליו שכדי לטלטלו לצורך השימוש, די לו בטלטול

והצד השני הוא שכלי שמלאכתו לאיסור שהותר לצורך גופו, אין זה היתר כללי, אלא זה היתר פרטי לצורך גופו הזה שנצרך לו, וממילא בכל צורך גופו חל היתר מסויים ביחס לפעולה הנצרכת, ואם כן יש לדון ולומר שכאשר מונחים שני כלים שיכול לפעול בהם את הפעולה הנצרכת ובאחד צריך יותר להרבות בטלטול, ההיתר יחול דווקא על הכלי שאין צריך להרבות בו בטלטול. שבעצם הכלי הוא כלי מוקצה, וההתיר חל רק לצורך הפעולה הנצרכת, ועל כן כשיש שתי אפשרויות על מה להחיל את ההתיר בוודאי צריך לומר שעדיף למעט בטלטול, ואם מצד שימוש הכלי הנצרך שני הכלים שווים הם, ההתיר חל רק על הכלי הקרוב יותר שבו ממצעט בטלטול יותר מהכלי הרחוק יותר.

אין לטלטל סדינים מבחוץ כשיש סדינים בפנים

ונראה להוכיח מדברי הגמרא בשבת שההיתר חל רק הכלי הקרוב שבו ממצעט יותר בטלטול, ואילו הכלי הרחוק שכדי להשתמש בו צריך להרבות בטלטול לא חל ההיתר של לצורך גופו. דהנה בגמרא בשבת (דף ק"ד ב') מובא דעת רבה שסובר שההיתר טלטול בכלי שמלאכתו להיתר נאמר רק לצורך גופו או מקומו, (ולהלכה נפסק שההיתר טלטול בזה הוא לצורך הכלי מחמה לצל, אבל דעת רבה שאסור לטלטל אלא לצורך גופו או מקומו). והגמרא מביאה על כך מעשה, "רב מרי בר רחל הוה ליה ההיא בי סדינותא בשמשא, אתא לקמיה דרבא, אמר ליה מהו לטלטלינהו וכו'. אמר ליה, גלית אדעתך דכרבה סבירא לך וכו' אסיר". וע"ש בדברי הגמרא. וביאור הדברים, רב מרי בר רחל היו לו בשבת סדינים שהיו מונחים בשמש, וחשש שהם ישרפו מחום השמש, ורצה לטלטלם מחמה לצל כדי להצילם מהפסד, ורבא השיב לו שלפי דעת רבה שמותר לטלטל רק לצורך גופו או מקומו ואילו לצורך הכלי מחמה לצל אסור, גם בזה אסור לו לטלטלם.

ולכאורה יש להבין הלא הסדינים מיועדים לשימוש של ישיבה ושכיבה עליהם, ושימוש זה הוא מוגדר בתור שימוש של צורך גופו, ומותר לטלטלם לצורך כן. ובוודאי כאשר היו נצרכים בבית לשבת ולשכב, היו לוקחים סדינים לצורך זה. ומעתה קשה במעשה של רב מרי בר רחל שהיו לו סדינים מונחים בחוץ, וחפץ דרך איך יהיה לו מותר לטלטלם בכדי שלא יתקלקלו מפני החמה, כיון שסובר כרבה שאסור לטלטלם מחמה לצל, הלא יש לו עצה

פשוטה מאוד לטלטלם, שיקח את הסדינים לבית בשביל תשמיש לצורך גופו, בכדי לישב ולשכב עליהם, ולצורך גופו מותר לכתחילה לטלטל. והרי בבית הוא נצרך לסדינים לישיבה, ואם כן כיון שנצרך לזה הרי הטלטול הוא לצורך גופו ומותר. ומדוע רב מרי בר רחל כל כך חשש לטלטל, עד שבא לרבא לשאול, ובסוף גם רבא אסר לו לטלטל כדין טלטול מחמה לצל שאסור לדעת רבה, הלא בקל יכול לטלטלם לצורך גופו שהוא טלטול המותר, והוא טלטול אמיתי של לצורך גופו שהרי באמת לצורך ישיבה ושכיבה נצרכים הסדינים הללו.

אין להרבות בטלטול

ומוכח מזה שבאמת רב מרי בר רחל ורבא סברו בפשיטות שבסדינים הללו לא נאמר ההיתר של טלטול לצורך גופו, אפילו שסתם סדינים מיועדים לצורך שימוש ושכיבה ומסתמא גם הם היו עשויים לכך, ובכל זאת לא שייך בזה ההתיר של צורך גופו. והסיבה היא משום שכבר בבית היו סדינים אחרים שמיועדים לישיבה ושכיבה, וכדי לקחת את הסדינים מבחוץ צריך להרבות יותר בטלטול מאשר הסדינים שבפנים, וכאשר ישנה אפשרות לעשות את המעשה הדרוש בסדינים שנמצאים בבית שבהם לא צריך כל כך להרבות בטלטול, ומצד שני לקחת סדינים מבחוץ לצורך פעולה זו שבהם מרבים בטלטול, ההיתר של לצורך גופו נאמר דווקא על הסדינים הקרובים יותר ולא על הסדינים הרחוקים יותר שצריך להרבות בהם בטלטול. ועל כן היה פשוט לרב מרי בר רחל, שלא חל על הסדינים הללו היתר של לצורך גופו, ומשום כן בא אל רבא כדי לקבל היתר לטלטלם מחמה לצל, ורבא הסכים לדבריו שאין בזה את ההיתר של לצורך גופו, ולפי דעת רבה שאין בזה היתר לטלטל מחמה לצל לא נמצא שום היתר שיוכל לטלטל. ומבואר בכל זה שכלי שנאמר בו היתר טלטול לצורך גופו, ישנם שני כלים האחד קרוב והשני רחוק, וכדי לקחת את הכלי הרחוק צריך להרבות בטלטול יותר מהכלי הקרוב, וכדי להיתר לקחת את הכלי הרחוק, וההתיר חל רק על הכלי הקרוב שבו ממצעט יותר בטלטול. ולפי זה להלכה בכלי שמלאכתו לאיסור שמותר לטלטלו לצורך גופו, כאשר ישנם שני כלים שיכול לעשות בהם את השימוש שלצורך גופו, ההתיר חל רק על הכלי שקרוב יותר שבו ממצעט בטלטול, ולא חל על הכלי המרוחק שמרבה בו בטלטול יותר מהכלי הקרוב.

באיזו דרך אפשר להתיר לטלטל מחמה לצל

לבוא דרך רב, הלא הם בעצמם בוודאי דרוש להם כרית לראשם, וממילא מעצמם היו צריכים לחשוב לקחת את המצודות לצורך כן, ואפילו ללא החשש הפסד מפני החמה היה להם להכניסם לצורך כרית לראשם. אלא מוכח מזה שבאמת מצד עצם הדבר לא היה נצרכת להם כל כך הכרית הזו, ובוודאי שאילו היתה להם כרית זה היה מוסיף להם יותר הרגשה של נוחות, אבל כיון שזה לא היה כל כך נצרך להם על כן לא חשבו להכניס את המצודות לצורך זה. ורב נתן להם עצה שאפילו שמלכתחילה חשבו לשבת או לשכב ללא כרית, בכל זאת עתה יחשבו שרוצים כרית ויטלטלו את המצודות מדין טלטול לצורך גופו כדי להשתמש בהן שימוש של כרית. וכל המחשבה הזו לקחת את המצודות לשימוש של כרית באה רק מחמת רצונם להציל את המצודות מהפסד בחמה, אם כן עיקר כוונתם בטלטול הוא לצורך הצלת הכלי מחמה לצל, אלא שחושבים עליו גם להשתמש בו איזה תשמיש, וכתוב בירושלמי שרב התיר להם את הטלטול באופן זה, אם כן מוכח מכאן שהאיסור טלטול מחמה לצל הוא דווקא שכל כוונת הטלטול הוא אך ורק מחמה לצל, ואין עוד שום כוונה אחרת בטלטול, אבל אם חושב עליו גם לתשמיש, מותר לטלטלו אפילו שבאמת עיקר כוונתו בטלטול מחמה לצל. (ובשבוע שעבר נתבאר בהרחבה דין הירושלמי).

לחשוב על המצודות מערב שבת

אמנם בפירוש דברי הירושלמי מצינו מחלוקת במפרשים, ובקרבן העדה מפרש את הירושלמי באופן שונה, ולדבריו הירושלמי לא מדבר כלל על הענין הזה, ולא כתוב בדבריו היתר כזה שאם חושב עליו לתשמיש מותר לטלטלו אפילו שעיקר כוונתו הוא מחמה לצל.

ובקרבן העדה כתב, "ואמר לון אסור ליגע בהון וכו', אסור ליגע בהון אף על פי שמתקלקלים, ואפילו מחמה לצל אסור. אלא אם כן שחשבו עליהן מערב שבת שיתנו המצודות תחת ראשן לישן עליהן, שרי לטלטלן, דהוי ליה כלי שתשמישו להיתר".

מבואר בדבריו שמה שרב אמר להם שיחשבו לקחת את המצודות בתור כרית לראשם, אין הכוונה שבשעת מעשה כשבאו לשאול אותו בשבת מה לעשות עם המצודות כדי שלא ישרפו מחום השמש אמר להם שעתה יחשבו לקחת את זה בתור כרית, ואז יהיה מותר בטלטול כדין טלטול לצורך גופו. אלא כתוב בקרבן העדה שרב אמר להם שאם כעבר שבת חשבו על המצודות הללו שישתמשו בהם בתור כרית תחת לראשם, אז בשבת מותר לקחתם.

ומודגש בזה שבאמת בשבת לא מועילה העצה הזו לחשוב להשתמש במצודות בתור כרית ועל ידי כך להכניסם לבית, מצד טלטול לצורך גופו שמותר בכלי שמלאכתו לאיסור. והטעם "ל שכיין שבאמת התכלית

הנה בכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו רק לצורך גופו או מקומו, אבל מחמה לצל אסור לטלטלו, ובשו"ע (סעיף ג') מבאר מהו מחמה לצל וכתב "אבל מחמה לצל, דהיינו שאינו צריך לטלטלו אלא מפני שירא שישבר או יגנב שם, אסור".

ובמשנה ברורה (סקט"ז) כתוב שהאיסור לטלטל מחמה לצל הוא דווקא באופן שכל הטלטול הוא אך במטרה של הצלת הכלי מהחמה לצל, ואין לו שום ענין נוסף בטלטול הזה, אבל אם חושב גם להשתמש בכלי שימוש לצורך גופו הרי הטלטול מותר כדין טלטול לצורך גופו שמותר. וכתב, "אבל מחמה לצל אסור, ואם חושב עליו גם לתשמיש מותר לטלטל, אפילו עיקר כוונתו מחמה לצל". ובשער הציון (סקי"ז) הביא שהמקור לזה, הוא מהמגן אברהם בשם הירושלמי. ובמגן אברהם (סק"ח) מביא את הדברים הללו, וכתב "ואיתא בירושלמי פרק ה' דביצה, כשמחשב עליו לתשמיש מותר לטלטלו אפילו עיקר כוונתו מחמה לצל".

ובאמת בדברי הירושלמי מצינו מחלוקת איך לפרש את דבריו, דהנה בירושלמי בביצה (פרק ה' הלכה א') מובא, "מצדתא הוויין פריסין, והוויין משתרפין גו שמשא, אתון שאלון לרב מהו מטלטלתון, אמר לון אסור ליגע בהון, חשבין עליהון מתנגנין תוחתי ראשיכון ושרי לכון מטלטלתון". ופירוש הדברים, שהיו מצודות פרוסות בשמש, ומחום השמש הן היו נשרפות ומתקלקלות, ובאו לשאול את רב האם מותר לטלטלן, ורב אסר לטלטלן כדין כלי שמלאכתו לאיסור שאסור לטלטל לצורך הצלת הכלי מחמה לצל (ומצודות הן כלי שמלאכתו לאיסור, שהרי אסור לצוד בשבת). אבל רב נתן להם עצה שיוכלו לטלטלן, שיחשבו עליהן שניחון תחת ראשיהם, והיינו שיחשבו להשתמש במצודות הללו בתור כרית תחת ראשיהם, ואז יוצא שהם מטלטלים את המצודות טלטול לצורך גופו, לצורך שימוש בגוף המצודות בתור כרית לראשו, ובאופן כזה הוא מותר בטלטול כדין טלטול לצורך גופו שמותר.

ומהירושלמי הזה כתוב המגן אברהם שמבואר בו שכלי שמלאכתו לאיסור שמונח בחמה ורוצה להצילו שלא יפסד בחמה, אם חושב עליו לטלטלו לצורך גופו בשביל איזה תשמיש מותר לטלטלו, אפילו שעיקר כוונתו בטלטול הזה הוא כדי להצילו מחמה לצל. שעצם הדבר שלמעשה יש בטלטול הזה צורך גופו, זה עצמו מתיר את הטלטול, ולא איכפת לי במה שעיקר כוונתו הוא הצלת הכלי.

וההוכחה מהירושלמי הוא ממה שבעלי המצודה באו לשאול את רב מה לעשות כדי להציל את המצודות מהשמש, ורב נתן להם עצה שיכניסו אותן לבית בתור תשמיש של כרית לראשם, ולכאורה מדוע עצה כזו היתה צריכה

שעדיין כלי ראוי לשימוש הראשון לדבר האסור נשאר בו דין כלי שמלאכתו לאיסור. ומעתה במצודות הללו שתשימשם לדבר האסור, שצידה הוא דבר האסור בשבת, חל בהם דין כלי שמלאכתו לאיסור, וכדי להפקיע מהם את הדין כלי שמלאכתו לאיסור הזה צריך מעשה בגופם שיפקיע מהם את השימוש הראוי לדבר האסור, וכל זמן שלא עשה בהם מעשה בגופן לא מועיל מה שחושב עליהם להשתמש בתור שימוש של כרית, ונשאר בהם דין כלי שמלאכתו לאיסור. וממילא יש להבין לפי פירושו של קרבן העדה, מדוע השיב להם רב שאם חשבו על המצודות מערב שבת להשתמש בתור כרית לראשם, נפקע מהם דין כלי שמלאכתו לאיסור, ודינו כדין כלי שמלאכתו להיות שמותר לטלטלו אפילו מחמה לצל, הלא המחשבה הזו לבד אין בכוחה להפקיע מהמצודות דין כלי שמלאכתו לאיסור, וכל זמן שלא יעשה מעשה בגוף המצודות להפקיע מהם את השימוש הראוי לדבר האסור, לא נפקע מהם דין כלי שמלאכתו לאיסור, וצ"ע.

לחשוב בשבת שימוש לצורך גופו

אמנם בפני משה מפרש בירושלמי כדברי המגן אברהם, דדברי הירושלמי מובאים גם בירושלמי בשבת (פרק ד' הלכה ב'), ובפני משה מפרש "מצודות היו פרושין על הקרקע לייבשן, והיו נשרפין מחום השמש, ואתון ושאלין לרב מהו לטלטלן בשבת, ואמר להן חשבו עליהן שיהיו נתונים תחת ראשיכם לשכב עליהן, ועל ידי כן שרי לכוון לטלטלן".

ולפי פירושו מה שרב אמר להם שיחשבו לקחת את המצודות בתור כרית לראשם, לא היתה מחשבה שצריך לחשוב בערב שבת, אלא מדובר בשבת עצמה, ורב אמר להם שעל ידי שיחשבו עתה בשבת להשתמש בזה בתור כרית יהיה להם מותר לטלטלם כדין טלטול לצורך גופו שמותר בכלי שמלאכתו לאיסור. שבאמת המצודות הם כלי שמלאכתו לאיסור, ואין שום היתר לטלטלם מחמה לצל, וההיתר היחידי לטלטלם הוא באופן כזה שיחשבו עליהם עתה בשבת להשתמש בהם שימוש לצורך גופו, ואז הטלטול יהיה טלטול לצורך גופו שמותר בשבת. ולפי הוכיח הוכיח המגן אברהם מהירושלמי הזה שבכלי שמלאכתו לאיסור שמונח בחמה ורוצה להצילו מהפסד ולהעבירו למקום צל, כל האיסור לטלטלו מחמה לצל הוא דווקא באופן שחושב על הטלטול רק לצורך הצלת הכלי מחמה לצל. אבל אם חושב להשתמש בכלי איזה שימוש לצורך גופו או מקומו, אפילו שזה לא עיקר כוונת הטלטול, כבר חל בזה ההיתר לטלטול לצורך גופו או מקומו, ומותר לטלטלו. וזה מה שהביא במשנה ברורה בשמו, "שם חושב עליו גם לתשמיש מותר לטלטל, אפילו עיקר כוונתו מחמה לצל".

האמיתית שבעבורה הוא רוצה להכניס את המצודות לבית היא כדי להצילם מחמה לצל, והתשמיש שחושב להשתמש בהם בתור כרית זה רק תירוץ שבעבור זה הטלטול יחשב טלטול לצורך גופו, אבל באמת בשביל השימוש הזה בלבד לא היה מטלטל את המצודות לבית, על כן אי אפשר להתיר לטלטל את המצודות לצורך זה. והקרבן העדה חולק על יסודות הדברים שמביא המגן אברהם בשם הירושלמי, שכלי שמלאכתו לאיסור אם חושב עליו לתשמיש, מותר לטלטלו אפילו שצריך כוונתו בטלטול הוא כדי להצילו מחמה לצל. וסובר שכיון שכל עיקר הטלטול נעשה כדי להצילו מחמה לצל, ומצד התשמיש לבד לא היה מטלטל את הכלי הזה, על כן לא חל בזה התר טלטול לצורך גופו, וטלטול הכלי במצב כזה מוגדר רק כטלטול מחמה לצל שאסור בכלי שמלאכתו לאיסור.

ומשום כן מפרש הקרבן העדה פשט אחר בירושלמי שרב אמר להם שאם מערב שבת הם חשבו על המצודות להשתמש בהם בתור כרית לראשם אז מותר לטלטלם בשבת.

והביאור בזה י"ל שבעצם כלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו מחמה לצל, ואם עיקר כוונת הטלטול הוא כדי להצילו מחמה לצל הטלטול מוגדר כטלטול מחמה לצל שאסור בשבת, אלא שאם לפני שבת חשבו על המצודות להשתמש בהם בתור שימוש של כרית, הרי המחשבה הזו הפקיעה את המצודות מדין כלי שמלאכתו לאיסור ומחשיבה אותם מכאן ולהבא כדין כלי שמלאכתו להיות, כיון שחשב עליהם וייחדם לשימוש של כרית שזה כלי שמלאכתו להיות.

ומעתה כשבאו לשאול את רב בשבת איזו עצה אפשר לעשות במצודות כדי להכניסם לבית שלא ישרפו מחום השמש, אמר להם רב שאם המצודות עומדות כמות שהם לתשמיש של צידה, הרי הם כלי שמלאכתו לאיסור ואסור לטלטלם מחמה לצל, וממילא אסור ליגע בהם. אבל אם לפני שבת חשב עליהם וייחדם בתור תשמיש של כרית, הרי בזה המצודות נהפכו לכלי שמלאכתו להיות, ואז דיני הטלטול שבו הוא כדין כלי שמלאכתו להיות שמותר לטלטלו אפילו כדי להצילו מחמה לצל.

איך מועלת מחשבה לשנות את דינו של הכלי

אמנם קשה איך המחשבה הזו שחושב לפני שבת להשתמש במצודות בתור שימוש של כרית מועלת להפקיע את המצודות מדין כלי שמלאכתו לאיסור, הרי ההלכה היא כפי שנפסק ברמ"א (סימן ש"י סעיף ד') שכדי להפקיע מהכלי דין כלי שמלאכתו לאיסור לא די במחשבה בעלמא, אלא צריך מעשה בגופו של כלי להפקיע ממנו את השימוש הראוי לדבר האסור, וכל זמן

בדרכה של תורה

לרגל היארצייט של הגה"צ רבי חיים אברהם יצחק רוטשטיין זצ"ל (חותנו של הגר"צ) החל בימים אלו (נלב"ע כ"ה באייר תשנ"ה), נביא מעשה המתקשר ברוח הימים הללו ימי הכנה למתן תורה.

הגה"צ רבי חיים אברהם יצחק רוטשטיין זצ"ל, היה אחד מדמויות ההוד שבירושלים, שכל ימיו עסק בתורה ובעבודה בטוהרה ובפרישות, עשה את מלאכתו עראי ותורתו קבע במלוא מובן המילה.

זמני הלימוד היו אצלו קודש קודשים, כל יום קבע לעצמו קביעות של כמה שעות בהם הסתגר בחדר מיוחד ועסק בתורה, ובשעות הללו קיים בעצמו את הפסוק "אדם כי ימות באוהל", ששום דבר שבעולם לא גרם לו להפסיק באמצע הלימוד הזה, והרי הוא כאילו מת ועבר מן העולם. גם כאשר הנידון היה לגבי עיסקות שהיה יכול להרוויח בהם אלפים, לא הפסיק.

מעשה היה באותם שנים שהיה בבעלותו בית חרושת לטקסטיל בתל אביב, והשעות של קביעות הלימוד היו אצלו מהשעה 2 בצהריים עד 6 בערב, שבהם היה מסוגר בעליית הגג בלימוד רצוף ללא הפסק. פעם אחת נקבעה פגישה עם משלחת מלכותית מצרית, שבאו כדי לסגור על עיסקה גדולה של קניית טקסטיל מהמפעל. ומלבד מה שהמצריים חפצו בעיסקה הזו, היה בו עוד רווח גדול למפעל, והרב רוטשטיין ושותפיו מאוד קיוו להצליח בעיסקה הזו, ובכך לקדם את כל העסק הרבה יותר.

הפגישה נקבעה לשעה 12 בצהריים, אבל למעשה מחמת עיכובים שונים, המשלחת ממצרים איחרה ולא באו בזמן שקבעו, כאשר השעה התקרבה לשעה 2 התנצל הרב רוטשטיין בפני שותפיו ששוב אינו יכול להמתין למשלחת יותר, כי השעה מתקרבת לזמן הלימוד שקבע לעצמו, והוא עוזב את המפעל. השותפים ושאר אנשי הצוות שהיו אמורים להשתתף בפגישה הגורלית הזו התפלאו מאוד, שהרי לא מדובר כאן בעיסקה פשוטה, אלא בעיסקה גדולה שתלו בה הרבה תקוות, ואיך בדיוק בזמן שהמשלחת אמורה לבוא ולסגור עליה הוא עוזב את המפעל, אבל קיוו שכאשר המשלחת תבוא יוכלו לדחותם עד השעה 6 שבה ישוב הרב רוטשטיין ויוכל לסגור עמם את העיסקה.

אלא שלמעשה העניינים לא התנהלו כמתוכנן, וזמן קצר לאחר השעה 2 באו המשלחת המצרית, וכשהם הבינו שאחד מהשותפים לא נמצא בפגישה, הודיעו כי זמנם קצר, ואין להם אפשרות להתעכב יותר משעתיים, ואם תוך שעתיים ישוב השותף הנעדר יוכלו להמתין לו אבל לא מעבר לכך.

לצורך חדיפות הענין חשבו השותפים לשמוע מהם את כל פרטי העיסקה, ולאחר שהכל יהיה ברור, יקראו לכמה רגעים להרב רוטשטיין שישמע את הפרטים בקצרה, ויחד עימו יסגרו את העיסקה, ומיד יוכל לשוב לתלמודו. וכך ישבו ממושכות עם המצריים, וכשהפרטים היו ברורים שלחו את מהאנשים לעליית הגג שבה היה סגור, לדפוק על דלתו כדי לקרוא לו, השליח עשה את שליחותו, דפק ודפק אבל אין עונה, הדלת לא נפתחה. הוא ניסה לדפוק יותר בחוזקה ועוד יותר בחוזקה, אבל ללא הועיל, הדלת לא נפתחה.

הוא הבין שהרב רוטשטיין אינו רוצה להפסיק מתלמודו, ועל כן לא פותח. אבל חשב לעצמו שבוודאי אילו היה יודע שמדובר רק להפסק מועט וקל כדי לשמוע על פרטי העיסקה ומיד לשוב לתלמודו, בוודאי היה מפסיק לרגעים הללו ופותח ושב לתלמודו. ומשום כן עלה בדעתו להעלות ילד קטן דרך החלון, שיאמר להרב רוטשטיין שלא מדובר בהפסק גדול, אלא בהפסק של מספר דקות בלבד. וכך עשה, אבל גם הילד קיבל תשובה שלילית, שנוסחתה היתה "עד שש אני לא נמצא כאן", והדלת נשארה נעולה כשהיתה.

הסוחרים המצריים הבינו שהשותף הנעדר אינו מעוניין בעיסקה, ומשום כן אינו מוכן לבוא לפגישה, ומאוד התרעמו על הטרחה שטרחו לריק, ובכך עזבו את המפעל בכעס.

בשעה 6 סיים הרב רוטשטיין את קביעותו, וכשיצא מחדרו סיפרו לו על העיסקה הגדולה ועל והרווח הגדול שהפסידו מחמת זה שלא הפסיק את הלימוד לרגע קט. אבל הרב רוטשטיין לא התפעל, ואמר לו "אני מוכן לשלם מחלקי את כל מה שהפסדתם, אבל מהתורה לא אתבטל. בפסוק כתוב כל חפציה לא ישו בזה, ואיך אעזוב את התורה בשביל מסחר?".

למעשה גם אם לא היה המשך לסיפור הזה, היה די, אבל הסוף היה גם היה, לאור כמה ימים שבו הסוחרים המצריים, ואמרו שהבינו שלא רצה לסגור את העיסקה בגלל שלא היה מרוצה מהמחיר, אבל לאחר שביטרו בעוד מקומות שאיכות הסחורה במפעל הזה טובה בהרבה מאחרים, החליטו שבכל מחיר שווה להם לגשת לעיסקה הזו. אבל גם לזאת לא הסכים הרב רוטשטיין שחשש להנות מכתרה של תורה, ופחד שאם יעלה עתה את המחיר התוספת רווח יחשב בתורה הנאה ממנויית מהלימוד, וזאת ועוד מחששו להונאה, וסגרו עמם את העיסקה במחיר הראשון, והתקדש שם ה' בעולם.

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

רק בלימוד התורה ישנה התחדשות

אם נחקתי תלכו (כג.)

פירש רש"י (הוא מחז"ל): "שתהיו עמלים בתורה".

מנין יודעים ש"אם בחוקותי תלכו" מדבר על תורה? היכן זה כתוב? ישנם כמה וכמה דרכים בביאור הענין, כעת ראיתי דבר מחדש:

כל מצוה שאנחנו מקיימים - כך קיימנו, בדיוק באותו אופן, כל הדורות, מאז מעמד הר סיני, אותו שופר, אותן תפילין ואותם ארבעה מינים, וכך בכל מצוה ומצוה - לא השתנה מאומה בצורת המצוות.

לא כן בלימוד התורה - כאן ישנה התחדשות. בכל דור מתחדשים חידושי תורה נוספים, יותר ויותר, ו"אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לומר לפני רבו - כולן נאמרו למשה בסיני" (ויקרא רבה כב, א), אבל הוא מחדש, כמו שמבקשים בתפילה: "ותן חלקנו בתורתך", זה החלק שלו.

ממילא, אם נאמר "בחוקותי תלכו", ברור שהכוונה "שתהיו עמלים בתורה", כי המצוות הן אותן מצוות, ורק בלימוד התורה ישנה התחדשות, הלאה והלאה, בלי סוף, בבחינת "תלכו".

הסיפוק ממעשה המצוה

ותאתי תשמרו (כז.)

בבחרותי למדתי בישיבת סלבודקה בבני ברק. ביום חורפי בהיר נודע לנו על בעיה כשרותית שהתעוררה בצימוקים הנמכרים בארץ ישראל. היה חשש שמורחים את הצימוקים בשומן שלא ידוע טיבו.

הימים היו סמוך לט"ו בשבט, ובמשפחתנו היתה צריכה להתקיים שמחה. פחדתי שישלבו ויכניסו את הצימוקים בלפתן, לכן, החלטתי להתקשר הביתה, להודיע שייקנו רק עם הכשה, כי בדרך כלל ידעו בבית אבי ז"ל על הנחיצות לעשר את הצימוקים, אבל לפתע נודעה שאלה נוספת של כשרות, ה' ישמרה.

בישיבה עצמה לא היתה אפשרות להתקשר. לפעמים היה טלפון בישיבה, אבל רוב הזמן הוא היה שבור, והחוט קרוע. יצאתי, אפוא, מתחום הישיבה, והלכנו - אני ועוד חבר - למצוא טלפון ציבורי.

הלכנו לכיוון שכונת פרדס כץ שגבלה עם ישיבת סלבודקה. היה חושך ברחובות. באמצע ההליכה אנחנו רואים שלושה בחורים צעירים, בני שמונה עשרה, תשע עשרה, שערות ארוכות לראשם, ויושבים ככה על הגדר...

נגשנו אליהם, שאלנו: "אולי ידוע לכם היכן יש טלפון ציבורי?"

- כן, תלכו שמאלה, אחר כך מימנה, בפינת הרחוב, שם תמצאו טלפון ציבורי. בינתיים, אנחנו רואים בחורים כאלה שמסתובבים בלילה, מסתכלים על השמיים והארץ ולא יודעים מה לעשות בחיים, מסכנים. ניגשתי ודיברתי עם אחד: 'מה אתה עושה? מה אתה, לומד, היכן עובד?'

אני שומע שאחד אומר לשני: "כל הכבוד להם, הם מדברים איתנו. כל הכבוד להם..."

אולי הכניסו להם לראש, כי בני הישיבה, האדוקים האלה, יש להם כמו קרניים על הראש, תת-אדם, כלי התקשורת הכניסו להם כך לראש, והנה - 'כל הכבוד, הם מדברים איתנו'.

הבנתי שאם כך, חשוב עוד יותר לדבר איתם. הוספתי מילה פה ושם, התעניינתי: "איזה בית ספר אתם לומדים, מה אתם לומדים", נכנסו ככה לעניינים, לאט לאט. באמצע שאנחנו מדברים איתם, נינוחים, אחד מהם עזב את החבורה, פסע כמה מטרים לאחור, ונתן כוז צעקה שממש תפסתי את הלב. נבהלנו מאד.

מה הוא צעק?

"אני מיואש!"

לא ספקתי להסתובב, ואני שומע אותו שוב קורע את האוויר בצעקה: "אני מיואש!" שאלתי אותו: "מה קרה לך? למה אתה מיואש? מה לא טוב לך? האם לא אכלת ארוחת צהריים היום?"

"אינני יודע, אני ריק, אין לי טעם בחיים, אני מיואש".

אתם יודעים מדוע באמת הוא מיואש? - כי היהודי מורכב משני חלקים: גוף ונשמה. והנשמה, מה שיתנו לה - כל התענוגות של העולם הזה, היא אינה מסתפקת בהם, אין לה שום נחת מהם. הנשמה תובעת - תן לי מה שאני צריכה, אני זקוקה לתורה,

לתפילין! חייבת צניעות, שבת קודש! אני מוכרחה מאכלות כשרות! תורה ומצוות הם החיות שלי, תן לי את צרכי!

וכל עוד שהאדם אינו ממלא את הנפש באלו הדברים - הוא מרגיש שחסר לו, אוי, משהו לוחץ לו בפנים, ריק,!

"אני מיואש!" מסכן, מיואש.

לעומת זאת, עברתי פעם לא הרחק משם, בסמטה חשוכה - סמטת או"ר בבני ברק [עוד לא סללו שם כביש]. היה גשם בחוץ, צעדתי עם המטריה שלי, והנה דולק אתרי משהו - רץ, אני שומע את הפסיעות מתקרבות אלי. בשעתו, זה היה פחד ללכת בלילה במקומות הללו, והנה הגיע לידי אדם מכורבל, עם מראה חילוני.

נבהלתי, שאלתי אותו: "האם אתה רוצה משהו?"

- ראיתי שאתה הולך עם מטריה.

- בבקשה, היכן אתה גר?

- ברחוב חיד"א, לא רחוק מפה.

"יופיי", אמרתי לו, "אני הולך בכיוון הזה".

התחלנו ללכת יחד. פניתי אליו: "שמעתי שבזמן האחרון ברחוב חיד"א שלכם, אולי רובו - רוב תושבי הרחוב חרדים, הרבה בני ישיבה באו להתגורר בו" [החילוניים עזבו ובני תורה קנו].

הוא אמר: "כן, באו אלינו מלא בני ישיבות. בבנין שלנו לבד כולם שומרי שבת, רק משפחה אחת לא, חוץ ממנה כולם שומרי שבת".

אני שומע שהוא מדבר ככה בידירות, והגשם זלף מכל הצדדים, שאלתי והתעניינתי: "נו, חביבי, ואיפה אתה?"... כמי שאומר: האם אתה גם בכיוון של שמירת תורה?... "תאמין לי", אמר היהודי, "אני מספר לך אפילו שאני חייב לומר לך כלום. השבת הווי ממש, היתה השבת הראשונה שהפסקתי לעשן".

לא פשוט. אחד שרגיל לעשן, אצלו סיגריה זה צורך עצום. והנה כל השבת הוא הפסיק לעשן. ה' ישמרה מחלל שבת אך לא מעשן....

פניתי אליו: "ברצוני לשאול אותך, כיצד הרגשתי?"

"תאמין לי, הרגשתי שאני שווה משהו. הרגשתי שאני חי".

שומעים את ההרגשה של יהודי? אוי, מה שיש בנשמה של יהודי. הנה הוא מרגיש שהוא חי, כי זו החיות של היהודי: שבת קודש. כך הוא חש שהוא שווה משהו.

מה שמונח בנשמה של יהודי מעניק לנו רוגע וסיפוק. כל מצוה שעושים, מצוות שבין אדם למקום, כגון ברכת המזון, וכן מצוות שבין אדם לחברו - אלו ואלו מזון לנשמה.

אם יש לאדם בבית עציץ, פשוט לו כי עליו להשקותו, לתת לו לשתות, שלא יתייבש. אוי, כמה שצריכים לתת לנשמה.

השלום שקול כנגד הכל

ונתתי שלום בארץ (כז.)

ברש"י מובא: "שמה תאמרו הרי מאכל והרי משתה, אם אין שלום אין כלום, תלמוד לומר אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ, מכאן שהשלום שקול כנגד הכל, וכן הוא אומר: 'עושה שלום ובורא את הכל'". וב"אבן עזרא" מפרש: "ונתתי שלום בארץ - ביניכם".

למדנו מכאן, כי אם אין שלום בינינו - אין כלום!

כיצד מגיעים לשלום בינינו?

על ידי התורה. כך מבואר בילקוט פרשת משפטים (רמז שו) על הפסוק "אתה כוננת מישרים". כי "מישרים" היא התורה, ובתורה יש ישרות, חיים טובים וישרים. ישרות העולם מושתתת עליה. ואם מקיימים את מצוות התורה כראוי - יש שלום בין אנשים.

"כמה מן הקדושה מוסיף בעולם"

גם האמונה והבשחון בהש"ת מביאים שלום ושלווה. ידוע ליודעים הסיפור עם רבי שלמה כהן זצ"ל, עובדה שגם ה"חזון איש" זצ"ל התפעל ממנה מאד עד שחקקה בספרו "אמונה ובישחון" ברמזיה.

לרבי שלמה כהן היה בית דפוס במעלה רחוב רבי שרפון בבני ברק.

ביום מן הימים בא יהודי ופתח לידו בית דפוס. בימים ההם, עוד בחיי "החזון איש", כל בני ברק היתה כמו כפר, ושני דפוסים? זה פשוט לקחת את הלחם

מהפה... [איני זוכר את הסיפור עצמו, אבל הכרתי את בית הדפוס של רבי שלמה כהן וגם את הדפוס הנוסף].

רבי שלמה למד את ההלכות, עד שבירר שאין לבעל דפוס שלידי דין של 'רשע' הוירד לאומנות חבירו. ואז פשוט נגש אליו לפתח בית הדפוס, בירכו לשלום ואמר: "שמע נא רבי יהודי, אתה הרי חדש בענין, הנך עלול לפול, חלילה, זה לא פשוט בכלל, לכן, את הנייר כדאי לך לקנות דווקא במקום פלוני, כי במקום אחר תסתכן. ואל תחשוב שאני אומר לך סתם כי הרבה רמאויות יש בתחום הנייר". וכך המשיך להדריך אותו גם בענין הדיו, מכונות הדפוס וכו'.

מעשה שהיה. וזה לשון ה"חזון איש" אודות הבוטח הלא מזויף: "לא יחת אם רעהו פותח חנות, ישתדל עוד לעזור לרעהו, לתקנו בעצה טובה, לעשות עבורו ולשקוד על תקנתו, וכמה מן הקדושה מוסיף בעולם לראות איש עושה חסד עם המתעתד להתחרות עמו, ומוסיף תהלה ליראיו יתברך, אשריו ואשרי דורו", אלו הם דבריו, שנכתבו, כאמור, בעקבות העובדה עם רבי שלמה כהן וצ"ל.

כבוד הוותיק

אם מדברים על שלום ורעות בין יהודים, אספר לכם. הוזמן לי לחלוף ליד חידור של ילדים, ואתם יודעים, ילדים כל שני וחמישי רבים ואחר כך נעשים ידידים וחוזר חלילה - כדרכם של ילדים... חלפתי שם, והנה שלושה ילדים רבים עד לב השמים. נעמדתי על עומדי, אחר כך אמרתי להם: "רצוני לשאול משהו. מדוע כאשר יש ריב וסכסוך מאד קשה לוותר? אני רוצה לשמוע מכם את הסיבה מדוע קשה? מדוע באמת איכפת לך לוותר?"

הם התביישו לומר. שתקו. אמרתי: "אתם לא חייבים לענות לי. אני אענה ואתם רק תאמרו לי האם אני צודק או לא".

"כל אחד מצדו היה כבר מוכן לוותר, אבל זה לא יפה, כי מה יאמרו - הוא הגיבור ואני החלשלוש? זו בושה. נכון?" - שאלתי, הם ענו "נכון, זו התשובה". כי הריב אינו על דברים שחשוב להמשיך לריב עליהם, אבל זו בושה לוותר". המשכתי: "אשאל אתכם, מי היה החכם הגדול בעולם?" כולם השיבו: "שלמה המלך".

"אז תדעו", אמרתי להם, "כי שלמה המלך אומר במשלי (ב. א.) בדיוק להיפך: 'כבוד לאיש שבת מריב! זה כבוד!' לשון הפסוק כל כך תפש את לבם, שהמבוגרים שבילדים שהבינו היטב, ביקשו לדעת היכן זה כתוב. אדם טועה לחשוב כי זו בושה לוותר. אדרבה, זה הגיבור והמכובד האמיתי - 'כבוד לאיש שבת מריב'.

אחותי, הרבנית ליבוביץ תח"י, היתה מתייעצת עם הגאון רבי **ביינש פינקל** זצ"ל. פעם כאשר התייעצה בענין שידוך של בת אחת, מנתה את מידותיה הטובות שאומרים שהיא השתלמה בהן. כאשר סיימה למנות שאל: "און מוותר זיין קען זי?" - ולוותר היא יכולה ומסוגלת? - - - אתם שומעים? שפתיים ישקו.

אבא משלם על ויתור

ה"חפץ חיים" זצ"ל אמר משל חזק על ויתור. יהודי אמיד שלח את בנו למרחקים ונתן לכל אחד די מחסורו. אחד הילדים לא התנהג כראוי והתגרה באחיו, לקח מחלקו. האח היה חכם וחשב לעצמו: "מדוע שאריב איתו, הרי לאבי לא חסר כסף, אבא כבר יידע כי הוא לקח ממני, ובוודאי ישלים לי את כל החסר. מה לי ולמריבות, העיקר שלאבא לא יהיה צער וביזיון". אבא שמע את הפרטים, שמח מאד, נשקו וחיבקו: "הצלת אותי מביזיונות, שיאמרו ברחוב שבני רבים זה עם זה. בעקבות כך אתן לך כפליים". ולהיפך, כאשר הילדים רבים ומתאבקים, אש מתלקחת והביזיונות גדולים, האב כאוב ובעקבות כך מעניש את שניהם - "שניכם לא תקבלו!" כך הקב"ה שמח שאין את החילול ה' שילדיו רבים, והוא משלם. כביכול אומר לאדם: עכשיו שויתרת, תקבל כפליים!

לחם שטעמו ערב ללא תוספת

ואַכְלֶתֶם לַחֲמֶכֶם לְשֹׁבַע (כ. ה.)

על מילים אלו שמעתי וורש נאה בשם **רבי יצחק מוולוז'ין** זצ"ל: כאשר נותנים לאדם לחם שחור, פשוט ויבש, הוא מבקש: בבקשה, תביאו לי תוספת למרוח משהו על פרוסת הלחם, או מעט סלס, או גבינה, הלחם לא הולך לבד. אבל, אם נותנים לו לחמניה מהתורה, אין צורך בדבר נוסף, היא טובה לבדה, ללא תוספת.

סמיכות פרשת ערכין לקללות

אִישׁ כִּי יִפְלֵא נֶדֶר בְּעֶרְכָּהּ נִמְשֶׁת לָהּ (כ. ב.)

פרשת ערכין נסמכה לענין התוכחה והקללות, ומפרשי התורה כבר עמדו על השאלה מה פשר סמיכות זו שבין ערכין לתוכחה. יש בזה כמה ביאורים. אחד מהם: הלא... בצרות בתוכחה וצדקה תציל ממוות תן צדקה או אומר ערכין זה זה. ממילא זה סמך. ביאור נוסף ראיתי בשם **רבי דוד יונגריץ** זצ"ל, שהיה אב בית דין בירושלים. הוא אומר כך:

דין ערכין נאמר רק ביהודי, לגוי אין ערכין. כלומר, אם הגוי אומר "ערכי עלי", לא נאמרה בה ההלכה שמגיל עשרים עד ששים צריך לשלם חמשים שקל כסף, מגיל חמש עד עשרים צריך לשלם עשרים שקלים וכו', אלא ערכו נמדד רואים לפי כמה שהוא נמכר בשוק. אם הוא גיבור, גילוב, יכול לסחוב שני שקי תפוחי אדמה בבת אחת ביחד, ואחרי זה עוד כמי שקי בצל - הוא שווה הרבה. אבל אם, אפסע, בקושי הוא מסוגל לסחוב שקית תפוזים, ואחר כך עוד צריך חצי שעה מנוחה - אדם כזה לא שווה הרבה, אולי א'שמעק שבק...

כפי כמה שהוא שווה - כך הוא צריך לשלם בערכין. אצל עם ישראל אין דבר כזה! הגמרא (ערכין ד' ע"ב) אומרת: "נפשות - לרבות מנוול ומוכה שחין". יהודי, אפילו שהוא מנוול ומוכה שחין, אף אחד לא רוצה אותו, אי אפשר לעמוד במחיצתו - ערכו בדיוק כמו כל יהודי אחר, ואם הוא, למשל, מגיל עשרים עד ששים, צריך לשלם חמשים שקל כסף.

ולכאורה מדוע באמת זה כך, הלא אי אפשר לעמוד לידו ואינו בעל ערך?

התשובה היא: כי היהודי, כשבאים עליו ייסורים, אינו נהיה שווה פחות. אדרבה, היסורים מזככים אותו ונשמתו נהיית חשובה עוד יותר:

לכן נכתבה פרשת ערכין אחרי פרשת התוכחה והקללות, כי יגיע אדם, בעל ייסורים, ויאמר: 'אוי וי, כאלה צרות, מה אני כבר שווה אחרי כל מה שעברתי?' על כך אומרת לו התורה: גם אם תעבור את הכל הייסורים האמורים בפרשת התוכחה - הערך של יהודי השרוי בצער ובדוחק הוא בדיוק כמו של אדם גיבור וחזק.

נמצא שפרשת ערכין היא נחמה לנו, לדעת כי ייסורים וצרות אינם מפחיתים את הערך, אלא אדרבה, אם יקבלם כראוי - יגרמו שערכו יהיה רב יותר.

"הבעל הטורים" כתב טעם נוסף לסמיכות הפרשיות:

מנין השקלים הנוכחים בפרשת ערכין הוא: מן עשרים עד ששים - חמשים שקלים לזכר ושלושים לנקבה, סך הכל שמונים.

מגיל חמש עד גיל עשרים - עשרים שקלים לזכר ועשרה שקלים לנקבה, שהם שלושים, וביחד - מאה ועשר.

מבן חודש עד חמש שנים - חמשה שקלים לזכר ושלושה לנקבה, סך הכל שמונה, וביחד עם האמור קודם - מאה ושמונה עשרה.

מגיל ששים ומעלה - חמשה-עשר שקלים לזכר ועשרה לנקבה - עוד עשרים וחמש.

נמצא שהסך הכולל של כל הערכין הוא: קמ"ג [מאה ארבעים ושלושה] שקלים, לכפר על מ"ה קללות שבתורת כהנים [בפרשתנו] וצ"ח קללות שבמשנה תורה [פרשת כי תבוא], שאף הם עולים למנין קמ"ג, ולכן סמך הכתוב פרשת ערכין לקללות.

מעשי ראובן

בימים האחרונים לחייו, ניסל מרבי ראובן זצ"ל כח הדבור. בשארית כוחותיו ביקש מרעיתו שתאמר בפיה שלוש פעמים כי היא מוחלת לו לב שלם. לאחר שגילה לבני ביתו את המקום בו הניח את צוואתו המפורסמת, הובל בדרכו לבית החולים לטיפול הידיליזה, בעת שהורד בכבש המוביל אל ביתו, הניף את שתי ידיו החלושות כלפי מעלה וזעק נוראות בקול לא לו: "דיני שמים חמורים!" רבי ראובן שנה ושילש את קריאתו בקול רוגש והמחזה היה לחרדת אלוקים. מאוחר יותר, בעת שהותו במחלקת טיפול נמרץ, רימו רבי ראובן למלוויו באצבעות ידיו. זמן רב חלף עד שהנוכחים הבינו כי רצונו לישול ידיו מרוח רעה. כשנטלו את ידיו בכוס קטנה, רמו למלוויו שיטלו את ידיו בשנית. כך נטלו את ידיו פעם אחר פעם עד שנה דעתו.

הרופאים והאחיות התבוננו ולא האמינו למראה עיניהם. אדם שוכב על ערש דווי במחלקת טיפול נמרץ, בלב הצעה הסבל והמכאובים, ונותן את דעתו על סהרת ידיו. האחיות החליפו ביניהן מבטים ואחת אמרה לחברתה: "דעי לך כי הוא אדם קדוש!"

הכנה לקבלת התורה

כל תורת המוסר יסודה לבאר את פנימיות עבודת ד', וזה נוגע לכל חלקי העבודה. חלק גדול מתורת המוסר נוגע ללימוד התורה, ולפני קבלת ראוי לעורר על כמה נושאים בת"ת, ואם לא מתאמצים לקבל טעם בזה הכל נעשה בשטחיות לכן מן הראוי להתבונן מחדש ולקבל בזה טעם בצורה ברורה ויסודית.

מצות תלמוד תורה

הנושא הראשון להכיר שת"ת זה מצוה ככל המצוות בפשוטו, ויתירה מזאת שהיא גדולה מכולם, וכל מילה היא מצוה. ואף שכל אחד יודע מזה, אבל למעשה רוב הלימוד אינו בתור קיום מצוה אלא מסיבות אחרות של הרגל או מכח הסביבה או כדי להגיע למטרה מסוימת רוחנית או גשמית, אבל ההרגשה שת"ת זה מצוה נשכח מהאדם. והמבחן לזה איך האדם לומד בזמן שאחרים לא לומדים או בזמנים פנויים שאינם מסדרי הלימוד. ומצות ת"ת היא בכל מילה ודיבור של תורה בין אם הוא דבר חדש ובין אם הוא ידוע, עצם חזרת המילים זה מצוה. והראיה הפשוטה שאחרי ברכות התורה אומרים משנת אלו דברים אף שלא מחדשים בזה דבר. וכל זמן פנוי שיש לאדם צריך להקדישו לומר דברי תורה גמ' או משניות, ומי שאינו עושה כן סימן שאינו מכיר מספיק שזה מצות ת"ת. וכן ההכנה בתורה וידיעת התורה זה מצוה, כל תוספת הבנה וידיעה הם חלק ממצות ת"ת.

אהבת תורה

הנושא השני שיש חובה ומצוה לאהוב את הלימוד, וכמו שמבאר בחז"ל עה"פ באהבתה תשגה תמיד. וההכנה בזה הוא תחילה מכח המצוה, כל מצוה צריכה להעשות מתוך אהבה ורצון לעשות ציווי ד'. וביותר שבכל המצוות הפעולה היא גשמית אלא שעושה בזה רצון ד', אבל בת"ת עצם הלימוד הוא פעולה רוחנית שעוסק בדבר ד' ובוזה מתקרב לבו"ע, והרי"ז בגדר אהבת ד' לאהוב את השייכות לבו"ע שע"י הלימוד. ונוסף לזה שע"י אהבת הלימוד הדברים נקלמים יותר באדם.

אהבת לימוד התורה היא מהדברים שאין להם שיעור, וצריך להגבירם מיום ליום, כיון שהתורה היא בלי גבול והחלק אלוך ממעל שכאדם הוא בלי גבול, ואין גבול לגדול השייכות ששייך להשתייך לתורה. ולא לעשות דברים משונים, אבל שאהבת הלימוד תהיה בכל מצב. ומי שיבחן את כח הריכוז בזמן הלימוד לעומת הריכוז כשעוסק

בדברים גשמיים יראה עד כמה אדם מרוכז בדברים שאחרים, ולזה יש להגביר כמה שיותר את השייכות לתורה, ע"י התבוננות במעלת התורה וע"י מעשים בפועל.

קדושת ואור התורה

הדבר השלישי להסתכל על תורה במבט יותר גבוה שהתורה היא דבר ד' אור אלוקי מעין מציאותו ית' כמ"ש הדרך ד' והנפה"ח בשע"ד, הלימוד עצמו הוא דבר גבוה ביותר ושייכות גדולה לבו"ע. וגם יותר בפשטות לדעת שבתורה מונח הרבה מאד יש הרבה עומק והרבה פרטים ורמזים, ואי"ז דבר צדדי אלא התורה היא בלי גבול והכל נרמז בתורה. וכמו שידוע על אותו אפיקורוס ששאל את הרמב"ן היכן נרמז שמו בתורה, וענה לו שנרמז בפס' אמרתי אפאיהם אשכיתיה מאנוש זכרם שהאות הג' היא ר"ת אבנר. אסתכל באוריינתא וברא עלמא, אי"ז רק הסתכלות לראות מה לברוא, אלא שהתורה היא כמו התכנית לכל הבריאה, וכל הבריאה היא תוצאה מכח התורה שע"י התורה הקב"ה ברא את הכל ומקיים את הכל בכל רגע.

והנפק"מ בהכנה זו כשקוראים שנים מקרא ובפרט בפרשיות של במדבר וכד' שהתורה מאריכה במספרים לדעת שיש בזה דביקות בהקב"ה ורמזים שיתגלו בעתיד. להביט על התורה במבט יותר גבוה, ואמנם אצלינו עיקר הלימוד הוא הדינים, אבל לדעת שיש בכל דברים גבוהים יותר. וכעין שכתב החובת"ל להביט על התורה כספר שקיבל ממלך. וממילא זה מחייב ללמוד בהתמדה בלי היסח הדעת, ולא רק משום הפסד הלימוד אלא כשיכיר כך במעלת התורה לא יהיה לו טעם בדברים אחרים. וגם הסברות שיאמר יהיו יותר לאמיתת של תורה ולא יאמר ככל העולה על רוחו.

תורת חיים בעוה"ז

דבר נוסף ראוי לדעת שת"ת הוא ע"מ לעשות, להורות לאדם כיצד להתנהג ומה לעשות. וצריך זהירות לא למעות כי ודאי יש שכר על כל לימוד גם בשלא הביא לידי מעשה, וגם מהירות וקדשים שלא נוהגים היום, אבל מהות הלימוד הוא שלומדים דבר ד' מה החובה לעשות. וגם חלקים גדולים בתורה כמו בראשית שמות ובמדבר שנראה שאין שם דינים והלכות, אבל גם משם לומדים אמונה ומידות ובאל"ה. תורה מלשון הוראה ללמד לאדם מה לעשות, להסתכל על התורה שמדובר על ההנהגה למעשה.

ועוד יש בזה תועלת כי לפעמים עוסקים בדיני נאמנות וחזקה, ומתוך הרגל לדון בגדרי הדבר נשכח שהנידון הוא

השבון הנפש

השבון ט' – תפילה

וראוי לך אחי שתדע כי כוונתנו בתפלה אינה כי אם כלות הנפש אל האלקים וכניעתה לפניו, עם רוממותה לבוראה ושבתה וחודאתה לשמו והשלכת כל יחביה עליו.

מהדברים היסודיים שבעלי המוסר העמידו איך להסתכל על תפילה, מהות התפילה היא מקום לחיווק באמונה ובכל העיקרים שאדם צריך לדעת. וזה בין בחלקים של שבת וחודאתה, ובין בחלק הבקשות. המטרה היא לא סתם לבקש אלא להכיר ולהכנע, וכמ"ש החוכה"ל כי כוונתנו בתפילה אינה כי אם כלות הנפש אל האלקים שאדם משתוקק להגיע לבו"ע, וכניעתה לפניו, עם רוממותה לבוראה ושבתה וחודאתה לשמו הכרה בגדלות ד' ושבת וחודאתה, והשלכת כל יחביה עליו בטחון בבד' שהוא נותן הכל.

ויסוד הדברים הוא משום שהבקשות כפשוטם אי"ז דבר שכלי מכמה בחינות, האחד שהיה ראוי לקבל דיני שמים ולא לבקש לשנות את הגזירה. השני הרי הקב"ה יודע מה האדם צריך ומה התועלת בבקשה. הג' כמ"ש בבית אלקים למבי"ט (תפילה פ"ב) שאי"ז מן הראוי לבקש אותה בקשה בוקר צהרים וערב, ובפרט כשרואה שאינו נענה. ולומר שכך הקב"ה קבע שמקבלים ע"י בקשה אי"ז מסתבר, ובהכרח שיש פנימיות מעבר לבקשה הרגילה. ובעקידת יצחק (שער נ"ה) האריך ביסוד זה והעמיד את השאלה מה שייך ציווי להתפלל, אם יש לאדם צרה יש לאדם עצה להתפלל אבל מה העבודות שבו, ושייך רק לצוות שלא להתפלל לאחר. והאריך לבאר שבתפילה האדם מתחזק בכל יסודות האמונה, והאריך בהרחבה גדולה כמה פירות ופירי פירות יוצאים מן התפילה.

ומענה שניה מבוארת להדיא בחוכה"ל בחשבון י"ח שהביא תפילת החסיד שאמר ואתה יודע תקנתי ואופני הנהגתי, ולא הודעתך בצרכי להעיר אותך עליהם אלא שארגיש בגודל חסרוני אליך ובטחוני כך. ומתבאר בזה שלא רק שיש חובה לחזק את ההכרה בתפילה, אלא שבלי ההכנה הזאת בתפילה הרי זה ולול שחושב ח"ו שהקב"ה לא יודע מה הוא צריך, וכן אי"ז ראוי לחזור על אותה בקשה.

אך שלא יהיה טעות בדברים, בשעה שמבקשים לא אומרים את ההכנה וההכרה, אלא מבקשים כפשוטו בקשה שכל כולה בקשה פשוטה ביותר, אלא שמונה בזה הכרה והכנה לבו"ע. ולא להפוך את התפילה ללימוד המוסר, ואף שנזכר בזה לשון בבעלי המוסר – זה רק ביטוי להגדיר את פנימיות התפילה, אבל צריך לבקש מהבו"ע מה שהוא רוצה כפשוטו, אלא שלכאורה הקב"ה יודע הכל, ועי"ז באה ההכנה שפנימיות התפילה זה ההכרה שהבו"ע הוא הנותן וא"א להשיג מבלעדיו.

על אדם שאמר דבר ויש שאלה אם להאמינו, וקשה לכוון לאמת.

התורה מזון לעוה"ב

דבר נוסף יש לדעת שתורה היא המזון לעוה"ב, כשאדם בא למעלה אומרים לו ערוך מה ששנית, אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, והשכר בעוה"ב הוא השנות בתורה. והח"ח ממשיל זאת לאדם שבא לפני המלך שצריך לבא בגוף שלם, ובגדים נאים, ודברים לדבר בהם עם המלך. כך לעוה"ב צריך לבא בגוף שלם ע"י המצוות, ולבושים נאים שהם המידות, והדבר לדבר עם המלך הוא התורה. ומביא מחז"ל שת"ת בעוה"ז הוא כדי שידעו היכן אוחזים לעוה"ב, אף שודאי יש תכלית בלימוד בעוה"ז אבל ביחס למה ששייגו בעוה"ב הלימוד כאן הוא רק הכנה. אחד ההגדרות על עולם הנצח הוא באורך נראה אור, שזה השנות בכו"ע והשנות בתורה. להסתכל על הלימוד כשייכות לעוה"ב, המסיי מעמיד את חובת האדם לזכות להתענג על ד' בעוה"ב, ותורה זה המזון העקרי בעוה"ב.

חמשת הנושאים בתפילה

הזכרנו חמשה נושאים ואף שהדברים ידועים יש הרבה מה להתחזק בהם, ויש מקום לחזקם יום יום בתפילה. בברכות התורה יש ג' ברכות כנגד ג' הנושאים הראשונים. הברכה הראשונה אקב"י לעסוק בדברי תורה, ברכת המצוות ככל מצוה. ומבואר שהיה צריך לברך ברכה"ת לפני כל לימוד ולימוד כמו שמברכים לפני עשיית כל מצוה, אלא שאין היסוד הדעת מתורה והברכה עולה לכל היום. וראוי לזכור בשעת הברכה שכל הלימוד שילמד במשך היום הוא בכלל המצוה הזאת. וכן לפני הלימוד אם יזכר בברכה יועיל לו להרגיש את קיום המצוה.

ברכה שניה והערב נא מבקשים על הנאה ומתיקות בלימוד התורה. ברכה שלישית ונתן לנו את תורתו – תורת הבו"ע שהיא מעין מציאותו ית'. וגם בהתימה נותן התורה שהבו"ע נותן ומשפיע תורה בהווה לכל לומד.

בברכות ק"ש שחרית וערבית משבחים ומבקשים על תורה, בשחרית באהבה רבה מבקשים על כל חלקי הלימוד ומטרת הלימוד ע"מ לעשות עד אהבה ויראה, לשמוע ללמוד וללמוד לשמור ולעשות ולקיים... ויחד לבנינו לאהבה וליראה את שמך. ובערבית כי הם חיינו ואורך ימינו חיינו בעוה"ז ואורך ימינו בעוה"ב. נמצא שכל החמשה נושאים שהזכרנו נזכרים בתפילה, וראוי לאומרם במתינות ובהרגשת הנאמרה, באופן שישפיעו עלינו הדברים ונבקש כראוי, ונזכה ללימוד התורה כראוי.

(ועד תשס"ג, מסילות לקנין תורה פ"ב)

להתפלל על המלוה

גבי תפילה אינו רבית דברים בעלמא, אלא הוא מבקש ממנו שיפעול אצל הקב"ה עבורו והרי זה שירות ורבית ממש.

כשאנו מתנה שיתפלל

אולם הדרכי תשובה מסיים שם, דכל זה אם המלוה מבקש ממנו שיתפלל ומלוהו על מנת זה, אבל 'מותר ומחויב הלוה מעצמו להתפלל בעדו, דגדולה גמ"ח יותר מצדקה, וכן מותר ללוה לומר למלוה הלוויני ואתפלל בעדך, רק אסור לומר על מנת'. והיינו דכל שלא התנה את ההלוואה בתפילה, אין איסור להתפלל עליו, ואף אם מודיע למלוה שהוא מתפלל עליו אין בזה איסור.

וסברת הדברים נראים, דאינו נקרא תוספת ממשית למלוה, דבאמת כל אחד מחויב להתפלל על כלל ישראל תמיד, ומה שמוסיף בתפילתו ומזכיר מלוה זה בפרטות אינו נקרא יותר ממה שמחויב להתפלל עבור כלל ישראל, ואין בזה איסור, משא"כ כשהתנה הוי עצם התנאי והצווי רבית גמורה.

ויש לצרף עוד, מה שמצינו בשו"ע הרב (סעי' ט) שהאיסור של רבית דברים הוא רק כשמשבחו בפניו, אבל אין איסור רבית דברים שלא בפניו, ומותר לשבח את המלוה בפני אחרים [ואינו דומה לאיסור ללמוד עם בן המלוה שאסור גם שלא בפני המלוה, דהתם אסור משום דמשתרשי ליה שמרויח הכסף שהיה צריך לשכור מלמד ללמוד עימו ומרויח כסף זה]. וא"כ נראה דמותר גם להתפלל עליו, דהרי אינו מתפלל בפניו, אלא לפני ה', וא"כ אין בזה איסור רבית דברים.

משא"כ כשמצווה ומבקש ממנו הרי זה גרע מרבית דברים אלא הוא שירות גמור ויש בזה איסור אפי' שהוא שלא בפניו.

*

מג"ש המלוה כסף לאברך כדי שיכנס לשיעור

לך הכסף מכספיי. השיב האברך למג"ש 'הרי יש בזה חשש רבית, שאתה מלוה לי כסף רק כדי שאכנס לשיעור'. חזר בו המג"ש ואמר 'אני מלוה לך את הכסף גם אם לא תיכנס לשיעור, ואינך צריך להיכנס לשיעור'.

האברך לא נרגע מזה, וחשש אולי בכל זאת יש חשש איסור, והתקשר למורה הוראה לשאול האם מותר לו ליכנס לשיעור או שיש בזה איסור.

תשובה: אם המג"ש לא היה חוזר בו, היה בזה איסור.

אבל אחר שחזר ואמר שאינו מחייבו ליכנס לשיעור, אין בזה איסור, ומותר לו ליכנס לשיעור.

סברת הדברים: אם המג"ש מלוה כסף רק כדי שיכנס לשיעור, יש בזה איסור, כי בנוסף לתשלום החוב מחייב אותו שיכנס לשיעור, והרי זה דומה למבואר בשו"ע (סי' קס סעי' י) דאסור ללמוד עם המלוה בגין ההלוואה, והכי נמי כשכנס לשיעור בגלל ההלוואה יש בזה איסור.

שאלה: הלוה מרגיש הכרת הטוב למלוה, שהלוה לו כסף ועזר לו בשעת דוחקו, ולכן מתפלל כל יום להצלחת המלוה, שיצליח בנכסיו וירוה נחת דקדושה מכל יוצ"ח. האם יש בזה איסור. והאם יש חילוק אם המלוה מבקש זאת ממנו או לאו, או אם מספר זאת למלוה או לאו.

תשובה: אם המלוה התנה עימו שמלוהו ע"מ שיתפלל עליו - יש בזה איסור.

ואם לא התנה עמו – מותר להתפלל עליו.

סברת הדברים: בדרכי תשובה (סי' קס סקפ"א) מביא בשם ספר "מרבח תורה" (סי' קס סקכ"ט) שאסור להלוות לחכם על מנת שיתפלל עבורו לרפואתו דהוי כרבית דברים, ואם קצץ בשעת הלוואה יש בזה דררא דאורייתא.

גרע מרבית דברים

ונראה דצד זה דהוי דאורייתא אינו משום שסובר דרבית דברים הוי דאורייתא, אלא אפי' לפי מאי דקי"ל דרבית דברים אינו אסור מן התורה¹, מכל מקום אם מתנה עם הלוה שמלוה לו כדי שיתפלל עליו הרי זו הנאה גמורה שאסורה מן התורה, ולא רק רבית דברים. והרי זה דומה למה שכתבו הפוסקים², דהמלוה ע"מ שהלוה ידבר עליו לשלטון הרי זה רבית דאורייתא, ואינו דומה לרבית דברים, דהשירות של דיבור לשלטון הוא שירות גמור, שמשלמים עליו כסף, והשירות אינו הדיבור בעלמא, אלא מה שמצליח לפעול אצל השלטון, והכי נמי

שאלה: אברך לומד בישיבה, ומשתתף גם בשיעוריו הקבועים של המג"ש המפורסם בשיעוריו הנפלאים השופכים אור על כל הסוגיא. השתתפות האברך בשיעורים, חשובה גם למג"ש, כי בשאלותיו המחכימות הוא מוסיף הרבה לבהירות השיעור.

באחד הימים היה לאברך מינוס בבנק, והיה צריך לדאוג להלוואה גדולה לכסות את המינוס. לא היתה לו ברירה ורצה ללכת בעת השיעור, כדי לדאוג לכסף, כי ידע שבזמן זה יכול הוא לקבל הלוואות מאנשים שונים.

כשעמד על מפתן פתח הישיבה כדי לצאת, פגש בו המג"ש ואומר לו בדרך שאלה 'בוודאי אתה נכנס לשיעור, כן?', השיב לו האברך כי אין לו ברירה וחייב לדאוג לכסף ועכשיו יש לו מקום לקבל הלוואה, ודחוף לו הכסף מאוד, המג"ש שהשתתפות האברך היתה נחוצה לו, השיב לאברך: 'אל תדאג, תיכנס לשיעור, ואחר השיעור אלוה

2 עיי' מחנ"א (סי ט) שמביא כן בשם הריטב"א (ב"מ סג, ב).

1 עיי' ר"ן (כתובות מו, א), ספר התרומות (שער מו ח"ג סי' יג), חכמת אדם (ככל קלא סעי' א).

רבית מוקדמת

ואף שהלוח נותן את הרבית לפני ההלוואה, ובשעת נתינת הרבית דהיינו בזמן שנכנס לשיעור אינו מפרש שזהו בגלל ההלוואה, וא"כ היה מקום לומר דנחשב לרבית מוקדמת, דמבואר ברמ"א (סי' קס סעי' ו) דמותר לתת רבית מוקדמת כשאינו מפרש שזהו בגלל ההלוואה, אין זה נכון, חדא דכיון שהמלוה מפרש שמלוה לו כדי שיכנס לשיעור נחשב כמפרש, שיש בזה איסור אף ברבית מוקדמת. ויתירה מזאת, באופן שמלוה לו רק כדי שיכנס לשיעור לא נחשב כרבית מוקדמת אלא כרבית קצוצה, וכמבואר בפוסקים דאפילו בנותן הרבית לפני ההלוואה אם נותן לו רק בתנאי שילוח לו אינה רבית מוקדמת אלא רבית קצוצה¹, וא"כ גם במעשה זה שמלוה לו רק כדי שיכנס לשיעור יש בזה איסור.

אבל אחר שהמג"ש חזר בו ואמר שאינו צריך ליכנס לשיעור, שוב אין בזה איסור, דכיון שאינו מחייבו ליכנס לשיעור, שוב נחשב לרבית מוקדמת שהלוח נותנו לפני ההלוואה, ואף שכוונת הלוח רק בגלל ההלוואה, כיון שאינו מפרש שזהו בגלל ההלוואה, ואף המלוה אינו

מחייבו הרי זו רבית מוקדמת שמותר באינו מפרש שזהו בגלל ההלוואה².

ואף שכמה פוסקים מחמירים ברבית מוקדמת הסמוך להלוואה אפילו באינו מפרש³, כאן שהוא לצורך מצוה, ללמוד וללמד, אפשר לסמוך על הרמ"א שמיקל באינו מפרש, אפילו במכיון בגלל ההלוואה.

הסרת המניעה

ויתירה מזאת, במעשה דידן נראה שאין צריך להגיע להיתר של מוקדמת בלא מפרש, דבלאו הכי הרי גם האברך היה רוצה להיכנס לשיעור ועושה כן בכל יום, אלא שהיה לו מניעה ועיכוב שבגלל שהוצרך לכסף לא היה אפשר לו להיכנס לשיעור, ואחר שהמג"ש הסיר ממנו המניעה הרי מעצמו רוצה להגיע לשיעור, ואין זה רבית על ההלוואה, אף שרק ע"י ההלוואה מגיע לשיעור⁴.

אלא שבאופן שהמג"ש היה מתנה עמו שהוא מלוה לו רק כדי שיכנס לשיעור, מסתבר שאי אפשר להקל בגלל סברא זו, כי באופן זה היה ההלוואה תלויה בשמיעת השיעור, ואם לא היה נכנס לשיעור לא היה המג"ש מלוה לו, וכשמנתה להדיא שמלוה רק בגלל השיעור, נראה שיש בזה איסור אף באופן שהאברך מעצמו היה רוצה ליכנס לשיעור.

למה הפסיד הנגיד כל כספו

להלן עובדא ששמענו מכלי ראשון, על הסכנה הטמונה במי שמלוה כספו בריבית.

נגיד מסוים שהסתופף בצילו של הגראי"ל שטיינמאן צוק"ל, והיה תורם דרכו סכומים אדירים להרבה כוללים ותלמידי חכמים, לימים הפסיד הנגיד כל כספו, כשביקש ממנו אחד מהראש כוללים הגדולים שהיה תורם לו בעבר סכומים גדולים, לתרום לכולל שלו, ולא ידע שנפל מנכסיו, שפך עליו הגביר כל כעסו: "הזהו תורה וזהו שכרו? תמיד הבטחתם לי שבזכות הצדקה שאני נותן אני בטוח בנכסי, ועכשיו אחר כל התרומות שנתתי לא נשאר לי כלום, הייתי תורם חומש מנכסי לצדקה, ולא נשאר לי כלום מנכסי". הראש כולל לא איבד עשתונותיו והשיב לנגיד שבעז"ה מחר אעלה לראש ישיבה הגראי"ל שטיינמן ואשאל לו, למה לא עמדה לך זכות הצדקה שהיית נותן לעמלי תורה.

הראש כולל קיים הבטחתו, וכשעלה לראש ישיבה הגראי"ל והציע לפניו שאלתו על הנגיד שהיה תורם סכומים ענקיים לקיום התורה, ולא עמדה לו זכותו. השיב לו הגראי"ל: "תענה לו בשמי שמה שהפסיד כספו אינו בגלל התרומות שהיה תורם, אלא בגלל שעושה בממונו עסקאות שיש בהם חשש ריבית".

הראש כולל נעלם דום, ולא ידע לשית עצות בנפשו, היאך ישיב לגביר מה שהראש ישיבה אמר עליו, הרי יתבזה מזה, אולם הרבה ברירות לא עמדו בפניו, וכשהתקשר הגביר לשמוע מה אמר עליו הראש ישיבה, השיב לו דברים כהווייתם, מיד כששמע הגביר זאת התחיל להתנצל שאין בזה ריבית גמורה, וזה רק לתקופה קצרה, ויש בזה הרבה צדדים לקולא. אולם לראש כולל לא היה הרבה מה לענות לו.

מתוך ספר התשובות ברית פנחס למענה רבני בהלכות ריבית 02-50-15-920

כלל ליכנס לשיעור, והוא ככל מבקש רבית שמבטל בקשתו כשנודע שיש בזה איסור.

3 ע"י ש"ך (קס סק"י) דבמכיון אסור גם באינו מפרש, ובשו"ע הרב (סעי' ז) כתב דיחמיר לעצמו כשיטת הש"ך.

4 ובאופן שבשעה שהיה האברך הולך לגמ"ח היה כבר מסדר עוד כמה סידורים בדרך, וכדרך אנשים שאם ממילא מגיע לאיזור זה הוא כבר מסדר עוד כמה דברים שהוא צריך לסדר בבנק וכדו', או שכבר הולך לקחת את ילדיו ממקום לימודיהם, ואף שהמג"ש מסדר לו הלוואה עדיין היה רוצה לסדר את הדברים שכבר תכנן לסדר, בזה אין היתר דידן שהמג"ש מסיר לו המניעה, שהרי גם לאחר מכן היה רוצה לסדר את עניניו, ואפשר להתיר רק משום סברא הראשונה שהוא רבית מוקדמת מבלי לפרש.

1 רעק"א (קס סעי' ו), חוות דעת (קס סק"ג), שער דעה (סי' קסו), וכ"ה בגידולי תרומה (ריש ח"ג), שאם נותן לו הרבית רק בתנאי שיתן לו הלוואה, נחשב לרבית קצוצה אף שהוא מקדים לתת לו הרבית מתחילה.

2 ובאמת יש לדון בכל נותן רבית מאוחרת שאסור במפרש, מה הדין כשפירש שנותן לשם רבית, ואחר שנודע לו שיש בזה איסור, הוא מבטל את מה שפירש, ואומר שאינו נותן בגלל ההלוואה, האם מתקן בזה את האיסור או לאו, ועוד חזון למועד.

אבל במעשה דידן נראה ברור שאין בזה איסור, דהמג"ש באמת ביקש תחילה שיכנס לשיעור תמורת ההלוואה, אבל לאחר שנודע לו שיש בזה איסור, הוא באמת מבטל את בקשתו ואומר לאברך שאינו צריך

אדיר במלוכה

אחיזה בשיפולי גלימתו והצצה חטופה לדמותו של
גאון ישראל, חכימא דיהודאי, מרן ראש הישיבה

רבי **גרשון אדלשטיין** שליט"א

ראש ישיבת פוניבז' ונשיא מועצת גדולי התורה

מערכת 'אדיר במלוכה'

כתובת מייל: e970652@gmail.com

מספר פקס: 072-2351204

"אדמך, אכנך ולא ידעתיד"

שגב גדולתו, יקרת צדקותו וקדושתו של רבינו מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי **גרשון אדלשטיין** שליט"א, אינם צריכים לפנים. תורתו מכרזת עליו מבחוץ כבר עשרות בשנים, ופירותיו המשובחים – בניו, תלמידיו ותלמידיו גדולי התורה, ראשי אלופי ישראל, מעידים על טיב האילן ואיכותו. מה גם עוד, עומדים למול עינינו אזהרותיו החוזרות ונשנות של מרן שליט"א כל השנים, להרחיק את שמו מכל זיק של פרסום. "זה מזיק, מזיק מאוד", הוא אומר פעם אחר פעם.

אולם אחד מגדולי ישראל שליט"א עימו שוחחנו על ענין הוצאת הקובץ, חיזק את ידינו על חשיבות הדבר למען כבוד התורה וכבוד השם יתברך. לתדהמתנו, אף הוסיף לומר: "כל השנים רבי גרשון החביא את עצמו בתכלית ההסתרה, ברח מן הכבוד ומן השררה בכל כוחו ומאודו, ואכן בשעתו היה בכוחו למנוע מתלמידיו וקרוביו לפרסמו. לכבד את רצונו להתרחק מאור הזרקורים, ולעבוד את קונו בהצנע לכת עם אלו קונו. אולם כיום התקיימו בו דברי חז"ל: 'כל הבורח מן הכבוד, הכבוד רודף אחריו'. עולם התורה רואה בו כקברניט ומנהיגו, וכמי שעול הכלל כולו משתרג על כתפיו הרחבות. מעתה, אינו יכול עוד להסתתר בסתר המדרגה, לעטות מעטה הסתרה על גדלותו העצומה כפי שהיה רגיל בה מימים ימימה. הן כבר כתב מרן ה'חזון איש' זצ"ל, כי ידיעת חכמי הדור ליבם ומדתם הן הן גופי תורה, (ראה 'קובץ אגרות' ב, קלג). אין ספק כי רבה היא התועלת לתת מושגים של גדלות לדור הצעיר, כדברי הגר"א מוילנא בפירוש משלי (יב, כו): 'דרך הצדיקים להסתיר מעשיהם ולהצניע לכת, אך מי שרוצה להיות צדיק ולילך בדרכי השם – הוא מרגל את דרכי הצדיק חברו ללכת בהם'."

למותר לציין, כי לא התיימרנו ביריעה קצרה זו להקיף אף לא את אפס קצהו של הרב הדומה למלאך השם צבאות, גאון ישראל וקדושו. אדרבה, בכל תחום בו ביקשנו לגעת, נוכחנו כי רב הנסתר על הנגלה, וכי ידינו קצרה מלהשלים את המלאכה הכבירה והעצומה הזאת. מתוך אלפי עובדות שעלו על שולחנו בחרנו מעט שבמעט, לדמות, לכנות, להדגים ותו לא, בתקווה שלא יצא מכשול תחת ידינו, ועוד חזון למועד אי"ה. **כל הארה, הערה והוספה מכלי ראשון, ניתן לפנות למערכת.**

© כל הזכויות שמורות

תוכן עניינים:

3	בבית אבא.....
5	הוי גולה למקום תורה – בישיבת לומז'ה.....
7	בבית אולפנא רבתי – ישיבת פוניבז'.....
9	במחיצת מרן ה'חזון איש' זצ"ל.....
10	בברית הנישואין.....
11	במחיצת מרן הגר"י מבריסק זצ"ל.....
12	בראשות ישיבת פוניבז'.....
14	עם מרן ראש הישיבה הגר"מ שך זצ"ל.....
16	עם מרן ראש הישיבה הגר"א"ל שטיינמן זצ"ל.....
18	עם מרן ראש הישיבה הגר"מ"י ליפקוביץ זצ"ל.....
19	עם אחיו הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל.....
20	עם מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א.....
21	עם מרן ראש הישיבה הגר"י"ד פוברסקי שליט"א.....
22	מעט וזעיר מיגיעת שקידת התורה והיקף ידיעתה.....
24	החסיד האמיתי – מידות טובות.....
26	יראת שמים ודקדוקי הלכה.....
27	חותמו אמת.....
28	חכמה וטביעות עין.....
30	ענווה ופשטות.....
31	עולם הזה דומה לפרוזדור.....
32	אחריות וישרות.....
33	עבודת התקיעות אצל מרן שליט"א.....
34	רוח הקודש בהיכלו.....

בבית אבא

כעשרים ילדים, אצל מלמד אוהב תורה וירא שמים בשם רבי גוד'ל, תחת הכוונתו הצמודה של האב הגדול. היה בכך סכנה גדולה, הן מעצם בחינה זו שלא באו למוסד הכללי, והסתכנו בעברה על החוק המחייב חוק חינוך חובה, והן מפני שלימודי דת נאסרו בשלטון הקומוניסטי בצורה חמורה. אך בצורה מתוחכמת של הערמה ושונח הצליח רבי צבי יהודה לתחזק את התלמוד התורה במשך כמה שנים תחת אף השלטון.

בשנת תרפ"ח כאשר שלטונו של הצורר סטאלין הקשיח עמדות, והעביר מסר כי המשך החזקת התלמוד תורה תיענה על ידם בחומרה רבה ובעונשים כבדים, אולץ התלמוד תורה להיסגר, והבנים שבו ללמוד בבית אביהם. רבי צבי יהודה שכר במיטב כספו את הצדיק רבי **זלמן ליב אסטולין** זצ"ל, חסיד נלהב תלמיד חכם וירא שמים, שהסכים ללמוד עם הבנים בתמורה לכך שרבי צבי יהודה ילמד איתו תורה. באותה תקופה נודע רבי צבי יהודה ביופי זוהרו ובכוחותיו הגדולים, כאשר אזר כגבר חלציו ועבר במסירות נפש מבית לבית בניסיון להחיות את חיי הרוח ברוסיה, ולסייע בעד היהודים לשמור תורה ומצוות.

שח לנו אחד ממקורביו כי לפני שנים אחדות כשביקש לשפוך את המרק הנותר בבית מרן שליט"א, עצר אותו מרן שליט"א, ולמולעניו ביקש להוציא את חתיכות העוף הקטנטנות שנותרו בסיר. כשתמה המקורב לפרש ההוראה הבלתי אופיינית לו, השיבו מרן שליט"א: "בילדותנו ברוסיה סבלנו ממחסור נוראי באוכל, לפעמים פשוט לא היה מה להכניס לפה. אינני מסוגל לראות שזורקים לפח עוף, מצרך שהיה בזמנו כה נדיר ויקר".

כאשר ביקשה המשפחה לשבת בשלוה על התורה והעבודה, קפצה עליה רוגזה של מחלת הטיפוס. האם הצדקנית מרת מרים חלתה במצב קשה, והבית התקשה לתפקד בצורה כזאת. האב שראה כי בצל המחלה אינו מסוגל לחנך את ילדיו כראוי מתוך שימת לב ושלווה, שלח אותם לבית אחותו בעיירה קלימוביץ, (רק האחות פסיה נשארה בבית), שם למדו תורה בסתר אצל תלמיד אביהם, הגאון רבי **מרדכי אליהו שניאור**, שהתגורר אף הוא במיוחד בשביל כך בבית הדודה.

באותה תקופה הם קיבלו מברק משומיאץ, המבשר את הבשורה הקשה על פטירת האם בדמי ימיה, לאחר שהמחלה הכריעה אותה. מרן שליט"א ואחיו רבי יעקב שהיו אז ילדים רכים לא הבינו כל כך את משמעות הדבר ולא קיבלו זאת כל כך קשה, אך שברו של אביהם רבי צבי יהודה היה קשה מנשוא. אך יחד עם זאת הדגיש מרן שליט"א כמה פעמים כי אביהם המריץ אותם כל העת במכתבים ובשלוחים להמשיך ללמוד בהתמדה, כי זה הדבר היחיד שהם גורמים לו על ידו נחת רוח.

לפני שנים אחדות, נשאל רבי יעקב על ידי הרב מיכאל זכריהו, כיצד זכתה אמו לבנים גדולי תורה כה חשובים? או יותר נכון כיצד זוכים לגדלות שכזו? השיב בכתב ידו כך: "אהבת התורה של אמי הרבנית מרים עליה השלום לא ידעה גבול. על אף חוליה הקשה הסכימה להיפרד מבניה האהובים פרידת עולם – העולם הזה – שנשלחו לעיר קלימוביץ לבית הדודה... ועל אף שידעה הרבנית שימיה ספורים ויתכן שזו הפעם האחרונה שהיא רואה את בניה, כמו שאכן לאחר תקופה ששהו קיבלו את הבשורה המרה על פטירתה, מכל מקום לא הביעה התנגדות, אדרבה, הביעה את רצונה שילכו, כי העיקר שיוכלו לקבל חינוך טוב".

ערש לידתו של מרן שליט"א הוצבה ביום ב' אייר תרפ"ג בעיירת שומיאץ בבאלרוס שברוסיה הלבנה, כבן בכור לאביו הגאון רבי **צבי יהודה אדלשטיין** זצ"ל, רב העיר שומיאץ, ולאמו הרבנית הצדקנית מרת **מרים** ע"ה, בת הגאון רבי **מרדכי שלמה מובשוביץ** זצ"ל, רבה של העיר מלסטובקה, אשר מרן ה'חזון איש' הפליג בשבחו כצדיק נשגב מיוחד במינו.

רבי צבי יהודה היה בנו של הגאון רבי **ירחמיאל גרשון אדלשטיין** זצ"ל, בעל מחבר הספר הנודע 'בן אריה' על הש"ס, מגדולי גאוני דורו, מפארי גדולי ישיבת וואלז'ין. אודותיו כתב הנצי"ב: "המאור הגדול לממשלת ים התלמוד והפוסקים", והיה רבו המובהק שלימדו תורה וקנייני תורה. מרן **הגראי"ל שטיינמן** זצ"ל העיד כי שמע מרבו הדיין הגאון רבי **שמחה זליג מבריסק** זצ"ל, אודות בעל ה'בן אריה', כי כוחו היה גדול יותר משל אחרים מגדולי וואלז'ין ששמש נודע לתהילה בכל תפוצות ישראל, אלא שהם שימשו כראשי ישיבות גדולים בליטא, והוא שלא החזיק ישיבה והרביץ תורה לתלמידים גדלותו העצומה נסתרה מעיני הבריות.

על מושגי הגדלות הבלתי נתפסים של אביו וסבו, רגיל מרן שליט"א לספר, כי סבו רבי ירחמיאל גרשון גמר את כל הש"ס כבר בהיותו בגיל בר מצוה! ואילו אביו רבי צבי יהודה גמר את כל הש"ס בגיל ארבע עשרה! אחד מגדולי אותו דור התבטא בצער על ירידת הדורות: "ה'בן אריה' סיים את כל הש"ס בגיל שלוש עשרה, ואילו בנו רבי צבי יהודה 'רק' בגיל ארבע עשרה!". ה'בן אריה' הסתלק לבית עולמו בחטף בשנת תרע"ט, ורבי צבי יהודה שעדיין היה בבחרותו הוכתר כממלא מקומו כרב בעיירת שומיאץ.

מרן שליט"א סיפר כי בילדותו גדל בבית אביו על אופיה המובהק של ישיבת וואלז'ין, ובכל ענייני הבית הרגישו את רוחה חופפת. זאת מפני שסבו ה'בן אריה' היה תלמיד מובהק של מרן הגאון רבי **חיים מבריסק** זצ"ל, גדול גידולי וואלז'ין, ואילו אביו רבי צבי יהודה היה תלמיד מובהק של מרן הגאון רבי **ברוך בער ליבוביץ** זצ"ל בקמניץ ובסלבדוקה, שהיה אף הוא תלמידו הגדול של רבי חיים. במשך השנים נשמעו מפי מרן שליט"א שמועות רבות על וואלז'ין ששמע מאביו ובשם סבו.

בחודש ניסן תרפ"ד נולד האח השני במשפחה, רבי **יעקב** זצ"ל, שנודע ברבות הימים כרבה הנערץ של העיר 'רמת השרון', וכאחד מגדולי התורה המובהקים בדור, מקובל ובעל מופת משכמו ומעלה. בשנת תרפ"ז נולדה האחות השלישית במשפחה, הרבנית מרת **פסיה** ע"ה, שנישאה ברבות הימים להגאון רבי **ראובן יוסף גרשנוביץ** זצ"ל, ראש ישיבת 'הנגב', מחשובי ראשי הישיבות ומרביצי התורה בדורנו.

האב רבי צבי יהודה ורעייתו הצדקנית, השקיעו את כל כוחותיהם בחינוך הילדים, למרות הימים הטרופים שהיו אז בעלית השלטון הקומוניסטי, שנלחם בקפדנות בכל סממן יהודי. רבי צבי יהודה לא הסכים בשום פנים ואופן שבניו ילמדו בבית ספר המקומי היהודי, שהיה תחת פיקוח הקומוניסטים. אמם הצדקנית השיגה תעודות לידה מזויפות לבניה עם תאריך לידה שגוי, כדי שיהיו רשומים כצעירים בשלוש שנים מגילם האמיתי, ולא יצטרכו ללמוד במוסד ההוא. רבי צבי יהודה הקים תלמוד תורה חרדי מחתרתי, שם למדו הבנים יחד עם עוד

פעם אחרת התבטא רבי יעקב: "חקוקים בליבנו דברי האמונה הטהורה ואהבת התורה שיצאו מפיה שהרעילו עלינו טללי תחיה ממש. בצדקותה ניוטת את הבית בנועם ושמחת חיים מתוך עניות קשה ונסיונות רבות".

גם לאחר פטירת האם העדיף רבי צבי יהודה שבניו ישארו לגור בבית אחותו כדי שלא יופרעו מתלמודם. במכתב ששלח לגיסו לאחר פטירת רעייתו, הוא כתב בתוך הדברים כך: "כאמור, הנם עתה אצל אחותי תחי בקלימאויץ, לא אוכל להביאם לביתי לעת עתה, ושמה לא ירונו נחת ועונג. חיים המה חיי צער ודוחק, לא אדע מה לעשות עמם לימי הקיץ, אובד עצות הנני, ורק לה' עיני נשואות שישלח לנו...". הבנים נותרו להתגורר בבית הדודה בקלימוביץ במשך קרוב לשנתיים.

לפני שנים אחדות נכנס בחור ירושלמי יתום מאב ואם לביתו של מרן שליט"א. מרן שליט"א החל לדבר על ליבו: "אתה חושב שמחמת יתמות אבדה תקוותך... דע לך! כי אני גם כן התייתמתי מאמי בגיל צעיר, וחשבתי כי העולם נגמר, אבל אבי זצ"ל עודדני שנאמין כי הקדוש ברוך הוא אבי היתומים, ועלינו לחזק את אמונתנו בו, וברוך ה' אתה רואה שכבר זכיתי להגיע לגיל מבוגר, ולהרביץ תורה בישיבת פוניבז' ולהקים משפחה ענפה".

בחודש ניסן תרצ"ד הצליח רבי צבי יהודה להשיג רישיון עליה לארץ ישראל, וביקש מבניו בקלימוביץ לשוב לבית בשומיאץ, שם המשיכו להתגורר עוד מספר חודשים, עד שתוכנית העלייה יצאה אל הפועל. באותה תקופה הסבתא הרבנית רייזל ע"ה, אשת בעל ה'בן אריה' ניהלה את משק הבית וגידלה אותם, כדי שרבי צבי יהודה יוכל להמשיך לשקוד על תלמודו ללא הפרעה.

מרן שליט"א סיפר כי אביו תמיד תכנן שבבוא היום כשיתבגרו מעט ישלח אותם ללמוד בקמניץ, אצל רבו המובהק מרן רבי **ברוך בער** זצ"ל, אלא שאז החלה רדיפת השלטונות ברוסיה, והיה קושי גדול לקבל אישור יציאה מרוסיה לקמניץ שבליטא. לכן עלה בדעתו להגיע לארץ ישראל ושיער כי משם יהיה קל יותר לנסוע לקמניץ. רבי צבי יהודה היה אומר לבניו: "בחורים רבים נסעו מארץ ישראל ללמוד תורה בפולניה, הבן של רבי צבי פסח פראנק שלמד בישיבת מיר, הבן של רבי אריה לויץ שלמד בישיבת קמניץ והבן של הרב פראנק מחדרה שלמד בישיבת טלז, גם אתם תיסעו ללמוד מפי הרבי רבי ברוך בער". אלא שנטרפה השעה, וכשבאו לכאן החלו להישמע קולות אנטישמנים באירופה ובליטא וקולות המלחמה החלו להדהד, והאב הגיע למסקנה כי לא כדאי שבניו יעזבו את תחומי ארץ הקודש.

ביום ל"ג בעומר תרצ"ד הפליגה משפחת אדלשטיין באוניה מאודסה בדרכם לארץ ישראל. מרן שליט"א סיפר כי באוניה הם היו זקוקים לכריות בכדי לישן עליהם, אך כיון שאין ראוי לאדם לישן על בגדיו הכשר לשכחה, נטל כל אחד את בגדי השני, וכך ישנו. האב רבי צבי יהודה לקח עימו מרוסיה כמה פריטים בודדים; שקית טלית ותפילין, גמרא מסכת 'בבא קמא' וחומש ויקרא, כדי שגם בספינה יוכלו להמשיך לעסוק בתורה עם בניו כבימי השגרה. לאחר שנים ארוכות סיפר מרן שליט"א כמסית לפי תומו: "בספינה, **בשעות 'בין הסדרים'**, יצאנו להשקיף על האופק, אם רואים כבר את יבשת ארץ ישראל". הוי אומר, שגם שם ניהלו האב והבנים סדר יום מדוקדק, עמוס בסדרי לימוד.

לאחר מסע מפרך, מלא הרפתקאות, ונדנודי דרך קשים זכו בני משפחת אדלשטיין לחון את עפר ארץ הקודש. השמועה על בואם עשתה כנפיים אצל קרובי המשפחה,

בעיקר ממשפחת מובשוביץ, שחלקם שימשו כרבני ערים בארץ; הרצליה, כפר-חסידיים, בת שלמה ורבני שכונות בתל-אביב, וכאשר עגנה האוניה בנמל יפו, באו להקביל את פניהם בחום והערצה.

רבי יעקב זצ"ל סיפר פעם לאיש שיחו הרב א. חפץ: "לאחר קבלת הפנים ישבנו כולם יחד, ושמעתי את אבא אומר לדודים, כי הסיבה העיקרית שבגינה ברחנו ועזבנו את רוסיה כי אין אפשרות ללמד תורה לילדים ללא סכנת נפשות. זאת העילה שעליה נסובו כל התוכניות של העליה לארץ ישראל! הוא אמר אז עוד: "לו היתה לי אפשרות לנסוע מרוסיה לפולניה הייתי עוזב ונוסע לפולין, כי שם חי ונמצא הרבי שלי - רבי ברוך בער, בפולין יש ישיבות מעולות ברמה גבוהה - כישיבת קמניץ מיר ועוד, והילדים יוכלו ללמוד שם בשקידה ובעיון, מאותו רביה שאני למדתי אצלו, כך רציתי. אבל המצב הוא שרוסיה ופולניה מסוכסכים ואין שום אפשרות לחצות גבולות ולעבור לשם, לכן לא היתה ברירה, והוכרתי לעלות לארץ ישראל, כי רק פה אפשר ללמוד תורה".

המשפחה עשתה מיד את דרכה לירושלים, שם ביקרו בבית מרן הגאון רבי **איסר זלמן מלצר** זצ"ל ועוד מגדולי התורה שהכיר רבי צבי יהודה משנות עלומיו. ההתרגשות היתה בשיאה על כך שזכו להגיע לארץ האבות. מרן שליט"א מספר כי בימים הראשונים שיתף אותם אביהם בתחושותיו המאלפות: "תארו לכם, הנה אנחנו נמצאים עם כל הגוף בתוך המצווה כאילו בתוך סוכה - שכל הגוף בתוך מקום קדוש". לפעמים בחורף ביום בהיר שלמחרת הגשם היה אומר לבניו: "וכי ראינו בחוץ לארץ שמים בהירים כל כך כמו כאן בארץ הקדש, איזה תענוג!".

בתחילה לא הוקצה בית מגורים עבור המשפחה, והיא נאלצה להתפזר אצל קרובים שונים. אך גם אז הקפיד רבי צבי יהודה שבכל מצב ישארו הבנים קרובים אליו, כדי שיוכל לשים עין על גידולם כראוי בתורה וקנייניה. הוא פנה בשעתו לגבאי בית הכנסת הסמוך, וביקש להשאיל גמרא נוספת, כדי שלא יאלצו שלושתם ללמוד מספר אחד, כפי שהוכרחו עד עתה...

לאחר חודשים ארוכים של נדודים בין קרובי משפחה שונים, בחודש אלול תרצ"ד קבע רבי צבי יהודה את מגוריו במושבה המתחדשת 'רמת השרון'. הוא הקים את ביתו בשכירות על שטח לול תרנגולות, אמנם בית דל מבחינה גשמית, ללא רהיטים מינימליים, וללא שום יופי והדר חיצוני, אך רב ועצום מבחינה רוחנית. מיום בואו של רבי צבי יהודה למקום דמותו הזוהרת הבהיקה אור רוחני על האזור כולו. תקופה קצרה לאחר בואו, בשנת תרצ"ה, נבחר על דעת התושבים כרב המקום.

בארץ ישראל כמו בשומיאץ רבי צבי יהודה דרש לפני הציבור בהתעוררות רבה, וכאשר היה צורך אף יצא בחריפות על ענייני השעה נגד דעות השקפות ומעשים, והשמיע בגאון את דבר התורה הקדושה וכבוד ד' יתברך, ולפלא שגם הללו מהשומעים שדבריו היו מנוגדים לדעותיהם לא התנגדו, ועם החריפות והתקיפות האזינו לדרשותיו ביראת רוממות, והיתה ניכרת בעיניהם הערכה והערצה לדבריו היוצאים מלב טהור.

רבי צבי יהודה גם המשיך במנהגו שנהג ברוסיה ללמוד עם בניו באופן עצמאי, כשהוא מלמד את דרך הלימוד הנכון שקיבל מרבותיו, מארוחת בוקר ועד שעת לילה מאוחרת, מבלי לפנות זמן בטלה ל'בין הסדרים'. כך הם הספיקו בצוותא לסיים את רוב מסכתות הש"ס בעומק העיון.

האחות הרבנית גרשנוביץ ע"ה הלכה ללמוד בהרצליה, שם היה מקום לימודים תורני, תוך קושי ומאמץ רב דבר יום ביומו.

לדברי רבי יעקב זצ"ל, הם למדו עם אביהם כל סוגיא עם גמרא רש"י ותוספות כמה פעמים בבהירות רבה, וכן את דברי הרא"ש, הרי"ף והרמב"ם. בחלק מהמסכתות למדו גם את ה"טור" וה"בית יוסף". כשעסקו במסכת בכורות למדו גם את כל פירוש המהרי"ט אלגאזי על המסכת. בעת ארוחת הצהרים למדו מידי יום סימן אחד ב"קובץ הערות" על יבמות, חידושי מרן הגה"ק רבי **אלחנן וסרמן** זצ"ל.

רבי יעקב זצ"ל התבטא פעם, כי הם למדו תורה בכזו מתיקות ורציפות עד כדי כך שהם לא ידעו עד גיל שמונה עשרה שיש כזה מושג של בין הזמנים או זמנים, רק מתוך פירוש המהר"ם מלובלין המזכיר את המושג של "יומא דפגרא" הם הכירו לראשונה מושג כזה.

רבי צבי יהודה הקפיד ללמוד עם בניו גם את כל התנ"ך, שיהיו בקיאים בכ"ד ספרים. כשפעם נשאל רבי יעקב על כך, השיב: "היינו חוזרים שוב ושוב על הפסוקים והפרקים בישיבה עד שידענו כמעט בעל פה. הן לשונות נביאי השם ומליצותיהם משובבים את הנפש!"

בימים ההם, עלה מפולניה יהודי ירא שמים ששימש בתפקידו כשוחט, וסיפר למרן שליט"א ואחיו כי הוא כבר יודע על הלימוד שלהם עם אביהם... כי בעיתון יהודי בפולניה פורסמו "רשמי מסע מארץ-ישראל", והכותב סיפר על ביקור באחת המושבות בארץ הקודש שם יש רב הלומד עם שני ילדיו, בני אחד עשרה שנים עשרה שנים בלבד, את חומש ויקרא עם תורת כהנים...

הוי גולה למקום תורה – בישיבת לומז'ה

כשבאו לביתו ראו כי אין לו מזרונים מיותרים עבורם כלל, כי עם כורסה אחת בסלון הבית, ונאלצו השניים לישון יחד באותה כורסה.

רבי יעקב אמר, כי בדיעבד היה להם תועלת גדולה לישון בביתו של הרב מו"ס, שהתגורר מול בית הכנסת הספרדי. שם כבר אמרו סליחות החל מראש חודש אלול, וכבר בשעה שלוש לפנות בוקר היה רעש גדול מאמירת הסליחות ולא היה שייך להמשיך לישון. בשל כך הוכרחו לקום מוקדם והספיקו להגיע לישיבה עוד לפני התפילה. לאחר תקופה מצאו חדר עבורם ברחוב סלומון שהיה קרוב יותר לישיבה, שם היו מזרונים עליהם ישנו.

באותה תקופה למדו בישיבת לומז'ה כפירי אריות במלחמתה של תורה, מי שנודעו לימים כגדולי תורה מופלגים; רבי שמואל רוזובסקי, רבי אליהו מישקובסקי, רבי מרדכי מן, רבי זלמן רוטברג, רבי שמחה קפלן, רבי שרגא גרוסברד, רבי חיים סרנא ועוד. מרן שליט"א הגיע לשם בעת שעסקו בישיבה במסכת יבמות, ועד מהרה השתלב עם טובי המוחות וגדולי הלמדנים בישיבה והיה מתווכח רבות עם החריפים שבהם, ולא נשא פנים לאיש, למען תעמוד האמת על מקומה. מרן שליט"א כבר נודע אז כבקי מופלא בש"ס ובראשונים, אך שמו הלך לפניו כבקי מופלא בעיקר במסכת יבמות, שאכן הכיר וידע אותה בכל פינותיה וזוויותיה. עוד קודם שבא לישיבה למד ושינן מסכת זו שתיים עשרה פעמים!!

אחיו הגאון רבי יעקב זצ"ל, היה מספר: כי באחד הימים העלה רבי שמחה קפלן בהיכל הישיבה חקירה בשם רבו מרן הגאון רבי **שמעון שקאפ** זצ"ל, וגם הוסיף ואמר להיכן נטתה דעתו של רבו בצדדי החקירה. מרן שליט"א, אמר אז בעזות דקדושה: "אני אומר אחרת! בנוסח בית

בשלהי אלול תש"ב, כאשר הגיע מרן שליט"א לגיל שמונה עשרה, לאחר שנים ארוכות בהם זכה לקנות קניני תורה במחיצת האב הגדול, הוא פנה לאביו וטען כי בעקבות זאת שלאחרונה השתרגה עולה המכביד של רבנות רמת השרון על כתפיו והתרבו צרכי העיר, ובשל כך נאלץ להקדיש שעות רבות מזמנו עבור העיר, הדבר גורם להם להפסיק את הלימודים הרצופים, ולדעתו בישיבה מסודרת הוא ואחיו יוכלו לשקוד בהתמדה רבה יותר, ולהשקיע את כל הזמן אך ורק ללימוד התורה.

האב נענה כעיקרון בחיוב, אלא שאז החלו היסוסים ולבטים שונים להיכן לשלוח אותם. הספק היה בין ישיבת לומז'ה בפתח-תקוה שם כיהן כמשגיח הגה"צ רבי **אבא גרוסברד** זצ"ל, לבין ישיבת חברון שמצבה הכלכלי אפשר להם להעניק לתלמידים תנאים טובים יותר, לדוגמא; כוס חלב מידי יום. מה גם שכיהנו בה ראשי ישיבות ורמ"ם מכובדים וידועי שם. לבסוף הכריע רבי צבי יהודה לשלוח את הבנים ללומז'ה משום שהמשגיח שם הוא מיוחד במינו, והאב החליט כי במקום שיש משגיח יותר טוב אז הבחורים לומדים יותר טוב. אך דא עקא שהפרוטה לא היתה מצויה בכיסם, ובלכתם לישיבה צעדו האחים את כל הדרך מרמת-השרון לפתח-תקוה רגלית.

בחודש אב תשע"ד שהה הגאון רבי יעקב זצ"ל עם בני ישיבות בעיר רכסים, שם סיפר לבחורים על התנאים הקשים שחוו בלומז'ה. הם באו בטעות באיחור של יום אחד, כי הם חשבו שהזמן מתחיל ביום שני של ראש חודש אלול כשלמעשה הזמן התחיל כבר יום קודם. כשבאו כבר לא היה בשבילם חדר פנוי ללינה. בלילה שמע מזכיר הישיבה, הרב שלמה זלמן מו"ס, (אביו של ח"כ הרב מנחם אליעזר מו"ס), שהתגורר ברחוב בר כוכבא בפתח-תקוה, כי לבחורים אין היכן לישון והציע להם לבוא לישון בביתו.

התלמידים התבטאו בענווה: "הוא שלח דוקא אותנו, כי ידע שאנחנו נסכים לעשות את זה בשמחה..."

מֶרֶן שליט"א סיפר עובדא זו בשיעור היומי (יום א' פר' נצבים, כ"ב אלול תשע"ו), כאשר השיעור נסוב על ענין שליחות במצוות. הוא אמר כך: "מעשה שהיה פעם, עם רבי אליהו דושניצר שהיה צדיק גדול, ושלח אותי עם עוד מישהו ללכת למקום של חילונים שאין להם מזוזות ולקבוע מזוזות בפתחיהם, לאחר שנבקש רשות מהבעלים. כולם הסכימו בשמחה, למה לא?! ואנחנו ברכנו, אני ברכתי. אך יש לדון האם גם החילונים קיימו המצווה, הרי מצוות צריכות כוונה. אך יתכן שהוא רק לגבי המעשה, ואילו במזוזה אין המצוה במעשה אלא במה שיש מזוזה קיימת, אם כן בסתמא קיימו המצווה."

לאחר תקופת לימודים בלומז'ה, ביקש רבי צבי יהודה מבניו לשוב לרמת השרון להמשיך בלימודם במשותף, היה זה לאחר שנישא בשנית לזוגתו הצדקנית מרת רחל ע"ה, וביקשם לשוב בנימוק שמעתה עול הבית יהיה מוטל על הרבנית, והם לא יצטרכו לבטל תורה בשביל עיסוקיו. האחים שבו לסדר הלימוד עם אביהם, ומאז קיבלו על עצמם שבזמנים בהם נאלץ האב רבי צבי יהודה להפסיק את לימודו ולטפל בענייניה הרוחניים וההלכתיים של רמת השרון, הם ימשיכו ללמוד ברציפות. לדברי רבי יעקב, בעיתים הללו הם הספיקו ללמוד את האחרונים על הסוגיות הנלמדות, וכך קנו בקיאות בספר 'קצות החושן', הגהות רש"ש ועוד מספרי האחרונים היסודיים.

בתקופה מסויימת פנה הגאון רבי **צבי מרקוביץ** זצ"ל, אל מֶרֶן שליט"א ושכנעו לבוא ללמוד בישיבתו החדשה ישיבת סלונים, שהתעתדה לפתוח את שעריה בעיר רמת גן, מקום רבנות חותנו הגאון רבי **שבתי יגל** זצ"ל. בגלויה אישית ישירה של רבי צבי אל מֶרֶן שליט"א ביקש אם יאות להיפגש עימו באחד הבקרים, ומֶרֶן שליט"א נסע אליו לפגישה. רבי צבי הציג בה את תוכניתו להביא קבוצה נבחרת של טובי הלומדים מהיכלי הישיבות בארץ הקודש. מֶרֶן שליט"א שקל ברצינות את ההצעה שהונחה לפתחו, אך כל זמן שעדיין לא נפתחה הישיבה בפועל המשיכו הבנים ללמוד עם האב הגדול בבית.

בדיוק באותם ימים הגיע לרמת השרון אורח רם המעלה, מֶרֶן הגאון רבי **שמואל רזובסקי** זצ"ל. רבי שמואל בא בשליחותו של מֶרֶן הרב מפוניבז' **הגרי"ש כהנמן** זצ"ל, לבקש מרבי צבי יהודה אדלשטיין לשלוח את שני בניו המופלגים לישיבה החדשה שהוא מתכנן להקים על חולות המושבה 'בני ברק' על שם עיר מגוריו פוניבז'. רבי שמואל היה צעיר, כשנה לאחר נישואיו, וכאמור זכר את מֶרֶן שליט"א ואחיו מלומז'ה. בשפתו החיה והקולחת, הוא תיאר באוזני רבי צבי יהודה על התוכניות הכבירות אותן יוזם הרב מפוניבז', ועל שאיפותיו להקים ישיבה חדשה באותה צורה ומתכונת של 'גרודנא' בליטא, בדרך הלימוד הישרה שהנחיל רבי שמעון בשעתו, וכפי שהונהגו בשאר היכלי הישיבות המפוארים שעמדו שם לשם ולתפארת. אור ניצת בעיניו של רבי צבי יהודה והשתכנע מידי, ובימים הבאים עשו הבנים את דרכם לעיר בני-ברק.

לימים אמר רבי שמואל כי הגרעין הראשון של הישיבה, היו האחים רבי גרשון ורבי יעקב אדלשטיין. עצם הסכמתם לבוא ללמוד בישיבה, היתה ההתחלה של הקבוצה הראשונה, וכך נוצרה הישיבה. (ראש הישיבה' עמ' 201).

אבא". בתחילה התחולל זעזוע בין גדולי תלמידי רבי שמעון, רבי שמחה עצמו נזף בו קשות. יתכן הדבר? שנער צעיר יחלוק על עמוד התורה ונזר ראשי הישיבות כרבי שמעון שקאפ, שלימד יבמות עשרות מחזורים במשך שבעים שנה... אך מֶרֶן שליט"א נותר איתן בדעתו, אמת זו אמת. כשחזר על הדברים מאוחר יותר בפני אביו, הרהר רבי צבי יהודה שעה ארוכה בשאלה, ולבסוף הגיב: "יש פנים גם לצד שאתה נוקט..."

אחד מבני ישיבת לומז'ה המופלגים דאז, היה הגאון רבי **חיים סרנא** זצ"ל, לימים ראש ישיבת חברון גאולה. בהזמנות העלה רבי חיים זיכרונות מימי בחרותו בלומז'ה, ודיבר בהפלה אודות הקבוצה המיוחדת שהיה חלק ממנה. לדבריו, מֶרֶן שליט"א היה בין האריות שבחבורה וכולם ידעו כי רבי גרשון בקי בשלושת רבעי ש"ס בעל פה מילה במילה. הוא היה אז בחור צעיר, כבן שמונה עשרה בלבד!

על האווירה המיוחדת ששררה בלומז'ה, תמיד מציין מֶרֶן שליט"א את מתיקות לימודו של מֶרֶן הגאון רבי **שמואל רזובסקי** זצ"ל, עד כי העוברים ושבים ברחובות פתח תקווה היו נעצרים לשמוע את קול לימודו של רבי שמואל הבוקע מתוך בית המדרש. "רתוקים היינו למקומותינו לשמוע את מתיקות לימודו" - תיאר.

למקורבו הגאון רבי **דניאל יעקובוביץ** שליט"א, ראש ישיבת 'נחלת בנימין', התבטא מֶרֶן שליט"א: "בלומז'ה הסדרים היו מתחילים בדיוק רב, אם סדר ב' התחיל בשעה שלוש וחצי אז היינו בשעה שלוש וחצי, לא היה חכמות". עוד סיפר לו מֶרֶן שליט"א: "בישיבת לומז'ה, היה חדר סמוך לבית המדרש, שלא היה פתוח לבית מדרש, שם היו לומדים הצוות של הישיבה. כנראה הם סברו שלפעמים לא טוב לתלמידים שראשי הישיבה יהיו מצויים כל הזמן בבית המדרש, זה עלול להלחיץ את הבחורים".

מֶרֶן שליט"א רגיל לספר על אחד האריות שפיארו את היכלה של לומז'ה, הלוא הוא הגאון רבי **משה שמואל שפירא** זצ"ל, לימים ראש ישיבת 'באר יעקב', שנמנה על אחד מבחירי בני הישיבה. בשיחתו סיפר פעם כי במוצאי יום הכיפורים מיד לאחר סיום תפילת ערבית כשלא היה אף אדם בבית המדרש של הישיבה כבר נשמע קולו של רבי משה שמואל מתננן בהיכל הישיבה בקול רם... כי ברגע אחד הספיק רבי משה שמואל לאכול בסיום התענית ולשוב לתלמודו. בהספדו של מֶרֶן שליט"א על רבי משה שמואל אמר שכבר בישיבת לומז'ה היה רבי משה שמואל אדם גדול בכל התחומים.

רבי יעקב זצ"ל סיפר פעם (להרב יעקב הייזלר, 'המבשר' התורני, עשי"ק מטות כ"ג תמוז תשע"ו), כי הוא זוכר מקרה מופלא שאירע בישיבה, כאשר המשגיח הגה"צ רבי **אליהו דושניצר** זצ"ל, קרא פעם לשני תלמידי הישיבה; הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצ"ל ויבדל לחיים טובים מֶרֶן שליט"א, והטיל עליהם מצוה חשובה. לנסוע לשכונת "בורכוב", היכן שממוקמת כיום העיר גבעתיים, ולעבור מבית לבית ולקבוע בהם מזוזות. רבי אליהו צידס בשק עם מזוזות והדגיש שיקבעו מזוזות רק לאלו שיחפצו בכך, ואכן אישיותם הקורנת עשתה את שלה. רק מעטים שונאי דת מוצהרים סירבו, וכל היתר נענו בחיוב, והיו כאלו שגם חפצו לשלם ונענו בשלילה. סופו של דבר היה קידוש ה' והמזוזות נקבעו. מאוחר יותר התבטא רבי אליהו כי הטיל את המשימה דווקא על שני הבחורים הללו, כי היה סמוך ובטוח שהשניים לא יפסיקו מלימודם גם כשהיו עסוקים במצוה זו. מֶרֶן שליט"א כששמע עובדא זו מפי אחד

בבית אולפנא רבתי – ישיבת פוניבז'

ודקותיו נמדדים בקפידה, מחשב גם עתה בפתחם של ימים אלה את אשר לפניו. היה זה בימי בחרותו של מרן שליט"א, עוד כשבועיים יחול ערב פסח, וחובה עליו להתענות תענית בכורות או לערוך סיום מסכת. אלא שבסדר לימודו המיוחד אחז הוא במסכת חולין קרוב לדף ל'. הוי אומר שעדיין חסרים לו למעלה ממאה ועשרה דפים עד לסיום במסכת. מאה ועשרה דפים במסכת חולין הם מבצע כביר, כשפסק הזמן הוא סך הכל שבועיים. מורכבותו של מבצע זה גדלה עוד יותר, אם אין מתכננים ללמוד דפים אלו בסדרים קבועים, אשר הוקדשו זה מכבר ללימודים אחרים. במשך שבועיים אלו, אזור מרן שליט"א כגיבור חלצו ולמד את מאה ועשר הדפים במסכת חולין, שלא על חשבון סדרי הלימוד הקבועים. בערב פסח זכה מרן שליט"א לערוך סיום על מסכת חולין, כשעשרות שעות של לימוד תורה מתוספות אל השמחה המיוחדת הזאת. (כששאל על כך את מרן שליט"א אחד התלמידים, מיד הוא המעיט בערך הסיפור, באומרו: "היה זה רק גמרא רש"י בלי תוספות").

בשיעור יומי חורף תשע"ג סיפר מרן שליט"א כי בעת שלמד בישיבה בבחרותו, ניצלו הבחורים את הזמן עד תום. עד שבחדר האוכל היו מדברים אך ורק בלימוד.

עוד על גודל שקידתו העצומה, העידו חבריו לספסל הלימודים באותם שנים, כי בשולחנו של מרן שליט"א בחדר האוכל ישב גם הגאון רבי **יששכר מאיר** זצ"ל, לימים ראש ישיבות הנגב. בין מרן שיבדל לחיים טובים לבין רבי יששכר נרקם קשר תורני חם במיוחד. רבי יששכר היה נוהג להעלות נושא תורני, ומרן שליט"א הביא מידיעותיו הנרחבות להקשות ולהרחיב את הסוגיא, והקולות עלו והתנשאו בכל חלל חדר האוכל. פעם אחת פתח רבי יששכר מאיר ואמר: "כתוב ברמב"ם כך וכך". מרן שליט"א השיב בתוקף: "אין רמב"ם כזה! כך לא כתוב ברמב"ם!". בלהט הויכוח שכחו השניים היכן הם נמצאים, לא רעבו ללחם ולא מצאו למים כי אם לשמוע את דבר השם, ועד שלא הושרו ההדורים הם לא טעמו דבר. בינתיים מנות האוכל התקררו, עד כי לא נותרה ברירה אלא לקום ולהביא רמב"ם לחדר האוכל. לסיפור זה היה מוסיף רבי יששכר מאיר בענווה והכנעה: "כמוכן שרבי גרשון תמיד צדק, אך בסופו של ויכוח, האוכל כבר היה קר!..." (מתוך הספר 'משולחנם').

מרן שליט"א היה נוהג לומר ברכת המפיל שבקריאת שמע שעל המיטה עוד בעודו בהיכל הישיבה, מיד כשסיים את הסדר בלילה, כדי לא לדבר כלל דברים בטלים קודם השינה. [ברוב ענוותנותו מזכיר מרן שליט"א ענין זה בשיחותיו, שכן היו נוהגים בחורים מופלגים בישיבה, כשבידוע שכן היתה הנהגתו האישית].

על גאונותו המופלאה של מרן שליט"א, ועל כושר תפיסתו וקליטתו החדה שהוכר באופן בולט ונדיר כבר בימים ההם, העיד גיסו וידידו מנוער הגאון רבי **יוסף דיסקין** זצ"ל, כי הוא זוכר שהיה עומד סמוך למרן שליט"א בעת שיעוריו הסוערים של רבי שמואל רוזובסקי. רבי שמואל כדרכו היה מנחית שאלה חזקה לחלל האויר, וכל בית המדרש נעשה כמרקחה. מרן שליט"א שעמד סמוך אליו היה לוחש באוזנו: "מסתמא לפי המהלך של רבי שמואל בסוגיא פלונית ולפי הסגנון שלו בענין אלמוני, מן הסתם התירוץ שלו יהיה כך וכך", והנה כעבור דקות אחדות אכן נוכחתי לראות שמרן שליט"א קלע אל המטרה מבלי להחטיא, רבי שמואל אמר בדיוק את התירוץ ששיער מרן שליט"א שיאמר. ובעוד התלמידים מתווכחים על הבנת התירוץ, כבר היה לוחש מרן שליט"א באוזני: "הרי אנחנו

הישיבה נפתחה ביום ב' כסלו תש"ד, בתחילה בבית הכנסת הותיק 'הליגמן' בבני-ברק. הקבוצה הראשונה מנתה שבעה בחורים בלבד; רבי גרשון אדלשטיין, רבי יעקב אדלשטיין, רבי אורי קלרמן, רבי חיים פרידלנדר, רבי יהודה פראנק, רבי חיים גריינמן ועוד בחור שפרש בשלב מסוים. באותם ימים מרן הגאון רבי **דוד פוברסקי** זצ"ל עוד מסר שיעורים בישיבת 'תומכי תמימים' בתל-אביב. שם למדו אצלו כמה תלמידים חשובים, ביניהם הגאונים; רבי יחיאל צוקרוב, רבי יוסף דיסקין, רבי מרדכי שלמה ברמן ועוד, וכאשר הגיע רבי דוד בחודש חשוון תש"ה לכהן בראשות הישיבה הצטרפו אליו אותם תלמידים, וגרמו לחיזוק גדול בישיבה. גם בזמן קיץ תש"ד נוספו לישיבה תלמידים מופלגים, הגאונים; רבי נפתלי נבנצאל, רבי יששכר מאיר ועוד. אז חילקו את הקבוצה לשתי קבוצות, צעירים ומבוגרים. רבי שמואל רוזובסקי לימד את המבוגרים ורבי דוד פוברסקי את הצעירים.

מכיון שעדיין לא היתה פנימייה מסודרת עבור התלמידים, הם היו מתפזרים בסוף היום לבתים שונים ברחבי העיר, ללון את שנתם הקצרה. האב רבי צבי יהודה ביקש ממרן ה'**יחזון איש**' זצ"ל שידאג עבור בניו לבית טוב ואיכותי לישון בו. ה'**יחזון איש**' בא בדברים עם הרב מפוניבז' זצ"ל, והוא שכר חדר בדירתו הצנועה של מרן הגאון רבי **מיכל יהודה ליפקוביץ** זצ"ל, ברחוב וילקומיר הסמוך לישיבה. במהלך כל השנים סיפרו האחים בערגה על אותה תקופה בה זכו לשהות במחיצתו של רבי מיכל יהודה. על טוהר ליבו, על גודל שקידתו והתמדתו לילה כיום. רבי מיכל יהודה עמל אז על הוצאת ספרו 'עומק השער', ותמיד שהיו קמים באמצע הלילה, באיזו שעה שתהיה, מצאו אותו שקוע עמוק בכתובה. המחזה הזה של שקידה והתמדה דחפה אף אותם לגדולות, ונסכה בהם שאיפות.

ידידיו מאותה תקופה מעידים על גודל ניצול הזמן שהקפיד בה מרן שליט"א בכל מאודו בלילות שבת. בבחרותו כאשר עברו התלמידים לפני ראשי הישיבה לאחל להם את ברכת השבת והשתרך תור ארוך בין ספסלי בית המדרש. מרן שליט"א לא נתן לזמן זה לחמוק תחת ידו, פרש לקרן זוית ולמד עד רגעים אחדים לפני שנגמרו הבחורים, אז היה קם ממקומו ונעמד בתור. הוא קבע סדר מיוחד ללמוד בזמן זה, את סדר טהרות. לימים נודע, כי אכן את בקיאותו הגדולה בסדר טהרות, רכש בזמן לא זמן זה.

כך גם לאחר שהתמנה מרן שליט"א לר"מ בישיבה, בעת שהבחורים עוברים לאחל את ברכת השבת לאחר תפילת מעריב בליל שבת, הוא מאיר פנים ומנענע בראש כנגד המברכים, אך שפתותיו מרחשים כל העת בדברי תורה. כך גם במסיבות ובכינוסים שנערכו בישיבה הקדושה, חס מרן שליט"א על זמנו, ומוציא מכיסו ספר קטן, על פי רוב משניות ולומד בשקידה ובשקיעות רבה. כך גם כשנוסע ברכב, בדרכים ובהלוויות, מוכר המחזה לרבים כיצד מרן שליט"א מנצל כל רגע ולומד במשניות. לפלא הנהגתו תדיר שתוך כדי שנכנס אל הרכב, כבר מוציא המשניות ומיד מתחיל ללמוד.

בשל הערכה הרבה שרחשו ראשי ובני הישיבה למרן שליט"א, כבר בתור בחור הכתירו אותו בתואר "רבי גרשון", כך היה נישא שמו בהערצה, כמושג בישיבה. על התמדתו ושקידתו העצומה של מרן שליט"א בישיבה בימים ההם מסופר סיפור מדהים: היה זה ערב ראש חודש ניסן, עוד מעט קט יצאו בני הישיבות לפגרת פסח. ימי בין הזמנים ממשמשים ובאים. מי אשר שעותיו

הנוכחים: "הלוא כבר שישים שנה שדמותו של רבי גרשון עומדת לנגד עינינו!"

[כאן המקום לציין, כי בשנת תשע"ד הלך מרן שליט"א לבקש מרבי דב לכהן כחבר בועד הישיבות, וסירב בתוקף, אך לאחר שהפציר בו מרן שליט"א במשך שעות שלמות נאות לכך. תוכן שיחתם עסקה ביסודות ההנהגה ועוד דברים העומדים ברומו של עולם. בשנים האחרונות מורה רבי דב לכמה וכמה גדולי תורה ועסקנים כי הסיעתא דשמיא שיש בכל דור למנהיג, נמצא היום אצל מרן שליט"א, ומסרב בתוקף לחתום על מכתבים קודם שיחתום מרן שליט"א, ומבקש לשמוע את דעתו בכל ענין].

אחד מוטיקי תלמידי הישיבה סיפר, כי בשנים הראשונות להקמתה, הגיע הרב הראשי, הגאון רבי **יצחק איזיק הלוי הרצוג** זצ"ל לביקור, וכובד למסור שיעור כללי בהיכל הישיבה, השיעור נסוב על עניני קדשים הסבוכים. מרן שליט"א שאל במהלך השיעור כמה שאלות, כשלאחר השיעור שאל הרב הרצוג בפליאה את אחד מראשי הישיבה: "מי הוא הצעיר הזה שידוע כל כך טוב קדשים?"

עוד ביקור מפתיע שאירע בישיבה בימי הבראשית שלה, מסופר בהגדה של פסח "ישועות מלכו", על **הרבי בעל ה"ישועות משה" מויזניץ** זצ"ל (עמוד 77-78): כאשר נפטר הרבי מויזניץ זצ"ל הורה יבדל לחיים טובים מרן שליט"א לבני הישיבה לצאת להשתתף בהלוויה מדין תלמיד חכם, וסיפר כי בשנותיה הראשונות של הישיבה ישבו כמה בחורים ולמדו, כשלפתע נכנס יהודי מבוגר פליט שואה שעשה רושם שהוא בר אוריין, והתחיל לשוחח עימם בסוגיות שונות בש"ס, כשהוא עובר מענין לענין וממסכת למסכת. מובן שהבחורים שלטו במסכתות הישיבתיות ובסוגיות הנדונות בהן בלבד, ופחות במסכתות ובסוגיות אחרות. אך האורח הפטיר לעברם בנימת תוכחה: "האם לכך יקרא לדעת ללמוד? הלוא אצלנו בישיבת ויזניץ היה בחור, אחיין של הרבי בעל ה'דמשק אליעזר', שכבר בגיל שש עשרה ידע היטב את כל הש"ס עם המהרש"א בעל פה". למפרע התברר כי היה זה בנו של הרבי מויזניץ, ששימש בזמנו כרב השיכון. מרן שליט"א התפעל ממנו עד מאד!

וטיקי בני הישיבה זוכרים עוד דמות מיוחדת, תלמיד חכם מופלג ובר אוריין שהיה בא לעיתים תכופות לישיבה ומשוחח ארוכות עם מרן שליט"א בדברי תורה לאחר התפילה, הוא הגאון רבי **מרדכי מן** זצ"ל, ראש ישיבת 'בית הלל'. זכור בעיקר המחזה שהם מעיינים רבות בספר 'שערי יושר', בנסיון לרדת לסוף דעתו ולעומק כוונותיו של רבי שמעון שקאפ...

אחד הסיפורים העוצמתיים במיוחד שסופר על מרן שליט"א מימות בחרותו, וזכור באופן טראגי בקורות ימי הישיבה, הוא הסיפור שאירע באותו ליל שבת כואב. הבחורים התעוררו לפנות בוקר לקול רעש של יריה שפילחה את האויר, היה זה קול שנשמע מכיוון המכבסה הממוקמת בתחתית הבנין. הבחורים הציצו בין סדקי התריס, והבחינו ברוצח ערבי שפל היוצא במנוסה מחדר המכבסה. דקות אחדות לאחר מכן נראתה הכובסת האומללה מדדה בחצר, ובטרם סיפק היה בידם לעשות משהו היא נפלה מתבוססת בדמה, ונפחה את נשמתה. התברר למפרע כי הערבי הסתנן חמוש אל המכבסה במטרה לגנוב מוצרי מתכת, וכשהתעוררה הוא ירה בה למוות.

בעוד הבחורים היו אחוזי הלם, מפוחדים ומבועתים, ואף אחד מהם לא ידע להיכן מתכנן אותו רוצח להגיע כעת, היה בחור אחד שרוח אחרת היתה עימו, הזדרז להתלבש

מכירים את המהלך של רבי שמואל, לפי זה מסתמא הוא יביא ראיה משם", וכפי שאמר מרן שליט"א כך היה. זה לא היה באופן חד פעמי, אלא כמעט באופן קבוע. מרן שליט"א ידע לכוין לדעת רבי שמואל בצורה מדהימה ומעוררת השתאות.

מרן שליט"א היה משוחח בלימוד על בסיס קבוע עם רבי שמואל. לבני הישיבה הותיקים זכור במיוחד יסוד אחד שהשמיע באוזני רבי שמואל בעת טיולם ברחובות בני-ברק, שרבי שמואל קלסו ושכחו ברבים לא אחת. הוא היה אומר בחיבה לבני הישיבה: "את היסוד הזה שמעתי מרבי גרשון ליד המעבדה של פלקמן... שם הוא האיר את עיני בעיני הזה".

באחת השנים הראשונות למינויו כמגיד שיעור בישיבה, נערכה מסיבה של מצוה. מרן שליט"א התיישב כדרכו בצד המזרח בקצה. רבי שמואל ראה היכן מרן שליט"א התיישב, הוא קם ממקומו פניה מקום בסמוך אליו והתיישב. לחדי עין שהבחינו בכך הטעים רבי שמואל: "הרי רבי גרשון הוא צדיק יסוד עולם... אוף עם שטייט דאך די ועלט". (הגאון רבי יהושע מישקובסקי שליט"א שמע זאת מפי הגאון רבי משה חיים קרלינשטיין זצ"ל, שנוכח שם בשעת מעשה).

מספר הגאון רבי **זאב פהן** שליט"א, מראשי ישיבת 'מאור התלמוד' ברחובות, כי בזמן שלמד בישיבה למד חברותא עם רבי שמואל. כשסיימו את תקופת לימודם המשותף ביקש רבי זאב מרבי שמואל שימליץ לו על חברותא נאותה עימה הוא יוכל לגדול בתורה כראוי. השיב לו רבי שמואל: "תנסה לקבוע חברותא עם רבי גרשון, אני מאוד אוהז ממנו".

אחד הביקורים שנחרטו בציפורן שמיר בתולדותיה של ישיבת פוניבז', היה ביקורו בישיבה של מרן הגאון רבי **אהרן קוטלר** זצ"ל. על פי בקשת מרן הרב מפוניבז' זצ"ל, הוא מסר שיעור כללי בישיבה על הסוגיא הנלמדת, בחריפות גדולה, בלהט אש יוקדת ובסערה גדולה כדרכו. מרן שליט"א שהשתתף בשיעור היה נמוך לכן עמד על קצות הרגליים והיטה את אוזניו להקשיב לשיעור, ומפעם לפעם בשקט הוא המשיך הלאה, כל דבר שאמר רבי אהרן הוא הבין מה יאמר בדיוק אחר כך. רבי אהרן אמר את הקושיא ומרן שליט"א כבר ניחש את התירוץ. והנה למרות שרבי אהרן היה מאד ביקורתי בשיעור, לפתע הוא הצביע לעברו של מרן שליט"א, ואמר: "קא! ער חאפט, ער חאפט די זאך". [הא! הנה הוא תופס, הוא תופס את הענין!]. כך העידו שלושה מוטיקי תלמידי הישיבה; הגאון רבי **יחיאל צוקרוב** זצ"ל, שישב סמוך למקום עומדו של מרן שליט"א בשיעור, הגאון רבי **יוסף דיסקין** זצ"ל, והרה"ג רבי **יצחק לבא** זצ"ל.

מרן הגאון רבי **דב לנדו** שליט"א, ראש ישיבת סלבדקה, מספר כי בימי בחרותו כשלמד בישיבה, בעת שהיתה מתעוררת לו שאלה בסוגיה, לא היה מעיז לגשת מיד אל מרן שליט"א מאחר והיתה לו כלפיו יראת הכבוד, אלא קודם הלך להציעה בפני אחיו רבי יעקב אדלשטיין ושוטח בפניו את הדברים, ורק אם מצאו הדברים חן בעיניו והביע דעתו כי אכן השאלה ראויה להישאל, פנה להציגה בפני מרן שליט"א, כדי לקבל עליה תירוץ טוב...

בשנות המחלוקת בישיבה כינס פעם מרן הגראי"ל זצ"ל כמה מזקני תלמידי החכמים בוגרי הישיבה, ביניהם הגאונים; רבי נפתלי נבנצאל, רבי שמואל איינשטיין, רבי בן ציון פלמן זצ"ל, ולהבחיל"ח רבי דב לנדו ועוד, בכדי לדון עמם על הענין. בתוך הדברים נרעש רבי דב ואמר בפני

להשאיר אדם מת ללא שמירה". הוא יצא לבדו אל החצר הדוממת והשוממה, אל החושך ואל הפחד ועמד באישון ליל יחיד סמוך לכובסת המנוחה, עד שבאו לפנותה. (מתוך הספר 'משולחנים').

במחיצת מרן ה'חזון איש' זצ"ל

הלא הם האחים הגאונים רבי יעקב ויבדלחט"א מרן שליט"א.

בהקדמת הספר 'יהוד צבי' מובא כי בתחילה חשב רבי צבי יהודה, כי אינו נוהג כשורה בכך שאינו שולח את בניו ללמוד בישיבות אלא מלמדם באופן פרטי בביתו. אולם כאשר הפנה את השאלה ל'חזון איש' ולמרן הרב מבריסק, שניהם השיבו בסגנון דומה, כי אדרבה הוא נוהג טוב בכך שהוא עצמו מלמד את בניו, וראוי הדבר שימשך. מאוחר יותר, לפני שנסעו האחים הגדולים ללמוד בלומז'ה, התבטא ה'חזון איש' באוזני מרן שליט"א באורח נדיר בביתו מפליא: "הן את דרך הלימוד הנכון כבר קיבלתם מאביכם, מעתה מוטל עליכם להיזהר רק לא לסטות ממנה".

הרה"ג רבי אברהם רייסנר זצ"ל שזכר את מרן שליט"א מאותן תקופות, מציין כי היה זה מרן שליט"א שזירז את הבחורים ליצור קשר עם ה'חזון איש' ולנצל את הזכיה הגדולה לשהות במחיצתו. הוא היה רגיל לומר לחבריו וידידיו בני הישיבה את המשפט הבא: "מי שלא יצור קשר עם ה'חזון איש' בוודאי עוד יתחרט על כך בעתיד". כשאמרו זאת למרן שליט"א הוא הגיב כי היה זה דוקא הרב מפוניבז' שדחף את הבחורים ללכת לדבר בלימוד עם ה'חזון איש'.

אנקדוטה מעניינת מספר לנו אחד התלמידים הקרובים של מרן שליט"א, כי לפני שנים שמע ממרן שליט"א כי לדבר בלימוד עם הרב מבריסק היה זה עבורו חוויה מאוד נעימה ונוחה, ואילו עם ה'חזון איש' לדבר בלימוד היה נגרם לו מזה מתח ופחד. התלמיד התפלא ושאל: "ילמדנו רבינו, הנה זה נכון שאני לא ראיתי לא את ה'חזון איש' ולא את הרב מבריסק, אבל ממה שקראתי ושמעתי, ובתוך עמי אנוכי יושבת, הדבר מצטייר בדיוק להיפך. הרב מבריסק הצטייר בעיני העולם כקפדן יותר בגלל האווירה הרצינית שהשרה סביבו, ואילו ה'חזון איש' הצטייר כסבלני ונח יותר? ואילו אתם אומרים להיפך?". השיבו מרן שליט"א בחיך: "נו! שוין, אתם לא תבינו, זה בכלל לא היה כך. נו! שוין, לא משנה".

ה'חזון איש' מצידו הראה אותות אהבה והערכה יוצאים מן הכלל כלפי מרן שליט"א. מביטויים שונים שהשמיע כלפיו ניתן ללמוד כי כבר אז ייעדו לגדולות. הגאון רבי **שרגא וילמן** זצ"ל מארה"ב, היה רגיל לומר: "היתה לנו קנאה גדולה ברבי גרשון, בסך הכל הוא היה אז בן גילנו, וכאשר ה'חזון איש' שוחח עמו בלימוד הוא הראה לו תוך כדי השיחה גילויי חיבה נדירים, הרבה לטפוח על שכמו שוב ושוב... ומי שהכיר את ה'חזון איש' ידע כי זה לא היה מצוי אצלו כלל".

מרן **הגראי"ל שטיינמן** זצ"ל התבטא לא אחת כי ה'חזון איש' הפליג עד מאוד בשבחיו של מרן שליט"א. ופעם קילסו בשבח כזה: "רבי גרשון ער איז האמת'ער למדן". הגר"ח מישקובסקי שליט"א והגרמ"ב זילברברג שליט"א שמעו מפי הגראי"ל: "ה'חזון איש' אמר לי שרבי גרשון למדן ובקי גדול, אך הוא מסתיר זאת". [הוא הוסיף להגר"ח מישקובסקי: "כעין זה ניתן לראות על בנו רבי צבי יהודה, שהוא מסתיר את הלמדנות שלו"]. עוד סיפר הגראי"ל כי ה'חזון איש' שלח את אחד מקרובי משפחתו לשמוע שיעורים ממרן שליט"א בישיבת פוניבז', כשהוא

ויצא מיד החוצה, היה זה מרן שליט"א. הוא הסביר לחברים כי הוא מוכרח לצאת כעת החוצה. הם הזהירו אותו על חומרת הסכנה, אך הוא בשלו. "אין ברירה! חייבים!" כשהוא הטעים: "הלכה פסוקה היא שאסור

אבי מרן שליט"א, הגאון רבי **צבי יהודה אדלשטיין** זצ"ל, נמנה על מקורביו הגדולים של מרן ה'חזון איש' זצ"ל, והיה נוסע פעמים רבות לפקוד את מעונו הדל, לברר ענייני הלכה וליטול ממנו ברכה, עצה ותושיה.

ההיכרות הראשונה שלו עם ה'חזון איש' היתה בעקבות מעשה שהיה: באחד הימים הבחין רבי צבי יהודה בבית-הכנסת בספר 'חזון-איש' על אחת המסכתות, אך לא היה רשום בו שם המחבר אלא רק זאת שהרב שמואל גריינמן עוסק במכירתו. עיקר הספר לא עסק במסכת זבחים אבל היו שם כמה דפים על סוגיות זבחים, בה עסק רבי צבי יהודה עם בניו באותה תקופה. הוא ראה איך הרב המחבר מביא קושיא של רבי עקיבא איגר ומיישבה, הוא התפעל מאד מדברי החידוש בכל העניינים שם, והפטיר בהתלהבות: "הנה תלמיד חכם שלא לפי המושגים שלנו בכלל...". הוא הלך לברר ולשמוע איך הגיע הספר לארון בית המדרש, והגבאי סיפר לו כי בא לכאן יהודי עם ספרים, וסיפר כי בבני ברק מתגורר יהודי צדיק שלומד תורה כל היום ואין לו מה לאכול, אז קניתי ממנו את כל שלושת הכרכים של הספר... רבי צבי יהודה לא שקט וברר לזהותו, ומאז נסע פעמים רבות אליו.

מסופר כי פעם הגיעה זוגתו הרבנית מרת רחל ע"ה אל ה'חזון איש' לשאול שאלה הלכתית כל שהיא, הנוגעת לענייני בדיקות רפואיות על פי ההלכה, השיב לה ה'חזון איש': "מה שבעלך יפסוק מקובל עלי, הוא גדול בתורה ואפשר לסמוך עליו". כמו כן מינהו ה'חזון איש' להורות בדיני חושן משפט הלכה למעשה, כשהוא מתבטא: "הרי הוא מן היחידים הראויים להורות על פי דין תורה גמור".

הפעם הראשונה שביקר מרן שליט"א בבית ה'חזון איש' היה זה בשנת תש"ב, כשבא יחד עם אביו ואחיו רבי יעקב. כשנכנסו שאל אותם ה'חזון איש', האם עדיין עוסקים הם במסכת יבמות בלימודם המשותף? ורבי צבי יהודה הביע את התפעלותו באוזני ה'חזון איש' על זכרונו, ואמר: "רק פעם אחת אמרתי לכם שאנו לומדים יבמות ואתם זוכרים עד עתה?...!". ה'חזון איש' חיך, וכדרכו השיב תשובה מלאה שמחה: "אמנם אתה אמרת לי זאת פעם אחת, אולם מי יימר לך כמה פעמים אני חזרתי על דבריך לעצמי כדי שאזכור?!".

רבי יעקב סיפר, כי באותו הביקור נוכח ה'חזון איש' לראשונה בחריפות שכלו של אחיו העלם הצעיר העומד לפניו. מרן שליט"א שאלו שאלה חזקה בסוגיא בה עסקו, ועל פני ה'חזון איש' היה ניכר הנאה וקורת רוח, הן מעצם הקושיא והן מהבהירות שהציג מרן שליט"א את הדברים. בסיום השיחה הורה לאביו רבי צבי יהודה: "המשך ללמוד בצורה הזאת".

הקשר בין ה'חזון איש' ולהבדיל בין חיים לחיים מרן שליט"א הלך והתהדק עם הגיעו ללמוד בהיכל ישיבת פוניבז' בבני-ברק, נפשו נקשרה בנפשו של ה'חזון איש', והרבה לפקוד את ביתו. הוא הרבה לשוחח עימו בלימוד בקביעות, הציע בפניו את שאלותיו וספיקותיו, וסתם כך החכים מהשהות במחיצתו בהנהגה והשקפה. היו תקופות שהיה מרן שליט"א פוקד את מעונו של ה'חזון איש' לעיתים תכופות ממש – מספר פעמים בשבוע. הגאון רבי **משה שטיגל** שליט"א, שהתגורר בשעתו סמוך ל'חזון איש' העיד כי היו שני בחורים שבאו אליו כמעט מידי יום,

מתבטא: "אצלו אפשר לקבל בלומדות ובהבנת התורה". גם מרן הגאב"ד הגר"נ קרליץ שליט"א, אחיינו של היחזון איש, העיד כי ראה בעצמו בכמה הזדמנויות שונות כיצד היחזון איש נוהג רחשי כבוד במרן שליט"א באופן מיוחד יותר מן הרגיל אצלו.

הגאון רבי בן ציון פלמן זצ"ל, רב קהילת ינחלת משה, אמר פעם לנכדו בעת שהחל ללמוד בישיבה אצל מרן שליט"א כי כדאי לו לנצלו כמה שיותר. בהטעימו: "הייתי פעם אצל היחזון איש בעת ששוחחו עמו בלימוד שני בחורים, בחור פלוני וכן מרן שליט"א. על הבחור הראשון הגיב היחזון איש: 'הוא אומר יפה', ואילו על מרן שליט"א הוא הגיב: 'הוא אומר טוב מאד...'".

סח לנו אחד מוטיקי תלמידי הישיבה, הרב מאיר וונדר שליט"א, כי אחד ממכריו היה בחור חלש מעט מכמה בחינות, והתקשה להתקבל לישיבות. בתחילה ניסה היחזון איש לסדר לו ישיבה מסויימת, אך הניסיונות לא צלחו. אז התערב בענין המשגיח הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל, וביקש ממרן שליט"א לקבלו לשיעור. היחזון איש שמע את ההצעה והמליץ על כך בחום. מרן שליט"א הכניס בו שאיפות גדולות, העמידו על רגליו עד שהתעלה רבות ונעשה לתלמיד חכם מופלג. כיום הוא מרביץ תורה חשוב, ואת סיבת צמיחתו הרוחנית הוא תולה בזכות מרן שליט"א.

בהזדמנות אחרת, בעת שהגיע בן ישיבה למעונו של רבי יעקב להתברך לקראת כניסתו לישיבת פוניבז', אמר לו רבי יעקב: "יש לך זכות ללמוד אצל אחי רבי גרשון! אני שמעתי את היחזון איש אומר עליו כי הוא ראוי להיות מוסר התורה".

גם מרן הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל שחללנו בתקופה ששמע שיעורים אצל מרן שליט"א, כי היחזון איש שלח בחורים מבני משפחתו ללמוד אצלו, תוך שהוא מציין בהתפעלות, כי מרן שליט"א היה אז צעיר ממנו!

הגאון רבי ישעיהו פיינער זצ"ל, מרבני העיר 'כפר סבא', העיד כי מרן היחזון איש אמר לו פעם אודות מרן שליט"א: "ראוי לבקש ממנו ברכה".

כידוע, כבר בהיות מרן שליט"א בחור צעיר לימים, בחר בו היחזון איש לשמש כבעל תוקע במניינו הפרטי שהתקיים בביתו. עובדה שהעידה ברבים עד כמה היחזון איש סומך עליו.

מסופר, כי באחת השנים התרחש אירוע יוצא דופן, כאשר אחד המתפללים בחדר חשש כי אחת התקיעות נשמעה שלא כהוגן, ושלא לפי מיטב ההידורים. הוא סימן באצבעותיו ובהבעות פניו כלפי בעל התוקע לשוב ולתקוע שנית. קהל המתפללים המצומצם הביע פליאה שקטה

לשמע בקשתו המיותרת של הלה, אך מרן שליט"א מחל על כבודו ומיהר לחזור על התקיעות.

עם סיום התפילה ניגש אחד המתפללים אל היחזון איש והעיר בפניו על התקיעות הבלתי מתבקשות שנאלץ נאמנו בעל התוקע להשמיע. "רבי גרשון", הגיב היחזון איש כשפס חיוך על שפתיו, "הוא בעל מוס". למרבה הפליאה וההשתוממות, הוא הוסיף מיד: "כן, יש לו מוס! הוא חזר על התקיעות למרות שלא היה צורך בדבר, זאת משום שאין לו את הישמינית שבשמינית של גאוה הנצרך לה תלמיד חכם...". [כוונת היחזון איש היתה לדברי חז"ל (סוטה ה, א): "תלמיד חכם צריך שיהיה בו שמינית שבשמינית שבגאוה", ולמרן שליט"א ברוב ענוותנותו אין בו אפילו אותה שמינית]. (מתוך הספר 'משולחנס').

בשנים האחרונות כאשר שמע מרן הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל, את הסיפור, נענה ואמר: "מָעַן זָעַט דָּאס בחוש..." ["הרי רואים זאת בחוש"].

אגב, סח לנו אחד מבאי ביתו של היחזון איש, כי פעם הוא סר למעונו ואחד הנמצאים בבית שפך לפני היחזון איש את ליבו, כי יש לו חלישות-דעת ממרן שליט"א, כיון שאף על פי שהוא עוסק רבות בעבודת המידות, עם כל זה אינו מצליח להיות עניו כמותו. השיבו היחזון איש: "נו רבי גרשון הרי הוא בעל מוס, אין לו אף לא את השמינית שבשמינית!". כך שאת המשפט המופלא הזה אמר היחזון איש יותר מפעם אחת.

אחת ההנהגות שרגיל מרן שליט"א לספר שראה אצל היחזון איש ואימץ אותה לעצמו, היא הקפדתו של היחזון איש לא להעביר ספרים על גבי שולחן שיש בו מאכלים. משום מעשה שהיה: פעם אחת כשהגיע מרן שליט"א לבית היחזון איש הוא שכב במיטתו, וסמוך למיטה היה שולחן ובו מאכלו של היחזון איש. בתוך כדי השיחה שעסקה בעומק הסוגיות ביקש היחזון איש לעיין בספר פלוני, קם מרן שליט"א להביא עבורו את הספר. כשחזר והחל להעבירו מעל גבי השולחן, הזהירו שחלילה לא יעביר את הספר מעל המאכלים, שמא תיפול תולעת על האוכל. מאז, במשך כל השנים מקפיד מרן שליט"א עד מאוד שלא יהיה על השולחן ספרים, ואפילו ברכון, בעת האוכל.

אחד התלמידים הוסיף לספר לנו, כי לפני מספר שנים הגיע למרן שליט"א אב עם בנו שנעשה בר-מצוה, ומרן שליט"א התכוין להביא לנער ספר כדורון דרשה. כאשר הביאו את הספר על השולחן כדי לכתוב עליו הקדשת ברכה לפתע נפלה תולעת מהספר. כשראה זאת מרן שליט"א שמח שמחה גדולה, ואמר לבני הבית בחזונו: "הנה היחזון איש צדק שיתכן ויפלו תולעים מספרים, והנה אף מספר חדש וטוב עלולה ליפול תולעת".

בברית הנישואין

[החידוש שנשא אז מרן שליט"א בשמחה הובא בשיעורי רבי דוד במסכת בבא קמא שם]. לאחד התלמידים שדיבר איתו על כך לפני שנים אחדות, אמר מרן שליט"א בענווה: "כן, לא היו לי אז חידושים".

כאשר הגיע מרן שליט"א ליחזון איש להזמין לשמחת נישואיו, שאלו היחזון איש: "באיזו שעה החופה?", השיבו מרן שליט"א כי מלכתחילה לא חשב להטריחו לבוא, וגם אינו רוצה שיפסיק ללמוד בגללו, אך רק רצה להזמין מפני הכבוד, והיחזון איש הביט בו וחיך, כאות הנאה מתשובתו, ובאמת לא הגיע. לימים התפלא מרן שליט"א בפני איש שיחו: "ומה חשב היחזון איש? וכי הייתי מטריח אותו לבוא לחתונתי, וכי אני צריך את

בשנת תש"ח הגיע הגאון רבי יהושע זליג דיסקין זצ"ל, רבה של העיר פרדס חנה, לדבר עם היחזון איש אודות שידוך לבתו הרבנית הצדקנית מרת הניא רחל ע"ה. אמר לו היחזון איש בהאי לישנא: "הרי יש לכם רק בת יחידה, ואם ירצה השם יהיה לכם רק חתן אחד, אם כן הוא צריך להיות מיוחד במינו. נו! קחו את גרשון אדלשטיין, אני מכירו היטב". ואכן השידוך יצא אל הפועל...

בשמחת האירוסין נשא החתן – מרן שליט"א דרשה קצרה, והביא ישוב על קושיא בסוגיא דמיטב במסכת בבא קמא דף ז'. מרן הרב מפוניבז' זצ"ל שנכח בשמחה אמר למרן שליט"א בתמיחה: "וכי זה מה שיש לבחיר הישיבה לומר באירוסיו? הרי הוא צריך להגיד מערכה גדולה?".

הכבוד הזה?!" [כאן ציין מרן שליט"א בענווה כי ה'חזון איש' רצה להשתתף לא בגלל חובתו הגדולה אצלו, אלא משום היכרותו עם אביו וחזונו ששימשו כרבני ערים].

ה'חזון איש' העניק לו באותה הזדמנות את ספרו על מסכת שבת, ואמר לו: "באמת הספר איננו שלי, כיון שכל הזכויות של הספר שייכות לנגיד רבי יעקב הלפרין שנדב את דמי ההוצאה. אולם היות ורבי יעקב נתן לי את רשותו להעניק את הספרים שלו במתנה לכל מי שאחפוץ, אם כן הריני נותן לך את הספר במתנה".

לרגל שמחת נישואי העניקו לו תלמידיו בני הישיבה דורון מיוחד ספר 'מנחת חינוך' עם הקדשה: "למורינו ורבינו הרב ירחמיאל גרשון אדלשטיין שליט"א ליום נישואי מאת תלמידיו בישיבת פוניבז'".

תלמידי הישיבה מאותם ימים מספרים, כי מרן שליט"א עבר בפשטות אופיינית בין שולחנות חדר האוכל, והזמין את הבחורים להשתתף בחתונה. במהלך השמחה עלה המשגיח הגה"צ רבי **אבא גרוסברג** זצ"ל על השולחן כדרכו ורקד בעליזות עצומה ששימחה את כל המשתתפים.

הגאון רבי **שמואל גפן** שליט"א, מותיקי תלמידי הישיבה, מספר כי בכל ימי השבע ברכות של מרן שליט"א אחיו הגאון רבי יעקב זצ"ל מסר את השיעור במקומו.

ביום לאחר שהסתיים השבע ברכות אמר לו הרב מפוניבז': "אתה נשאר עם הפראק בכל ימות השנה, ועולה לשבת בכותל המזרח, תבחר לך איזה צד שתחפוץ..." מרן שליט"א התיישב לצד רבו מרן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי זצ"ל, אך לאחר שנפטר אביו בשנת תשי"א עבר לצד השני, כפי שמורה ההלכה.

במחיצת מרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל

מרוצה מצורת הלימוד, וכשבא אביו רבי צבי יהודה לדבר עמו בלימוד נהנה מאוד, ואמר לו בחיך: "כבר שבע שנים אתה בארה"ק ועדיין אתה יודע ללמוד?..."

ניצל רבי יהושע את ההזדמנות ושאל את מרן שליט"א אם הוא עצמו דיבר פעם עם הרב מבריסק בלימוד? בתחילה מרן שתק, אך לאחר חצי דקה השיב: "כן! דיברתי עמו כמה פעמים ונחה דעתי, כי הרגשתי תמיד שונה מכולם בצורת הלימוד ולא היתה דעתי נוחה מכך, וכשדיברתי עמו ראיתי כי גם הוא מדבר רק על הדברים הפשוטים והברורים". [מרן שליט"א ציין אז כי הוא שם לב שבשיעוריו של הרב מבריסק השתתפו דוקא בעלי השכל הישר, גאוני מופלגים בפני עצמם; רבי חיים אהרן טורצ'ין, רבי יצחק חיים קרסניצקי ועוד, אך לא דוקא עילויים].

מרן שליט"א הוסיף לומר כי שמע מאביו רבי צבי יהודה, לאחר ביקורו בבתי מרן ה'חזון איש' והרב מבריסק כי הצד השווה שבהם, ששניהם הם אנשים רציניים החושבים על כל דבר ברצינות ובכבוד ראש.

מרן שליט"א גם זכה להתלוות כמה פעמים לחזונו הגאון רבי **יהושע זליג דיסקין** זצ"ל, שהיה איש אמונם ומקורבם של גדולי ישראל ופעל רבות לחיזוק הדת, כשהלך להקביל את פני הרב מבריסק בימי חול המועד ובהזדמנויות שונות. מרן שליט"א רגיל לספר כמה עובדות ששמע אז מפי הרב מבריסק הנוגעים להתנהלותו בענייני ציבור ובפרט בנוגע לגזירת 'גיוס בנות' ו'שירות לאומי'. אחד הדברים הלא ידועים ששמע אז בשעתו מפי הרב מבריסק, היא העובדה כי הוא (הרב מבריסק) עצמו שלח

מיד לאחר שעלה מרן **הגרי"ז מבריסק** זצ"ל לארץ הקודש, התבטא בצער לפני מרן **הגרי"ש רוזנבסקי** זצ"ל על מיעוט הלמדנים בארץ הקודש. רבי שמואל שאלו: "ומה אתם אומרים על האחים רבי גרשון ורבי יעקב אדלשטיין?" הגיב הרב מבריסק: "הם באמת למדנים!" (שמע מפיו בנו הגר"ר **מיכל דוד רוזנבסקי** שליט"א).

נשיא הישיבה הגאון רבי **אליעזר כהנמן** שליט"א, מספר בשם אביו הגאון רבי **אברהם** זצ"ל כי תקופה קצרה לאחר שאביו מרן **הרב מפוניבז'** זצ"ל מינה את הרמ"ם בישיבה; את מרן שליט"א, מרן הגר"ד פוברסקי שליט"א ולהבדיל מרן הגר"ש ברמן זצ"ל, פגש רבי אברהם את הרב מבריסק, ואמר לו: "העולם מבין את אבא שלך הרב מפוניבז', על כך שמינה את רבי בערל ורבי שלומקיה לרמ"ם [-בשל למדנותם הידועה], אבל אני דוקא מבין אותו על המינוי של רבי גרשון..."

לאחר שמונה מרן ראש הישיבה הגאון רבי **חיים שלמה ליבוביץ** זצ"ל לראשות הישיבה, הוא למד באחד מימי שני עם כמה מנכדיו. כאשר השעון הורה על השעה שש בערב, הוא סגר את הגמרא ופסק מלימודו, כשהוא מזרז את נכדיו ללכת לשיעורו הכללי של מרן שליט"א המתחיל כעת בהיכל הישיבה. לפליאת הנכדים מדוע הם צריכים בגין כך להפסיד את הלימוד המשותף עימו, אמר רבי חיים שלמה: "הרב מבריסק אמר על רבי גרשון כי הוא בחור מצוין..."

תלמידו של מרן שליט"א, הגאון רבי **יהושע מישקובסקי** שליט"א, ראש ישיבת 'אמרי משה', שמע פעם ממרן שליט"א כי כאשר הרב מבריסק עלה לארץ הוא לא היה

נובהרדוק במעלה גבעת רוקח בבני-ברק, שם כיהן היסטייפלער' כראש ישיבה, בכדי לשוחח עימו בלימוד. היסטייפלער' הראה לו תמיד אותות אהבה וחיבה מיוחדים ושוחח עימו שיחות ארוכות וממושכות.

לימים נעשה מרן שליט"א למחותנו של היסטייפלער', כאשר בנו הגאון רבי **צבי יהודה אדלשטיין** שליט"א, כיום מראשי ישיבת 'אורחות תורה', בא בקשרי שידוכין עם נכדתו, בת חתנו הגאון רבי **שאל ברוך** זצ"ל. אחד הנוכחים בשמחה העיד כי במהלכה הגיע פלוני לבקש ברכה מהיסטייפלער' שכיבד את המזרח בהשתתפותו, נענה היסטייפלער' ואמר כשהוא מחווה לעברו של מרן שליט"א: "תבקש ברכה ממנו, הוא יותר גדול ממני!". (אגב, יש וידידו משמחת חתונה זו, בו ניתן לראות בבירור כיצד עיניו הטהורות והזכות של היסטייפלער' עוקבות כל העת אחר כל פעולה שעושה מרן שליט"א).

בראשות ישיבת פוניבז'

הישיבות הקיימים רבי דוד ורבי שמואל, הוא לא נופל מהם במעלות שלו". (מתוך רשימות מקורבו רבי יצחק זמל). כך גם כתב רבי יעקב בכתב יד קודשו בפתקה בסוף ימיו בנתניה (ביום א' כ"ד אב תשע"ו) לבן משפחתו של מרן שליט"א שביקר אצלו, בזה הלשון: "הסבא שלך רבי יהושע זליג אמר לי שה'חזון איש' אמר לו שרבי גרשון לא נופל בגדלותו בתורה מרבי שמואל ורבי דוד".

רבי יהושע זליג דיסקין סייע רבות בידי הרב מפוניבז' זצ"ל בהקמת הישיבה, ביסוסה והחזקתה, ובאחד הימים אמר לו הרב מפוניבז': "בעזרת השם, בבוא העת, בלי נדר אמנה את אחד מילדיך לתפקיד באחת הישיבות שאקים אם ירצה השם". כשאירס רבי יהושע זליג את בתו מרת הניא רחל ע"ה עם יבלחט"א מרן שליט"א, אמר לו הרב מפוניבז' בחיך: "כעת נפטרתי מהתחייבותי, חתנך כבר מוסר שיעורים בישיבה".

עוד סיפר רבי יהושע זליג דיסקין לרבי יעקב אדלשטיין, כי סיפר לו הרב מפוניבז', שבזמנו כששיתף את ה'חזון איש' בתכונותיו, כי הוא ממתין שהבחורים ברוך דוב פוברסקי ושלמה ברמן ינשאו, ואז יהיו בישיבה שלושה רמ"ם מבוגרים ושלושה רמ"ם צעירים. הגיב ה'חזון איש': "את רבי גרשון אתה יכול למנות עם המבוגרים". [הגאון רבי א. ד. שליט"א שמע מפי רבי יעקב].

מרן שליט"א סיפר לא אחת על הקושי הרב שהיה בזמן ההוא להכין שיעורים, בעידן טרום ספרי המראי מקומות ושיעורי רבי שמואל: "היינו יושבים כל היום ומכניסים את השיעורים, כמעט משיעור לשיעור". הרמ"ם המעטים של אותם ימים הזיעו שעות ארוכות בניסיון לאתר את הנושאים המרכזיים בכל סוגיה, ולהכניס למסירה. "אך לפלא", מוסיף מרן שליט"א בחיך, "שאז גם הספיקו מדי שיעור להקיף חומר רב מהמקובל כיום, מה שהוסיף עוד שעות יגיעה והכנה". בני הבית מעידים כי מרן שליט"א היה מסתגר בבית לכל הפחות מהשעה שמונה בערב ועד שתיים לפנות בוקר, כשלא היה שייך להפריעו בשום דבר במהלך השעות הללו.

הגאון השקדן רבי **חיים ברמן** שליט"א מספר שבשנים הקדמוניות היה ידוע בישיבה כי לרוב מרן שליט"א מכין את השיעור עד השעה ארבע לפנות בוקר! וזו הסיבה לבעיות לחץ דם שמרן שליט"א סובל ממנה רבות.

בימי צעירותו של מרן שליט"א, פנה אליו מרן הרב מפוניבז' זצ"ל ושאלתו בפיו: "מדוע לא תאבה לערוך את חידושי תורתך בספר מסודר. הלוא סברותיך סברות

בזמנו שלח ל'חזון איש' לבקשו אם יוכל להשפיע על ראש הממשלה דאז בן גוריון בענין 'שירות לאומי', בודעו כמה השפעה יש ל'חזון איש' על אותו רשע...

פעם אחרת שמע מרן שליט"א מפי הרב מבריסק כי היתה לו טעות באבחנה על אחד הרבנים פה בארץ הקודש, וכעת הוא רואה שההסתכלות עליו היתה טובה מידי...

באחד הביקורים שוחח מרן שליט"א עם הרב מבריסק על ענין פסח מבושל אם דינו בשריפה או עיבור צורה, וביקש להוכיח בפני הרב מבריסק כי הוא טעון עיבור צורה, מדברי רש"י במסכת חולין. הרב מבריסק הורה לו להביא גמרא חולין והסביר לו בפנים את דברי רש"י בטוב טעם ודעת.

מרן שליט"א זכה לקרבתו הגדולה גם של גיס ה'חזון איש', ראש קהילות יעקב, מרן **ה'סטייפלער'** זצ"ל, כבר מימי בחרותו. מרן שליט"א היה הולך לישיבת 'בית יוסף'

מסכת הרבצת התורה של מרן שליט"א בישיבה החלה בשנת תש"ן, כשנתיים לאחר שבא לישיבה, בעודו בחור צעיר לימים. באותה תקופה החלה הישיבה לקלוט אל שורותיה מאות תלמידים חדשים, מהם בחורים ניצולי שואה, תלמידי ישיבת מונטריי בשווייץ, ילדי טהרן ועוד, שנוזקו לשיעורי עזר כדי להתאימם לרמת הלימודים בישיבה ולהכניסם להווי הישיבתי. מרן הרב מפוניבז' זצ"ל ראה צורך חיוני בהוספת אנשי צוות חדשים בישיבה, ומרן שליט"א שמיד עם בואו לישיבה קנה את מעמדו כאחד הבחורים המופלגים ביותר בידענותו ובלמדנותו המופלגת, נבחר על ידי הרב מפוניבז' כמי שמתאים לתפקיד. שם זכה להעמיד עשרות תלמידים על רגליהם שמרגישים כי הם חבים לו את כל חייהם הרוחניים. הוא החזיר בהם אהבת תורה, והפך אותם לבני ישיבה מובהקים לכל דבר.

בד בבד החל מרן שליט"א למסור 'חבורות' לעיתים תכופות בפני שאר בני הישיבה, אחת לכמה ימים, והחל משנת תשי"א התמנה על ידי הרב למגיד שיעור קבוע בישיבה, והחל למסור שיעורים יומיים, אותם לא חדל מלמסור עד עצם היום הזה, לאורך ימים טובים. אחיו רבי יעקב זצ"ל סיפר כי היה זה מרן ה'חזון איש' זצ"ל שעמד מאחורי המינוי המפתיע של מרן שליט"א, והאיץ ברב מפוניבז' למנותו כר"מ קבוע בישיבה. היה בכך משום חידוש ביחס לצוות הישיבה, מרן שליט"א היה תלמיד של ראשי הישיבה עצמם וצעיר מהם.

הגאון רבי **נפתלי נבנצאל** זצ"ל, מתלמידי הישיבה באותם שנים, הסביר מדוע נבחר דוקא מרן שליט"א לכהן כר"מ בישיבה: "אני זוכר שכשהביאו אותו לר"מ, דיברו עליו בתור אברך שידוע ש"ס בעל פה, כך דיברו בישיבה!"

רבי יעקב סיפר, שכאשר החל מרן שליט"א למסור שיעורים בישיבה למדו אז מסכת יבמות, ולאחר כמה ימים פגש את הרב מפוניבז', ואמר לו הרב בהתפעלות: "אחיך רבי גרשון מוסר את השיעורים בטוב טעם ודעת, בצורה בהירה כל כך, כשהוא רק בתחילת דרכו מחד, ומאידך עוסקים בישיבה במסכת סבוכה מאד".

רבי יעקב הוסיף לספר כי שמע מחותנו של מרן שליט"א, הגאון רבי **יהושע זליג דיסקין** זצ"ל, כי בתחילה חשב הרב מפוניבז' למנותו לראש הכולל של הישיבה. רבי יהושע זליג עלה למעונו של ה'חזון איש' בשאלה, האם לא ראוי יותר שמרן שליט"א יכהן כר"מ בישיבה מאשר בכולל, השיב ה'חזון איש': "אכן ראוי הוא לא פחות מראשי

ישרות הן, ובדאי יהיו תועלת לציבור הלומדים מהם". והוסיף: "הרי התברכת בסברא ישרה, שמא תזכה את בני התורה בסברותיך, והרי גם רבי שלומקה [ברמן] ורבי בערל [פוברסקי] כבר הוציאו את חידושיהם?". ענה מרן שליט"א בענווה אופיינית: "והרי לכשאתבגר יהיו סברותיי ישרות עוד יותר מאשר היום, לכן מן הראוי שאמתין מלפרסמם בצעירותי". הרב מפוניבז' נהנה מתשובתו המחוכמת, והפטיר לעומתו: "נו! הרי גם זו סברא ישרה". (מתוך הספר 'משולחנס').

היו תקופות קשות בהם הרב מפוניבז' זצ"ל לא היה ביכולתו להשיג את הסכומים האדירים להחזיק את מוסדותיו, ובמשך שנה שלימה לא קיבלו הצוות אף לא משכורת אחת. ראשי הישיבה סבלו מכך מאוד, הם נזקקו לפרנס משפחות ברוכות ילדים, וכסף אין. אך מרן שליט"א מעולם לא התלונן או התרעם על כך. אדרבה, הוא ראה בכך יד ההשגחה העליונה, ותמיד ציין בהתפעלות כי יצא לו מכך טובה גדולה, כי הרי באותה תקופה לא מתו בני ביתו מרעב, וכשחזר הרב מפוניבז' מחוץ לארץ ושילם את המשכורות של כל השנה, הוא בדיוק השיא אז את ביתו הגדולה, וכך היה לו דמי נדוניה והוצאות השמחה...

אנקדוטה מעניינת במיוחד התרחשה באותם ימים בישיבת פוניבז', כשמרן שליט"א היה עד לה וחלק בלתי נפרד ממנה: הימים היו ימי מתח בארץ הקודש, טרום מבצע קדש. ביום לא בהיר אחד, נקראו כל ראשי הישיבה והמשגיחים לכינוס קצר דחוף במעונו של מרן הרב מפוניבז' זצ"ל; כשביניהם מרן שליט"א.

הרב מפוניבז' פתח בדברים, וסיפר כי ראש הממשלה בן גוריון קרא לו אישית וגילה לו את העתיד הקרוב, כי הולכת להתחיל מערכה צבאית מול מצרים, שכונתה בשעתו 'מבצע קדש'. בן גוריון סיפר בכאב על הסיכון הנורא וביקש לידע את הרב מפוניבז' על כך, על מנת שידעו להכין את עצמם לקראת הבאות; הוא הורה לאסוף בישיבה חול לתוך שקים, לבצר כמה חדרי מיגון, ואף הציע שכמה תלמידים יאחזו ברשותם נשק מקלעים, ולהתכונן לשעת מלחמה רחמנא ליצלן.

הרב מפוניבז' הציג את הדברים כהוויתן וביקש לשמוע את חוות דעתם של ראשי הישיבה על הצעת ראש הממשלה. שתיקה ניסרה בחלל, המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין הגביה את ידו והצביע על רבי שלמה ברמן. "רבי שלמה כמדומה שיש לך משהו מה לומר. אל תתביישו, תאמרו, אדרבה נשמע מה בפיכם". הכל הביטו אל רבי שלמה, אציל הדעת והמידות שלולי דברי המשגיח לא היה מעיז לפתוח את פיו, הוא פנה אל מרן הרב זצ"ל ואמר משפט קצר: "מה הרב חושב? מה אנו מעלים בדעתנו? האם לבן גוריון אין לו מה לעשות מלבד לדאוג לבחורי ישיבת פוניבז'? זה לא נשמע מוזר שהוא בגפו מתייצב למען הצלתם של בחורי ישיבה בבני ברק? וכי אין לו עיסוקים אחרים? אלא מאי, לכאורה הענין פשוט בתכלית, הרי כולנו יודעים כי נושא גיוס בני ישיבות לא ירד עדיין מסדר היום, והנה מצא לו בן גוריון הזדמנות להניח בידיו נשק, לסובב אותנו באימונים צבאיים וכדומה, ואחר כך כשתסתיים המלחמה נראה מה יהיו חלומותיו". הרב מפוניבז' קם על רגליו כשהוא קורן מאושר ושמחה. "הוי! הוי! רבי שלומקה, כמה אתם צודקים, אוי! אתה כל כך צודק, שפתיים ישק".

מרן הגאון רבי חיים גריינמן זצ"ל, אמר פעם לאחד ממקורביו לפני עשרות שנים: "מה יש להם שם בפוניבז', במה הם מתפארים? כנראה משום שעדיין יש להם את רבי גרשון". בשנים האחרונות הביע רבי חיים את פליאתו

בפני אחד מנכדיו, כיצד מסוגל מרן שליט"א, למרות גילו המבוגר מעל גיל תשעים, למסור שיעור יומי מידי יום ויום עד היום. כנראה זה בשל הרוגע וישוב הדעת שניחן בו, אמר.

הרב י. ט. שלמד בישיבה לפני כשלושים שנה, משתף אותנו בתחושותיו: "בזמנו כשהייתי בשיעור א' בישיבה, הייתי בטוח לתומי כי מרן שליט"א משקיע את עיקר ידיעותיו התורניות בשיעור, וממילא מה שנאמר בשיעור הרי שהוא יודע ומה שלא נאמר סימן שאינו בתחום הידיעות שלו. אך כאשר החל מרן שליט"א למסור שיעורים כללים נדהמנו להיווכח כי בכל סוגיא יש לו מהלך קבוע ומוצק משלו בהבנת הדברים, והיקף ידיעותיו ביסודות האחרונים הוא מהנדירים בישיבה, וחורגים בהרבה ממסגרות השיעורים. אז דוקא גברה בליבנו הפליאה כיצד מסוגל אדם שידע כל כך הרבה, שיש לו המון מה 'למכור', ובכל זאת מתאפק, כובש את ידיעותיו ולא אומר לתלמידים מאומה, מלבד מה שסבור שהם צריכים לשמוע. עצם הידיעה הזאת חינכה אותנו לשים דגש מה הוא העדיף לומר בשיעור ובעיקר מה לא לומר".

בכל מהלך השנים נהג מרן שליט"א שלא להתערב בענייני הנהגת הישיבה בכלל ובפרט, ומלבד השיעורים היומיים, הכלליים והחברות שמסר בישיבה לא נטל שום חלק פעיל בענייני הישיבה האחרים. תמיד כשבאו לשאלו על ענייני הישיבה אמר: "רבותי שלימדוני תורה נמצאים פה, אין לי דעה לידם". רק כאשר הסתלקו ראשי הישיבה; הרב שך זצ"ל ורבי דוד פוברסקי זצ"ל, אזר כגיבור חלציו ונטל את עול ראשות הישיבה והנהגתה ביד רמה, ומאז כל דבר קטן כגדול הביאו אליו.

אי ההתערבות שלו בענייני הישיבה בחיי ראשי הישיבה וגדולי הדור הקיימים, לא נבעה מענווה גרידא, אלא מתפיסת עולם שכל דבר שאינו נמצא בתחום אחריות האדם, לא בהכרח שתהיה לו סייעתא דשמיא להכריע בה בצורה נכונה. פעם כשהתעוררה שאלה בענין הישיבה וביקשו ממרן שליט"א להכריע בה, הוא סירב בתוקף והסביר: "שר התורה הגאון בעל ה'דובב מישרים' מטשיבין זצ"ל, כאשר היה בחוץ לארץ הוא היה פוסק בהלכות חמורות, אך כשהגיע לארץ הוא חדל מלפסוק. שאלו אותו מה נשתנה, והוא השיב: "בחוץ לארץ אני הייתי הפוסק היחיד, לכן היתה לי סייעתא דשמיא להכריע. פה בארץ יש עוד הרבה פוסקים, ומי יימר שדוקא לי תהיה הסייעתא דשמיא להכריע". "לעניינינו", אמר מרן שליט"א, "כאן בישיבה הרב שך הוא האחראי, ממילא הסייעתא דשמיא נתונה בידו להכריע בכל עניינה, זה אינו התחום שלי ויתכן שלא תהיה לי סייעתא דשמיא להכריע נכון".

גם כשהפצירו במרן שליט"א לומר מעט דברי חיזוק בסוף השיעור בנושאים שהזמן גרמן ובדברים הצריכים חיזוק, סירב בנחרצות בהטעימו: "יש כאן את ראשי הישיבה". אף את אמירת שיחות המוסר הקבועות בישיבה סירב מרן שליט"א בתוקף למסור, רק כאשר הכריחו מרן ראש הישיבה הגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל החל בכך.

כמו כן בתקופות של לפני שלושים שנה, כשהיה מתבקש לשאת משאות חיזוק בפני ישיבות או ארגונים, היה מפנה אותם למרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל או למרן הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל לפי העניין. אמנם כשאירע פעם והמבקש הגיב, כי מרן הגראי"ל לא חש בדיוק באותם ימים בטוב, מיד נעתר והגיע. זו היא משנתו בכל השנים בנושאי הנהגה ציבורית; ברח מכך בכל יכולתו וכוחו, אבל נכנס מיד לתפקיד כשהרגיש שהעול מוטל עליו.

שח הגאון רבי חיים יוסף יעקבוביץ שליט"א: "בגמר אחת משיחותיו של מרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל, ביקשתי לשוחח עם מרן שליט"א על מה שדיבר בשיעורו היומי. אך מרן שליט"א השיבני: "לא עתה הזמן לדבר בלימוד תיכף לאחר סיום השיחה, עתה המחשבה צריכה להיות שקועה בדברי החיזוק שנשמעו מפי ראש הישיבה".

הוראה מעניינת מאד הורה מרן שליט"א בעשור השנים האחרונות של רבי דוד פוברסקי. המעשה היה שבאחד הימים חש רבי דוד שלא בטוב, והיה במצב של סכנת נפשות. כמובן תלמידיו ובני הישיבה הרעישו שערי שמים, והקדוש ברוך הוא ברחמיו ובחסדיו הצילו משערי מוות ורבי דוד שב לישיבה לתורתו ולשיעוריו כימים ימימה. באותם ימים שלא חש בטוב התקבצו כמה מתלמידיו הקרובים, לתפילת רבים בביתו של אחד התלמידים, לזעוק ולהתחנן על רבם שיתרפא.

כאשר קם רבי דוד מחוליו, ניגש אליהם מרן שליט"א וכה אמר: "רבי דוד אכן קם מחוליו, וכבר אינו במצב של סכנת נפשות, אבל מאחר וכבר זכה להגיע לסוף שנות הגבורות, הרי כל יום שהוא עדיין עימנו זה נס משמים. לכן צריך להמשיך ולהתפלל שנוכה ליהנות עוד רבות בשנים מהמאור הגדול הזה. לכן ראוי להמשיך תפילת רבים כל שבוע, לרפואתו השלמה ואריכות ימיו".

ואכן כך הווה, כל שבוע בעשור השנים האחרונות לחייו של רבי דוד, התקבצו תלמידיו הקרובים לתפילת רבים של כמה מזמורי תהילים קבועים, לזכותו ולרפואתו. ומי יודע אם לא הזכות הזו עמדה לישיבה לזכות ליהנות מאורו עד סוף ימיו. גם כשהיה רבי דוד בסוף שנות התשעים, עוד מסר שיעורים ושיחות לאלפי בני הישיבה שהתעלו מכוחו בתורה ויראה. (עלון 'שלמים מציון', מתורת הגר"צ פלמן זצ"ל, פרי תצוה תשע"ו, גליון 57).

ביום כ' חשוון תשי"א השיב הגאון רבי צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל את נשמתו למרומים, אז התלבט מרן שליט"א אם ליטול על עצמו את רבנות 'רמת השרון' כממלא מקום אביו. אך מאחר שכבר היה בעל תפקיד בישיבה, הוטל התפקיד על אחיו, הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל, שהיה אז בין אירוסיו לנישואיו, ומאז הנהיג את העיר בגאון וברמה, עד לפטירתו בכ"ז שבט תשע"ז.

פעם התבטא רבי יעקב בפני הרב ישראל קרביץ: "תושבי רמת השרון בחרו בי כרב כנראה משום שרצו רב מרשים וגבוה, ואילו רבי גרשון היה נראה להם נמוך, צמוק מידי. למעשה הם לא יודעים מה הם הפסידו, אך בזכות זה פוניבז' הרוויחה ראש ישיבה משכמו ומעלה".

מרן שליט"א ידוע בזהירותו הרבה והקפדנות שלא להחסיר סדר מסדרי הישיבה, ועד היום, לאורך ימים טובים, הרי הוא בחינת 'זקן ויושב בישיבה' כבחור צעיר עול ימים. באמצע הזמן, בימי בין הזמנים, בליל שישי, במוצאי שבת, תמיד הוא נתון כל כולו לסדר קבוע ורציף. בימי בין הזמנים מתקיים בביתו המשך לשיעורים שנמסרו בזמן, בהם משתתפים כחמישים תלמידים. אין

הפסק ברצף אפילו ליום אחד, והשיעור נמשך עם כל משתתפיו מידי יום, אפילו ביום בדיקת חמץ. אחרים תלו בכך את סוד הצלחתו הגדולה, ומקור מנוחת הנפש הנדיר שניחן בה.

בבוקר בו קם מהשבעה על אחיו הגאון רבי יעקב זצ"ל, כבר בשעה שתיים עשרה בצהריים ניצב מרן שליט"א על משמרתו, ומסר את שיעורו הקבוע בישיבה.

מסופר כי באחד מימי בין הזמנים של חודש אב, כששהה למנוחה בבית נכדו הגאון רבי אהרן ויס שליט"א, מראשי ישיבת מיר ברכפלד, אמרו למרן שליט"א כי בשעה חמש הרכב יהיה מוכן לקחתו לאן שצריך. מרן שליט"א הגיב בתמיחה: "שעה חמש? זה הרי באמצע הסדר!".

הרבצת התורה של מרן שליט"א לא נשארה בתחום זכיייתם של תלמידי ישיבת פוניבז' לדורותיה בלבד. במשך שנים רבות מסר מרן שליט"א שיעור לבעלי בתים בבית המדרש 'אהבת חסד'. בשנים הקדמוניות גם מסר חבורות במסכת חולין בכולל שעל ידי מוסדות מחנובה, ששכן באותם ימים ברחוב מהרש"ל. אך כאשר מרן הגר"מ שך זצ"ל העיר למרן שליט"א על כך שאינו מגיע לדבר בלימוד עם בני הישיבה בסדר ב' מחמת זה, חדל מרן שליט"א למסור שיעורים בפני האברכים. הגאון רבי ירוחם פוברסקי שליט"א מספר כי בימי בחרותו למד חבורות עם מרן שליט"א, והכין עמו את השיעור השבועי במסכת חולין. לדבריו, סדר לימוד החבורות שלו עם מרן שליט"א החל בימי בין הזמנים, הם למדו אז את כל פרק בהמה המקשה עם הרא"ש, ולאחר מכן במשך הזמן הכינו את השיעור מידי יום שלישי בלילה.

שיעור מיוחד מוסר מרן שליט"א במשניות טהרות לבני משפחתו הענפה, שיעור המתקיים מידי מוצאי שבת בביתו, ועוד שיעורים רבים בכל מקצועות התורה.

עד היום, לאורך ימים טובים, כאשר המוני אדם מתדפקים על דלתו מידי יום, ממשיך מרן שליט"א למסור מידי שבוע יותר מעשר שיעורים ושיחות קבועים, זאת מלבד שיעורים שהוא נקרא להם בכל הישיבות והיכלי התורה בארץ. סדר יומו לא מבייש אפילו אנשים צעירים, כאשר הוא משלב בין הנהגת הציבור שמוטלת עליו, לבין הרבצת תורה ומוסר בישיבת פוניבז' ובישיבות נוספות שתחת הנהגתו והכוונתו.

מפורסמת מאוד היא שיחתו השבועית של מרן שליט"א, המושכת עליה מחנכים וראשי קהילות המתקיימת מידי יום שלישי בערב בביתו. שם הוא מתייחס פעמים רבים לנושאים אקטואליים העומדים על סדר היום, כאשר התקשורת מחכה ועוקבת בדריכות להתייחסותו לנושאים הרלוונטיים מידי שבוע בשבוע. הדברים יוצאים ומתפרסמים מידי שבוע בעלון המכונה 'דרכי החיזוק' הנחשב לפופולרי במיוחד, כאשר מלבד תפוצתו בכל עיר וישוב בארץ הקודש הוא מופץ באמצעות הדואר האלקטרוני לרבבות מנויים קבועים. העלון אף מתורגם ומופץ באמצעות מהדורות באנגלית, ומידי פעם גם לצרפתית, רוסית וגרמנית למנויים ברחבי העולם.

עם מרן ראש הישיבה הגר"מ שך זצ"ל

נכנס מפעם לפעם לבית מרן שליט"א לבקר, ושוחחו רבות בדברי תורה וענייני השעה.

מרן שליט"א רגיל לספר, כי אינו יכול לשכוח את היום הראשון לבואו של הרב שך לישיבה בשנת תשי"ב. הוא נכנס לבית המדרש והסתובב בין הלומדים לחפש מי מהם זקוק לעזרה, ושאל את מרן שליט"א: "צו וועמען קען מען

קשר מיוחד של הערכה עצומה וכבוד הדדי מופלא שרר כל השנים בין מרן ראש הישיבה הגר"מ שך זצ"ל ובין יבדל לחיים טובים מרן שליט"א. הם היו נפגשים בהיכל הישיבה דבר יום ביומו במשך עשרות שנים, וכעמיתים ורעים לעבודת קודש משותפת האירו על בני הישיבה הקדושה בחכמה ותבונה, באהבה ורעות. גם בשנותיו האחרונות של הרב שך, כאשר קשתה עליו ההליכה, היה

מאכן גוטס היינט!"] [עם מי ניתן להיטיב היום?], עד שראה בחור שלא היה שרוי בשמחה, ונכנס עמו בדברים בתוך בית המדרש, ודיבר עמו בלימוד זמן מרובה על מנת לעודדו. תמיד כשמרן שליט"א מספר זכרון זה, הוא מוסיף: "כך צריך ראש ישיבה להתנהג!".

תלמידי הישיבה משנות הישיבה הראשונות מעידים כי על בסיס קבוע היה הרב שך נעמד לדבר עם מרן שליט"א על הסוגיות הנלמדות בישיבה, מידי יום ויום במשך שעה ארוכה. אך מלבד הקשר התורני המעמיק שהיה בין שני גדולי עולם אלו, זכורות לרבים כמה עובדות שביטל הרב שך את דעתו בביטול גמור בפני רעו הצעיר ממנו בעשרות שנים.

נכדיו של מרן הרב שך מעידים כי תמיד דחף ועודד אותם להיכנס לשיעורים אצל מרן שליט"א. פעם התבטא בפני אחד מתלמידיו שליט"א: "רבי גרשון הוא מגיד שיעור אמיתי, כי עיקר משאת נפשו לכוין את התלמידים בדרך הלימוד הראויה". למרות שהרב שך נהג לא ללכת בשום פעם לשמחות אירוסין של תלמידים, אבל לשמחות האירוסין של צאצאי מרן שליט"א תמיד טרח ובא. אצל חלקם אף שימש כשדכן.

נאמן ביתו של מרן הרב שך, הרה"ג ר' **רפאל וולף** שליט"א מספר, כי הוא זוכר מקרה באחד מימי ראש השנה, שלא חש הרב שך בטוב, והלך לביתו לפני סוף התפילה. הוא ביקש ממרן שליט"א להישאר עד סוף התפילה ולאחל לבחורים 'א גוט יאר' במקומו, למרות שהיו שם גם שאר ראשי הישיבה שהיו מבוגרים בגילם ממרן שליט"א.

מרן שליט"א מצידו ראה במרן הרב שך דמות של מנהיג הדור, קברניט עולם הישיבות, וכשליח ההשגחה העליונה להעמיד את עולם התורה על מכונן ולרומם את קרנם של בני התורה, והתייצב לצידו כחייל נאמן בכל מערכות הקודש שניהל ביד רמה. את תוקף הדברים שמעו התלמידים מפי מרן שליט"א בחודש אלול תשע"ב, כשדיבר ברבים על תקנת הרב שך שלא להינשא בחודש אלול, וכך אמר: "יש מנהג בישיבות שאין חתונות באלול זה נהוג בישיבות, כך הרב שך תיקן, וכך היה כאן בישיבה כל השנים. אז את התקנה הזאת של הרב שך אין מי שיכול לבטל אותה, צריך בשביל לבטלה כח בית דין גדול בחכמה ובמנין, ואין! לכן התקנה שהיתה מזמן הרב שך נשארה בתוקפה עד ביאת משיח, לא שייך לעקור את התקנה הזאת, הרי פה היתה התקנה של הרב שך". כך מתייחס מרן שליט"א לדברי הרב שך.

אך יחד עם זאת, כאשר הקים הרב שך את תנועת 'דגל התורה' וביקש ממרן שליט"א להצטרף כחבר מן המניין ב'מועצת גדולי התורה' של התנועה, לרוב ענוותנותו סירב להצטרף בשלב הראשון, ומרן הרב שך אמר בחיך: "נו, כבר ה'חזון איש' אמר שיש לכם מוס...". אך מרן שליט"א השיבו בפשטות ובטבעיות אופיינית: "אכן כך אמר ה'חזון איש', אך ברוך השם התרפאתי כבר מאותו המוס...".

נרק בשנת תשס"ג הסכים להצטרף ל'מועצת'. היה זה לאחר שעלו מרן **הגרמ"י ליפקוביץ** זצ"ל ויבדלחט"א מרן הגאב"ד **הגר"נ קרליץ** שליט"א למעונו של מרן **הגרא"ל שטיינמן** זצ"ל וביקשו לצרפו כחבר מן המניין ב'מועצת'. מרן **הגרא"ל שטיינמן** זצ"ל הסכים בחפץ לב ושיבח את ההצעה. הגרא"ל שלח מי מטעמו לברר את דעתו של מרן **הגרי"ש אלישיב** זצ"ל על כך, שאף הוא נעתר לבקשה בחפץ לב, ומפני כבודם של גדולי הדור נאות מרן שליט"א להצטרף ל'מועצת גדולי התורה'.

בתחילת שנות ה-ל', כשעבר הרב שך טיפולים מורכבים, לא חש בטוב ולא היה ביכולתו לקבל את הפונים אליו, לכן

תלה אז פתק על דלת ביתו: "לשאלות ניתן לפנות להרב אדלשטיין, רחוב ראב"ד 17". פתק זה הוסר לאחר שנודע הדבר למרן שליט"א, וברוב ענוותנותו פנה אל הרב שך וביקש להסירו. (מפי הרב י. א. אשר הפתק נמצא עד היום ברשות אביו). גם רבים מבני הישיבה העידו בפנינו שכאשר הגיעו לשאול דעת תורה ועצה מהרב שך, פעמים רבות הוא הפנה אותם להתייעץ עם מרן שליט"א.

עובדה מעניינת מספר לנו אחד התלמידים, כי לפני מספר שנים התלווה אל מרן שליט"א למקום מסוים, וכשבאו למקום עמד שם יהודי זקן בצד, וסיפר לו כי לפני עשרות שנים היה צריך להתייעץ עם מרן הרב שך, וכשבא לביתו היה שם עומס בקבלת קהל. הרב שך יצא לציבור ואמר: "אינכם צריכים להתעכב, אתם יכולים ללכת לרבי חיים קנייבסקי, או אם חפצים אתם, הרי שכאן ברחוב לא רחוק בבנין מספר 17 מתגורר רבי גרשון אדלשטיין, לכו אליו". אותו יהודי זקן הלך כעצת הרב שך אל רבי גרשון, והוא בגודל ענוותנותו לא הבין מה הם רוצים ממנו, הוא חשב שמא רעבים הם, והוציא להם לחם עם מרגרינה!...

גם בשאר ענייני ציבור הורה הרב שך לראשי ישיבות חשובות להעמיד את מרן שליט"א כחבר נשיאות הישיבה, כמו ישיבות; 'בית מתתיהו', 'בית דוד', 'חמד', 'משך חכמה' ועוד. גם כאשר הקים הרב שך את מערכת הכשרות 'שארית ישראל' הזמין לאחד מכינוסי היסוד את מרן שליט"א. אחד הנוכחים העיד בפנינו, כי מרן שליט"א ישב בבית הרב שך לצד הגאב"ד הגאון רבי **חיים שאול קרליץ** זצ"ל ורבנים נוספים, ומרן שליט"א עמד וממחיש בפניהם איך היה נוהג אביו זצ"ל לשחוט.

סיפר איש החסד הרבני הנגיד רבי **יעקב לויסון** שליט"א מלונדון, מקורבם של גדולי ישראל, שאחר פטירת מרן **ה'סטייפלער'** זצ"ל שאל את הרב שך: "וואס וויטער?", [מה יהיה הלאה?], השיבו הרב שך: "יש לנו ברוך השם את רבי גרשון ורבי חיים". אמר ולא יסף!

כעין זה סיפר הגאון רבי **ד. מ. ש.** שליט"א, ששמע בשעתו בתקופת הסתלקותו של **ה'סטייפלער'** מהגאון רבי **צ. ש.** שליט"א כי הרב שך התאונן בפניו לא אחת: "פטירת **ה'סטייפלער'** הותירה אותי כיתום! נשאיתי בודד! כל עול הציבור מונח על צווארי". לאחר ימים אחדים כשנכנס רבי **צ. ש.** שוב לביתו של הרב שך, אמר לו הרב שך כשנהרה שפוכה על פניו: "התחלתי להפנות את הבאים אלי לאחרים; אלו הזקוקים לברכה לרבי חיים ואלו הזקוקים לעצות לרבי אהרן ליב או לרבי גרשון". [והוסיף: "אבל אני שומע כי רבי גרשון לא מסכים ליטול על עצמו את עול הציבור, הוא חש את עצמו כמי שאינו ראוי לכך, הוא בורח מכל הכרעה מעשית"].

שח בפנינו תלמיד חכם נאמן, (הגאון רבי **א. י. ו.** שליט"א, ראש ישיבת י. בדרום הארץ) שלמד בישיבת 'קול תורה' לפני כשלושים שנה חברותא עם הגאון רבי **ברוך שמואל דויטש** שליט"א, ושמע ממנו אז בהזדמנות מסויימת: "אתמול הייתי אצל הרב שך ושמעתי ממנו לא בפעם הראשונה, כי הוא רוצה שרבי גרשון ינהיג אחריו, אבל מה לעשות רבי גרשון לא רוצה".

דבר מענין שמענו מפי בעל המעשה, כי פעם נאלץ לעשות צעד מסוים בענין אישי כל שהוא שלא מצא חן בעיני הרב שך, בגלל סיבה מסויימת. בצר לו ניגש הבחור אל מרן שליט"א שהיה מעורה בפרטים וביקש ממנו לגשת עימו אל הרב שך ולהציג בפניו את הצדדים ביתר בהירות. כשמע הרב שך כי רצונו של מרן שליט"א מסכימה עם רצונו של הבחור, אמר: "בטלה דעתי אצל דעתו". [מפי הרב י. גינוער].

נוסחאות דומים. לתלמיד אחד אמר פעם הרב שך: "מהפסיעות של רבי גרשון ניתן לקבל יראת שמים". ואילו רבי צ. י. העיד כי שמע פעם מהרב שך: "תסתכלו על צורת ההליכה של רבי גרשון, על הפסיעות שלו, הוא הולך כמו צדיק".

אחד הדברים שביטאו במיוחד את הערכותו של הרב שך כלפי מרן שליט"א וסמיכתו על שיקול דעתו, היה הפרט שהעביר לידי את גיליונות ספרי 'אבי עזרי' קודם הדפסתם, כדי שיחווה דעת על אמיתות הדברים. בהרבה מקומות נוספו שינויים והושמטו קטעים בעקבות הארות והערות שהאיר ועורר מרן שליט"א לפניו.

עם מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצ"ל

המדרגות בקומה השניה, לאות כבוד והערכה כלפי מרן שליט"א.

באחת השיחות של הגראי"ל זצ"ל שהתפרסמו בישיבה, עורר הגראי"ל זצ"ל אודות הצורך לרכוש ידיעה בש"ס, וזירז את השומעים להתחיל ללמוד מברכות ועד עוקצין... באותם ימים הזכיר מרן שליט"א בשיעור יומי ראייה מסויימת ממשנה במסכת עוקצין, כשהוא מסייג ואומר בענווה: "לא שאני יודע עוקצין, אלא פשוט הדפיסו כעת בכולל שיחה של רבי אהרן ליב, שם הוא אומר שצריך לדעת את כל הש"ס מברכות ועד עוקצין אז למדתי את מסכת עוקצין..."

במהלך השנים היה מביא הגראי"ל זצ"ל את גיליונות ספריו 'אילת השחר' לידי מרן שליט"א, כשסיים לכותבם קודם הדפסתם, כדי שיעבור על החידושים הכתובים בו. (מפי הגאון רבי שרגא שטיינמן שליט"א, ראש ישיבות 'ארחות תורה').

הרה"ג ר' אהרן צוקרוב שליט"א מספר בשם אביו, הגאון רבי יחיאל צוקרוב זצ"ל, מגדולי תלמידי החכמים שפיארו את כולל פוניבז', כי בתקופות עברו אחת לשבוע היה מתפלל הגראי"ל תפילת מעריב בכולל, ופעם אחת ניגש אליו לאחר התפילה ואמר לו: "רבי גרשון בשל היותו שתקן לא עמדת על מהותו, אך לאחרונה נוכחתי כי הוא גדול כאן יותר מכולם".

הגראי"ל זצ"ל היה ידוע בדקדוקיו הגדולים שלא להפריז בתארים כל שהם ובפרט על גבי הכתב, אך במכתב ששיגר למרן שליט"א בתאריך כ"ד אב תשנ"ח, מוצאים אנו שהכתירו בתארים לא מצויים אצלו: "לכבוד ידידי עוז הגאון הגדול מפארי הדור מוה"ר ירחמיאל גרשון אדלשטיין שליט"א אך טוב וברכה כל הימים ... מוקירו מברכו כערכו הרם".

הגאון רבי יהושע מישקובסקי שליט"א, מספר לנו על שאלה שהיתה לו בשנת תשנ"ה אם לנסוע לחו"ל לחתונת חבר, והגראי"ל הורה לו כי בכל עניינים אלו יש לו לשאול את רבו מרן שליט"א, באומרו כי ה'חזון איש' דיבר עליו בהפלגה גדולה מאד. הגראי"ל הוסיף אז לומר: "בכלל תדע שכדאי מאוד להידבק ברבי גרשון. זו זכות מיוחדת למי שלומד בפוניבז' שיכול להידבק ברבי גרשון". רבי יהושע ניגש אל מרן שליט"א, שהשיב: "אסור לי להשיב כי זה יהיה בבחינה של מורה הלכה בפני רבו, כיון שיש כאן את ראש הישיבה רבי דוד פוברסקי". אבל מיד הוסיף: "אבל מסתמא כוונת רבי אהרן ליב היתה שאני אציג את צדדי השאלה לפני ראשי הישיבה, לכן תחזור אלי בעוד כמה ימים שאדע כיצד להציג את השאלה בפניהם". כשחזר רבי יהושע לאחר כמה ימים אמר לו מרן שליט"א כי לא מצא צד היתר בזה שיוכל להציגו... מאוחר יותר כשסיפר התלמיד בפני הגראי"ל את שענה לו מרן

ביטויים מפליגים ביותר נשמעו במשך השנים מפי הרב שך אודות מרן שליט"א, שביטאו יותר מכל את הערכתו העצומה והיוצאת דופן כלפיו; בהסכמת הרב שך לספר 'יהוד צבי', בו לוקט תורתו של רבי צבי יהודה זצ"ל, אבי מרן שליט"א, כתב כך: "אבל לכבודו ולכבוד בניו הגדולים אין מסרבינו!".

הגאון הצדיק רבי זאב פהן שליט"א, מראשי ישיבת 'מאור התלמוד' ברחובות, מעיד כי שמע מהרב שך כבר לפני עשרות שנים: "היום עוד לא כולם מכירים את רבי גרשון, אבל כשהוא יהיה ראש ישיבה, אז כולם יכירו את גדלותו, ואז כולם ישמעו בקולו". תלמידים אחרים שמעו

קשר עז שנפרס על פני למעלה משבעים שנה, שרר בין מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל ולהבדיל בין חיים לחיים מרן שליט"א. כבר לפני כשישים שנה היה רגיל מרן שליט"א לבוא ללבן את ענייניו עם הגראי"ל זצ"ל, להיוועץ בו על צורת מסירת השיעורים בישיבה, על העמדת תלמידים ועוד הרבה עניינים בתחומים רבים ושונים. עשרות שנים הלך מרן שליט"א לאור הכוונתו והדרכתו של הגראי"ל זצ"ל.

בתחילת שנות הסי' עלה הגאון רבי אהרן ישעיהו רוטר שליט"א לדבר עם מרן שליט"א על ענין ציבורי מפורסם, ובתוך הדברים הזכיר שכבר נטל עצה ממרן הגראי"ל אך התשובה לא מצאה חן בעיניו ולכן עלה כעת למרן שליט"א. מרן שליט"א השיבו בקול נחרץ: "תעשה מה שאומר לך הרב שטיינמן, מעולם לא יצאה תקלה תחת ידו". כך גם כאשר מגיד שיעור חשוב עלה להתייעץ עם מרן שליט"א בשאלה מורכבת, אמר לו מרן: "לשאלה כזאת צריך דעת-תורה". אמר המגיד שיעור: "לכן באתי לכאן", השיבו מרן שליט"א: "דעת-תורה בדורנו יש רק אצל רבי אהרן ליב, ואם אומר לך דעה אהיה בכלל מורה הלכה בפני רבו".

בימי השבעה על הגראי"ל זצ"ל, סיפר מרן שליט"א לבניו הגאונים שליט"א כי הכיר את הנפטר כבר לפני הרבה שנים, וכבר אז ראו בו שחש אחריות על הדור. "היה זה לפני הרבה שנים, כשגדולי הדור מהדורות שלפני פנינו היו עוד בחי חיותם, וכבר אז הרגיש אחריות" – אמר מרן שליט"א בהתפעלות.

ידוע לנו לפחות על עניין ציבורי אחד שפעלו הגראי"ל זצ"ל עם יבדלח"ט מרן שליט"א כבר לפני קרוב לשבעים שנה, היה זה בשליחות מרן ה'חזון איש' זצ"ל, כשנודע לו על מקום מסויים סמוך ליכפר סבא' שסועדים שם רבים, אך אין שומרים על הכשרות, והורה לשניהם ללכת בשליחותו ולהכשיר את המקום.

במשך שנים היה רגיל הגראי"ל זצ"ל להגיע להיכל כולל פוניבז' בימי עשרת ימי תשובה, ולעורר את הציבור לקראת יום הכיפורים. בשנת תשס"ג לאחר השיחה ניגש בנו הגאון רבי משה שטיינמן שליט"א לתפילת מעריב, בהיותו בתוך שנת האבל לפטירת אמו הרבנית ע"ה. לפני התפילה קרא לו אביו הגראי"ל זצ"ל ואמר לו כי בשמונה עשרה ובקריאת שמע יחכה לראש הישיבה פה – הלא הוא מרן שליט"א, ושבשום פנים ואופן לא יחכה לו...

בשנת תשס"ז לא חש מרן שליט"א בטוב ולא היה בכוחו לעלות להשתתף בשיחת מרן הגראי"ל זצ"ל כמידי שנה בשנה. לאחר השיחה כשנודע להגראי"ל זצ"ל מחולשתו של מרן שליט"א ביקש להגיע למעונו שבשיפולי גבעת הישיבה, ובכוחותיו הדלים טיפס רגלית את כל גרמי

שליט"א, הוא הביע התפעלות מענוונותו הגדולה. מחד, שלא הסכים להכריע במקום ראשי הישיבה, ומאידך גיסא, שהצליח בחכמתו המופלאה לגרום לתלמיד להבין מעצמו באופן עקיף את התשובה.

פעם אחרת התבטא הגראי"ל זצ"ל בפני בחור שבא להיוועץ איתו לאיזו ישיבה ללכת: "תלך לישיבת פוניבז', כי רוב ראשי הישיבות שבדור הם תלמידי ראש ישיבת פוניבז', ועדיף לשמוע תורה מהמקור".

כמה וכמה פעמים התבטא הגראי"ל זצ"ל שכאשר מזכיר בתפילתו: "על הצדיקים... ועל זקני עמך בית ישראל", הוא מכוון על מרן שליט"א. כאשר הדפיס הגאון רבי יעקב זריהן שליט"א את ספר 'אורים ותומים' מחדש, ובא לבקש את הסכמתו של מרן הגראי"ל זצ"ל, אמר הגראי"ל: "קודם שזקני הדור יסכימו על זה, ואחר כך אכתוב גם אני הסכמה". הלה הציג בפניו כי יש כבר הסכמה על הספר ממרן שליט"א, הגיב הגראי"ל: "נו, מצויין, הלא כשאני אומר בתפילתי 'על זקני עמך בית ישראל' אני מכוון עליו", וצירף את חתימתו. (מפי הגאון רבי יהושע מייסקובסקי שליט"א, ראש ישיבת 'אמרי משה').

הגאון רבי שרגא שטיינמן שליט"א, ראש ישיבות 'אורחות תורה', סיפר כי לפני שנים סיפר לאביו הגראי"ל סיפור מסוים על מרן שליט"א, והגראי"ל הגיב למשמע הדברים: "אה! רבי גרשון איז א גרויסער צדיק".

שח לנו הגאון רבי דניאל יעקובוביץ שליט"א, ראש ישיבת 'נחלת בנימין': "כשהקמנו את ישיבת 'נחלת בנימין', הורה הגראי"ל זצ"ל לפתוח את הישיבה בלי קיבוץ, הוא טען שכל התלמידים הצעירים ממושמים יותר לצוות, והקיבוץ שכבר רגילים בישיבה מביאים מושגים של בטלה. אך מאידך כאשר עלתה הסברה שיש מעלה בקיבוץ כי היא נותנת לבחורים הצעירים מושגים של בגרות, הוא הגיב שיש לדון בכל מקרה לגופו. אבל שאל שאם אכן הבחורים הם בחורים טובים למה שיבואו לישיבה חדשה? אולם לאחר ששמע שמתגבשת קבוצה איכותית מישיבת פוניבז' בעידודו של מרן שליט"א הוא ניאות להסכים, ואמר כי ראוי לפתוח קיבוץ, ואמר שידרבו בחורים מישיבתו 'אורחות תורה' להגיע ללמוד בישיבה בראשיתה.

"באותו מעמד הדריך מרן הגראי"ל זצ"ל כי יש לחפש מועמד מתאים למסירת שיחות בישיבה שיש בו יראת שמים. הוא הטעים זאת כך: "כיצד אדם שמתבטל הרבה מזמנו יכול לדבר לפני תלמידים על ביטול תורה". הוא המליץ על תלמיד חכם מוכר כמי שראוי לדבר שיחות חיזוק בפני תלמידים, ואכן אחת לשבועיים זוכים בני הישיבה לשיחתו. כמו כן הביע קורת רוח מרובה על כך שניאות מרן שליט"א לבוא ולמסור שיחות מפעם לפעם בישיבה".

"במעמד כנס היסוד לישיבתנו 'נחלת בנימין', שהתקיים בביתו של מרן שליט"א, הגיע מרן הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל, ומיד בהיכנסו לבית לחץ את ידי המארח ואמר לו בהתרגשות גדולה ובקול רוטט: "רבי גרשון, אתם בונים כעת תורה!"

"כשעמדו ללמוד בישיבתנו 'נחלת בנימין' פרק 'נערה המאורסה' התבטא הגראי"ל כי יש בהם סוגיות מורכבות. אמרתי להגראי"ל זצ"ל כי מרן שליט"א טוען שללמד נערה המאורסה זה תלוי במלמדים ולא בלומדים, אם המלמדים יודעים את היסודות והם יודעים כיצד ללמד הסוגיות הם נהיות קלות. הדברים מצאו חן עד מאוד בעיני הגראי"ל שביקש לשמוע שוב ושוב כיצד מרן

שליט"א אמר זאת בדיוק וקילסם. למחרת הוא הגיב לנכדו: "הרי רבי גרשון יודע מה הוא רוצה!".

בקונטרס 'עניי כבוד' הובא ממרן שליט"א, חידוש דין גדול בענין עקירת מקום בסוכה, וכשהובאו הדברים לעיונו של הגראי"ל, עבר על ענין זה בעיון מעמיק ואמר כי זהו חידוש גדול לדינא. אמרו להגראי"ל כי מרן שליט"א לא אמר דין זה להלכה למעשה אלא בשיעור לפני תלמידים. נענה הגראי"ל ואמר כי מכיון שמרן שליט"א אמר דין זה לפני תלמידים, הדבר ברור אצלו כי מרן שליט"א סבור שכן הוא האמת הלכה למעשה, כי בלא זה לא היה אומר כן, כי הרי הוא בכלל מה שאמרו חז"ל: 'חכמים היוזרים בדבריהם', אבל לדינא צריך עיון".

הגראי"ל זצ"ל נשאל בסביבות שנת תש"ס אם אפשר ללכת ללמוד בישיבת פוניבז', לאחר שהחלו שם חילוקי דעות, והשיב הגראי"ל באופן חיובי, בהטעמו: "כל עוד נמצא שם רבי גרשון אין חשש, כיון שהוא בצדקתו משפיע על כולם".

סיפר הרה"ג רבי ישראל יצחק הוניגסברג שליט"א: בשנת תשס"ה כתב הגראי"ל מכתב חריף נגד תופעה מסויימת, שהתפרשה על ידי גורמים מסוימים נגד דעתו של מרן שליט"א עצמו. באותו יום שהתפרסם המכתב היה הרב הוניגסברג אצל מרן שליט"א על איזה שאלה חינוכית סבוכה, והורה לו כי שאלה כזו צריכה לעלות על שולחנו של הגראי"ל והוא שיכריע בדבר. כשהגיע הרב הוניגסברג להגראי"ל וסיפר לו כי מרן שליט"א שלח אותו אליו, מיד שאלו הגראי"ל: "מתי, באיזה שעה הוא שלח אותך?". השיב הרב הוניגסברג כי הוא שלח אותו מיד לאחר פרסום מכתבו, כששמע זאת הגראי"ל נהרה נשפכה על פניו במשך דקות ארוכות... מהתגובה היה ניתן ללמוד כי יש לו קורת רוח מרובה מכך שמרן שליט"א מבין לרוחו וקלט את מניעי המכתב מבלי לראות זאת כפגיעה אישית חלילה, או כאילו יצא נגד דעתו.

כשהחליט מרן שליט"א (תשרי תשס"ה) לרדת להתפלל בשמחת תורה בהיכל 'אהל-קדושים', עלו לביתו כמה מהרבנים בישיבה וביקשוהו שלא ירד כי על ידי כך תתפלג הישיבה, השיב להם מרן שליט"א כי הפילוג הוא בלתי נמנע מאחר והישיבה כבר ממילא מפולגת. לאחר מכן עלו אותם רבנים אל הגראי"ל, והוא אמר להם: "יש אדם אחד חכם על הגבעה אל תפריעו לו!". כך גם התבטא הגראי"ל להגאון רבי יעקב דורמשקין שליט"א, ראש ישיבת 'אורחות יעקב' בענין סבוך שהעלה על שולחנו: "תלכו לרבי גרשון, הוא פיקח וגם ירא שמים והוא יכריע". כשניסה להתחמק אמר להם: "נו ג' צו רבי גרשון, ער איז אקלוגער-איד".

בכל מהלך עשרים השנים האחרונות שלח הגראי"ל רבים וטובים להתייעץ עם מרן שליט"א; שח בפניו אדם אחד שעלה אל הגראי"ל לשאול שאלה בחינוך, אמר לו הגראי"ל: "תלך לרבי גרשון", הלה המשיך לשאול: "אבל מה הראש ישיבה אומר על השאלה?", אמר לו הגראי"ל: "ברחוב חפץ חיים יש מקוה גדול, אתה מכיר? שם בצד שמאל יש רחוב ראב"ד, בבנין מספר 17 מתגורר רבי גרשון, תעלה אליו ותשאל אותו".

הרה"ג רבי אהרן ניב שליט"א, שכנו של מרן שליט"א, מספר כי לפני שנים רבות עלה למעונו של הרב שטיינמן להתייעץ בהקשר לקניית דירה, כשהוא שוטח בפניו את ספיקותיו; מחד יש הצעה ברחוב 'ראב"ד' 17, אך זו רק דירת מפתח, ומאידך גיסא, יש דירה רגילה במקום אחר. הרב שטיינמן השיב לו מיד: "בראב"ד 17 גר רבי גרשון אדלשטיין, ולדעתי המעלה לגור איתו בשכנות כדאית לך וגוברת על השיקולים האחרים".

בחורף תשע"ד, אירגן הגאון רבי **יצחק קולדצקי** שליט"א מכתב חיזוק להרבות באחוה ושלום בין איש לרעהו, והחתים על המכתב את מרן הגר"ח **קנייבסקי** שליט"א ומרן הגאב"ד הגר"נ **קרליץ** שליט"א. כשהגיע להחתים את הגראי"ל, שאל: "היכן חתימתו של רבי גרשון?" והורה להחתים גם אותו.

במסע הלוויתו של הגראי"ל זצ"ל, יחיד הדוברים היה מרן שליט"א. על פי הוראת מרן שר התורה הגר"ח **קנייבסקי** שליט"א, מרן שליט"א נשא דברי חיזוק ולא הספד. כשרעד נשמע בקולו פתח מרן שליט"א בדברי הגמרא (מ"ק כה, ב) על רבי יוחנן שהיה גדול הדור, וכשהמספיד הספידו אמר "בא השמש בצהריים". והסביר: "צהריים זה הזמן שהשמש בתוקפה, האור הכי חזק, ההשפעה הכי גדולה היא בצהריים, ופתאום בא השמש, בצהריים. היא צהריים, ובאופן פתאומי, לא צפוי, בא השמש, ואין שמש. השמש נותנת אור, ועוד הרבה דברים. כל אדם צריך את אור השמש, בלי השמש יש חושך ואי אפשר לעשות כלום, לא שייך שום פעילות בלי שמש. השמש נותנת את הדברים החיוניים ביותר, כל הבריאה בלי השמש לא היתה מתקיימת. זקוקים לשמש, לאור, לשמש רוחנית שתאיר לנו.

"היה לנו שמש", אמר מרן שליט"א בקול בוכים, "וכעת חסר לנו השמש, חסרה לנו ההשפעה על כל הדברים הרוחניים, השפעה על עסק התורה, שבלי תורה אין את האשריך בעולם הזה ואין עולם הבא, אין כלום בלי תורה, ועכשיו חסרה לנו ההשפעה של תורה. עכשיו חסר לנו מי שיחזק אותנו בזה".

עם מרן ראש הישיבה הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל

בשנת תשס"ג היה זה כאמור רבי מיכל יהודה שיוזם את צירופו של מרן שליט"א כחבר מן המניין במועצת גדולי התורה. הוא ביקש מיכל לחדש טובים מרן הגאב"ד הגר"נ **קרליץ** שליט"א לעלות עימו למעונו של מרן הגראי"ל זצ"ל לבקש לצרפו. הגראי"ל זצ"ל שיבח את ההצעה ונענה בחיוב על אתר, ואף מרן הגרי"ש **אלישיב** זצ"ל הסכים לה בחפץ לב.

בשנת תשס"א אמר מרן הגרי"ש זצ"ל להרב **ישראל קרביץ**, בזה הלשון: "יש בו ברבי גרשון את כל התכונות של מנהיג. הוא גם צדיק, והעמיד אלפי תלמידים. לכן לדעתי הוא הראשון שאמור להיכנס אי"ה למועצת, וכך יהיה בישיבה הקרובה. הוא היה צריך להיות שם מזמן".

סיפר אחיינו של מרן שליט"א, הגאון רבי **אליהו דיסקין** שליט"א, מראשי ישיבת 'נתיב הדעת', כי בשעתו שלחו מרן שליט"א למרן הגרי"ש **אלישיב** זצ"ל להודיע לו את דעתו בענין ציבורי סוער שהיה על הפרק. קודם ביצע השליחות נכנס גם לרבי מיכל יהודה. אמר לו רבי מיכל יהודה בזה הלשון: "תסביר לרבי יוסף שלום, מי זה רבי גרשון...?", ואכן בשליחותו דיבר עם הגרי"ש במשך כעשרים דקות. בתוך הדברים התבטא הגרי"ש: "יורי אינני מכיר את רבי גרשון? והלא נוכחתי לא אחת כי הוא זך ונקי, זך ונקי". (לדברי רבי אליהו, הגרי"ש חזר על שבח זה כמה פעמים במהלך השיחה).

[יצוין, כי נכד מרן הגרי"ש זצ"ל, הרה"ג רבי **משה ישראלזון** שליט"א מספר כי לפני כשמונה עשרה שנה המליץ מרן הגרי"ש זצ"ל לאחד הנינים ללכת לישיבת פוניבז', ולא לישיבה אחרת שחפץ ללמוד בה כי אין בה השגחה. שאלו הנין: "יורי בישיבת פוניבז' יש כן השגחה? הלא גם היא ישיבה בלא השגחה?". השיבו מרן הגרי"ש:

בשנה האחרונה לחיי הגראי"ל זצ"ל נפלה אדרת הנהגת הכלל על כתפי מרן שליט"א בנושא משא העם על שכמו. רבני תנועת 'דגל התורה' הגאון רבי נתן זוכובסקי שליט"א, ראש ישיבת 'גאון יעקב', והגאון רבי יוסף אפרתי שליט"א, רב בית המדרש להלכה בהתיישבות בירושלים, נשאו דברים בכינוס פעילי 'דגל התורה' במלאת הישלושים' להגראי"ל זצ"ל, ובדבריהם אמרו כי בזמן האחרון כשהיה הגראי"ל זצ"ל חלש יותר הם שאלו את מרן שליט"א את כל העניינים הנוגעים לנהגת התנועה, כשהגראי"ל יודע מזה ומראה שניחא ליה בזה. הם הדגישו כי אמנם אין כאן מניינים, כי הגראי"ל לא חש בעצמו שהוא ראוי למנות, אבל הדבר היה על דעתו, וכל ההכרעות בתקופתו האחרונה של הגראי"ל נחתכו בחדרו של מרן שליט"א.

בחודש ניסן תשע"ג, כאשר נכנס אל הגראי"ל העסקן הנכבד הרה"ג ר' אליעזר סורוצקין הי"ו, יו"ר 'לב-לאחים', ושאל אם לבקש ממרן שליט"א לשאת דברים בכינוס השנתי, אמר הגראי"ל: "ודאי שידבר, הוא ידבר ואני רק ידבר אחר כך קצת". בבחירות תשע"ד ביקש הגראי"ל ממרן שליט"א שידבר על ענייני השעה מטעמו בהיכל כולל 'אוהל קדושים'.

בחורף תשע"ו נערך כינוס לנבחני הלכות שמיטה של 'דגל ירושלים' באולם ארנה בי-ס, וכשהתברר שהכינוס ממומן על ידי גורמים מסוימים, נשאל הגראי"ל האם ישתתפו במעמד תלמידי התני"ס, הורה הגראי"ל להרב חיים ברוך ויכלדר לשאול את פי מרן שליט"א וכפי שורה כך ינהגו.

הקשר ההדוק והמתמשך בין מרן הגרמ"י **ליפקוביץ** זצ"ל ויבדלחט"א מרן שליט"א החל כבר בימי בחירתו. כאשר הגיעו מרן שליט"א ואחיו רבי יעקב ללמוד בישיבת פוניבז', היה זה בעת יסוד הישיבה כשעדיין לא עמדו על תילס מבני הישיבה, ואביו רבי צבי יהודה ביקש ממרן ה'חזון איש' זצ"ל לדאוג לבית טוב ללינה עבור בניו. ה'חזון איש' פנה לרבי מיכל יהודה וביקש ממנו להכניס אותם לביתו. כך במשך תקופה ארוכה התאכסנו בביתו הדל של רבי מיכל יהודה, וספגו רשמים נעלים של קדושה צדקות, שקידה וטהרת לב, מאישיותו הגדולה והמרוממת של רבי מיכל יהודה.

מרן שליט"א סיפר כי בכל לילה בעת שירד עם אחיו מהישיבה לביתו של רבי מיכל יהודה, היה רבי מיכל יהודה מכבד אותם בארוחה טובה והציע להם את המיטה בעצמו! כשמרן שליט"א אמר לו פעם: "אין זה לפי כבודכם, אני אעשה זאת", התפלא רבי מיכל יהודה: "אתה רוצה שאוותר על מצוות הכנסת אורחים?".

מידי לילה היה רבי מיכל יהודה מדבר עימם על הסוגיות הנלמדות בישיבה, ובליל שישי למד איתם חברותא בשולחן ערוך ונושאי כלים לפי סדר העניינים שלמדו בישיבה. בלילי שבתות היה מרן שליט"א לומד חברותא עם רבי מיכל יהודה בהיכל הישיבה, והרבה מהדברים שלמדו במהלך השבוע ליבנו בצוותא. גם בהיכל הישיבה קבעו מרן שליט"א ואחיו רבי יעקב את מקומם בספסל סמוך למקום מושבו של רבי מיכל יהודה, וראו בו דמות לחיקוי.

לאחר תקופה של היכרות, פגש רבי מיכל יהודה את מרן הרב **מפוניבז'** זצ"ל ואמר לו על מרן שליט"א: "הבחור יודע ש"ס, יש לי חלישות הדעת ממנו!".

"איני מבין מה הדימוי בכלל, והלוא שם יש דמות, דמותו של רבי גרשון, והיא משפיעה על התלמידים".

תורה מסיני ממש, מחוורת כשמלה, זה השיעורים של רבי גרשון!"

אחד התלמידים של מרן שליט"א שמע מפי רבי מיכל יהודה בלשון הזה: "אני מכיר את רבי גרשון עוד מימי בחרותו בישיבת פוניבז', וכבר אז היה מרומם מכל בני גילו". (מפי הרה"ג ר' יצחק נוימן שליט"א, וכעין זה שמע גם מהגאון רבי מאיר גריינמן שליט"א, כי הוא זוכר את הערכה הגדולה שרחשו לו בישיבה עוד בהיותו בחור).

נכדו ויד ימינו של רבי מיכל יהודה, הרה"ג יוסף קורלנסקי שליט"א, פרסם בגיליון 'דברי חכמים' (שנת תשע"ה) את משנת סבו בעקבות המאורעות שאירעו בישיבה באותה תקופה:

"לפני כשבע עשרה שנה ובמשך כמה שנים שלאחריה הורה רבינו [רמ"י] לתלמידיו ולכל דורשי עצתו שלא ילכו ללמוד בישיבת פוניבז'... ובשנים לאחר שמרן הגרי"ג שליט"א עשה את ההפרדה בישיבה הקדושה ורבינו סייעו מאד בזה, ופעולותיו של רבינו הם שהביאו לכך שהמינויים נתקיימו. לכן אחר שראה רבינו שהשקט נשמר ואין קשר בין הצדדים, חזר רבינו להמליץ להרבה מהפונים לשאול עצה ללמוד אצל מרן הגרי"ג שליט"א שציין שהוא דמות של אדם גדול אמיתי שממנו תעבור מסירת התורה בטהרה ונקיטה לדורות הבאים, הן מצד ישרות הלימוד, והן היראת שמים וטהרת מידותיו, ועמידתו על המשמר להנחות התלמידים בדרך הנכונה בהתאמצות מיוחדת. גם עמד וסייע להעמדת המנין ב'אהל קדושים' בימים נוראים, הורה וחיזק את הגאון רבי צבי איזנשטיין שליט"א שיעמוד שם לש"ץ כדרכו בקודש ללא שום שיון, וחיזק אברכים שיקבעו מקום תפילתם שם שהיא זכות גדולה להתפלל עם מרן הגרי"ג, וזכות גדולה היא להיות שותף עם הויתור והבריחה ממחלוקת שעושה מרן הגרי"ג שליט"א".

בחורף האחרון לחיי הגרמ"ל הוא נשא דברים בישיבה, וזירז את התלמידים על מעלת השמיעה. בתוך הדברים אמר כי ניתן להשיג מעלה זו על ידי שישמעו לדברי מרן שליט"א שמרבה לזרז את ענין זה.

כך גם בשנת תשס"ט, נינו של מרן שליט"א בא בקשרי שידוכין עם נינת מרן הגרי"ש זצ"ל. מרן שליט"א טרח במיוחד לבוא לשמחה שהתקיימה בבית מרן הגרי"ש זצ"ל. הגרי"ש היה נרגש לקראת בואו וקיבלו בכבוד גדול, הוא קם בפניו מלוא קומתו ובא לקבל את פניו בפתח החדר. במהלך השמחה הם דיברו בחביבות רבה ובהערכה עצומה זה לזה במשך שעה ארוכה, וביציאתו שוב טרח מרן הגרי"ש זצ"ל ללוותו עד פתח הבית, ולא שב למקומו עד שעזב מרן שליט"א את הבנין.

אחד התלמידים שנכנס אל מעונו של רבי מיכל יהודה להתברך מפיו לפני תחילת הזמן, שמע מרבי מיכל יהודה את הדברים הבאים: "בעיקר תתקרב לרבי גרשון, כי הגדלות שלו זה בקבלה. אביו רבי צבי יהודה היה מהמקורבים הגדולים אצל ה'חזון-איש', ואף הוא בבחרותו כשבא לכאן בא כשתלמודו בידו, כאשר כמעט כל הש"ס שגור על לשונו. תכנס לשמוע את השיעורים אצלו ותרשום אותם".

בשנת תשנ"ט אמר רבי מיכל יהודה לאחד ששם את פעמיו ללמוד בישיבת פוניבז': "ברוך ד' זכיתם, יש לכם את רבי גרשון, מגדולי מעתיקי השמועה בדרך המסורה, ודרך הלימוד שלו היא דרך הלימוד המקורית, בדרך זו למדו בכל הדורות ונעשו גדולי תורה, וכן הדרך הראויה לכל אחד ואחד. יש לכם ראש ישיבה, תראו לקבל ממנו כמה שיותר, לרדוף אחר שיעוריו, להתכונן כמו שצריך לשיעור, להכין טוב את הסוגיא, ולחזור על השיעור, וללבן את הדברים שהיו מחוורים כל הצורך, ולהקפיד גם על קשר אישי עמו בלימוד, לברר וללבן אצלו הדברים שהביא בשיעור, וכל העושה כן מבטיח אני לו, שיזכה להיות תלמיד חכם גדול ומרביץ תורה". (הודפס בסוף הקובץ 'יסודות קנין כסף', תמוז תשע"א).

בחודש אב תש"נ, נכנס הגאון רבי יהושע מישקובסקי שליט"א, למעונו של רבי מיכל יהודה, לקבל הדרכה לקראת עלייתו לישיבה גדולה. רבי מיכל יהודה פנה אליו ואמר: "בפוניבז' יש מעלה שאין בשום מקום, יש שם

עם אחיו הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל

הגדול אינך מדבר!" הציע מרן שליט"א. ואכן כל הפונים הרבים בימים שלאחר מכן נתקלו בשלט בפתח הבית הכתוב בו: "במצוות אחי הגדול לא אוכל לקבל קהל היום".

לפני כמה שנים כאשר חלה רבי יעקב ורופאיו אסרו עליו לתקוע בראש השנה, הטרחה את עצמו מרן שליט"א לנסוע כמה פעמים עד לרמת השרון על מנת 'לשמור' על אחיו שלא יתקע... לבסוף הצליח רבי יעקב להשיג היתר מאחיו מרן שליט"א לתקוע גם באותה שנה שלוש תקיעות...

באותה תקופה בבוא מרן שליט"א לבית אחיו, וראה כי מספר הממתנינים גדול מדי, והדבר עלול ליצור עומס על אחיו, התעלם מכבוד תורתו ועמד וסידר את התור בעצמו...

בראיון לימוסף שבת קודש' (סוכות תשע"ו), אמר רבי יעקב כי התנא באבות (פרק ד) אומר: "הלומד ילד למה הוא דומה לדיו כתובה על נייר חדש והלומד זקן למה הוא דומה לדיו כתובה על נייר מחוק ... הלומד מן הקטנים למה הוא דומה לאוכל ענבים קהות ושותה יין מגתו והלומד מן הזקנים למה הוא דומה לאוכל ענבים בשולות ושותה יין ישן". הרי שהתנא מלמד אותנו, כי ישנה מעלה

הקשר ההדוק שהיה בין מרן שליט"א לאחיו רבי יעקב זצ"ל, רבה של רמת השרון, היה קשר לא רגיל, יותר מן המצוי. הכבוד וההערכה שהעריך רבי יעקב את אחיו הגדול ממנו בסך הכל בשנה אחת, היו נדירים בכל קנה מידה. הם לא היו רק אחים מכוח ברית הדמים הכרותה ביניהם, אלא מכח זאת שאת כל תורתם הם קנו יחד, ממקור יניקה אחיד כל שנות הילדות, הנערות והבחרות, בעמל שקידה ויזע מופלא במינו. הם חונכו והודרכו כל השנים על ידי האב הגדול, רבי צבי יהודה, שטיפחם והצמיחם בעשר אצבעותיו, וכך הם גדלו ועברו יחד את כל תחנות החיים, החל מעיריית שומיאץ ברוסיה, רמת השרון דרך לומז'ה ופוניבז'.

כאח הגדול בין השניים ראה מרן שליט"א בכל השנים את תפקידו כאחראי על אחיו הצעיר. בתקופות האחרונות כאשר רבי יעקב לא חש בטוב ליווה מרן שליט"א את כל ההתייעצויות הרפואיות מקרוב, והכריע את כל הספיקות שהתעוררו.

לפני שנים כאשר חש רבי יעקב צרידות בגרונו, המליץ לו מרן שליט"א, להימנע מדיבור במשך מספר ימים וכך תחלף הצרידות. "ומה אעשה כשיגיעו אנשים לבקש ממני לדבר?" שאל רבי יעקב. "תאמר להם שבמצוות אחיך

ביום הפורים תשע"ו, עבר רבי יעקב ניתוח קשה וסבך בשעות הבוקר והצהריים. בכל מהלך הניתוח, ישב מרן שליט"א במשך למעלה מחמש שעות בעמל ובמאמצים גדולים ולמד משניות לזכות אחיו, בדאגה כנה לשלומם ובריאותו, וכשנרדם במהלך הזמן התאמץ להעיר את עצמו ולהמשיך ללמוד. כשהיה נידון אם לערוך את הניתוח ביום הפורים טרח מרן שליט"א ועלה במיוחד לבתי גדולי ישראל מרן הגראי"ל זצ"ל ויבדלח"ט מרן הגר"ח שליט"א לשאול את מוצא פיהם אם לקיים את הניתוח. במשך כל תקופת חוליו של רבי יעקב היה מרן שליט"א מבקרו ביום רביעי מידי שבוע בשבוע כשהוא דואג לשלומם. לאחר פטירתו של רבי יעקב, הורה הדריך וניווט את כל ענייני הרבנות של אחיו הן בקהילת ינאות יוסף ובעיר ירמת השרון והן בשאר מפעליו הכבירים, ועל פיו ישק כל דבר.

עם מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א

בשיחה ברבים הסביר מרן שליט"א את פשר הדברים: נאמר במסכת אבות (ו, א): "כל הלומד תורה לשמה נותנת לו מלכות וממשלה". מלכות הוא מרצון העם ואילו ממשלה היא בעל כרחם. אצל רבי חיים, הסביר מרן שליט"א, רואים הן את המלכות בכך שהוא תל-תלפיות והכל באים לבקש ממנו עצה וברכה והכרעתו הכרעה של דעת תורה היא, והן את הממשלה בעל כרחם של הרשויות והעולם החופשי. לדוגמא, נקט מרן שליט"א, רבי חיים לא רצה שרחוב לנדא יהיה פתוח בשבת, כדי שלא יהיה מעבר מרמת גן לבני ברק וכך נהיה, למרות שהחילונים מתנגדים בנחרצות לכך! זה הכח של רבי חיים מלכות וממשלה!

פעם אחרת התבטא מרן שליט"א באוזני שואל שביקש את עצתו: "אם אתה רוצה רוח-הקודש תלך לרבי חיים".

כשאחד התלמידים תיאר באוזני מרן שליט"א לפני כמה שנים את סדר לימודו המפליא של רבי חיים, ועל הסיום הגדול של כל התורה כולה שנערכת על ידו מידי ערב פסח. דפק מרן שליט"א על השולחן, ואמר: "אשרי הדור שרבי חיים בתוכו!".

מספר הרה"ג ר' יצחק נוימן שליט"א, כי לפני שנים ספורות נכנס לרבי חיים עם שאלה בהלכות מזוזה ובעוד ענין. רבי חיים שאלו באורח נדיר: "היכן אתה לומד?" וכשהלה השיב בשיבת פוניבז' אצל מרן שליט"א, נענה רבי חיים: "יש לך ראש ישיבה מצויין! אתה יכול לשואלו הכל, גם בהלכות מזוזה".

שמענו מפי בעל העובדה, שעלה לבית מרן שליט"א לפני שנים ספורות, וביקש ברכה עבור ביתו החולה. מרן שליט"א הביט בה רגע כמימרא, ואמר: "אין לה כלום". מאוחר יותר עלו בני המשפחה לבקש גם את ברכתו של רבי חיים, וסיפרו לו במהלך הדברים כי מרן שליט"א שלל את דברי הרופאים ואמר כי אין כלום. הגיב רבי חיים: "אם רבי גרשון אמר שאין כלום, אז אין כלום!".

מספר הרה"ג יעקב ישראל קנייבסקי שליט"א, נכדו נאמן ביתו של רבי חיים, כי בערב שביעי של פסח השנה, בעת שנכנס מרן שליט"א לביקור בבית רבי חיים, התרומם רבי חיים לכבודו, ושאל שוב ושוב: "מדוע טרחתם לבוא אלי, אני הייתי צריך לבוא אצלכם". מרן שליט"א השיב כי אינו רוצה להפריעו מלימודו, אלא בא כיון שההלכה מורה להקביל את פני הרב ברגל, ודברו בלימוד במשך דקות ממושכות. בסיום הביקור שוב אמר רבי חיים: "אינכם צריכים לטרוח לבוא אלי".

מיוחדת לאדם שלמד תורה בעודו צעיר לימים, כי לימוד בעת זקנה הוא לימוד שלא נקלט כראוי. שנית, מלמד אותנו התנא ממי יש ללמוד תורה, עדיף ללמוד מהזקנים ולא מילדים. כי לזקנים יש יישוב הדעת כראוי ותוכן יקר ערך. אך בסיום המשנה מסיים התנא בהצהרה חשובה: "רבי אומר אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו, יש קנקן חדש מלא ישן וישן שאפילו חדש אין בו". זאת אומרת, כי יש פעמים שאפשר ללמוד אפילו מצעיר שלו הם כשל זקן. לבשל את מוחו וליבו, והיכול והידעה שלו הם כשל זקן. "כך המלצתי בשעתו על אחי רבי גרשון שליט"א", אמר רבי יעקב, "כבר מצעירותו כל מי שדיבר עימו בלימוד הרגיש 'טעם זקנים' כאילו שלומד מזקן למרות היותו צעיר. זאת? מחמת יישוב הדעת שלו!".

ידידות אמיצה והערכה רבה הדדית שוררת כל השנים בין מרן שליט"א לבין רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א.

רבי חיים סיפר כמה פעמים: "כשהגעתי ללומז'ה בפתח תקוה בהוראת דודי ה'חזון איש', הוא ציווה עלי לדבר בלימוד עם הבחורים הטובים בישיבה. בין השמות ציין ה'חזון איש' את רבי גרשון ואמר לי: 'דאס איז דער דמות פון די ישיבה' [זוהי ה'דמות' של הישיבה], אמנם, סיים מרן הגר"ח שליט"א ואמר בענוותנותו: "אני לא העזתי לגשת אליו, כי רבי גרשון נחשב בשעתו העילוי של הישיבה, והיה בחינה של 'יראת הרוממות' לגשת אליו". רבי חיים זוכר כיצד רבי צבי יהודה בא פעם [כנראה באחד מהתחלות הזמן] עם בניו לישיבה, והושיבם ב'מזרח'.

רבי חיים הקפיד כל השנים לשלוח את ילדיו וצאצאיו ללמוד בפוניבז', כשהוא מציין שיש לו ענין שישמעו שיעורים מפי מרן שליט"א.

בחול המועד סוכות תשע"ב, שקעה שימשה של הרבנית הצדקנית בת-שבע קנייבסקי ע"ה שלא בעונתה. כלל ישראל התעטף באבל כבד על סילוקה של אשה גדולה, שהייתה מקור השראה לבנות ישראל. במהלך החג נודע למרן שליט"א כי ספר תורה החי – רבי חיים – שרוי בצער. מיד ביקש לעלות אליו לביקור חג, לשמחו ולעודדו. מרן שליט"א יצא מגדרו לדבר עימו בנעימות ובחדווה ואף במילתא דבדיחותא בשפת האידיש. בהמשך דברו מעט על ענייני חינוך, ושיבח מרן שליט"א את ספרו הנודע של רבי חיים 'ארחות יוסף' שכה תואם לבני דורנו, וביקש כי היות ויש הרבה דברים המתחדשים השייכים לענייני היום יום ראוי להוציא כרך נוסף לרוב הנחיצות והתועלת... משראה מרן שליט"א כי עלה חיוך על פניו הקדושות של רבי חיים ידע כי הוכתרה בהצלחה מטרת הביקור.

מאוחר יותר הסביר מרן שליט"א כי במכוון לא דיבר עם רבי חיים על האבידה הגדולה בפטירת הרבנית, כי שמע מאברך אחד שעלה לרבי חיים במהלך החג, וסיפר לו על כך שאשתו לא ישנה כל הלילה בעקבות צערה מפטירת הרבנית. רבי חיים כששמע זאת מפי האברך פרץ בבכי נורא. "איני מסוגל לצער את רבי חיים, לכן לא דברתי עימו מאומה על הענין" – הסביר מרן שליט"א.

אחד התלמידים מספר, כי פעם שאל למרן שליט"א שאלה מסויימת, ומרן שליט"א השיב: "אני לא יכול לענות על השאלה, תלך לרבי חיים, הוא שולט, הוא שולט על כל העולם".

עם מרן ראש הישיבה הגרב"ד פוברסקי שליט"א

אחינו של מרן שליט"א, הגאון רבי ברוך דוב דיסקין שליט"א, ראש ישיבת 'אורחות תורה', מספר כי פעם נסע במונית בצוותא עם ראשי הישיבה מרן שליט"א ורבי ברוך דוב פוברסקי לניחום אבלים בפתח תקוה. בדרך שאל הגרב"ד פוברסקי את מרן שליט"א שאלה גאונית על הסוגיא שנלמדה בישיבה. מרן שליט"א חשב קמעא, ואמר שני מהלכים שניתן להגיד בסוגיא וליישב בהן את הקושיא. לאחר שיצאו מהמונית אמר הגרב"ד פוברסקי להגרב"ד דיסקין: "שמעת מה שרבי גרשון אמר? זה מוראדיק התירוצים שלו!".

לאחר ימים אחדים, רבי ברוך דוב דיסקין אמר לאחד מידידיו את תורף הקושיא ששמע את הגרב"ד פוברסקי שואל את מרן שליט"א ואת התירוצים הנפלאים שהשיב לו עליהן. אותו ידיד ניסה לאחר כחודש לעשות נסיון כל שהוא, הוא פנה למרן שליט"א ושאל את אותה שאלה וציפה כי מרן שליט"א ישיב לו את אותם תירוצים, אך מרן שליט"א הגיב: "זה באמת קושיא. צריך עיון".

ניגש מאן דהו למרן שליט"א ושאלו: "הרי לרבי בערל ראש הישיבה השיב תירוצים נכוחים על הקושיא ההיא? ומדוע לשואל השני אמר שזו קושיא?". השיב מרן שליט"א: "רבי בערל זה משהו אחר לגמרי, הוא כבר למד את הסוגיא הרבה פעמים, הוא מכיר את הסוגיא היטב על בוריה, אם הוא שואל כזאת שאלה הוא צריך לקבל תירוץ. אבל בחור שלומד עכשיו את הסוגיא פעם ראשונה, מותר לו להישאר בקושיא, הוא לא מוכרח לקבל תירוץ על כל קושיא, אדרבה, יהיה לו על מה לחשוב מעט בדרך, לפני השניה, בחדר אוכל".

מעין זה סיפר גם הגאון רבי משה דוד ליפקוביץ שליט"א, שכאשר נסע מרן שליט"א בחברת ראשי הישיבה להנחת אבן הפינה לישיבת 'גרודנא' באשדוד, במהלך הנסיעה הציג מרן ראש הישיבה הגאון רבי מרדכי שלמה ברמן זצ"ל שאלה בפני מרן שליט"א ומרן שליט"א השיבו בטוב טעם ודעת. למחרת הלך אחד הבחורים לשאול את מרן שליט"א את אותה השאלה, ואמר לו מרן שליט"א: "אי גוטע קשיא, צריך לחשוב על תשובה". הבחור הרהיב עוז ושאל את מרן שליט"א: "הרי יש לכם תשובה ערוכה על כך?". "אמת", השיב מרן שליט"א, "אך התשובה מיועדת עבורי, אך לבחורים לא אמור להיות להם תשובה. או שהם יתעוררו לה לבד, ואז זה מצוין, אך גם אם לא, שום דבר לא יקרה אם הם יהיו מעט טרודים בה".

הגאון רבי בנימין פוברסקי שליט"א, שמע מאביו מרן הגרב"ד שליט"א בעת שנפטרה אשת מרן שליט"א, הרבנית הצדקנית מרת הניא רחל אדלשטיין ע"ה, כך: "הייתי בא הרבה לביתו של רבי גרשון, ואמנע תמיד קיבלה אותנו הרבנית בחום ובלבביות ורצתה שיהיה לנו נעים ושנגיש 'היימיש', אך מרבי גרשון עצמו תמיד פחדתי. רבי גרשון זה בשביל לדבר בלימוד, לא בשביל לשבת בביקורים. יש לי פחד ממנו".

לפני שנים אחדות אמר מרן הגרב"ד שליט"א בדרשתו באחת השמחות, כי לא ראה מימיו אישיות כה מיוחדת ומרוממת כמו אביו של מרן שליט"א, רבי צבי יהודה זצ"ל. והוסיף: "אצל בניו רבי גרשון ורבי יעקב רואים כמעין זה, כזו נקיות! היכן מוצאים דבר כזה?".

מספר הגאון רבי חיים מאיר שטיינברג שליט"א, כי פעם הגיע לישיבה הקדושה לשמוע את שיעורו של מרן שליט"א במסגרת 'ירחי-כלה', וכשעלה במדרגות הישיבה פגש בו

מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, הערכה והקשר העז השורר עשרות בשנים בין מרן שליט"א לידידו ורעו מרן ראש הישיבה הגאון רבי ברוך דוב פוברסקי שליט"א.

לאחרונה נוהג רבי ברוך דוב לומר בהזדמנויות שונות לפני מרביצי תורה וראשי ישיבות: "הנה אני ורבי גרשון משמשים כראשי ישיבה בפוניבז' כבר קרוב לשבעים שנה. ואני אומר לכם רבותי: מעולם! מעולם! לא היתה בינו שום סרך של קטטה, מריבה, כעס או קנאה. תמיד היה בינינו אהבה ואחוה, שלום ורעות. אדרבה, תמיד היתה הקנאה של האחד לא מהשני אלא בשביל השני, כל אחד מאיתנו רוצה ומקווה לראות אך את טובו גודלו וכבודו של השני". ובכינוס 'לב שומעי' (שנת תשע"ח) אמר זאת רבי ברוך דוב ברבים והוסיף במתיקות: "אתם רואים אותי ואת רבי גרשון, תוכלו ללמוד מאיתנו שזה אפשרי. יכולים לשמש עשרות שנים שני ראשי ישיבות בישיבה אחת ולחיות בשלום ובשלחה. הנה הראיה שזה אפשרי".

בעבר כשמרן שליט"א ניהל עדיין לסדר חופה וקידושין בחופות תלמידיו, היה מפנה את תלמידים לכבד בכיבוד זה את רבי ברוך דוב. פעם גם טען מרן שליט"א בענווה כהתחמקות כי יש לו קושי בחיתוך הדיבור, ובשביל ברכות בחופה ראוי דיבור חד יותר.

לפני כשש עשרה שנים חדל מרן שליט"א מלסדר קידושין לחלוטין, גם לא אצל בני משפחתו וצאצאיו. לא ידועה הסיבה הברורה לכך, אבל רווחת השמועה כי מאז שאירע מקרה מסויים החל להימנע לחלוטין לסדר יותר חופה וקידושין אצל תלמידיו. היה זה כאשר פנה אליו תלמיד מהישיבה שנמנה על מקורביו, וביקש לסדר עבורו חופה וקידושין. כדרכו הפנה אותו מרן שליט"א לרבי ברוך דוב. אותו תלמיד ביקש לדלג על הוויכוח והאי נוחות, נקט בדרך הרמאות, ואמר למרן שליט"א כי בירר ושמע שרבי ברוך דוב אינו פנוי באותו ערב. כעבור ימים ספורים הזדעזע מרן שליט"א לשמוע כי היתה כאן רמאות, וכיון שחשש שמא במידה כלשהי נגרם כאן סרך פגיעה בכבוד תורתו של רבי ברוך דוב, גמר בליבו החלטה לא לסדר יותר קידושין לשום תלמיד. מאז ועד היום, למעלה משש עשרה שנה.

בשנת תשנ"ז הגיע אחד מתלמידיו הקרובים להזמין לשמחת נישואיו שתתקיים בירושלים, והציע מרן שליט"א בפניו כל מיני רעיונות משונים, כגון שיבוא קודם החופה ויסע חזרה לבני-ברק עוד קודם החופה וכדומה. אמר לו התלמיד בחיך: "אם כן אצטרך לקרוא לבני 'חופים' על שלא ראה בחופת". התלמיד ניסה בכך לנסות ולהבין מדוע מרן שליט"א עושה כל מיני טעדי לבוא לחתונה ולא לחופה? השיבו מרן שליט"א: "נו, בסדר אבוא לחופה, אבל בתנאי קודם למעשה שאת הברכה אחריה תכבדו את רבי בערל...". החתן שאל: "אבל ראש הישיבה יותר מבוגר?". הוא השיב: "אבל הוא רבו מובהק. ואם תתחכם ותקרא לי, אני לא יעלה...".

בימי השבעה על אחיו רבי יעקב זצ"ל, ביקש מרן שליט"א מעמיתו בראשות הישיבה, הגרב"ד שליט"א, למלא את מקומו באמירת השיעורים. היה לשיעורים אות של 'שבעה', מאפיין ומגדיר מאוד את אורחותיו של מרן שליט"א. הגרב"ד שליט"א, אשר נפשו קשורה בנפשו של מרן שליט"א, הוא גם גדול המבינים בתורת הישיבה של מרן שליט"א, והבין לרוחו, בשל כך השאיל הגרב"ד את מחברות שיעוריו של מרן שליט"א, ומסר מתוכן. הוא הבין כי אם הוא ממלא מקום עליו למסור שיעורים ברוחו וצביונו של המרא דאתרא של השיעור!

מרן שליט"א ושאלו: "מה אתה עושה כאן?", נענה רבי חיים מאיר שבא כדי לשמוע את השיעור של ראש הישיבה, אמר לו מרן שליט"א בביטול: "ממני אין לך מה לשמוע, תבוא מחר לשיעור של רבי בערל, אז יהא לך מה לשמוע".

אחד התלמידים מספר לנו כי נקרא אל מרן שליט"א בבין הזמנים ניסן תשס"ז, ומרן שליט"א ביקשו לדאוג לכך שהחזן בישיבה לא ימתין לו לחזרת הש"צ. התלמיד שאל מדוע? ומרן שליט"א השיב: "דבר ראשון, זה עושה לי לחץ. דבר שני, הרי מעולם לא חיכו לי. פעם היו מחכים לרבי מפוניבז', לרבי שמואל רוזובסקי, הרב שך, רבי דוד, היום שיחכו לרבי בערל...". (מפי רבי י. נ.).

מעט וזעיר מיגיעת שקידת התורה והיקף ידיעתה

ראב"ד היעדה החרדית, מסופר כך: "היה זה בימי חולשתו וחוליו של רבינו [הרב פישר]. צורב צעיר דן עם רבינו בסוגיית גר קטן כתובות דף יא, והזכיר סברא מיוחדת בשוב דברי התוספות שם. רבינו נהנה מסברא זו, אך הוסיף כי סברא כזו, יכול לומר רק מי שבקי בש"ס ובחן את הדברים לפי כל הסוגיות אם הדברים נכונים, ואני אין בכוחי כעת לעבור על סוגיות הש"ס ולבדוק את נכונות הסברא. או אז גילה הצעיר לרבינו כי סברא זו נאמרה על ידי הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א, ראש ישיבת פוניבז'. כשמוע זאת רבינו נחרד עד עמקי נפשו שערער על סברא זו, ואמר: "הן רבי גרשון בקי בש"ס, וחזקה עליו שדבריו נסמכים על יסודות נאמנים!" ומשום כבודו של הגאון רבי גרשון – בעל הסברא התאמץ רבינו באופן מיוחד לדון בדבריו, ועבר על כמה מסוגיות הש"ס, ומשני מקומות הביא ראיות לסברתו, ומשלושה מקומות הביא פירכא לדבריו. הוא סיים ואמר: "כיון שאיני חש עתה בטוב וכוחותי בל עמי לבאר את הענין עד תומו, איני יכול להכריע לכאן או לכאן, ואני רק מעלה נקודות כמראה מקום למען כבודו של הגאון בעל הסברא, ולכשירוח לי אני ישוב לדון באמיתות הדברים".

אחיו הגאון רבי **יעקב** זצ"ל סיפר על אחד מגאוני הדור שהיו תקופות שדיבר בחריפות רבה על גדולי האחרונים, כאשר לפי דעתו היה נראה כי ביאוריהם מוקשים. פעם הגדיש את הסאה והתבטא ואמר על אחד היסודות המוצקים של הימנחת חינוך, כי הוא טעות. כששמע זאת מרן שליט"א חרה לו הדבר, רץ לאסוף ספרים עמל ושקד על דברי הימנחת חינוך במקורותיו, והלך אל אותו גאון להתווכח עמו על דבריו. לבסוף הוכיח לו מרן שליט"א נכוחה כי צדקו דברי הימנחת חינוך. אותו גאון השתאה מדברי מרן שליט"א והחליט מכאן והלאה לחדול לדבר בתקיפות נגד גדולי האחרונים. לאחר תקופה, כששאלו אותו על אחד מיסודותיו של היקצות החושן, כי לכאורה אינו נכון, השיב אותו גאון: "לא! לא! חס ושלום צריך להבין אותו".

בעת שהתמנה מרן הגאון רבי **חיים שלמה ליבוביץ** זצ"ל, לכהן פאר בראשות ישיבת פוניבז', הועלתה הצעה לשנות את מחזור הלימוד הנהוג בישיבה מקדמת דנא, ולהשמיט את מסכת סנהדרין מהמחזור. משום שרבי חיים שלמה נהג למסור את שיעוריו על יסוד דברי זקנו מרן רבי ברוך בער, בעל 'ברכת שמואל', ואין חידושי 'ברכת שמואל' על סנהדרין, המסכת שעמדו ללמוד בישיבה. מרן שליט"א 'שומר הסף' הנצחי של מקדש הישיבה וסדרי לימודיה, נחרד מהרעיון של שינוי סדרי הישיבה. מאידך רכש כבוד והערכה גדולה לרבי חיים שלמה ודרכו התלמודית. כדי להפסיק את דעתו אמר לו בפשטות: "ישנם ברחבי נשים נזיקין שנים עשרה 'סימנים' של רבי ברוך בער, שמתקשרים ומבארים סוגיות במסכת סנהדרין", ומנה בבקאות מדהימה את ה'סימנים' הללו ברחבי הש"ס המשתייכות לסוגיות של מסכת סנהדרין... רבי חיים שלמה עמד מולו משתומם, הוא לא הכיר מושגים כאלו.

[אגב, בשנת תשס"ז, אותה שנה בה מונה רבי חיים שלמה לראשות הישיבה, הודיע מרן שליט"א בערב שמחת תורה

כל מי שזכה לבוא במגע תורני כל שהוא עם מרן שליט"א, יוכל להעיד על היקף גדלותו התורנית המופלאה. חבריו לספסל הלימודים בלומז'ה מספרים שכאשר הגיע לישיבה השתלב עם גדולי הלומדים בה, ונודע כמי שניתן לשואלו בכל סוגיא, והוא משיב בהיקף ובעומק מופלא. אלא שברוב ענוותנותו תמיד הסתתר בפשטות והצנע, בתואנות שונות: "בדיוק למדתי זאת לאחרונה", "כעת עסקו בסוגיא זו בישיבה", "הזדמן לי לראות את הענין לאחרונה" וכדומה.

אחד המקורבים למרן שליט"א, שאלו לפני תקופה, אם נכון הדבר ששיחק הרבה במשחק השחמט בילדותו והצטיין בזה? חייך מרן שליט"א ואמר: "איני זוכר כל כך, אבל הגיע זמן שאמרתי לעצמי שזה ביטול תורה, ומאז לא נגעתי במשחק הזה". כשנשאל בן כמה היה אז? השיב: "מסתמא בן אחד עשרה לערך".

רבי **יעקב** זצ"ל העיד על אחיו מרן שליט"א, כי כבר מבחרותו נהג כמו גדולי הדורות, ובימים שקדמו לזמן בישיבה, היה לומד את כל המסכת שעמדו ללמוד, גמרא ורש"י, כך רכש בקיאות מופלגת בש"ס. גם בשיחותיו מרבה מרן שליט"א לדבר על חשיבות ונחיצות הדבר להשגות רוחניות, לרכוש בקיאות בגמרא ורש"י. אחד התלמידים הזוכה ללמוד בקביעות עם מרן שליט"א חברותא גמרא ורש"י, מספר כי בכל פעם שמרן שליט"א לומד את הסוגיא, למרות שכבר למדה פעמים רבות, תמיד הוא מוצא דיוק נוסף, או דקדוק חדש ברש"י.

סיפר הרה"ג רבי **מאיר מונק** שליט"א, מנהל תלמוד תורה 'תורת אמת', כי שמע ממייסד התלמוד תורה, הגאון הצדיק רבי **חיים פרידלנדר** זצ"ל, משגיח ישיבת פוניבז', כי הסיבה שגרמה לו להקים את התלמוד תורה המפואר, המתנוסס לתפארה בבני-ברק היא מפני שראה בבחרותו בישיבת לומז'ה את נפלאות ידיעותיהם בבקיאות ובעיון של מרן שליט"א ואחיו רבי יעקב בכל הששה סדרים ובכל שלושת הבבות בצורה מדהימה, ומהם למד כמה חשוב וחינוני הוא לימוד הבקיאות המהווה את הבסיס הראשוני לידיעת התורה, ובעקבות כך הגה ברעיונו להקים תלמוד תורה בו ישנו הילדים כבר מקטנותם משניות ויצברו ידיעות רבות בנוסף ללימוד העיוני, והוא היה הנחשון בדבר בבני-ברק. כך גם שמע ממנו בנו הרה"ג רבי **אליהו פרידלנדר** שליט"א.

שח לנו אברך יקר מתלמידי מרן שליט"א, כי חפץ לקרוא לבנו הנולד לו ע"ש תלמיד חכם אחד שהיה אפוף ביסורים כל ימיו, שקראו לו 'שלמה'. הוא שאל על כך את מרן **הגר"ח קנייבסקי** שליט"א, והורה שיקרא את השם 'שלום' הדומה ל'שלמה', על שם התנא אשר שמו רבי שלום. לאחר מכן בירר אצל רבים היכן מוזכר כזה תנא בש"ס ואיש לא ידע להשיב. במעמד הברית השתתף מרן שליט"א וכשסיפרו לו על הוראת הגר"ח שליט"א, אמר על אתר: "ודאי רבי שלום נזכר פעם יחידה בש"ס, במסכת יבמות דף קט"ז!".

בספר 'רועה ישראל' (ח"ב, עמודים קע"ה, קע"ו, קע"ז), תולדות חייו של הגאון רבי **ישראל יעקב פישר** זצ"ל,

כי השנה לא יבוא לקריאת התורה בישיבה כמידי שנה, כשהוא מנמק זאת בנימוק כל שהוא. אך יודעי דבר הסבירו כי הסיבה האמיתית היא, משום שבכל שנה מתכבדים ראשי הישיבה מרן שליט"א ומרן הגר"ד שליט"א בחתן תורה וחתן בראשית, והשנה רצה שיכובד בעלייה המיועדת לו, ראש הישיבה החדש].

אחד התלמידי חכמים בבני-ברק (הרב א. ב) שח בפנינו, כי לפני שנים אחדות היה לו ויכוח נוקב עם בנו על הבנה במשנה בטהרות, לאחר שהויכוח לא פסק, גמרו אומר לעלות לבית מרן שליט"א ולהציג בפניו את השאלה. מרן שליט"א ישב על מקומו והקשיב לשאלה בשוויון נפש, ובלי לפתוח ספר אמר לאחד מהם: "כנראה לא הבנתם את הר"ש שם. הרי לשונו היא כך וכך... ולפי זה הצדק עימו".

הגאון רבי **ניסים דרעי** שליט"א, ראש מכון 'ראש פינה', מספר שכאשר הוציא במהדורה חדשה ובהירה את חיבור 'מחצית השקל' על אבן העזר, עלה לבתי גדולי הרבנים להראות את מלאכתו הכבירה מלאכת מחשבת מופלאה שעשה בחיבור, רוב הרבנים לא הכירו את תוכנו של הספר, ואילו מרן שליט"א קיבלו בחביבות רבה ולמול עיניו המשתאות החל לקרוא קטעים שלימים של 'מחצית השקל' על פה, כשהוא מונח עמוק עמוק בתוך העניינים...

אחד מתלמידיו דיבר עימו על דברי הרשב"א במסכת יבמות, והעיר על איזה תיבה אחת ברשב"א הנראית לכאורה כתמוהה וצריכה ביאור. מרן שליט"א החל ללחוש לעצמו את כל הקטע של הרשב"א מתחילתו בלשונו המדויקת, וכשהגיע למילה ההיא, אמר: "נראה לי כי אכן הרשב"א שם גורס כך וכך". לפלא היה שכפי שקרא כך היה לשונו של הרשב"א בדיוק!

אחד מתלמידי החכמים דיבר עם מרן שליט"א על חקירה מסוימת שהתעוררה בדיני הזמה. הוא חקר את הדבר זמן רב ואף שוחח עם תלמידי חכמים רבים אודותיה, ולאחר מאמץ וחיפוש רב העלה בידו כי יתכן שיש רמז לחקירה זו בתשובות מהר"ט ומהר"ם שיף, ומדבריהם יש ללמוד פשיטות לשאלה. מה רבה היתה תדהמתו ופליאתו, כאשר הציע את החקירה בפני מרן שליט"א, הוא הגיב על אתר: נו, זה מהר"ט ומהר"ם שיף".

אחד התלמידים מספר הראה לפני שנים אחדות למרן שליט"א מודעה שפרסמו בעיתון 'יתד נאמן' מטעם הישיבה בענין כלשהו, מרן שליט"א הראה אי שביעות רצון, והוכיחו על פניו: "זה ביטול תורה! מדוע אני צריך לראות דברים כאלה!".

בליל פורים תשע"ו, לאחר תפילת מעריב, בעת קריאת המגילה, לפתע חש מרן שליט"א חולשה גדולה ואיבד את הכרתו, הוא הובל לבית החולים 'מעייני הישועה' ולאחר סדרת בדיקות קצרה שב לביתו. מאוחר יותר התבטא מרן שליט"א בפני נכדו נאמן ביתו הרה"ג ר' **מרדכי פלאי** שליט"א כי עשה עם עצמו חשבון הנפש, ולדעתו הסיבה שקרה המקרה הוא בגלל שהאריך בסעודת פורים יתר על המידה, והסעודה התמשכה כמה דקות לאחר צאת הכוכבים, והיה בכך משום ביטול תורה. כשנשאל על ידי הנכד למה הוא לא עצר את הסעודה? השיב: "היות וציבור המשתתפים היו בשמחה לא רציתי להפסיקם, אך סוף סוף כיון שהיה כאן ביטול-תורה משמים נהגו עימי מידה כנגד מידה והוסיפו לי ביטול תורה בגלל ההתעלפות".

הגאון רבי **יהושע מישקובסקי** שליט"א, ראש ישיבת 'אמרי משה', מספר כי בחודש כסלו תשנ"ז, אושפזה הרבנית ע"ה בבית החולים עקב בעיות בלחץ הדם שסבלה מהן. מרן שליט"א היה עיף ומתוח מעט עקב היום הקשה שעבר עליו, וחשב שיקצר היום את הלימוד המשותף עימו.

אך במציאות קרה ההיפך הגמור, מרן שליט"א הוסיף עוד בלימוד התורה יותר מכל פעם, ולמדו למעלה משלוש שעות עד לאחר חצות לילה.

פעם בימי בין הזמנים, נקש בדלתו של מרן שליט"א אחד התלמידים הקרובים, הרבנית פתחה את הדלת והכניסה אותו לסלון. לפתע רואה התלמיד את מרן שליט"א שוכב על הספה מוטה על צידו ומעיין בספר משניות קטן. מרן שליט"א ברוב שקיעתו בלימוד, גם בלימוד כזה שאמור להיות זמן מנוחה, לא שם לב לבואו והמשיך הלאה בעיונו. התלמיד חש באי נעימות ורצה לברוח מהבית. אולם הרבנית שראתה אותו עומד מתמהמה, נכנסה לסלון וקראה: "גרשון" "גרשון". אז הרים מרן שליט"א את עיניו והבחין בתלמיד, הזדרז לקום מהמיטה להתיישב בשולחן ולשוחח עימו בחביבות, תוך כדי שהוא מציין שהוא כלל לא מפריע... זהו כאמור עת המנוחה של מרן שליט"א.

תלמידים ומכרים טוענים בעקשנות על עסקו בתורת הח"ץ רחוק מעין רואים ובקיאיותו הגדולה בחכמת הקבלה ונסתרות התורה. עוד בהיותו בחור צעיר למד עם מורו ורבו הגה"צ רבי **אליעזר אליהו דסלר** זצ"ל והגה"צ רבי **חיים פרידלנדר** זצ"ל בחברותא קבועה בפירוש הרמב"ן על הפרשה, דווקא את הקטעים השייכים לקבלה. פעם התבטא מרן שליט"א כי הרב דסלר הוא רבו באגדה. אחד התלמידים שדיבר פעם עם מרן שליט"א אודות מקובל פלוני, שמע ממנו כלשון הזה: "מקובל פלוני אומר רק אל"ף ב"ת, מקובל אמיתי היה הרב דסלר".

לפני שנים נשאל מרן שליט"א על ידי אחד מקרוביו אם נכונה השמועה שזכה לקבל תורת הנסתר מהמקובל הקדוש רבי **יעקב משה רביקוב** זצ"ל, המכונה 'הסנדלר', מגדולי המקובלים בדור הקודם, שה'חזון איש' היה נועד איתו לילול שלמים. הוא השיב על אתר: "איני זוכר... איני זוכר!... לא יודע!...". כשהוא מעביר מידית את השיחה לנושא אחר. מרן שליט"א שבמוחו הגאוני ובזיכרונו הפנומנלי חרוטים מליוני פריטים, היודע להשיב מיד בעל פה בכל התורה על כל חלקיה, לפתע אינו זוכר...

בספר 'תפארת אבות' ישנו לקט רשימות מהגאון המופלא רבי **יהושע אהרן צוקר** שליט"א, מחשובי רבני וסקדני הישיבה. ובעמוד ע' מובא שם כי פעם אמר הרב צוקר ששם לב כי רוב שיחותיו של מרן שליט"א יש בהם פשט על פי פשט ויש בהם פשט על פי סוד, וניתן להביןם בשני פנים. עוד מובא שם בשם הרב צוקר כי שמע מתלמיד חכם נאמן שבמסע הלווייתו של מרן הגאון רבי **דוד פוברסקי** זצ"ל, ראש ישיבת פוניבז', עמד הגאון הצדיק רבי **ישראל אליהו וינטרויב** זצ"ל, והאזין ברוב קשב למשא הספדו של יבדל לחיים טובים מרן שליט"א, ויצא מהתפעלות. בגמר ההספד אמר רבי ישראל אליהו לאותו תלמיד חכם העומד סמוך לו: "תמיד ידעתי כי רבי גרשון גדול בקבלה, אבל לא ידעתי שעד כדי כך!".

זכור לרבים המקרה המזעזע שהתרחש בחודש סיון תשע"ד, אז נחטפו רחמנא ליצלן שלושה נערים צעירים על ידי מחבלים צמאי דם. פנו גורמים שונים למרן שר התורה **הגר"ח קנייבסקי** שליט"א בכדי שיערוך "גורל הגר"א" לבירור מקום הימצאותם, אך רבי חיים השיב כי אין לו רוח הקודש ושיפנו בדבר למרן הגר"א זצ"ל. אך גם מרן הגר"א זצ"ל התחמק וענה כעין תשובה זו. אחד מבאי ביתו של מרן שליט"א סיפר לו כל זאת ושאלו – אם יוכל הוא לערוך 'גורל הגר"א', שכן זה ענין של פיקוח נפש! נענה מרן שליט"א בהשתוממות: "מה פתאום שאני יעשה". אמר המקורב: "כי הרי ראש הישיבה יודע לערוך גורל הגר"א".

"אמת!" השיב מרן שליט"א, "אך כבר שכחתי איך עושים זאת", וכך דחה את הבקשה מכל וכל.

באותה הזדמנות אישר כי אכן בצעירותו ערך פעם 'גורל הגר' כפי המסורת הידועה בוואלווין, כשרצה להכריע בשאלה אם אכן ראוי להשקיע מזמנו ומכוחותיו לעלות את חידושי תורתו על הכתב, ובגורל עלה הפסוק בשופטים (ה, ח) "יבחר אלוקים חדשים", ובמדרש מובא (ראה בתנא דבי אליהו רבא סוף פרק י', ובבעל הטורים דברים א, ג) שהפסוק מורה כי ה' יתברך בוחר לאלו המחדשים בתורה. אך מרן היסטיפלער זצ"ל גילה דעתו שאולי אין זה הדרך, ועדיף להימנע מלערוך יותר 'גורל הגר'.

גם בספרי יראה לא הניח מרן שליט"א את ידו, וכבר מצעירותו נודע כבקי גדול בספרי היראה של הראשונים כלשונם. הגאון רבי **שלמה נח קרול** זצ"ל העיד כי כבר בבחרות הכיר במרן שליט"א כי הוא בקי בכל ספרי המוסר היסודיים על בוריים. עד היום בשיחותיו מסוגל מרן שליט"א לקרוא קטעים שלימים מספרי מוסר בעל פה! מבלי להותיר או להחסיר אף מילה.

ככלל, מרן שליט"א רואה בלימוד המוסר כבסיס הכל וכאמצעי חשוב והכרחי לגדל את האדם מבחינה רוחנית בכל התחומים. מסופר כי פעם הגיע אברך אל מרן שליט"א ושאלו הרי בכל שנה מגיעים לישיבה תלמידים רבים מהם בעלי כישרונות גדולים, ובכל שיעור ישנם לפחות עשרה בחורים שיכולים לצמוח גדולי ישראל ותלמידי חכמים בעלי שיעור קומה, היכן הם? השיבו מרן שליט"א בשאלה: "וכי מדוע תשאל כך, וכי זה נובע מתוך דאגה לכלל ישראל?" השיב האברך: "אני שואל כי אני חושב גם על עצמי מדוע אני לא גדלתי כמו שהייתי מסוגל ויכול לגדול". שאל מרן שליט"א: "אתה לומד בכל יום חצי שעה מוסר?" האברך השיב בשלילה. "נו, אז הנה לך התשובה מדוע אינך גדול מספיק". "זאת גם התשובה למה עשרה האחרים שיכלו לגדול לא גדלים" – הפטיר.

רגיל מרן שליט"א לומר: "בן תורה חייב שתהיה לו ידיעה בשלושת ספרי המוסר העיקריים; שערי תשובה, מסילת ישרים וחובת הלבבות. אך ראוי גם להוסיף 'אורחות צדיקים'".

החסיד האמיתי – מידות טובות

בתקופה מסוימת התקיימה קבלת הקהל אצל מרן שליט"א קודם שעת המנוחה בצהריים, אך לאחר תקופה הפסיק בכך, ואמר לאחד מבני הבית כי הסיבה שביטל את קבלת הקהל היא מפני שאינו מצליח להירדם בצהריים, "כיצד אפשר להירדם כשאתה שומע על צרות ובעיות של יהודים?"!

בעת שנשמעה אזעקה בימי מלחמת המפרץ, ראה יהודי יקר את מרן שליט"א נכנס לבנין ברחוב ראב"ד, עומד בחדר מדרגות וממתין לצפירת הרגעה. היהודי נכנס אחריו, עלה קומה ודפק בדלת אחד השכנים, משפחת פרידמן, וביקש כסא עבור מרן שליט"א. הוא הביא את הכסא והציע למרן שליט"א לשבת, אך הוא סירב. שוב ביקש מהרב לשבת, ושוב מרן שליט"א סירב בתוקף לשבת. תמה היהודי: "מה לא טוב בכסא הזה, שמא הרב חושש שיש בו שעטנז?!" אולם תשובתו של מרן שליט"א היתה יותר ממפתיעה: "אתה לא רואה שיש לכסא שתי ידיות, איך אשב בשעה כזו על כסא מלכות כשכלל ישראל נמצאים בעת צרה וצער..."

עד לפני שנים אחדות היו טיפוסים שונים מעורערים בנפשם שהתקשרו **מידי יום ביומו** למרן שליט"א, והרבו לשוחח עמו במשך זמן ארוך על דא ועל הא, ומרן שליט"א היה יושב ומקשיב לדבריהם באריכות ובסבלנות, בטוב לב ובמאור פנים. כך גם תלמיד מספר שפעם ישב ולמד עם מרן שליט"א בצוותא, ובמהלך הלימוד בא יהודי מוכר כמוכה סבל לביקור בבית מרן שליט"א, ובמשך חצי שעה או יותר ישב ופטפט עם מרן שליט"א, הוציא את זעמו ותסכולו על דבר פלוני ועל בעיה אלמונית, והדבר הפריע מאוד למרן שליט"א, אך הוא כדרכו בשקט נפשו בלם את פיו וגילה ענין בדברי אותו עלוב הנפש. "זה מצוות עשה של גמילות חסד שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, אין מי שיקשיב לו, לכן הוכרחתי לעזור", הסביר מרן שליט"א לתלמיד מאוחר יותר.

היה בחור קשה יום שהיה רגיל להטריד את מרן שליט"א חדשים לבקרים, ומרן שליט"א ברוב סבלנות ואהבה מעולם לא דחהו, קרבו בעבותות אהבה עד להפליא. פעמים רבות היה מרן שליט"א ניגש לבדו למחבת, ללא גינונים וללא רעש וצלצולים, מצית את האש, ופשוט מכין לו 'חביתה' לארוחות הבוקר...

כבר משחר טל ילדותו שם מרן שליט"א דגש מיוחד על עבודת המידות. כבר בהיותו רך בשנים ניכרו בו ניצני הטבה ותכונות מיוחדות של רגישות לזולת, ולמרות שהיו בו מעלות גדולות מעל בני גילו לא התנשא ולא התפאר אפילו לא במשהו. הגיע לדינו מעט אפיזודות מלאות הוד ומפיקות נוגה, המשתלבות האחת לחברתה, ומגלמות צורה בזהירות של חסיד אמיתי, ונותנות המחשה חיה לדברי בעל המסילת ישרים (פרק יט): "כללו של דבר הרחמנות וההטבה צריך שתהיה תקועה בלב החסיד לעולם, ותהיה מגמתו תמיד לעשות קורת רוח לבריות ולא לגרום להם שום צער".

בהזדמנות סיפר מרן שליט"א לאחדים מתלמידיו, כי בימי ילדותו נהג לשיר 'סולו' בשמחות בר מצווה, עד שפעם אחת שם לב כי בעקבות כך נמשכת תשומת הלב אליו וכולם מביטים בו תחת שיבטו בחתן הבר מצווה, מאז חדל לשיר 'סולו'. [התלמידים שאלוהו איזה שיר ידע לשיר 'סולו' ומיקד את תשומת הלב אליו? והוא השיב: 'אשרינו מה טוב חלקנו' של חב"ד. התלמידים אמרו כי הם אינם מכירים, והוא החל לשיר את השיר בניגון מתוק ושובה לב]. דוגמא מזערית של רגש לזולת שהיתה בו כבר מימי הילדות ממש.

לפני כעשר שנים, הגיע לבית מרן שליט"א אחד הבחורים משיבה מפוארת בירושלים, שחלה לא עלינו במחלה הנוראה, וביקש את מחילתו, באשר יתכן ודיבר עליו סרה בנוגע בענין המחלוקת בישיבה. אמר לו מרן שליט"א בהחלטיות: "מעולם לא הקפדתי על מישהו בענייני הישיבה!"

עד לפני כעשרים וחמש שנה היה מרן שליט"א מגיע חזרה הביתה בשבת בבוקר בשעה מאד מאוחרת, הוא היה אומר לאשתו הצדקנית ע"ה כי הוא מתעכב מעט לאחר התפילה. אחד התלמידים ביקש פעם להתחקות אחריו, והעלה בידו את פשר האיחור. הוא הלך אחריו, והנה הוא רואה את מרן שליט"א נכנס לבניין מסויים עולה כמה קומות, דופק אצל אחת המשפחות, מתעכב דקה שתיים ויוצא. שוב עולה לבנין אחר, דופק בבית נוסף מתעכב דקה מועטת ויוצא. כך הולך מבנין לבנין ברחבי בני ברק. בירור קצר הבהיר לו, כי מרן שליט"א מסתובב בבתי כמה וכמה אלמנות ושבורי לב, כדי לאחל להם 'גוט שבת'. כך במשך שנים הסתובב מבלי שאיש ידע לאן הוא הולך ומה מעשיו, רחוק מעין רואים.

חושב שתהיה לו הרגשה הרבה יותר טובה, אם הוא ידפוק בדלת ואני אפתח לו לבדי, זה יכבד אותו ויראה לו שהתכוונתי לבואו".

אברך ממקורביו של מרן שליט"א הסתפק אם לעבור דירה. הוא הכיר את עולם היושר של מרן שליט"א, והכין מראש רשימה מושכלת ובה כחמש עשרה שיקולים לכל צד בספיקותיו. בשולי השיקולים הוסיף שיקול קצת תמוה: "התארחתי פעם באזור הדירה, והשכנים טענו שהילדים שלי עושים רעש בחצר". מרן שליט"א קרא את הפיסקה, נבהל, ושאל: "עושים רעש? רוץ לשאול רב!". על פניו לא היה מקום לדון בבעיית הילדים המרעישים באמצע היום בחצר. למרות זאת שאל האברך רב שפסק כמובן שאין כל בעיה. הוא חזר למרן שליט"א עם הוראת הרב. מרן שליט"א קרא פעם נוספת את הסעיף האחרון ונבהל מחדש. פשוט נבהל: "זה עושה רעש לשכנים!... מציק להם... חלילה! תתרחק משם! אל תצער יהודים!".

באחד הימים שאל אותו אברך שאלה רגישה. באחד ממסודות ה'חינוך העצמאי' פוטרה מורה בגלל חוסר-התאמה. לאחר פיטוריה התבקשה רעייתו למלא את מקומה. "חלילה!" נרתע מרן שליט"א, "דם יהודי עדיין מבעבע שם בכיתה...". "אבל המורה פוטרה ללא כל קשר לרעייתך! היא פוטרה לפני שהוצעה לה המשרה!..." טען האברך. "זה אמנם נכון", השיב מרן שליט"א. "מן הסתם גם נאלצו לפטר אותה... אבל אברך כמוד! נו, שמור על עדינות הנפש, דם יהודי נשפך שם!".

תלמידים רבים משתפים אותנו במקרים מופלאים בהם באו לבקש את עזרתו בעניינים שונים, בהוצאות רפואה, בטפולים רגשיים וכדומה, ובמקום להציע הצעות חכמות, לתת פתרונות קסם או להפנות אל הגורמים הרלוונטיים, במאות מקרים הוציא מרן שליט"א מכיסו את מלוא הסכום והעניק לשואל בפשטות ובענווה לא מצויה ובעין טובה. תופעה בלתי נתפסת זו, גרמה למצב שיום אחד ממש לא היה לו כסף לקנות חלב בבית, עד כדי כך! את כל כספו כפשוטו העניק לצרכי צדקה וחסד שונים. אחד מקרוביו ששמע על הדוחק הרב שמרן שליט"א שרוי בו, פנה לעסקנים והסביר להם את המצב לאשורו. הם דנו בכובד ראש כיצד לסדר את העניינים מבלי שההוצאות יצאו מכיסו הפרטי של מרן שליט"א. בכל ענייני הצדקה מרן שליט"א מקפיד באופן מיוחד, לתת את הסכומים באופן עקיף, כדי לא לבייש את המקבל. תמיד משתדל למצוא תכסיסים ורעיונות לשלוח את הסכומים לנצרכים בדרך לא דרך, עם רעיונות מקוריים ולא שגרתיים.

לפני שנים אחדות, כאשר אחד מגדולי מתנגדיו של מרן שליט"א, שפעל נגדו רבות בעקיפין ובמישרין נקלע לחובות אדירים, על סך מיליוני שקלים, ונודע הדבר למרן שליט"א מחל על עלבונו בצורה פלאית ובכל מרצו נרתם לסייע לו ולהשיג עבורו את הסכומים האדירים. גם כינס במעונו כמה אסיפות חירום עבורו. כשתמהו בפניו מה זה ועל מה זה? השיב: "יהודי נקלע לחובות צריך לעזור לו, מה אני קשור כאן בתמונה".

כך גם כאשר נכנס למעונו אחד המתנגדים הבולטים שלו, הידוע כגברא אלימא, מרן שליט"א קיבלו בחביבות יתירה ודיבר עמו ממושכות. בני הבית הוזעקו למקום לראות שלא יזיק למרן שליט"א, אך למרבה הפליאה ראו את מרן שליט"א יושב עימו בסלון הבית, ומשוחח עימו בענין רב, ונפרדו בלחיצת יד חמה. אחד מבני הבית שהיה המום מיחסו של מרן שליט"א לאותו אדם ניסה לשאול את מרן שליט"א על הנהגתו, אך מרן שליט"א לא רצה לשמוע שום מילה רעה אודותיו, וכל העת אמר: "זה אדם טוב מאד, פנימיותו היא טובה מאד, מה שהוא מזיק זה

בחורף תשע"ד, למדו בישיבה מסכת בבא מציעא, ובמהלך השיעור כללי הסביר מרן שליט"א סברא בסוגיא, ואחד מבני הישיבה שאל עליה ברבים: "מי אמר שככה זה?". מרן שליט"א נענה ואמר לציבור: "כולם מסכימים לה!". למחרת שאל מרן שליט"א את אחד מבני הבית מי הוא אותו בחור ששאל אמש בשיעור וביקש לקרוא לו. הבחור הגיע למעונו של מרן שליט"א, ומרן שליט"א הסביר לו בארוכה ובטוב טעם ודעת את הסברא שהזכיר אתמול בשיעור, עד שהתיישבו הדברים על ליבו. אז פנה אליו מרן שליט"א וביקש את סליחתו שהתבטא אליו כך בשיעור אמש. מפליא!

אחד מותיקי התלמידים מספר לנו, כי תחילת הקשר ההדוק שלו עם רבו החל בעת שפנה פעם למרן שליט"א ללמוד עימו חברותא בשבת, ומרן שליט"א באופן נדיר הסכים. בתחילת הלימוד ביקש ממנו מרן שליט"א שיאמר לו את שמות הבחורים מבני-הישיבה שלדעתו זקוקים לעידוד כדי שיוכל לעודדם. התלמיד השיב בחיך: "אני! אני זקוק לעידוד!". חיך מרן שליט"א ואמר: "נו, הרי בידך להתעודד, זה 'בידך', אך אני שואל על מי שאינו יכול לעודד את עצמו וזקוק לעידוד מבחוץ", והמשיך לומר: "אני מבקש ממך פשוט משום כך שאינני מכיר היטב את הבחורים, אך אתה תוכל להיות לי לעזר בענין הזה". בסוף הלימוד אמר לו מרן שליט"א, כי הוא מבקש ממנו שבכל שבת יביא לו לפחות שני שמות של זקוקים לעידוד, וכך נמשך הדבר שנתיים ימים. התלמיד שיתף אותנו בהתפעלותו הגדולה מדרכיו של מרן שליט"א; הרי לפעמים הבחורים בישיבה רואים את מרן שליט"א נגיש לבחור ושואלו בחוס: "מה נשמע", "מה מחדשים", וזה נראה בעיניהם כבדרך אקראי. אך מאותה שיחה הבין כי לא בא בסוד קדושים, וכל מילה וכל צעד שעושה מרן שליט"א עם התלמידים, היא מערכת מופלאה של דאגה כנה להצלחת כל תלמיד ותלמיד, ומטרה קדושה יש לה להחיות את נפשם.

בענין זה מספר מקורבו של מרן שליט"א, הגאון רבי **דניאל יעקובוביץ** שליט"א, ראש ישיבת 'נחלת בנימין', כי מרן שליט"א אמר לו פעם בשם מרן **הגרא"מ שך זצ"ל**, כי תפקידו של כל ראש ישיבה ור"מ הוא להיכנס לבית מדרש בבוקר עם פשיטות חדשה כזאת, למי היום אני אעשה פה טוב, לחפש כל הזמן לעשות טוב לשוהים בה. לחיות בתחושה כי ישיבה זו הזדמנות לעשות המון טוב, יש בה הרבה אפשרויות לעשות טוב".

הרה"ג י. ו. שליט"א, מתלמידיו הקרובים של מרן שליט"א, משתף אותנו במקרה מופלא שהתרחש עימו בבחרות בשנת תשס"ח: "לפני כעשור מרן שליט"א חש שלא בטוב ושכב חלוש במיטה, ובמקרה חריג אף לא מסר שיעורים באותם ימים. אני שלמדתי עימו בקביעות, קיבלתי ממנו מסר באמצעות השליח שאבוא גם בימים אלו, ולא להפר את הקביעות. באתי ישבתי סמוך למיטתו, ולמדנו למרות מצבו. לפתע נשמעו נקישות בדלת, רציתי לקום לפתוח את הדלת, אך מרן שליט"א עצר אותי בידו, וקפץ בעצמו מהמיטה, ניגש לדלת, ואמר לדופק: "איני חש בטוב, אנא אם תוכלו לבוא במועד אחר", וחזר למיטה. כעבור דקות אחדות שוב נשמעו דפיקות בדלת, שוב קם מרן שליט"א מהמיטה כמו בחור צעיר ניגש לדלת, ואמר לדופק: "איני חש בטוב, אנא אם תוכל לבוא במועד אחר", וחזר למיטה. כך חזר על עצמו המקרה כמה וכמה פעמים. לא יכולתי להתאפק, הרהבתי עוז ושאלתי את מרן שליט"א: "מדוע ראש הישיבה צריך לקום כל רגע מהמיטה במיוחד בשביל לפתוח את הדלת, והרי בשביל להשיב לדופקים כי אינו חש בטוב ושלא מתקיימת בימים אלו קבלת קהל גם אני יכול לעשות?". אמר לו מרן שליט"א: "יש בחור מבוגר שנועד לדבר איתי היום, אני

כי הוא כמו שיכור, ומפני שיש לו סבל אישי רב ממילא הוא משתולל". כך לימד עליו זכות מבלי לקבל עליו שום תלונה כזאת או אחרת.

אחד מתלמידיו הקרובים של מרן שליט"א, משתף אותנו בסיפור מופלא שהתרחש עם מרן שליט"א לפני שנים אחדות: "באתי עם מרן שליט"א להשתתף בחתונת יתום מאב ומאם שהתקיימה באחת האולמות המוכרים, באמצע החתונה לחשתי על אוזנו של מרן שליט"א כי בהיות שצריך הוא אחר כך להשתתף בחתונה באולם השני הקיים באותו מתחם יוכל לחסוך בזמן על ידי שיכנס ישירות לאולם השני מהכיוון האחורי ולא יצא החוצה לרחוב לעשות את כל הסיבוב. מרן שליט"א הנהן בראשו כאות הסכמה. לאחר כמה רגעים רואה אני את מרן שליט"א רוקד עם החתן עד לפתח הראשי של האולם ויוצא לכיוון הרחוב ולא כפי שדובר קודם. לאחר השמחה שאלתי את מרן שליט"א מדוע לא נכנס ישירות לאולם

מאחור ובחר לעשות את כל הסיבוב. השיב לי מרן שליט"א תשובה מדהימה: "הן ידוע לך שחתן זה יתום, רציתי שהוא ירגיש את ההנאה המושלמת שהגעתי במיוחד עבורו לשמחו, ולא שיחשוב שהגעתי לשמחה באולם השני ובדרך עברתי אצלו. על ידי כך שיצאתי מהכניסה הראשית לא ישים החתן לב כי נכנסתי לשמחה השנייה". יצוין, כי אחר כך כששאלו אנשים אחרים את מרן שליט"א מדוע לא נכנס מאחור, ענה בפשטות: "כאן היא דרך המלך ומדוע לצאת מיציאה אחורית". כך העלים במדוע את הסיבה האמיתית ברוב ענווה.

הגאון רבי **יצחק זילברשטיין** שליט"א, רבה של רמת אלחנן, סיפר כי שמע מהרופאים שטיפלו בחותנו של מרן שליט"א, הגאון רבי יהושע זלגי דיסקין זצ"ל ורעייתו הרבנית ע"ה באחרית ימיהם, כי מרן שליט"א טיפל בהם בחוליים ועשה עבורם פעולות שרופאים ואחים בבתי חולים אינם מסוגלים לעשות!

יראת שמים ודקדוקי הלכה

על אצילותו המופלאה של מרן שליט"א, מספר לנו אחד מאברכי הכולל שעקב אחרי תהלוכותיו במשך למעלה משלושים שנה, כי יום יום בעת שצעד במדרגה הסמוכה לחדר האוכל, מעולם! לא היטה את ראשו לצד חדר האוכל להביט על הבחורים בשעה שאוכלים.

איטיות פסיעותיו נובעות מעבודה עקבית של מנוחת הנפש. סיפור מפעים מסופר, כי בצעירותו הלך פעם מרן שליט"א עם אחיו רבי יעקב לתחנת האוטובוס ברמת-השרון בדרך לבני-ברק. בעודם רחוקים מעט ראו כי כבר הגיע האוטובוס לתחנה. באינסטינקט טבעי החל רבי יעקב לרוץ לכיוון האוטובוס להשיג אותו בעודו בתחנה, בכדי שלא יצטרכו להמתין שעה נוספת עד האוטובוס הבא, אך מרן שליט"א המשיך בהליכתו הרגועה והשלווה כאילו לא אירע דבר. "עדיף להמתין שעה לאוטובוס מלהפסיד דקה אחת של מנוחת הנפש!" – אמר, בכדי להסביר את פשר השלווה. אולם לאחרונה, לעת זקנותו, אמר מרן שליט"א לאחד התלמידים: "כיום אני סבור שכן הייתי צריך למהר, כי אין ערוך לחשיבות מידת הזריזות".

דברו פעם בפני מרן שליט"א על ספקות בהזכרות, כגון "יעלה ויבוא", שיש הרבה המסתפקים אם אמרו או שכחו. נענה מרן שליט"א: "אני עושה לעצמי סימן שלא אשכח". הסימן הוא, שהרי תמיד מתפלל וידיו עומדות ישרות, ולאחר שאומר 'מוריד הטל' וכדומה מניח ידו על הסטנדר, וכך יודע אם אכן הזכיר או שכח. שאלוהו הנוכחים: "וכי לא קורה שמזיזים את היד?". מרן שליט"א לא הבין מה השאלה, ואמר כמתפלל: "מי מזיז סתם את היד, אם מניחים את היד על הסטנדר היא תזוז סתם כך בלי מחשבה?".

לפני שנים אחדות אושפז מרן שליט"א בבית החולים, ובמהלך השבת התרחש סיפור מעניין שהרעיש את מחלקות הטיפול נמרץ של בית החולים וקירב רבים מעובדי הרפואה לדת. כאשר הגיע האח כדי למדוד את החום עם מדחום דיגיטלי, מרן שליט"א ביקש מדחום כספית לאחר שהאח מצא והביא מדחום כספית, בדק מרן שליט"א את החום ולקח את מד החום לעצמו כדי שהאח לא יראה את התוצאה ויכתוב בשבת. לשאלת האח כיצד יוכל לדעת את התוצאות השיב מרן: "אל תדאג, תחזור במוצאי שבת ותשמע ממני את כל התוצאות במדויק". וכך היה, מיד בצאת השבת חזר מרן שליט"א בפני האח על כל התוצאות בפרוטרוט. האח הגיב בהתפעלות רבה לנוכח מעשה זה, ושוחח בהערצה עם מרן שליט"א על

במשך למעלה משישים שנה התנזר מרן שליט"א לחלוטין מהדלקת האור בביתו בערבים ובלילות. זאת מפני שלפני שנים רבות הדליק בשוגג את אור החשמל בחדר השירותים בליל שבת קודש, ומאז גזר על עצמו לא להדליק יותר לעולם את האור בלילות של משך כל ימות השנה. (בשנים האחרונות כשהחל הדבר להתפרסם ולעורר הדים חדל מלנהוג כן, והטעים למי ששאלו על כך: "נהייתי יותר מבוגר, ולפעמים הדבר גובל בפיקוח נפש להסתובב בבית חשוך, ולהמתין עד שיבוא מישהו להדליק את האור, לכן התרתי את הנדר").

סיפר המוהל הנודע הרה"ג רבי **אברהם גולד** שליט"א, כי ידוע לו ממקור מהימן שהיה כסא מסוים בבית מרן שליט"א, שהתפלאו בני הבית להיווכח כי במשך תקופה ארוכה הוא מסרב לשבת עליו. אולם לאחר שנמסר הכסא לבדיקה נמצא כי היה בו שעטני, ויהי לפלא!

אחד מתלמידיו הקרובים של מרן שליט"א מלפני כשלושים שנה, מספר לנו כי היו שלושה בחורים קבועים, והוא אחד מהם שהיה מרן שליט"א קורא להם לעיתים תכופות מאד, ומבקש מהם לעשות לו התרת נדרים על צומות רבים שקיבל על עצמו, ועוד קבלות נשגבות שאינם ניתנים להיכתב לרבים.

קנו פעם בבית מרן שליט"א אבטיח גדול, והתגלגל לפתע מתחת למיטה כשלא היה עליה שום אדם. מרן שליט"א הורה שלא יאכלוהו, כי לשון הגמרא היא שלא אוכלים מאכלים שהיו תחת המיטה, ומנין שהאיסור הוא דוקא אם ישן עליה אדם באותה שעה.

אחת מבנותיו השתוממה לגלות לפני שנים ספורות, כי אביה מרן שליט"א לא נוגע במוצרי חלב בפסח. עשרות שנים היא נמצאת במחיצתו כבת בבית, ומעולם לא שמה לב לכך. כל הנהגותיו והידוריו נעשים בהצנע ובהסתר.

אחד ממקורביו ראה פעם כי מרן שליט"א לא לבש את החגורה בליל שבת קודש. הוא שאלו על כך, ומרן שליט"א השיב: "החגורה הרי נמצאת בדרך קבע במכנסיים אלו של שבת קודש, וכעת לאחר תקופה הוציאו אותו וכבסו את המכנסיים. בערב שבת היה זכור לו משהו הלכתי אודות שרוכי נעליים שקיימת בעיה כל שהיא להכניסם לנעליים בפעם הראשונה בשבת, ואף על פי שכאן אינני מכניס את החגורה ללולאות בפעם הראשונה ולכאורה הדבר מותר, אך כיון שכבר היה לי חשש כל שהוא העדפתי לא ללבושו בשבת".

ענייני היהדות, בעודו מבקש שכל עובדי המשמרת של אותה המחלקה ישמעו דברי חיזוק מפי קודשו, ואכן במהלך סעודת השבת ישבו הרופאים והאחים של טיפול נמרץ בתל השומר לשמוע דברי חיזוק והתעוררות.

בהקשר לזה, מכיוון שלא היה בנמצא בבית החולים מד לחץ דם שאינו חשמלי, אמר מרן שליט"א שלא ימדדו לו את לחץ הדם בשבת ורק אם ירגיש שלא בטוב יקרא הוא בעצמו לרופאים למדוד לו את לחץ הדם. גם את בדיקות הדם לא הסכים מרן שליט"א לערוך בשבת והכריע כי לפי המצב אפשר לדחות אותם לאחר השבת.

בלילה הראשון לשהותו של מרן שליט"א בבית החולים כשבאו לכסותו בשמיכת בית החולים נרעש, ואמר כי אינו מוכן בשום אופן להתכסות בזה מחשש לשעטנו והסיר את השמיכה מעל גופו. לאור זאת הביאו בני המשפחה במיוחד מהבית שמיכה שנבדקה ונמצאה ללא שעטנו.

בעקבות הצנתור שעבר מרן שליט"א, הניחו הרופאים משקולות כבדים על רגליו לבל יזוזו במשך שנים עשר השעות שלאחר הטיפול. בהיותו והטיפול נערך ביום שישי בשעה תשע בבוקר הגיעו הרופאים בליל שבת בשעה תשע בערב להסיר את המשקולות, אבל מרן שליט"א נזעק ואמר כי משקולות אלו הינם מוקצה וחלילה מלגעת בהם, הרופאים ניסו להניאו אבל מרן אמר כי בשום אופן אל

יגעו בזה ומוכן הוא להשאיר את רגליו כך עוד עשרים שעות (!!!) עד לאחר צאת השבת. רק לאחר זמן שהוכח בבירור כי אין בכך סרך של בעיה הלכתית והמשקולות אינם בגדר מוקצה, אזי הניח מרן שליט"א לרופאים להסיר את המשקולות.

כאשר התאשפו לאחר תקופה בשנית הציעו הרופאים למרן שליט"א לקחת כדור שינה, אך הוא סירב לזה באמרו: "מי יודע אם אחרי לקיחת הכדור אתעורר בבוקר בזמן לקריאת שמע".

בשבת בה אושפז מרן שליט"א בבית החולים, שעה קלה לפני כניסת השבת ראוהו בני המשפחה יושב על מיטתו משך זמן רב ומסיר מגופו את המדבקות שהדביקו הרופאים בשעת הטיפול. לשאלתם השיב מרן שליט"א כי חושש הוא פן יבואו הרופאים להסיר את המדבקות בשבת, לכן הוא טורח בעצמו להסיר את המדבקות לפני השבת, למרות שזה לוקח זמן רב.

בשבת שלאחר מכן התקיים מניין מצומצם לקריאת התורה בביתו של מרן שליט"א, ועל פי בקשתו קראו בתורה גם את הפרשה הקודמת, מאחר שלא שמע את קריאתה בשבת הקודמת עקב שהותו בבית החולים.

חותמו אמת

הרה"ג רבי **שלמה שאול** שליט"א מספר כי שמע מאחד מנכדי מרן **הגרי"ש אלישיב** זצ"ל, על ספרי 'שיעורי רבי גרשון' של מרן שליט"א, כי סבו מרן הגרי"ש זצ"ל אמר שלדעתו הסיבה שזכה שחידושי ושיעוריו מתבדרין בבי מדרשא, כי יש לו מומחיות מיוחדת לדבר רק על הנקודות הבסיסיות והמרכזיות הנצרכות להבנת הפשט בכל סוגיא, בלא להיתפס לעניינים צדדיים, וכן יש לו מעלה שהוא מוריד זאת בצורה ברורה וקלה.

הגאון רבי **אברהם יצחק ליפקוביץ** שליט"א, מראשי ישיבת 'בית מדרש עליון', סיפר כי פעם ביקשו ממרן שליט"א לכתוב שיעור עבור ספר זיכרון תורני שעמד לראות אור, והבטיח לעורכים כי ישתדל בענין, ואכן לאחר מספר ימים נכנסו שוב העורכים למעונו, וקיבלו רשימה בכתב ידו, על מנת להדפיסה בספר. כעבור תקופה כאשר ראה הספר אור עולם, הגיע הספר לידי אחד מבני משפחת מרן שליט"א, והתפלא לראות את השיעור המודפס בספר, כי היה ידוע לו שבכתבי מרן שליט"א ישנה אריכות רבה יותר בענין, ופנה לשאול את מרן שליט"א על פשר הדבר, מדוע לא פרסם את כל הענין בשלימות. השיבו מרן שליט"א כך: "הנה בכתבי אני מאריך לבאר את כל השיטות בענין, ובתוך הדברים אני מביא ראיות נגד שיטות האחרונים בנושא זה, ולאחר מכן כתוב המהלך שלי בסוגיא. ברם, כאשר באתי לפרסם בקובץ תורני לא היה נראה לי לפרסם את כל הענין, כי מה צורך יש לכתוב ששאר השיטות אינן צודקות, ומשום כך כתבתי רק את המהלך שלי, והמעין ישפוט מעצמו איזו שיטה מסתברת יותר".

אחד מתלמידיו הגיע עם בנו חתן בר המצוה לקבל את ברכת מרן שליט"א. בדרך כלל נוהג מרן שליט"א לתת ספר מתנה. מרן שליט"א שאל את אחד מבני הבית אם הספר על בבא קמא נמצא, והשיבו לו שאין כרגע בבית. אמר מרן שליט"א לחתן בר המצוה: "תבוא בעוד כמה ימים לקחת ספר ואל תתבייש...". כשהגיע החתן למרן שליט"א לאחר כמה ימים היה מונח לפניו ספר 'הוד צבי' של אביו רבי צבי יהודה. אחד הנוכחים העיר שאפשר לתת את הספר הזה במתנה כי ממנו יש הרבה. מרן שליט"א

אחד התלמידים הקרובים למרן שליט"א שאלו לפני למעלה מעשור שנים: "אני שומע את השיעורים של ראש הישיבה כבר הרבה שנים, ואני נוכח שהחידושים שלכם לא פוחתים לא ברמה, לא בעיון ולא בהיקף מטובי ראשי הישיבות האחרים. בדבריכם מונחים יסודות גדולים שאחרים היו יכולים 'לפרנס' מהם שיעורים כללים שלמים. אם כן, יורשה נא לי לשאול ביראת הכבוד, מדוע ראש הישיבה מוסר את השיעורים בכזו פשטות, בלי לייסד יסודות, בלי להוריד את הקושיא והתירוץ בצורה דרמטית? השיבו מרן שליט"א: "מה אעשה, אני סבור שלעשות מכל דבר 'יסודי', 'קושיאי', 'תירוץ', זה לא בהכרח תמיד אמת, ואיני רוצה להנחיל לתלמידים דברים שאינם אמת מוחלטת". [מפי הרב י. מ. ו.].

בחודש תמוז תשד"ס התקיים בירושלים כינוס זכרון מיוחד לרגל מלאת חמש שנים להסתלקותו של מרן ראש הישיבה הגאון רבי **שמואל רחובסקי** זצ"ל. המארגנים הזמינו את מרן שליט"א למסור את השיעור המרכזי, ואת הגאון רבי **יהודה עדס** שליט"א, ראש ישיבת 'קול יעקב', למסור את השיחה המרכזית. אחיינו של מרן שליט"א, הגאון רבי **אליהו דיסקין** שליט"א, מראשי ישיבת 'נתיב הדעות', שהתגורר באותה תקופה בשכונת 'בית וגן' בירושלים, התלווה אל הרב עדס בנסיעתו חזרה הביתה לבית וגן. בדרך אמר לו הרב עדס בהתפעלות: "הציבור לא קולט מי זה רבי גרשון. הנה כעת בכינוס הוא מסר שיעור של חצי שעה והציבור לא קלט את עומק הדברים, את העוצמה שבדברים. בצורה הפשטנית שלו, השוה לכל נפש, שבה הוא רגיל להרצות את הדברים הוא מצליח להטעות כאילו הכל פשוט, הכל קל. אך למעשה יש כאן עומק לא רגיל, סברות עצומות, יסודות גדולים, אני הייתי עושה מזה ארבעה שיעורים כלליים".

[אגב, מרן שליט"א פגש את הגאון רבי יהודה עדס שליט"א בניחום אבלים בחורף תשע"ג ודיברו זמן ממושך. לאחר מכן פנה הרב עדס למלווי של מרן שליט"א ואמר: "כבר שנים אני אוהז בסתמא, כי יש לברך על רבי גרשון 'ברוך שחלק', אבל כעת אני בטוח בזה"].

חכך לרגע בדעתו, ואמר: "הרי כשהגיע אלי דברנו על ספר, ואז היה בדעתי על הספר של בבא קמא, ויש בזה חשש של נטייה ממידת האמת לתת לו עכשיו ספר אחר".

במכתבים לציבור ובקריאות קודש בעניינים שונים זהיר מרן שליט"א עד מאוד שלא תצא שום מכשול וטעות תחת ידו, וכן שום סרך של שקר וגוזמא, והדברים ידועים. בחודש שבט תשע"ה נערך כינוס חירוס להצלת ביהכ"נ 'הליגמן', היה זה לאחר שבית-המשפט קיבל את תביעת היורשים והוצרכו להשיג שלוש מיליון שקל לפדיון בית הכנסת מיד נוגשיו. מרן שליט"א השתתף בכינוס החירוס שנערך במעונו של מרן הגאב"ד הגר"נ קרליץ שליט"א בהשתתפות גדולי ישראל. ראשון החותמים על המכתב היה רבי ניסים כשלאחר מכן הובא המכתב לפני מרן שליט"א. מרן שליט"א עיין בנוסח המכתב, וראה כתוב בו: "על כן חובה על כל אחד ואחד", העיר מרן שליט"א: "הלא אין זה חובה אלא רק מצוה", ועל אתר מחק בכתב ידו את התיבה "חובה" וכתב תחת זה "זכות גדולה על כל אחד ואחד".

כך גם היה לפני שנים אחדות, כאשר נערך במעונו של מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל כינוס עבור 'קרן ההסעות' בהשתתפות מרן שליט"א. במהלך האסיפה כשהביאו לו לחתום על המכתב שהיה כתוב בו "וחובה גמורה על כל אחד ואחד", העיר מרן שליט"א באוזני מרן הגראי"ל זצ"ל האם אפשר לחתום על כך שזה חובה, האם אכן כן הוא הדבר, הגראי"ל הרבה מעט והשיב שאכן כן הוא – חובה גמורה על כל אחד ואחד. עוד העיר מרן שליט"א על הנכתב "אנו קוראים מתמצית ליבנו", האם אמת גמורה היא שזה מתמצית ליבנו, קיבל מרן הגראי"ל זצ"ל את הדברים והורה למחוק משפט זה.

בשנת תשע"ה פעלו כמה תלמידי חכמים מכמה סיבות להחתים את גדולי ישראל על מכתב המורה שאפשר להינשא מוקדם. כשהגיע אחד המקורבים של מרן שליט"א עם המכתב שניסח למעונו של מרן הגראי"ל זצ"ל, סירב הגראי"ל לחתום בנימוק שלא ישמעו לו. כשהגיע המכתב לידי מרן שליט"א, הוא טען כי המכתב ארוך מידי, ובערב יתפנה אי"ה לנסח נוסח חדש. באותו ערב נפנה מרן שליט"א וישב עם מקורבו וניסח מכתב בזירות יתירה ודקדוק רב, כשבסיומו עלה אותו מקורב שוב לבית הגראי"ל ואמר לו כי מרן שליט"א כתב את המכתב. שאל הגראי"ל: "רבי גרשון עצמו כתב וניסח?" והשיב הלה בחיוב. כששמע זאת הגראי"ל הוא עבר על המכתב בעיון רב למעלה מחצי שעה! ודקדק בכל תיבה מתיבותיו, מדוע כתב כך ומדוע התנסח כך, ואז ניאות לחתום על המכתב. [יש לציין, כי מרן שליט"א רק ניסח את המכתב, אבל חתם עליו רק לאחר חתימת מרן הגראי"ל זצ"ל].

מידי שנה היה מרן שליט"א כותב מכתבים לנדיבי עם, עבור קרן ה'קמחא דפסחא', המנוהלת על ידי תלמידו. כאשר הגיע אותו תלמיד בשנת תשע"ו לבקש שוב ממרן שליט"א שיכתוב מכתבים לנדיבים, אמר מרן שליט"א: "היום העולם השתנה, היום יש לחתימה שלי משמעות

גדולה יותר, זה יותר מחייב אותם, אז אני לא יכול לבקש, אלא אם הם יתרמו אני אכתוב להם מכתב ברכה".

מקורבו של מרן שליט"א, הגאון רבי דניאל יעקובוביץ שליט"א, ראש ישיבת 'נחלת בנימין', מספר כי פעם ייעץ לו מרן שליט"א ללכת להתייעץ עם דמות חינוכית, בהפטירו: "הוא אדם גדול, כדאי לך להתייעץ איתו". שאלתי את מרן שליט"א: "במה הוא אדם גדול? למה הוא נקרא אדם גדול?", השיב לי מרן שליט"א: "אדם גדול נקרא אדם שאין לו נגיעות, והוא דן כל דבר לגופו. ואם אחר כך מעירים לו או מאירים את עיניו במשהו לא אתי לאחזוקי דיבוריה, הוא מוכן מיד לשנות את דעתו. וגם אחר כך הייעוץ הוא מרגיש את עצמו מחוץ לענין, הוא לא מרגיש שהוא יעץ משהו, קידם משהו, עשה משהו הוא מתעסק עם הדבר לגופו בטהרתו. זה מעשה גדול של אדם גדול, זה יעוץ טוב".

אחד התלמידים מספר לנו, כי שמע פעם ממרן שליט"א כי הכנת שיחה דורשת ממנו זמן של הכנה רבה. כי קודם הוא צריך להפנים את זה לעצמו, ורק לאחר שחש שהוא עצמו כבר התחזק בזה הוא מסוגל ויכול להגיד את זה לאחרים, "הרי צריך שיהיו הדברים יוצאים מן הלב" – אמר.

בחול המועד פסח תשס"ד בא אחד ממקורבי מרן שליט"א וביקשו למסור שיחת חיזוק במסגרת ישיבת בין-הזמנים בקרית הרצוג בבני-ברק. מרן שליט"א הגיב: "יש לי הרבה שעבודים לשיבה ואיני יכול להקדיש כעת זמן לשיחה". "זה לא קושי באמירת השיחה", הסביר מרן שליט"א, "אלא אני צריך להכין כמה ימים קודם ולחיות עם זה ולהרגיש את זה, ורק אחר כך אפשר לומר לציבור, זה לא ענין של כמה שעות בלבד".

בשנים האחרונות מוסר מרן שליט"א שיחות רבות בביתו, בישיבה ובהיכלי התורה, מאז הוא נעתר למסור שיחות גם בהתרעה קצרה בלבד.

סיפר אחד המקורבים כי בשבת שובה תשע"א שמע ממרן שליט"א במשך למעלה מחצי שעה מהלך שלם בענייני אמונה ויראת שמים, בנוי לתלפיות ומסודר דבר דיבור על אופניו. המקורב הרהיב עוז לשאול את מרן שליט"א מדוע לא אמר דברים נפלאים ומסודרים אלו בשיחתו בישיבה לפני ראש השנה. השיב מרן שליט"א תשובה שיש בה לימוד גדול: "הסבא מקלם היה נמנע לומר ברבים דברי מוסר שהתחדשו לו, כיוון שבעת שאומרים ברבים הרי זה מתקרב ויורד הרושם שבהם, לכן המתין עימם קמעא".

במשך השנים כשביקשו ממרן שליט"א שימסור שיחות בישיבות והיכלי תורה גדולים היה מסרב, בטענה כי אין בכוחותיו לבוא. אבל כשהגיעו מיד אחר כך לבקש למסור שיחה במקומות קטנים, היה נעתר לבוא. פעם הסביר מרן שליט"א את פשר הדבר: "במקום גדול ימצאו אדם גדול אחר שימסור שיחה, מה שאין כן במקום הקטן לא ימצאו, וזהו הזיכוי הרבים הגדול ביותר". [מרן שליט"א האריך בענין זה באחת השיחות, גם הביא דבר זה משמו של מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל].

חכמה וטביעות עין

לא הביע התלהבות מיוחדת ממנו, וכבר לאחר הפגישה הראשונה טען כי הוא בחור ממוצע, בניגוד לאחרים שטענו כי הוא מצוין ביותר, ואף על פי כן הסכים לקבלו לישיבה. לאחר חודשים ספורים ראו כולם כי הבחור אינו 'הכצעקתה' – בלשון המעטה, וכי כל המצוינות שלו הסתכם במראהו החיצוני המרשים בלבד, אך לא מעבר

על מידת 'טביעות העין' המופלאה שניחן בה מרן שליט"א, שמענו מאחד מרבני הישיבה: "בתקופתי היה בחור מסויים בעל שם טוב במיוחד שביקש להתקבל לשורות הישיבה, מאחת הישיבות הקטנות הידועות בבני-ברק. הנהלת הישיבה מאוד חפצה לקבלו, מפני שנחשב כבעל שם טוב ומצוין ביותר. אך מרן שליט"א מהרגע הראשון

לכך. מרן שליט"א בעיניו החדות הבחין בזה מהשניה הראשונה, ויהי לפלא".

עוד שמענו מאחד מרבני הישיבה: "פעם שאלתי את מרן שליט"א לאחר שסיים לבחון קבוצת בחורים - איך הם הצליחו במבחן? מרן שליט"א השיב כך: "את מה שלימדו אותם הם ידעו מצויין, אך הבעיה היא במגיד שיעור שלהם". כשתמהתי לפשר הדברים, הסביר מרן שליט"א: "הבחורים באמת הקשיבו לשיעורים ויודעים להגיד אותם היטב, אולם הבעיה במגיד שיעור שהוא אינו יודע ללמדם נכון".

אחד מאומני הנפש הידועים שנפטר לפני שנים אחדות, היה הר"ג רבי **שלמה הופמן** זצ"ל, תלמידו של מרן הגאון רבי **אייזיק שר** זצ"ל, ראש ישיבת סלבודקה. הוא למד את שיטות הפסיכולוגיה השונות ואת סוד כוחות הנפש והצליח מאוד בתחומו לסייע לרבים. מרן ראש הישיבה **הגרא"מ שך** זצ"ל סמך עליו בעיניים עצומות, והחשיבו כאחד המתמחים הגדולים בתחום. הגאון רבי **איסר ליזרוק** שליט"א, שהיה בידידות גדולה עם רבי שלמה, הראה לו פעם מכתבים שקיבל מאחד הבחורים שלמד בישיבת פוניבז', בו העלה את אשר שמע ממרן שליט"א, הדרכות ועצות שהעניק לו. רבי שלמה יצא מהכלים, הוא התפעל עד מאוד מהראש הישר של מרן שליט"א, ומהבנתו החדרת לבכי נפשו של התלמיד. הוא התפעל על אדם גדול כמותו שוודאי לא היתה לו כל שייכות עם תחום הפסיכולוגיה, לא למד וחקר זאת ולא התעסק עם התחום הזה מעולם, ולמרות כן הוא 'מבין' כל כך גדול... רבי שלמה התרגש עמוקות!

הגאון רבי **אליהו דיסקין** שליט"א, ראש ישיבת 'נתיב הדעת', שח לנו בהתפעלות: "כאשר נכנסתי ללמוד בישיבה, היה איתי בועד אחד מקרובי משפחתי של מרן שליט"א. כעבור שבועיים שלוש לאחר תחילת הזמן, ניגש אותו קרוב למרן שליט"א ודיבר איתו אודות בחורים מסוימים כי רצה לשמוע כיצד מרן שליט"א מתרשם מהם. בגלל קרבתו למרן שליט"א הוא הרהיב עוז לעשות כן. חלק מהבחורים ששאל עליהם היו הם בחורים שלמדו איתי בישיבה קטנה והכרתי אותם היטב היטב. מרן שליט"א הגדיר אותם בצורה כל כך חדה ומדויקת - כאילו הכירם שנים ארוכות, היה זה כאמור לאחר שדיבר עם כל אחד מהם פעמים בודדות בלבד. אני זוכר במיוחד איך הגדיר את אחד הבחורים הכישרוניים: "הוא אחד מאלף ממש", וכך את כולם הוא שיבח בצורה הכי קולעת. המקורב ראה כי את כולם מרן שליט"א משבח, אז הוא שאל אותו על אחד הבחורים הכי חלשים בשיעור מתוך רצון לשמוע איזה שבח יוכל מרן שליט"א לומר עליו, ולתדהמתו הגיב מרן שליט"א בנעימות: 'כולם אהובים, כולם ברורים...'. ממש התפעלתי להיווכח כיצד קלע מרן שליט"א אל המטרה מבלי להחטיא, וזאת לאחר היכרות קצרה ממש עם הבחור".

הגאון רבי **אברהם דיסקין** שליט"א, ראש ישיבת 'אור שמואל' בירושלים, מספר לנו על בחור שלמד בישיבתו ולאחר כמה שנים עבר לישיבה גדולה לישיבת פוניבז', הוא היה מתמיד עצום ששקידתו היתה לשם דבר. כאשר ביקר ראש הישיבה בבית מרן שליט"א לאחר תקופה קצרה שהגיע תלמידו לישיבה, אמר לו מרן שליט"א: "אצל בחור פלוני הבחנתי כי ההתמדה אצלו אינה טבעית. חוששני כי אם ימשיך כך הוא עלול ליפול". כעבור תקופה של שנה וחצי אכן הבחור צנח והגיע לאפיסת כוחות, עד שבקושי רב הצליח לאחר תקופה ארוכה לחזור למסלול. התפעלתי מעצם העובדה, כי אני הכרתי את הבחור שלוש שנים ולא עלה בדעתי כי התמדתו אינה טבעית, ואילו מרן שליט"א הכיר אותו בקושי חודשים בודדים, כאחד מתוך

מאות בני השיעור, וכבר מתחילה הצליח להצביע עליו כי ההתמדה שלו אינה טבעית".

אחד הבחורים המבוגרים בישיבה סיפר, כי לפני שנים ספורות הודיע הגאון רבי **אברהם כהנמן** זצ"ל, נשיא הישיבה, כי הוא מוכרח לנסוע לחוץ לארץ בדחיפות, ולכבודו הקדימו את כל הבחינות של קבלת הבחורים לישיבה. תוך כמה ימים נבחנו מאות הבחורים שביקשו להתקבל לשורות הישיבה. קבוצת בחורים מישיבה קטנה פוניבז', פנו לראש הישיבה מרן הגאון רבי **מיכל יהודה ליפקוביץ** זצ"ל בטרוניה, כי הם אינם מסוגלים להספיק להתכונן למבחן תוך ימים אחדים על חומר כה רב. רבי מיכל יהודה הורה להם להיבחן רק על שני דפים בודדים בלבד.

אותו בחור, שבדידו הוי עובדה המשיך לספר לנו, הגענו שמונה בחורים להיבחן אצל מרן שליט"א, והוא שאל: "על מה נבחנים?", השבנו לו כי רבי מיכל יהודה הורה לנו להיבחן רק על שני דפים. מרן שליט"א הביא גמרא מהארון, פתח את הגמרא היכן שאחזנו, וביקש מהבחור שישב ראשון להתחיל לקרוא את הגמרא. כעבור דקה עצר אותו: "מספיק!", וביקש מהשני לקרוא רש"י ותוספות. כך כל אחד משמונת הבחורים קרא קטע אחר. כשגמרנו סגר מרן שליט"א את הגמרא שאל עוד שאלה שתיים, ולאחריהן אמר: "זהו נגמר המבחן". הם היו בהלם מוחלט, ויצאו עליזים בתחושה שיצאו בזול מהמבחן הגורלי בחייהם. אך למחרת הגיע רבי מיכל יהודה לישיבה ואמר לבחורים בהתפעלות: "אתמול שוחחתי עם רבי גרשון ונוכחתי כי הוא הצליח לאבחן את כל אחד ואחד ממכם במדויק, יותר מכל הבוחנים שרגילים לבחון את כל הראשונים והאחרונים... רק מהקריאה לבד הוא הצליח לזהות את כולכם היטב היטב...".

ראשי ישיבות, רמ"ם ואישי חינוך שעולים ליטול עצה ממרן שליט"א, מעידים בסגנון דומה, כי מרן שליט"א אינו נוקט שום פעולה מעשית, כגון: להרחיק בחור, לבזות בחור או להענישו באופן שיגרם לו בושה לפני שווידיא פעם אחר פעם כי מוצו כל האפשרות האחרות שמסוגלות לעזור ולטפל בו. אין אצל מרן שליט"א מושג כזה להורות בהינף יד מבלי מחשבה מעמיקה משפטים מסוג כזה: "הוא לא מתאים", "הוא מזיק", "לשלוח אותו מהישיבה". כל מקרה נשקל לגופו בצורה עיונית ומדוקדקת, שלוקחת ממנו כוחות רבים, לפעמים עד קצה היכולת ממש.

בכל מקרה פרטי וציבורי שעולה על שולחנו, לא קיימת אצלו המושג של חלוקת פקודות והוראות חותכות - מבלי לברר ולחקור את הענין משורשו, הוא תמיד מחשב היטב מה יהיו התוצאות וההשלכות של ההוראות שהורה, וכיצד הן ישפיעו על כל הגורמים מסביב הנוגעים בדבר ושאינם נוגעים. מרן שליט"א מבהיר בפני השואל את כל הצדדים הכלולים בענין; מי יטפל בכל מקרה, איך ובאיזו צורה היא תיושם בפועל. שיקולים שונים שרק הוא בעיניו עיני הבדולח, ובפקחותו הרבה - מבחין בהם: "כאן לשלוח דוקא את פלוני". "למקרה זה יותר מתאים אלמוני". "בענין זה לך להתייעץ עם מטפל פלוני מי אכן מתאים לטפל בבעיה זו". לפעמים הוא אומר: "פלוני מדי מאיים, מדי קשוח, אסור שהוא ידבר על הענין עם פלוני", או לחילופין: "פלוני מדי רך בשביל לטפל בענין, צריך להעמיד פנים של קשיחות מסוימת".

תלמיד חכם המתעסק רבות בחינוך, משתף אותנו במקרה מפליא שאירע לו עם מרן שליט"א: "פעם ישבנו אצלו בנוגע לטיפול בשני בחורים, והוא התווה את דרכי הפעולה בצורה מדויקת. למחרת בשמונה וחצי בבוקר התקשר

בצורה כזאת, ואם כן לא תהיה לכך תועלת משמעותית, לכן חשוב כי דוקא פלוני ידבר עימו, אז הבחור לא ירגיש שהעירו לו, ומצד שני בפועל הוא יקבל את הערה בצורה עקיפה, כך תהיה תועלת בדבר.

ענוה ופשטות

מכיר נגעי עצמי, ואיני יכול לומר דברי תוכחה בתורת תוכחה, טול קורה מבין עיניך, לב יודע מרת נפשו, הגדולים לא היו מדברים מה שבעצמם לא היו מושלמים, אני אומר לא בתור תוכחה, אלא בתור עצה, אולי גם אני אתעורר מזה".

היו מי שהעירו באוזניו ששם הספר 'הערות וביאורים' שהוציא לאור על מסכתות הש"ס אינו שם מספיק מכובד וראוי לבעל משרה רמה כמותו. אך מרן שליט"א ממש לא הבין: "מה חסר בכותרת 'הערות וביאורים'? לא מספיק מפואר? לא מספיק מודרני?". כשהשואל התקשה להסביר מה בדיוק רצה, הגיב לו מרן שליט"א ואמר: "אני הייתי מוותר על כותרת הזאת בכלל, כפי שאני מוותר על הקדמות. הייתי מתחיל מיד מהמילים, גיטין דף ב:.. אך אמרו לי שללא כל שם לא יידעו על איזה ספר מדובר, ועלולים לבלבל עם מחבר אחר. אבל יותר מסימן היכר כל שהוא לא צריך כלום".

בחורף תשס"ו נסע מרן שליט"א למסע חיזוק בקהילות הקודש בדרום הארץ. תלמידי מרן שליט"א שכרו כמה רכבי שרד מפוארים שילוו את רכבו. בסופו של דבר למקום אחד לא הספיק מרן שליט"א לבוא – למושב ברכיה, עקב השעה המתאחרת, אך הבטיח לגבאי המקום שיבוא בקרוב שוב במיוחד למושב כדי לשאת בו דברים. והנה באחד הימים, אחד מנכדי מרן שליט"א שעבר באקראי תחת ביתו שם לב כי מרן שליט"א מתארגן לצאת מביתו ומונית מחכה עבורו בתחתית הבנין. הנכד נפנה מיד לשאול את סבו, להיכן רגליו מועדות ומה פשר דבר זה? השיבו מרן שליט"א: "אני נוסע כעת למסור שיחה במושב ברכיה", ומיד הצטרף הנכד לנסיעה. הנכד הבין מסבו במהלך הנסיעה כי בגודל ענוותנותו כאשר ראה את רכבי השרד ששכרו עבורו בפעם הקודמת, החליט בדעתו שיתאם לבד עם הגבאים מתי לבוא למסור השיחה, וכך יחסוך את כל הפאר וההדר הזה.

לפני שנים אחדות כשהגיעו למעונו של מרן שליט"א ראשי ארגון מסויים המפיץ תורה ומזכה הרבים, בכדי להחתים על מכתב תמיכה לארגון, סירב מרן שליט"א לחתום קודם שיחתמו גדולי ישראל; מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל ויבדלחט"א מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א, וכשהפציר בו מנהל הארגון כי הרב שטיינמן אינו חש בטוב, אמר מרן שליט"א: "מה אעשה, אבל אני מתבייש, אני מתבייש לחתום לפניכם".

בחודש טבת תשע"ה, עלו אברכי שכונת 'מתחם אוסס' בבני-ברק למעונו של מרן שליט"א, עם רבם החדש, הגאון הצדיק רבי שמעון גלאי שליט"א, בכדי לשמוע דברי חיזוק וברכה. מרן שליט"א דיבר על הנאמר 'הבא להיטהר מסייעין אותו' שאם הבא להיטהר מסייעין אותו, כל שכן הבא לטהר אחרים שמסייעין אותו. רבי שמעון התבטא בהתפעלות כמה פעמים: "רק בשביל לשמוע דבר זה היה שווה לבוא לכאן". ביציאתו בירך רבי שמעון את מרן שליט"א כי יזכה להמשיך להנהיג את כלל ישראל. הפסיקו מרן שליט"א על אתר: "אני לא מנהיג, וישנם מנהיגים גדולים". בצאתו מבית מרן שליט"א שאל לסובבים אותו, אני תמה מדוע טוען מרן שליט"א שאינו

מרן שליט"א אלי ואל עמיתי שהיה אצלו אמש בביקור וביקש שנעלה אליו שוב. כשעלינו אמר לנו מרן שליט"א בחיך כי השתנו התוכניות: "אחרי שעזבתם את הבית חשבת כי אם פלוני ידבר עם הבחור, הוא מן הסתם יגיב

סיפור מאפיין את ה'הלוך ילד' של מרן שליט"א בפשטות וענוה מופלגת, סופר כבר לפני שנים רבות. היה בחור צעיר שעשה את דרכו ליומו הראשון בשיבת פוניבז'. הוא ירד בתחנה המרכזית של בני ברק, הכוונה היא לתחנה הממוקמת ברחוב חזון איש מול בנין מספר 5. שם היתה התחנה של קו חמישים וארבע שהוביל לתל אביב, ומתל אביב היו נוסעים לכל הערים. הבחור ירד מהאוטובוס, ופגש אדם בלתי מוכר לו, היה זה מרן שליט"א שבדיוק צעד שם באותה שעה. הבחור פנה אליו בשאלה: "סליחה, אתם אולי יודעים היכן הולכים לשיבת פוניבז'?" השיבו מרן שליט"א: "כן, אני כעת הולך לשם". שאל הבחור: "ומי אתה?". השיב מרן שליט"א: "אני עובד שם בשיבה". "אפשר לעזור לך עם התיקים?" – התעניין מרן והבחור השיב בחיוב. נטל מרן שליט"א תיק אחד והחל לצעוד בפשטות וענוה עם הבחור לכיוון השיבה. בסיום הדרך, הודה הבחור למרן שליט"א שסייע בידו, והלה השיב: "אין בעד מה, בשמחה רבה". למחרת, נדהם הבחור לגלות כי אותו יהודי מאתמול הינו לא אחר מאשר מגיד השיעור בשיבה, הלוא הוא מרן שליט"א.

עדי ראה מספרים לנו כי בשמחת האירוסין של המשגיח הגאון הצדיק רבי אליעזר גינזבורג זצ"ל השתתף מרן ראש הישיבה הגר"ש רוזנבסקי זצ"ל, וכמנהגו היה מרבה בדיבור לשמח את החתן והמשתתפים. כשנכנס מרן שליט"א אמר רבי שמואל בחביבות באידיש: "רבי גרשון, אתה תמיד רגיל לומר 'האחרונים אומרים', 'האחרונים שואלים', 'האחרונים מתרצים', מתי כבר תתחיל להגיד 'אני אומר', 'אני שואל', 'אני מתרץ'..."

שח לנו אברך תלמיד חכם מרביץ תורה חשוב בירושלים, (הגאון רבי י. ד. שליט"א), שלמד בבחרותו באחת הישיבות המפוארות בעיר, ולא היתה לו שום היכרות עם מרן שליט"א. והנה לפני כעשור קיבל באחד הימים שיחת טלפון שגריתית, אחד מבני הבית מרים: "אבא נמצא", שאל האיש. "אבא! אבא! יש לך טלפון". "כן, שלום", ניגש האברך לטלפון. "שלום וברכה", נשמע מעבר לקו, "מדבר כאן גרשון אדלשטיין מבני ברק". "מי? מי? הראש ישיבה מפוניבז'?" "כן", משיב האיש מעבר לקו, "רציתי רק להגיד לכם ישר כח גדול על הספר החדש שהוצאתם כעת על 'קונטרס הספיקות', זה ספר נפלא שהאיר את עיני בכמה וכמה מקומות. ברצוני רק לחזק את ידכם להמשיך הלאה בהוצאת חיבורים מחוכמים". התפלא האברך: "כיצד הגיע ספר זה לידי של ראש הישיבה?" ומרן שליט"א השיב לפי תומו: "זה היה מונח על הסטנדרט כאן בשיבה, ועלעלתי מעט בין בתריו ומצאתי שם דברי טעם". האברך הנרגש הודה למרן שליט"א בחום על הטלפון המעודד, ועמד נדהם במשך דקות ארוכות מהטלפון הכה נדיר ומיוחד שזכה לקבל כעת. כאמור, הוא כלל לא הכיר את מרן שליט"א באופן אישי, ויתכן שאף מעולם לא דיבר איתו קודם לכן, אך השיחה הפשוטה והמיוחדת הזאת כה רגישה אותו, ולדבריו היא זו שגרמה לו להמשיך בחיבורים שונים המאירים את נבכי הסוגיות הרבות.

בספר הזיכרון 'יוחי יעקב', לזכר הבחור יעקב קסטרו זצ"ל, מובאת שיחתו של מרן שליט"א (בעמוד שמב). מרן שליט"א מתחיל את דבריו כך: "אני מוכרח להתנצל, אני

מנהיג, אם מחמת שאינו רוצה בכך, או מחמת כבודם של הגראי"ל והגר"ח!?

במעמד הספד על אחד מגדולי ישראל זצוק"ל נכחו מרן שליט"א ומרן הגאב"ד **הגר"נ קרליץ** שליט"א, והחלו להתווכח הלן ושוב מי יספיד תחילה, ולבסוף הספיד רבי נסים תחילה. לאחר מכן כאשר הספיד מרן שליט"א, הזכיר מדברי רבי נסים חמשה-ששה פעמים, זאת על אף שרבי נסים דיבר מאוד קצר.

כל השנים סירב מרן שליט"א בתוקף לכהן כנשיא מוסדות שונים שביקשו את נשיאותו, גם לאחר הפצרת ראשי ומנהלי המוסדות, כי לדעתו אין בזה תועלת חוץ מכבוד. אך היו שנים מסויימות שנעתר לכך, בתנאי ששמו לא יופיע בדפי המוסד, או אם ביקשו ממנו גדולי ישראל ליטול נשיאות של מוסד מסויים. בתקופה האחרונה רואה מרן שליט"א בנשיאות כמי שנוטל אחריות מוחלטת על כל הנעשה במוסדות, לכן מתנגד לגמרי לכל הצעה שתהיה.

הכינוס של ארגון 'לב לאחים' המתקיים מידי שנה, קרוב מאוד לליבו של מרן שליט"א, ומקפיד כל השנים להגיע

וליטול בו חלק. עם זאת הקפיד כל השנים להגיע מעט באיחור ולא בדיוק בשעה היעודה. תלמידים מספרים לנו, כי זאת משום שמרן שליט"א סבור שאם יגיע בזמן, יסדרו לו מקום מכובד וידחפו עבורו וכדומה, לכן השתדל תמיד להגיע מעט מאוחר יותר, שיושיבוהו במקום הנשאר פנוי. אולם מאז שנת תשע"ג שהחל לשאת דברים בכינוסי 'לב לאחים', מקפיד להגיע בשעה היעודה, מפני כבוד הציבור.

בשנת תשע"ג הגיע הגאון רבי **ישראל מאיר וייס** שליט"א, ראש ישיבת 'נחלת הלוי' להתייעץ עם מרן שליט"א, ובאחת השאלות ששאל הורה לו מרן שליט"א כי היא שאלה חמורה שראוי להזדקק לה רק מרן הגראי"ל זצ"ל. בהוסיפו: "אצל הרב שטינמן עמוס בקבלת קהל, אבל אני יכול לסדר לך", ובלי אומר ודברים ובלא גינוני כבוד כל שהם, נטל את הטלפון וחייג לנכדו נאמן ביתו של מרן הגראי"ל זצ"ל, יבדל לחיים רבי דוד שפירא, ואמר: "הלו, דוד, מדבר כאן גרשון אדלשטיין, יושב אצלי רבי ישראל מאיר וייס ורוצה להיכנס להתייעץ עם ראש הישיבה, תסדר לו זמן".

עולם הזה דומה לפרוודור

בזה גם קצת בגלל עצלות". אמר לו המשגיח: "אם כן עליך לגלח", מאז החל לגלח אחת לחודש וחצי חודשיים...

רבי **משה זייבלד**, תושב העיר 'פרדס חנה', מספר כי אינו יכול לשכוח את השבת הראשונה שהגיע מרן שליט"א לשבות אצל כלתו בבית חותנו הגאון רבי יהושע זליג דיסקין זצ"ל. הגישו למסובים גלידה לכבוד בואו של החתן. אך מרן שליט"א שמעולם לא נפגש עם מאכל מהסוג הזה, התפלא מדוע המאכל מוגש כל כך קר...

מרן שליט"א זכה בבחינה הזאת למצוא רעיה נאמנה שהלכה עימו יד ביד בהשקפת עולמו, ואף היא נהגה בכל אורח חייה בפשטות והצנע, לא הילכה בגדולות ולא ביקשה לעצמה מאומה. המשגיח הגאון הצדיק רבי **דן סגל** שליט"א, שישן בתור בחור כמה שנים בבית מרן שליט"א, נשא עליה דברי הספד לאחר פטירתה בהיכל ישיבת 'בית מדרש עליון', וכה אמר: "הרבנית ע"ה, כפי שאנחנו יודעים ומכירים אותה ברחם מכל כחל ושרק, מכל ייפוי, מכל פרסום, היא הייתה ממש – פשטות, פשטות, פשטות, הכל פשוט, בלי שום דבר, הכל גלאט-חלק, בגדר שהגדיר ה'מסילת ישרים': 'רוב פשטותו נעלם'. הפשטנים הם אוהבים להיות נעלמים, הם לא אוהבים שירגישו בהם, ויכירו בהם, הם נחבאים. כך היה מסכת חייה העשירה, העשירה בהרבה גוונים – כמה גווני איכא באשה, אבל הכל היה עם כזו פשטות, עם כזו דרגה של 'נעלם'".

כך גם הנהגתו של מרן שליט"א עם בני ביתו ומקורביו, בלי שום השתררות והתנשאות מינימאלית. מעולם לא מבקש שום דבר גשמי מזולתו או מבני הבית כשביכולתו לעשות זאת לבד, גם אם הדבר הוא לטורח עבורו. באמצע הסעודה אם צריך דבר מסויים כגון מים מקצה השולחן, הוא קם ממקומו להביא מהצד השני, וכן הוא עד עצם היום הזה כידוע לבני הבית והמשפחה.

הנהגת מרן שליט"א כל השנים לנהוג 'תענית הראב"ד', כשמשייר מכל דבר מאכל מעט בצלחת. הרבנית ע"ה הייתה מספרת כי במשך שנים היתה סבורה שאין לבעלה כלל טעם באוכל, מפני שכל אוכל שהיתה מגישה לפניו, היה אוכל את שניתן לפניו לא פחות ולא יותר, ובלא שינוי ממאכל למאכל. עד שביום אחד הכינה תבשיל טעים במיוחד, והנה היא רואה שמרן שליט"א משייר ממנו, אז הבינה שיש לו טעם באוכל...

מאז היות מרן שליט"א עלם צעיר לימים ההביל את ענייני העולם הזה בעיניו ודבק באור החיים, מכריו מגיל הנעורים מעידים כי כבר אז היה מנותק בתכלית מתענוגות תבל ושם את עיקר מגמתו בתענוג הנצחי.

מספרת בת דודו של מרן שליט"א, **הרבנית יעקובוביץ** שתחי', אשת הגאון רבי **יצחק יעקובוביץ** שליט"א, רבה של הרצליה, כי בימי ילדותו היה מרן שליט"א תקופה מסויימת בביתם ברוסיה לאחר פטירת אמו ע"ה, וכאשר היו מחלקים לילדם מעט שוקולד, מרן שליט"א תמיד היה נותן לאחרים שיאכלו, והיה נראה כי עושה זאת מחמת פרישות. [כשאמרו זאת לאחרונה למרן שליט"א, הגיב בעונה: "כל אחד יש לו את הדברים שהוא לא אוהב, אני מעולם לא אהבתי שוקולד"].

בחודש ניסן תשע"ו התקיים סיום מסכת בביתו של אחד מתלמידי הישיבה, בהשתתפותו של מרן ראש הישיבה **הגר"ב"ד פוברסקי** שליט"א. במהלך האירוע סיפר הגר"ב"ד שליט"א למשתתפים כי בשעתו היו בחורים בישיבה שהיו מופקעים מהעולם הזה בתכלית, עד כדי שהיו באים לשאול איזה צבע כובע לקנות. אחד מהם היה רבי גרשון! כבר בשנותיו הצעירות היה מופקע מעולם הזה! כשהתארס, אמרו לו שלא מתאים ללכת כך לאירוסין, וראוי שיקנה איזה בגד חדש, חולצה חדשה, הוא הלך לחנות וחזר לישיבה עם חולצה בצבע תכלת. אמרו לו תחזיר את זה, יצחקו ממך. הוא לא הבין: "תכלת!?! הרי בגמרא כבר כתוב שתכלת זה צבע מאוד יפה, לא?!"

כך גם סיפר מרן הגר"ב"ד שליט"א כי בזמנו היו מגלחים את הזקן כל בני הישיבות הליטאיות, אך מרן שליט"א ואחיו רבי יעקב זצ"ל חששו על הזמן היקר שילך לאיבוד, והיו מתגלחים בעת תספורת הראש אחת לחודש וחצי חודשיים. בני הישיבה היו רגילים למחזה זה, כיצד האחים אדלשטיין באים לישיבה עם פנים חדשות אחת לתקופה".

בענין זה מתהלכת השמועה, כי מתחילה לא היה מרן שליט"א מגלח באופן קבוע, והמשגיח הגה"צ רבי **אברהם אבא גרוסברד** זצ"ל קרא לו ושאלו: "הנהגה זו מגיעה רק מ'פרומקייט' או נובעת גם מעצלות". "תחשוב על כך ותאמר ליי – הורה לו המשגיח. לאחר מספר ימים, שב מרן שליט"א למשגיח ואמר: "התבוננתי בזה, ויתכן שיש

הרבנית ע"ה סיפרה כי לאחר נישואיה היתה מכינה לו לארוחת בוקר לחם ועגבניה בצידו. פעם אחת לא הכינה, וראתה את מרן שליט"א אוכל את הלחם עם תפוח... כששאלה לפשר הדבר, השיב לה: "לא הבנתי את השאלה, מה חילוק יש בין פירות לירקות".

אחד מצאצאיו הגיע פעם למעונו בשעת ארוחת הצהריים, ומרן שליט"א הוציא את המרק מהמקרר והכניס לצלחת ואכל כך מבלי לחמם, וגם הגיש לאורח צלחת מרק. לאחר רגע קט פנה מרן שליט"א לאורח ואמר: "סליחה! בטח לך יש הבדל אם המרק חם או קר, אחמם לך אותו".

סיפר הגאון רבי **בנימין קורלנסקי** זצ"ל, מראשי ישיבת פוניבז' לצעירים, כי בבחרותו היה לומד עם מרן שליט"א 'קדשים' בביתו עם עוד ארבעה בחורים, ואמר להם מרן שליט"א שישבו הם לפניו, כי ישנו כסא אחד רעוע ורק הוא יודע איך לשבת עליו!

בכל השנים לא הסכים מרן שליט"א שיתקינו מזגן בביתו, כי הלא מה מקום יש לחיי העולם-הזה אלו. רק כאשר רבו המשתתפים בשיעורים ובחבורות, הסכים מרן שליט"א להתקין מזגן לתועלת הלומדים. ארונות המטבח בבית מרן היו ישנים מאוד, מאז הנישואין – כחמישים שנה, ולא הסכימה הרבנית ע"ה להחליפם בשום אופן, ורק בסוף ימיה כאשר חלתה ואושפזה בבית החולים התאפשר הדבר והחליפו לארונות חדשים לבנים ופשוטים.

רבינו הגיע לשמחת הבר-מצוה של בן אחיינו הגאון רבי **ברוך דוב דיסקין** שליט"א, מראשי ישיבת 'אורחות תורה'. הגרב"ד שליט"א הציע לו משהו לאכול, אמר לו מרן שליט"א: "כבר אכלתי מספיק בבית, ומעתה מה שאוכל הרי זה 'תאוות' גרידא", אמר לו הגרב"ד: "והלוא זוהי סעודת מצווה", השיב מרן שליט"א בחיוך: "זו מצווה הבאה בעבירה!".

פעם אחת פרצה שריפה בבית אחד הנכדים, ואמרו לו שאפשר להוציא הרבה כסף מהביטוח. מרן שליט"א גער בו: "מה זה תאוות הממון הזאת! היום חושבים שהכל מותר! אם על פי שולחן ערוך 'חושן משפט' הם לא חייבים לשלם לך אז אסור לך לקחת מהם כסף סתם כך, זה נובע מתאוות ממון. היום בכל מקום שאפשר לקבל כסף לוקחים כסף, ובכלל לא מבררים מה מותר ומה אסור על פי הלכה".

כמה וכמה פעמים הורה מרן שליט"א לאברכים שהלכו להתגורר בירושלים להעדיף את הלימוד בכולל ישיבת מיר שכמעט ולא ניתן בה משכורת לעומת כוללים אחרים שנותנים בהם משכורת טובה יותר. כשנשאל מה יהיה עם פרנסה? אמר: "לבטוח בהקדוש ברוך הוא ויהיה בסדר". כך גם הורה מרן שליט"א לאברך מסויים ששאל אם לעבור ללמוד בכולל גדול שנפתח בבני ברק ונודע לו כי משלמים שם בעין יפה. השיבו מרן שליט"א: "אל תעבור, כי אין לשער גודל מעלת התורה הנלמדת מתוך הדחק".

באחד מימי בין הזמנים נסע מרן שליט"א לנפוש בטלז-סטון. בני הבית ניסו להפנות את ליבו אל המקום בו הוא שוהה: "זוהי וילה מפוארת מאד בעלת שלוש קומות, חדרי פאר בה לרוב, ומרפסות נרחבות הפונות אל נוף עצום מרהיב ביופיו". אולם נראה כי דברי ההתפעלות לא עשו רושם כלשהו על מרן שליט"א. מה מאד נדהמו בני

הבית לגלות בתום החופשה, כי מכל חדרי הווילה המפוארת שהה מרן שליט"א בשני חדרים בלבד, בחדר בו ישן ובחדר בו למד. שום חדר, או מרפסת, מן הבית רחב הידיים לא ראו עיניו. כשהתפלאו השיב מרן שליט"א כמתמיה: "לשוטט בדירה? וכי איזו תועלת רוחנית ניתן להפיק מכך?...". בשנה אחרת כשהגיע מרן שליט"א לוילה מסויימת שהועמדה לרשותו לימי בין הזמנים, אמר בהחלטיות: "כאן איני שוהה!", והלך לבית נכדו המתגורר ברחוב עזרת תורה בירושלים, שם שהה במשך זמן הנופש.

בחודש מנחם-אב תשס"ו שהה מרן שליט"א למנוחה בשכונת רחביה בירושלים, וטייל עם אחד מקרוביו באחת הגינות הגדולות בירושלים בקרית הממשלה. בשלב מסויים תוך כדי הטיול הצביע הנכד בידו והראה למרן שליט"א: "כאן זה משכן הכנסת". מרן שליט"א לא הראה את ראשו, הלה שב ואמר: "זה כאן, הבנין ממולנו". מרן שליט"א לא זע ולא נע, רק אמר כמה וכמה פעמים: "כנסת המינים". [כששב למעונו בבני-ברק לא חש בטוב כמה ימים. לאחד ממקרוביו אמר בחיוך: "כנראה שיש כאן שנסיעה להבראה דוקא הופכת אותם לחולים"].

ככלל, ידוע סלידתו של מרן שליט"א מכל האירועים הראוותנים והמפוארים שנועדו לשם כבוד מדומה ותפאורה. בכינוס מפואר שעשו עסקנים מסויימים לפני כעשור, הגיע מרן שליט"א למעמד, בירך את הנגיד ומיד עזב את האולם וחזר לביתו. כך אמר להם מרן שליט"א מראש כשבאו להזמין: "אבוא בלי נדר רק לדקות אחדות, שיהיה גדר של יחזו דאתאי..." (גיטין ל, א).

מרן שליט"א התבטא פעם בפני אחד התלמידים: "כשחיתנתי את ילדי, עמלתי על זה בעשר אצבעותי ולא קיבלתי מתנת בשר ודם מאף אחד – אשתי היתה עובדת וכך יכולנו לחתנם".

ברגע של גילוי לב, סיפר פעם מרן שליט"א כי חשב בצעירותו ללכת ללמוד ביום שישי במקום שיקבל מלגה עבור הלימוד, כדי לאגור לעצמו כסף. אך בסוף חכך בדעתו והגיע למסקנה כי אם יכול הוא ללמוד גם בלי זה, הרי שאם יעשה כן הוא יגרום לעצמו נזק גדול, שמחנך את עצמו לחמדת הממון והכבוד שהיא תאוה אסורה, וויתר על צעד זה.

אחד מבני הישיבה, הביא למרן שליט"א כלי כסף מיוחד מאד במשלוח מנות. מרן שליט"א הניח את הכלי בביתו לזמן ממושך, קרוב לחצי שנה, מבלי להשתמש בו, עד שפגש את אותו תלמיד והשיב לו את הכלי חזרה.

בן אחד הנגידים המפורסמים שלמד אצל מרן שליט"א, היה מביא מידי שנה משלוח-מנוח מפואר מאד עם כלי-כסף יקרים. מרן שליט"א סירב באופן נחרץ בכל פעם מחדש לקבל את משלוח-המנות והחזיר לו. שנה אחת החליט הבחור להביא את המשלוח-מנות המפואר בלי שם הנותן, והוסיף שם בפנים מעטפה עם סכום כסף נכבד. לאחר זמן קרא מרן שליט"א לאותו בחור והחזיר לו את משלוח המנות. תמה הבחור מנין ידע ראש הישיבה שממנו התקבל המשלוח? השיבו מרן שליט"א: "עשיתי הרבה שיעורי-בית, זה לא היה לי קל לדעת מי נתן זאת". אז הוסיף מרן שליט"א משפט מפליא: "מימי לא נהנתי ממתנת בשר ודם!".

אחריות וישרות

שהוריו מסרו לו סכום כסף גדול מאוד, והוא חושש להסתובב עם סכום כה גבוה בכיסו למשך זמן בלתי מוגבל, ואין לו כאן קרובים שיכולים לשמור לו על הכסף.

על מידת האחריות והנאמנות העצומה של מרן שליט"א, העיד אחד התלמידים כי בהיותו עדיין בחור בישיבה ניגש פעם אל מרן שליט"א והסיח בפניו את דאגתו על כך

כראוי, ועד עתה מרגיש אני כבעל חוב כלפיו לתת לו את המגיע לו". הוציא מרן שליט"א ספר נוסף מהארון, רשם עליו הקדשה ללא תאריך וביקש למסור לחתן הבר מצוה הראשון, כל זה בכדי לא לעורר קנאה בין הבנים.

לפני שנים רבות, נודע למרן שליט"א באחד הימים כי בתלמוד התורה של נכדו התחולל ויכוח סוער בין הנכד שלו לילד אחר מהכיתה, למי משני בני הבר-מצוה כתב מרן שליט"א הקדשה חמה יותר. זה נגע לליבו, ומאז קיבל על עצמו לכתוב לכל חתני הבר מצוה אותו נוסח בדיוק נמרץ, וכך הוא נוהג במשך עשרות שנים.

פעם היתה שמחה משפחתית בבית מרן שליט"א, והזמינו בני המשפחה טנדר לנסיעה לשעה שמונה בערב, עם המתנה של שעה בשמחה. למעשה איחרו חלק מבני המשפחה ברבע שעה והגיעו להסעה בשעה שמונה ורבע. הורה מרן שליט"א לכל בני המשפחה לחזור להסעה לאחר שלושת-רבעי שעה ולא לאחר שעה כפי שתוכנן מראש. "הנהג לא צריך להפסיד מכך שהמשפחה איחרה להסעה" - הסביר.

עבודת התקיעות אצל מרן שליט"א

סיפר איש החסד הרב **חנניה צ'ולק** שליט"א כי בשנים האחרונות כשנחלש מרן הגרא"מ שך זצ"ל לא היה בכוחותיו לעלות לתפילות ראש השנה בהיכל הישיבה והתפלל בביתו. בשנה אחת אמר לו הרב שך כי הוא מבקש ממנו אם יאות ללכת לקרוא לרבי גרשון שיבוא לתקוע עבורו בשופר. לפליאתו, מדוע צריך להטריח דוקא את מרן שליט"א שכבר תקע השנה בישיבה ומדוע לא להביא בעל תוקע אחר צעיר יותר. ענה הרב שך ואמר: "וכי אינך יודע שהשטן מפחד מהתקיעות של רבי גרשון!"

הרה"ג רבי **יצחק לוינשטיין** זצ"ל, איש אמונו ויד ימינו של מרן הגרא"מ זצ"ל, סיפר כי בימי בחרותו כשלמד בישיבה פנו כמה בחורים למרן הגרא"מ שך זצ"ל להתלונן על כך שהתקיעות שתוקע מרן שליט"א יש בהן חששות מסויימות ואינן כשרות לדעת כל הפוסקים. נענה מרן הרב שך ואמר: "קודם שנדבר על גוף הדברים יש לדעת שהרי כל המטרה של התקיעות הם כדי לבלבל את השטן, וכשהשטן רואה את רבי גרשון תוקע הוא מיד בורח".

במשך כל השנים היה מרן שליט"א מקפיד לתקוע דוקא בשופר שהעמיד לרשותו מקורבו הרב סמואל זצ"ל, שהיה שופר מהודר מכמה בחינות. לאחר עשרות שנים, שנה אחת נמצא סדק בשופר, ומרן שליט"א רכש שופר חדש, [אגב, היה לפלא שהרב סמואל הסתלק לבית עולמו באותה שנה, ויתכן שכל עוד היה בין החיים היתה לו הזכיה שמרן שליט"א יתקע בשופרו]. אך לאחר שקנה מרן שליט"א שופר חדש, נזכר כי יש עמו שופר נוסף שקיבל בשעתו מהרב סמואל, וניסה לתקוע בו בערב ראש השנה וראה שניתן לתקוע בו כהוגן. אמנם ביום ראשון של ראש השנה לא הצליח מרן שליט"א לתקוע בשופר כלל, ונאלץ להחליף עם השופר החדש שקנה, ויהי לפלא!

בשלהי שנת תשע"ו שוחח הגאון רבי **מרדכי בונים זילברברג** שליט"א, רבה של שיכון ה' בבני-ברק, עם רבו מרן הגרא"מ זצ"ל, אודות קושיית ה'בית מאיר' איך לוקחים שכר על תקיעות שופר, הרי אין לוקחים שכר על המצוות. והוסיף לומר לפני הגרא"מ כי מרן שליט"א אינו מבין כיצד מסוגלים בעלי תקיעה לקחת כסף על תקיעה, הרי אין בתקיעות שום טרחה. נהרה נשפכה על פני הגרא"מ ואמר: "נו, רבי גרשון ער איז א צדיק". אמר רבי מרדכי בונים: "אכן למדתי אצלו וראיתי את גדלותו, צדקותו וחסידותו". שאלו הגרא"מ בחיך: "ראיתי! מה

מרן שליט"א הציע בפשטות וענווה: "אני אשמור לך על הכסף", אך הבחור נרתע לאחוריו. "להטריח את ראש הישיבה?" אך מרן כלל לא הבין מה הבעיה. סוף דבר הועבר הכסף לשמירתו של מרן שליט"א, כשבתמורה מועברת אל הבחור התחושה הברורה כי אין כאן טרחה כלל וכלל. לאחר תקופה ארוכה נזקק הבחור לכסף, ועלה לבית מרן שליט"א לבקש את פקדונו. "אה, בוודאי", הגיב מרן שליט"א, ותוך כדי דיבור הכניס את ידו אל כיס הפראק, שלף מתוכו מעטפה סגורה ומסרה לבחור. "הא לך כסף?". הבחור השתומם, ומרן שליט"א הסביר: "הכסף לא היה שמור בבית, אלא אצלי. לכל מקום שהלכתי לקחתי איתי את המעטפה, כדי שאם תיגש אלי לבקש את הכסף אוכל מיד לתת לך".

מעשה שהיה באברך שנכנס אצל מרן שליט"א להזמינו לשמחת בר המצוה לבנו. מרן שליט"א הוציא ספר מהארון ורשם עליו הקדשה לחתן הבר מצוה. אחר כך פנה מרן שליט"א אל אבי החתן ואמר: "הלא זהו בנך השני, וכמדומה שלפני כמה שנים חגגת את שמחת בר המצוה לבנך הבכור, נכון? אני זוכר שלא הספקתי לתת לו מתנה

בין שלל אבני החן המתנוצצים בכתרו של מרן שליט"א, תופסת לה מקום של כבוד משרת ה'בעל תוקע' בהיכל ישיבת פוניבז' כבר למעלה משבעים שנה, ונודע שמו כמומחה שאין בדומה לו בתחום זה. תקיעותיו, למי שמבין, הן שופרא שבשופרא, ומעולם לא נצרך לעשות חזרה על תקיעה כלשהי. כאמור, את התפקיד המכובד הזה הטיל על שכמו מרן היחזון איש זצ"ל כבר בימי בחרותו, כשמינהו לתקוע במניינו הפרטי. כשהוקמה ישיבת פוניבז' כובד לתקוע בה, ומאז במשך עשרות שנים, לאורך ימים טובים, הוא תוקע מידי שנה בשנה.

שח לנו הרה"ג ר' **אברהם ישעיהו יוזק** שליט"א, כי פעם התבטא מרן שליט"א כי "את התקיעות צריך לדעת גם איך לשמוע!". בנוגע לתקיעותיו אמר פעם מרן שליט"א כי היו רק שניים שידעו לשמוע את תקיעותיו, הלוא הם הגאונים הצדיקים; רבי **יוסף רוט** זצ"ל, ראש ישיבת 'בית דוד', ורבי **יוסף ליס** זצ"ל, מחכמי ורבי כולל 'יחזון איש'. מרן שליט"א היה שואלם תמיד לאחר התפילה אם התקיעות נשמעו כראוי.

מספר הגאון רבי **יהודה אריה דינר** שליט"א, רב בית המדרש 'דברי שיר' בבני-ברק, כי פעם בא אל מרן שליט"א עם בעל תוקע מתחיל, לשאול מה עליו לכוון בתקיעות. מרן שליט"א השיב: שני דברים; א. לצאת ולהוציא. ב. לכוון להוציא כל אחד לפי מה שרוצה.

בנו של מרן שליט"א, הרה"ג רבי **יוסף אדלשטיין** שליט"א סיפר מעשה מופלא: לפני עשרות שנים, כשמרן שליט"א נתקף בחולי מסוים ברגלו, והיה ספק גדול אם יצליח לעלות להיכל הישיבה לתקוע כדרכו כל השנים. באותה שנה עלו מרן הגרא"מ שך זצ"ל והמשגיח הגר"ב **צ' במברגר** זצ"ל לבית מרן שליט"א לדון עמו על בעל תוקע חילופי במקומו. אך כשהשמועה הגיעה לאוזני המשגיח הגה"צ רבי **יחזקאל לוינשטיין** זצ"ל, הגיב ואמר: "הוא יצליח לעלות לישיבה". ואכן למרבה הפלא הצליח מרן שליט"א לעלות להיכל הישיבה ולתקוע כהרגלו, והכל עבר כשורה. אבל לאחר התפילה, כשביקש לרדת לביתו, שוב תקפה אותו חולשה גדולה ולא הצליח ללכת. המליץ על כך המשגיח הגר"ב צ' במברגר זצ"ל: "נו, פשוט שזה כך, הרי המשגיח אמר שראש הישיבה יצליח לעלות, אבל הוא לא אמר שיוכל גם לרדת".

"אכן בגמרא בקידושין כתוב שבבל בדקו גדלותו של אדם בשתיקתו".

ראיתי? והשיב רבי מרדכי בונים: "ראיתי את כח השתיקה שלו!". הגר"א נהנה לשמע הדברים, והגיב:

רוח הקודש בהיכלו

מִרְיָן שְׁלִיט"א חולל מהפכה של ממש ביסוד סדרי לימוד בליל פורים בישיבות. לפי בקשתו נרתם אחד הנדיבים לממן את ההוצאה הגדולה, להעניק מתן שכרה בצידה לבני הישיבה. אך לפני מספר שנים בעת שהתהווה מצב כלכלי קשה בארצות-הברית, פנה הנדיב למִרְיָן שְׁלִיט"א ואמר לו כי בעקבות מצבו הכלכלי אינו מסוגל לממן השנה את סדרי הלימוד לפורים. אמר לו מִרְיָן שְׁלִיט"א: "אדרבה, דוקא מחמת כך, עליך לתרום בשנה זו יותר מתמיד, כי תרומה זו תוכל להיות לך לזכות במצב הכלכלי הקשה". הנדיב השתכנע ומימן את ההוצאות, ולדבריו תוך תקופה חזר למצבו הקודם. מאז מממן בכל שנה את מלוא ההוצאות.

בערב הבחירות של שנת תשע"ה, היו בישיבה שני בחורים מבוגרים שעדיין לא מצאו את זיווגם, ומכיוון שהם נמנים על בני הישוב הישן, הם הורגלו שלא להשתתף בבחירות. אך יום יומיים לפני הבחירות הם פנו למִרְיָן שְׁלִיט"א לשאול שכיון שהפעם נסובה המערכה על ענין כבוד התורה וציות לחכמי הדור שמא הפעם מוטל עליהם החובה לחרוג ממנהגם ולהצביע. מִרְיָן שְׁלִיט"א השיב להם כי אם ישתתפו הפעם בבחירות הם יזכו לזיווג הגון גם הוא וגם אחיו. הבחור ביקש: "שראש הישיבה יגיד תוך שנה". מִרְיָן שְׁלִיט"א נענה ואמר: "בזאת השנה!". למותר לציין, כי במהלך השנה התארס האח הגדול בגיל מבוגר, למרות המורכבות שבדבר, ואילו אחיו השני התארס שלוש ימים קודם שחלפה השנה אף הוא בגיל לא צעיר כלל.

סיפור מעניין אירע לאחרונה, כאשר נכנס למעונו של מִרְיָן שְׁלִיט"א הרב הראשי של ונצואלה האיסלמיסטית, כשבפיו שאלה דחופה של פיקוח נפש, לאחר שלאחרונה מרגישים בני הקהילה היהודית כי הקרקע מתחילה לבעור תחתיהם חלילה, והתחיל להיכנס בליבם הרעיון, לעקור במשותף כל בני הקהילה ולעלות ארצה. מאידך ברור היה כי מדובר בצעד משמעותי מאוד, ולפיכך הגיע הרב יחד עם משלחת מראשי הקהילה להתייעצות אצל מִרְיָן שְׁלִיט"א. מִרְיָן שְׁלִיט"א האזין לדבריהם במשך שעה ארוכה, כשהוא מברר אצלם את כל הפרטים הדקים, לפרטי פרטים ממש, לאחר מכן אמר להם: "עליהם לפתוח כולל אברכים בעירכם, שם יעסקו אברכים בלימוד התורה, ובזכות התורה שהיא מגנא ומצלא, תוכלו להישאר בבטחה בישובכם, ושום דבר רע לא יאונה לכם חלילה".

בברייתא דרבי פנחס בן יאיר (מסכת עבודה זרה כ, ב) מבואר כי מדרגת רוח הקודש הינה המדרגה האחרונה במדרגות האדם; תורה, זהירות, זריזות, נקיות, פרישות, טהרה, קדושה, ענוה, יראת חטא, חסידות, רוח הקודש. והנה דבר שפתיים אך למחסר, שלימותו של מִרְיָן שְׁלִיט"א בכל הדרגות המופלאות הללו, ובהכרח שזכה באמצעותן לרוח הקודש. הבאנו כאן מעט וזעיר, דברים ששמענו מכלי ראשון:

אחיו רבי יעקב זצ"ל התבטא פעם על כח הברכה של מִרְיָן שְׁלִיט"א: "אם היו יודעים מהו כח הברכה של אחי רבי גרשון היו עומדים אנשים בתור עד הרחוב כדי לזכות בברכתו...". פעם אחרת אמר לבחור משיבת פוניבו שבא לבקש ממנו ברכה לשידוך: "מדוע אתה בא אלי? הרי יש לך בישיבה את אחי רבי גרשון", והוסיף: "אם העולם היה יודע קצת מהצדקות שלו, היו תורים שלא נגמרים בכל רחוב ראב"ד...".

כשדיבר מִרְיָן שְׁלִיט"א בימי השבעה על אחיו רבי יעקב זצ"ל בפני כמה מבני המשפחה על כוחו הגדול של אחיו לפעול ישועות, הזכיר את דברי בעל 'חובת הלבבות' כי יש דרגה שאדם גדול זוכה לה, והיא 'לראות בלי עיניים ולשמוע בלי אוזניים', ואמרו למִרְיָן שְׁלִיט"א כי גם אצלו רואים דברים כאלה. כגון המקרה שאירע לאחרונה עם בחורה שעלתה למִרְיָן שְׁלִיט"א ובכתה לפניו על כך שגילו אצלה את המחלה הנוראה. מִרְיָן שְׁלִיט"א הסתכל לכיוונה רגע כמימרא ואמר בהחלטיות: "אל דאגה! אין לך כלום!". למחרת הלכה לבדיקות נוספות, והרופא התפלל: "מה את רוצה, אני לא רואה כלום!". נענה מִרְיָן שְׁלִיט"א בענוותנותו: "אמרתי כך רק כדי להרגיעה, רציתי שתחשוב שמצבה טוב...".

מקרה דומה אירע בחודש ניסן תשע"ד, כשאברך יקר עלה למעונו של מִרְיָן שְׁלִיט"א ותינה בפניו את צרתו, כי הלך לבדיקה רפואית וגילו אצלו לא עלינו את המחלה האימהה ברגל, ובא לבקש ברכה. אמר לו מִרְיָן שְׁלִיט"א: "אין לך שום דבר ברגל, תמשיך ללכת רגיל כמו שהלכת עד עכשיו, אין לך שום דבר". לא חלפו שבועות אחדים, ומכתב התנצלות הגיעה חתומה על ידי הנהלת בית החולים, ובה נכתב כי היתה להם טעות באבחון, ולמעשה לא קיימת שום בעיה רפואית. ויהי לפלא!

מודעה רבה לאורייתא

החל מהשבועות הקרובים א"ה, עתיד לצאת גליון שבועי מתורתו ומשנתו הבהירה של מִרְיָן ראש הישיבה שליט"א, ויעסוק בין היתר; בפרשיות התורה, ענייני אגדה, ענייני דיומא, הוראות והדרכות, עובדות ושמעויות שסיפר על גדולי הדורות ועוד. פונים אנו בזאת בקריאה של חיבה, לכל שוחרי התורה שיש תח"י דברי תורה, הוראות, פנינים ואמרים ממִרְיָן שְׁלִיט"א לפנות בהקדם למערכת, ויהיה חלקו עם מזכי הרבים.

במייל: e970652@gm.12ail.com או בפקס: 072-2351204

(חובה לצרף פרטים ברורים; שם, כתובת ומספר טלפון.)

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

אופקים

052-7635246 (סמיד)

בבתי הכנסת:

קיוית

שיותי

נחלת שמשון

אצל הבחור חיים

טיטלבוים

אלעד

אצל הנציגים בישיבות:

בני ראובן

כנסת יחזקאל

תורה בתפארתה

תורת חסד

בבתי הכנסת:

דרך החיים

מאור שרגא

אחיעזר

דגל התורה

אשדוד

רובע ג' - קרית חרדים

054-8454846 (וינגרטון)

רובע ז'

052-7668323 (מונק)

רובע ט'

077-7656779 (בלומנטל)

אשקלון

050-4181543 (לוי)

באר שבע

052-7628911 (היקלי)

בית שמש

קריה

02-9910398 (פינקלשטיין)

בבית הכנסת

שערי תורה

ישיבת אור לישירים

רמה ג'

בית הכנסת אהבת תורה

02-9920797

יפה נוף

054-8488951 (וקסלר)

רמה א'

בבתי הכנסת:

כולל עטרת שלמה

בית הכנסת לב אליהו

ביתר

גבעה A

בבית הכנסת אשכנז

זכור לאברהם

ישיבת הר"ן

קרלין

גבעה B

בבתי הכנסת:

בני הישיבות

דרכי תורה

מנין אברכים

בית דגן

אצל ידידינו ר' יוסף מוצרי

ה"ן

בית חלקיה

050-4156578 (מן)

ישיבת שערי שמועות

בני ברק

שכון ג' / יהודה הנשיא

053-3145900 (גולדשטון)

בבתי הכנסת:

אוהל לאה (רח' פרדו)

אוהל משה ורחל - רח' פרל

אוהל תמר

אשכנז רח' יעל

בית אהרון רח' רדק

בית אריה רח' גרוסברד

פינת בעל התניא

בית הכנסת הגדול

דברי שיר

היכל צבי רח' סירקין

הליגמן

הליכות חיים

המרכזי - רמת אלחנן

חניכי הישיבות רח' רמב"ם

יד אהרון

לדרמן

משכנות יעקב

נאות יוסף

שבת אחים

שיח תפילה רח' קה"י

שם אבותי

תפארת נחמן

בכוללים:

בית הלל

ברסלב

חזון איש

ישיבת באוהליך רח' סורוצקין

נחלת משה

עטרת שלמה (צעירים)

פוניבד' (אוהל קדושים)

רשב"י

אצל הנציגים בישיבות:

אורחות תורה

אהבת אהרון

בית מדרש עליון

גאון יעקב

משך חכמה

סלבודקא

פונוביז'

קהילות יעקב

קרית מלך

קרלין

שערי תורה

תפארת ציון

מרכז

חנות גל פז - ר"ע 88

חנות שאבעס חזו"א 49

פרדס כץ

052-7168580 (אבוחצירא 30)

במקוה

בבתי הכנסת:

מנין אברכים (אבוחצירא 9)

קרית הרצוג

בבית הכנסת זיו יהודה

שכון ה'

בית הכנסת המרכזי

נח ים

052-7119064

כולל בית יעקב

כולל היכל התורה

בבית הכנסת היכל הקודש

הרצליה

שכונת נווה עמל

בבית הכנסת חפץ חיים רח'

כצנלסון

זכרון יעקב

בבתי הכנסת:

חזון איש

מסילת ישראל

חולון

כולל בית דוד

052-7691549

חיפה

נוה שאנן

054-8454992 (גינזיער)

ישיבת נחלת הלויים

בבית הכנסת מקלט רח' פרל

פינת מנדלה

הדר

ישיבת תפארת ישראל

04-8699455 (חסידים)

בבית הכנסת צא"י

טבעון

בבית הכנסת קדושי השואה

כולל איילת השחר

חבריה

קרית שמואל

בית הכנסת שמחת אריה

של סטון

02-5335545 (כל בו אלן)

יסודות

בית הכנסת המרכזי

ירוחם

בית הכנסת המרכזי

052-7627788 (מיכאל)

ירושלים

בית וגן

02-6449498 (שעיו)

הפיסגה 46

בבתי הכנסת:

אמשינוב

מנין אברכים

בית ישראל

ישיבת מיר

052-7677676 (לוי)

בר אילן/נוה צבי

054-8474651

גאולה

053-3172626 (אלה)

חנות גל פז (מלכי ישראל)

גבעת זאב

חנות גיט שאבעס (העופר

2)

גבעת שאול

בבתי הכנסת:

יחי ראובן

ברכת יוסף (רח' אלקבץ 50)

אוהל יונתן בכולל ישכר

באוהליך

גוש 80

בית הכנסת בראשות הגאון ר'

דן סגל שליט"א

גילה

בית הכנסת חזון נחום

052-7653820

הר נוף

בבתי הכנסת:

אמרי שפר

קהילת בני תורה

כנסת

054-8429113 (גרוס)

מאה שערים

בית הכנסת תפארת בחורים

(הישון)

מטרסדורף

ישיבת בית שמואל

בבית הכנסת היכל שמואל

מרכז העיר

כולל עטרת שלמה (רח')

דוד ילין

נוה יעקב

052-7677676 (לוי)

בבתי הכנסת:

חניכי הישיבות מרכז

תורה ותפילה

סורוצקין

בבתי הכנסת:

אהבת תורה

באר שמואל

היכל שמואל

סנהדריה

בית הכנסת פאג"י

עזרת תורה

בית הכנסת בית ישראל

קטמון

ישיבת יד אהרון

קרית יובל

052-7639488

רובע היהודי

ישיבת אש התורה

רוממה

בית כנסת חניכי הישיבות

רמות א'

054-8408719 (גולדשטון)

בבתי הכנסת:

משכן שרגא

שערי תבונה

רמות ג'

בבתי הכנסת:

חניכי הישיבות צא"י

053-3120780 (גליקסברג)

מרום הרים

רמות פולין

בית הכנסת אוהל יוסף

053-3180324 (דורוני)

רמת שלמה

בית הכנסת המרכזי

שערי חסד

054-8498969 (קירט)

כרמיאל

ישיבת רנה של תורה

מודיעין עילית

בכוללים:

עטרת שלמה

ישיבת באוהליך, הר"ן

כתר תורה הרב אברמוב

פוניבד'

בית אבא

מגדל עוז

חפציבה

ישיבת כנסת יצחק

בבית הכנסת המרכזי

נאות הפסגה

בבית הכנסת המרכזי

קרית ספר

בית הכנסת קהילת משך

053-3127555

בבית הכנסת קהילת קצוה"ח

ברכפלד

ישיבת מיר

בבית הכנסת קהילת ר' עקיבא

בבתי הכנסת

אוהל תורה

חניכי הישיבות רשב"י

